

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN İMALAT
SEKTÖRÜNDE YAŞADIĞI SORUNLAR: BURSA İNEGÖL ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

RECEP UĞURCAN ŞAHİN

DANIŞMAN: PROF. DR. HACI YUNUS TAŞ

**YALOVA
TEMMUZ 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN İMALAT
SEKTÖRÜNDE YAŞADIĞI SORUNLAR: BURSA İNEGÖL ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

RECEP UĞURCAN ŞAHİN

177309002

DANIŞMAN: PROF. DR. HACI YUNUS TAŞ

YALOVA
TEMMUZ 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İmalat Sektöründe Yaşadığı Sorunlar: Bursa İnegöl Örneği” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Recep Uğurcan ŞAHİN

ÖNSÖZ

Büyük bir mutlulukla başladığım doktora yolculuğunda gerek ders döneminde gerek de tez döneminde bana her zaman destek olan ve yol gösteren kıymetli danışmanım Sayın Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ’a minnetlerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tezin tüm aşamalarında ortaya koydukları değerli fikirleriyle tezin şekillenmesinde ve daha iyi bir hale gelmesinde rol oynayan kıymetli Prof. Dr. Musa ŞAHİN, Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY ve Prof. Dr. Tahir BAŞTAYMAZ hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Görüş ve önerileriyle teze katkı sunan Prof. Dr. Celalettin YANIK ve Doç. Dr. Kemal YILDIZ hocalarıma teşekkür ederim.

Tez süresince destek olan Dr. Abdulkadir KESKİN ve Dr. Abdurrahman KESKİN’e teşekkür ederim. Ayrıca doktora eğitimimde ders aldığım tüm bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca maddi manevi desteğini esirgemeyen kıymetli anneme, babama, kardeşlerime, arkadaşlarıma ve bana her zaman destek olan, motive eden ve yanımda olan değerli eşime en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Bana doktora eğitimi alma imkânı sağlayan devletim Türkiye Cumhuriyeti’ne minnetlerimi sunarım.

Temmuz- 2023

Recep Uğurcan ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxi
ÖZET.....	xxiii
ABSTRACT	xxv
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Göçe İlişkin Kavramlar ve Göç Türleri.....	7
2.1.1. Göç ve göçmen kavramı	7
2.1.2. Göç türleri	10
2.1.2.1. Gönüllü ve zorunlu göçler.....	10
2.1.2.2. Geçici ve sürekli göçler.....	11
2.1.2.3. İç ve dış (uluslararası) göçler	13
2.1.2.4. Düzenli ve düzensiz göçler	17
2.1.3. Uluslararası göçe ilişkin statüler.....	18
2.1.3.1. Mülteci	19
2.1.3.2. Şartlı mülteci/ sığınmacı	22
2.1.3.3. İkincil koruma	25
2.1.3.4. Geçici koruma	26
2.2. Göç Kuramları	27
2.2.1. Ravenstein'ın göç kanunları	28
2.2.2. İtme-çekme kuramı	31
2.2.3. Petersenin beş göç tipi	32
2.2.4. Neo-klasik göç kuramı.....	33
2.2.5. Kesişen fırsatlar kuramı	35
2.2.6. Merkez çevre kuramı	35
2.2.7. İlişkiler ağı (network) teorisi	37
2.3. İstihdam Kavramı ve türleri.....	38
2.3.1. İstihdam Kavramı	38

2.3.2.İstihdam türleri.....	40
2.3.2.1.Tam istihdam.....	40
2.3.2.2.Eksik istidam.....	41
2.3.2.3.Kayıt dışı istihdam	43
3. SURIYE KRİZİNİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ VE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN ANALİZİ.....	47
3.1.Suriye İç Savaşı Süreci	47
3.1.1.Arap baharı ve Suriye'ye etkisi	47
3.1.2. Türkiye'nin Arap baharı öncesi ve sonrası Suriye politikası.....	50
3.2. Suriyelilerin Türkiye'deki Hukuki Durumu.....	53
3.2.1. 6458 Sayılı Kanun kapsamında verilen haklar	54
3.2.1.1.Vize muafiyeti.....	55
3.2.1.2. İkamet izni.....	56
3.2.1.3. Çalışma izni.....	58
3.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliği ve getirdiği haklar.....	59
3.2.2.1. Türkiye'de Geçici Koruma statüsü	61
3.2.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliğinin sağladığı hizmetler	63
3.2.2.2.1.Sağlık hizmetleri.....	63
3.2.2.2.2. Eğitim hizmetleri	65
3.2.2.2.3. İş Piyasasına erişim hizmetleri ve diğer hizmetler	66
3.3.Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sayısal ve Niteliksel Göstergeleri	66
3.3.1.Yaş, cinsiyet ve medeni durumu göstergeleri.....	66
3.3.2.Eğitim durumları.....	69
3.3.3.Coğrafi dağılım	72
3.4 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri	74
3.4.1. Ekonomik büyüme.....	77
3.4.2.İstihdam ve işsizlik	81
3.4.3.Enflasyon	86
3.4.4.Kamu harcamaları.....	87
3.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Emek Piyasalarına Etkileri	90
3.5.1.Sektörel dağılım.....	90
3.5.2.Rekabet koşullarına etkileri	94
3.5.3.Sosyal güvenlik.....	95

3.5.4.Ücret.....	97
4. BURSA'DAKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN İSTİHDAMDA YAŞADIĞI SORUNLARA YÖNELİK BİR SAHA ÇALIŞMASI.....	101
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	101
4.2.Literatür Taraması	102
4.3.Araştırmanın Ön Kabulleri	108
4.4. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Araştırmanın Hipotezleri.....	109
4.4.1. Çalışmada yararlanılan yöntem	109
4.4.2.Araştırmanın hipotezleri	109
4.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	111
4.6. Anketin Dizaynı ve Veri Toplama Sürecinin Arka Planı.....	112
4.7.Veri Toplama Yöntemi.....	113
4.8.Verilerin Analizi	114
4.9. Bulgular	115
4.9.1. Demografik bulgular	115
4.9.2.Mesleki duruma ilişkin bulgular	120
4.9.3. Yaşam kalitesine ilişkin bulgular.....	129
4.9.4. Çalışma koşullarına ilişkin bulgular	138
4.9.5. Tersine göç ve gelecek hedeflerine ilişkin bulgular	158
4.9.6. Hipotezlere ilişkin bulgular	162
4.9.6.1. “Cinsiyet ve iş bulma süreleri arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	162
4.9.6.2. “İş memnuniyeti ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi	163
4.9.6.3. “GKA Suriyeliler göç öncesi sahip oldukları meslekleri göç sonrası da icra edebilmektedirler” hipotezinin değerlendirilmesi.....	165
4.9.6.4. “Çalışma izni durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi	166
4.9.6.5. “GKA Suriyelilerin Türkiye’de yeni meslekler öğrenmesi mesleki eğitim kursları yoluyla sağlanmaktadır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	167
4.9.6.6. “Cinsiyet ve aylık gelir arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi	168
4.9.6.7. “Cinsiyet ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi	168

4.9.6.8. “GKA Suriyeli yerel işçilere kıyasla daha fazla mesai yapmaktadırlar” hipotezinin değerlendirilmesi.....	169
4.9.6.9. “GKA Suriyeliler çoğunlukla asgari ücret düzeyinin altında ücret almaktadırlar” hipotezinin değerlendirilmesi.....	170
4.9.6.10. “Cinsiyet ve terfi etme durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	171
4.9.6.11. “Yaş ve geçici koruma yönetmeliği hakkında bilgi sahibi olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	172
4.9.6.12. “Yaş ve birden fazla mesleğe sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	173
4.9.6.13. “Yaş ile tersine göç durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi.....	174
4.9.7. Uyum analizlerine (correspondence analysis) ilişkin bulgular	175
4.9.8. Bulgulara ilişkin genel değerlendirmeler.....	186
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	209
KAYNAKÇA.....	219
EKLER.....	235
ÖZGEÇMİŞ	243

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ECHO	: Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi
GKA	: Geçici Koruma Altındaki
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasılı
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HHK	: Hane Halkı Büyüklüğü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
ORSAM	: Orta Doğu Araştırmaları Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TR	: Türkiye
TÜFE	: Tüketici fiyat endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UTESAV	: Uluslararası Teknolojik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı
WB	: Dünya Bankası
WFP	: Dünya Gıda Programı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Çalışma İzni Olan Yabancılar.....	59
Tablo 3. 2. GKA Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	67
Tablo 3. 3. GKA Suriyelilerin Medeni Durumu.....	69
Tablo 3. 4. GKA Suriyelilerin İllere Dağılımı.....	73
Tablo 3. 5. Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan GKA Suriyelilerin Dağılımı	74
Tablo 3. 6. Türkiye Ekonomisinin Büyüme Oranları (GSYH) (2011-2020)	77
Tablo 3. 7. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye’nin İşsizlik, İstihdam ve İGK oranları	81
Tablo 3. 8. TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Emek Piyasası Değişkenleri	82
Tablo 3. 9. TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) Emek Piyasası Değişkenleri	83
Tablo 3. 10. Yıllık Ortalama Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (%)	86
Tablo 3. 11. Suriye Krizinin Maliyeti (2011-2014).....	88
Tablo 3. 12. Ekonomik Faaliyete Göre GKA Suriyeli Sayısı	90
Tablo 3. 13. Mesleğe Göre GKA Suriyeli Sayısı	91
Tablo 3. 14. Sektörlere Göre Yeni Suriyeli İşletmelerin Dağılım Yüzdesi (Ocak 2017- Nisan 2018).....	92
Tablo 3. 15. En Yüksek Suriyeli Nüfusu Barındıran 8 İldeki İhracat Verileri	93
Tablo 4. 1. Demografik Veriler.....	115
Tablo 4. 2. Hane Halkı Büyüklüğü.....	117
Tablo 4. 3. Hane Halkı Büyüklüğü- Ailedeki Çalışma Durumuna İlişkin Çapraz Tablo	118
Tablo 4. 4. Yaş- Türkçe İletişim Düzeyi.....	119
Tablo 4. 5. Katılımcıların Göç Öncesi Mesleki Durumu	120
Tablo 4. 6. Katılımcıların Göç Sonrası Mesleki Profili	121
Tablo 4. 7. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlik Durumu	122
Tablo 4. 8. Yaşınız? * Kaç Farklı Mesleğiniz Bulunmaktadır?.....	123
Tablo 4. 9. Yaşınız? * Çalışma İzni Durumunuz?	124
Tablo 4. 10. Yaşınız? * Türkiye’de Toplam Ne Kadar Süredir Çalışıyorsunuz?	124
Tablo 4. 11. Yaşınız? * Şu Anki İşinizde Yerine Getirdiğiniz Mesleğinizi Ne Zaman Edindiniz?	125
Tablo 4. 12. Yaşınız? * Bu İşten Önce Başka İşlerde Çalıştınız Mı?.....	126
Tablo 4. 13. Yaşınız? * Ne Kadar Zamandır Mevcut İşinizde Çalışıyorsunuz?.....	126
Tablo 4. 14. Yaşınız? * Türkiye’de Meslek Edindiyseniz Bu Hangi Yolla Oldu? ...	127

Tablo 4. 15. Yaşınız? * İnegöl'e Göç Ettikten Sonra İlk İşinizi Bulmanız Ne Kadar Süre İçinde Gerçekleşti?	128
Tablo 4. 16. Yaşınız? * Hali Hazırda Yaptığınız İşten Memnun Musunuz?	130
Tablo 4. 17. Yaşınız? * Şu Anki Ekonomik Durumunuz Suriye'deki Ekonomik Durumuza Kıyasla Nasıl?.....	131
Tablo 4. 18. Yaşınız? * Genel Olarak İnegöl Sosyo-Ekonomik Beklentilerinizi Karşılama mıdır?	132
Tablo 4. 19. Aylık Olarak Net Ne Kadar Ücret Alıyorsunuz? * Yaşınız?	133
Tablo 4. 20. Aile İçinde Diğer Çalışanlar Dâhil Toplam Hane Halkı Geliriniz Ne Kadar? * Yaşınız?	134
Tablo 4. 21. Yaşınız? * Mevcut İşinize Ek Olarak Farklı İşlerde De Çalışor musunuz?.....	136
Tablo 4. 22. Yaşınız? * İş Kaybı Durumunda Yeni İş Bulmanız Ne Kadar Sürüyor?	138
Tablo 4. 23. Yaşınız? * Aynı İşte Çalışan Yerel İşçi ile Aranızda Mesai Saati Farklılığı Var mı?	139
Tablo 4. 24. Yaşınız? * Ne Sıklıkla Fazla Mesai Yapıyorsunuz?	140
Tablo 4. 25. Yaşınız? * Ayda Kaç Saat Fazla Mesai Yapıyorsunuz?.....	141
Tablo 4. 26. Yaşınız? * Fazla Mesai Ücreti Alıyor Musunuz?	142
Tablo 4. 27. Yaşınız? * İşyerindeki Diğer Farklı Etnik Kökündeki Çalışanların Size Karşı Yaklaşımları Nasıl?	143
Tablo 4. 28. Yaşınız? * Haftalık İzin Gününüz Var Mı?	144
Tablo 4. 29. Yaşınız? * Sigorta Dışındaki Yol, Yemek, İkramiye Vb. Yan Haklardan Yararlanıyor Musunuz?.....	145
Tablo 4. 30. Yaşınız? * İşyeriniz De Sizin veya Başka Bir Suriyeli Çalışanın Terfi Etme Fırsatı Oldu Mu?	147
Tablo 4. 31. Yaşınız? * İşveren Tarafından Yakacak Yardımı, Gıda Yardımı, Kira Yardımı Vb. Yardımlar Yapılıyor Mu?	148
Tablo 4. 32. Yaşınız? * İşe Girişte Size Tanımlanan İşiniz Dışında Farklı İşleri De Yapmanız İsteniyor Mu?	149
Tablo 4. 33. Yaşınız? * Diğer Çalışanlar Size İşinizle İlgili Yardımcı Oluyorlar Mı?	151
Tablo 4. 34. Yaşınız? * Yaptığınız İşin Sizi Bedensel Olarak Yıprattığını Düşünüyor musunuz?	152
Tablo 4. 35. Yaşınız? * Yaptığınız İşin Sizi Psikolojik Olarak Yıprattığını Düşünüyor Musunuz?	153
Tablo 4. 36. Yaşınız? * Çalıştığınız İşyerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirlerine Uyulduğunu Düşünüyor Musunuz?	154
Tablo 4. 37. Yaşınız? * Türkiye'de Çalıştığınız Süre İçinde Hiç İş Kazası Geçirdiniz mi?	155

Tablo 4. 38. Yaşınız? * Kaza Sonrası İşvereniniz Size Sahip Çıktı mı? (Tedavi Masrafları, Diğer Maddi ve Manevi Yardımlar Vb.).....	157
Tablo 4. 39. Yaşınız? * Savaş Bittiği Takdirde Suriye'ye Geri Dönmeyi Düşünüyor musunuz?	158
Tablo 4. 40. Yaşınız? * Gelecekte İmkânınız Olursa Kendi İşinizi Kurma Düşünceniz Var mı?	159
Tablo 4. 41. Yaşınız? * Geçici Koruma Yönetmeliğinden ve Size Sunduğu Hizmetlerden Haberdar mısınız?.....	160
Tablo 4. 42. Cinsiyete Göre İş Bulma Sürelerinin Durumu	162
Tablo 4. 43. İş Memnuniyeti ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki	163
Tablo 4. 44. Welch ve Brown-Forsythe Analizleri	164
Tablo 4. 45. GKA Suriyelilerin Göç Öncesi ve Göç Sonrası Mesleki Durumu.....	165
Tablo 4. 46. Çalışma İzni ve Eğitim Düzeyi İlişkisi	166
Tablo 4. 47. GKA Suriyelilerin Türkiye'de Yeni Meslekler Öğrenme Yöntemleri.....	167
Tablo 4. 48. Cinsiyet ve Aylık Gelir Arasındaki İlişki Durumu	168
Tablo 4. 49. Cinsiyet ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki.....	168
Tablo 4. 50. GKA Suriyeliler ve Yerli Çalışanlar Arasındaki Mesai Farklılığı Durumu.....	169
Tablo 4. 51. GKA Suriyelilerin Aylık Gelirlerinin Asgari Ücret Düzeyi ile İlişkisi	170
Tablo 4. 52. Cinsiyet ve Terfi Etme Durumu İlişkisi	171
Tablo 4. 53. Yaş ve Geçici Koruma Yönetmeliği Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İlişkisi.....	172
Tablo 4. 54. Yaş ve Birden Fazla Mesleğe Sahip Olma Durumu Arasındaki İlişki.....	173
Tablo 4. 55. Yaş ile Tersine Göç Durumu Arasındaki İlişki.....	174
Tablo 4. 56. Post Hoc Games- Howell Testi	174
Tablo 4. 57. Mesai Sıklığı ve Ücret Düzeyi	177
Tablo 4. 58. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlikler ve Ekonomik Kıyaslama.....	178
Tablo 4. 59. Suriye'ye Geri Dönme Düşüncesi ve Memnuniyet Düzeyleri.....	180
Tablo 4. 60. Mesleki Durum ve Eğitim Durumu	181
Tablo 4. 61. Yaş ve Meslek Edinme Durumu.....	183
Tablo 4. 62. Ücret Düzeyleri- Mevcut İşte Çalışma Süreleri İlişkisi	184

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Göç Türleri.....	10
Şekil 2. 2. Göçte Başlangıç ve Varış Faktörleri ile Araya Giren Engeller	31
Şekil 3. 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	62
Şekil 3. 2. Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu.....	70
Şekil 4. 1. Uyum Analizinin Üç Aşamasının Şematik Gösterimi.....	176
Şekil 4. 2. Mesai Sıklığı ve Ücret Düzeyi.....	178
Şekil 4. 3. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlikler ve Ekonomik Kıyaslama.....	179
Şekil 4. 4. Suriye'ye Geri Dönme Düşüncesi ve Memnuniyet Düzeyleri	181
Şekil 4. 5. Mesleki Durum ve Eğitim Durumu	182
Şekil 4. 6. Yaş ve Meslek Edinme Durumu.....	183
Şekil 4. 7. Ücret Düzeyleri- Mevcut İşte Çalışma Süreleri İlişkisi.....	185

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN İMALAT SEKTÖRÜNDE YAŞADIĞI SORUNLAR: BURSA İNEGÖL ÖRNEĞİ

ÖZET

Göç, insanlık tarihinin derinliklerinde kök salan ve farklı toplumların, coğrafyaların üzerinde etkiler bırakan evrensel bir olgudur. İnsanlar geçmişten bugüne kadar çeşitli sebeplerle göç etmişlerdir ve günümüzde de bu göç hareketleri hız kesmeden devam etmektedir. Göç olgusu tarihsel bağlamda incelendiğinde, savaşların ve uzun yıllar süren kıtlıkların büyük çaplı göç akımlarının tetikleyicisi olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Savaşlar, kısa bir süre içerisinde düzensiz ve kitlesel göç dalgalarının ortaya çıkmasına sebep olan benzersiz bir etkiye sahiptir.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ve bölgesel etkileri doğal olarak öncelikle komşu ülkelere nüfuz etmiş daha sonra ise küresel bir boyuta ulaşmıştır. Türkiye sığınanlara yönelik açık kapı politikası uygulamıştır. Bu politika sonucunda günümüzde Türkiye’de ikamet eden GKA Suriyelilerin sayısı 3,4 milyona ulaşmıştır. Bu göç dalgaları Türkiye’yi ekonomik, sosyal, toplumsal ve çevresel sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu çalışma, ekonomik sorunlar arasında yer alan istihdamda yaşanan sorunlara odaklanmayı amaçlamaktadır.

Bursa Türkiye’nin önemli sanayi kentlerinden biridir ve yüksek sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla araştırma evreni olarak ideal illerden biridir. İnegöl Bursa’nın sanayi yoğun ilçelerinden biri olma özelliği taşımaktadır ve bünyesinde binlerce Suriyeli çalışan bulunmaktadır. Bursa sanayisi ile ilgili ve dolayısıyla Türkiye geneliyle ilgili bir fikir edinebilmek için İnegöl ilçesi araştırma evreni olarak belirlenmiştir. GKA Suriyelilerin çalışma koşulları, mesleki durumları, ücret düzeyleri, memnuniyet düzeyleri, tersine göç düşünceleri vb. konulara yönelik araştırmalar yapılarak GKA Suriyelilerin istihdamdaki durumlarının ve yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik İnegöl organize sanayi, oto sanayi ve ağaç işleri sanayinde toplamda 407 GKA Suriyeli ile yüz yüze anket yapılmıştır. Toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Sonuçlara ilişkin genel değerlendirmeler yapılmış ve politika yapıcılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, Suriyeliler, Geçici koruma, Kayıt dışı istihdam, Göçmen sorunları

PROBLEMS FACED BY SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION IN TURKEY IN THE MANUFACTURING SECTOR: THE CASE OF BURSA İNEGÖL

ABSTRACT

Migration is a universal phenomenon deeply rooted in the history of humankind, leaving its impact on different societies and geographies. People have migrated for various reasons from the past to the present, and these migration movements continue unabated in our modern times. When the phenomenon of migration is examined in a historical context, it becomes evident that wars and prolonged periods of famine have been major triggers for large-scale migration flows. Wars, in particular, have a unique impact, leading to the emergence of rapid and massive waves of irregular migration.

The Syrian civil war, which began in 2011, and its regional repercussions naturally initially affected neighboring countries and later reached a global scale. Turkey implemented an open-door policy towards refugees. As a result of this policy, the number of Syrian refugees residing in Turkey has reached 3.4 million today. These waves of migration have presented Turkey with economic, social, societal, and environmental challenges. This study aims to focus on the issue of employment, which is among the economic problems.

Bursa is one of Turkey's important industrial cities and hosts a significant number of Syrians. Therefore, it is an ideal choice as a research universe. İnegöl, being one of the industrial districts of Bursa, is home to thousands of Syrian workers. To gain insights into the industrial sector in Bursa and, consequently, nationwide, İnegöl district has been selected as the research universe. Syrian refugees' working conditions, occupational status, wage levels, satisfaction levels, reverse migration thoughts, etc. It is aimed to determine the employment status of asylum seekers and the problems they experience by conducting research on these issues. Face-to-face surveys were conducted with a total of 407 refugees in İnegöl's organized industrial, automotive, and woodworking industries to achieve this goal. The collected data were analyzed using the SPSS program, and the results were presented in tabular form. Overall assessments were made based on the findings, and various recommendations were provided to policymakers.

Keywords: International migration, Syrians, Temporary protection, Informal employment, immigration problems

1. GİRİŞ

Göç insanlık tarihi boyunca süregelen, her toplumda ve her coğrafyada varlığı görülen bir olgudur. İnsanlar geçmişten günümüze çeşitli sebeplerle göç etmişler ve hala göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Tarihsel bağlamda göç nedenleri irdelendiğinde, savaşların milyonlarca insanın göç etmesine yol açan süreçleri başlattığı görülmektedir. Diğer göç nedenleri ile karşılaştırıldığında savaşların, kısa zaman dilimlerinde, düzensiz ve kitlesel göç akımlarına sebep olması ayırt edici özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle kitlesel göç akımlarına uğrayan bir noktadadır. Göçmenlerin transit geçiş yapmayı tercih ettiği ya da zorunda olduğu ve kısa veya uzun sürelerle ikamet etmeyi hedefledikleri Türkiye, çevresinde gerçekleşen birçok savaşın sonucunda milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan ve yıllardır devam eden Suriye iç savaşı sebebiyle ülkemize sığınma durumunda kalan GKA Suriyeliler tezimizin ana aktörleri konumundadır.

Türkiye, 2011 yılında başlayan bu iç savaşta Suriye'den göç edenlere karşı açık kapı politikasını benimseyerek onları geçici koruma altına almıştır. Bunun sonucunda sayıları günümüzde 3,4 milyonu bulan GKA Suriyeli Türkiye'de ikamet etmektedir. Bu göç dalgaları sonucunda Türkiye ekonomik, sosyal, toplumsal, çevresel vb. sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Tezimizde, bu sorunlar arasında önem derecesi bakımından ön plana çıkan ekonomik sorunlara odaklanılacaktır. GKA Suriyelilerin İnegöl özelinde istihdama etkileri, istihdam edilebilirlikleri, istihdamda karşılaştıkları sorunlar, piyasaya etkileri vb. konular tezin ana hatlarını oluşturacaktır.

Araştırmanın genel amacı; GKA Suriyelilerin işi ifa ederken karşılaştıkları sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaca yönelik İnegöl'de yapılacak saha araştırması ile elde edilecek somut veriler ışığında, tezimizin literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Araştırmanın üç adet alt amacı bulunmaktadır:

Birincisi; 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun ilgili hükümleri uyarınca İnegöl'de çalışma izni alınarak istihdam edilen GKA Suriyelilerin hangi meslek gruplarında faaliyet gösterdiklerini tespit etmektir. İkincisi, Halk eğitim merkezleri, İŞKUR, MEB, TOBB, Vakıflar ve Dernekler vb.

kurum ve kuruluşların bünyesinde yürütülen mesleki eğitim programları yoluyla İnegöl’de meslek sahibi olan GKA Suriyeli sayısını tespit etmektir. Ek olarak mesleki eğitim alan GKA Suriyelilerin ne kadarının istihdam edildiğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Üçüncüsü; anket yoluyla elde edilecek veriler ile birlikte GKA Suriyelilerin çalışma koşulları, ücret düzeyleri, piyasaya etkileri, kariyer olanakları, memnuniyetleri vb. unsurların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu tespit ve değerlendirmelerin sonucunda GKA Suriyelilerin istihdamında ortaya çıkan sorunlar detaylı bir şekilde ortaya konularak çözüm önerileri sunulacaktır. Araştırmanın “Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri” alanına akademik katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Suriye iç savaşı başlangıcından günümüze kadar tazmin edilmesi güç kayıplara neden olmuş ve olmaya devam etmektedir. Güvenli yaşam ortamının kısa vadede kurulamayacağı görülmektedir. Bu nedenle GKA Suriyelilerin ülkemizde ikamet sürelerinin uzayacağı ve bir bölümünün geri dönmeyeceği bir gerçektir. Bu sebeple GKA Suriyelilerin kendi hayatlarını bağımsız olarak idame ettirebilmeleri için istihdam edilmeleri büyük önem arz etmektedir.

Araştırmada, geçmişten günümüze göçmenlerle ilgili ulusal ve taraf olunan uluslararası hukuki düzenlemeler, GKA Suriyelilere yönelik oluşturulan politikalar, uygulanan programlar ile birlikte istihdamda yaşanan sorunlara yönelik mücadele yöntemleri incelenecektir.

Türkiye’de yabancıların istihdamına yönelik düzenlemeler şu şekildedir:

- 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 6 Eylül 2003 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile yabancılara yönelik çalışma izni, sınırlamalar, denetlemeler ve cezai hükümlere yer verilmiştir.13 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile 4817 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.
- 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile birlikte geçici koruma statüsünde olan Suriyelilerin istihdam edilmesine olanak sağlayan düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu kanun ile işyerinde toplam çalışan sayısının %10’u kadar geçici koruma statüsündeki kişilerin çalıştırılmasına

izin verilmiştir. Süreç içerisinde geçici koruma statüsünü kaybeden kişilerin çalışma izinlerinin de iptal edilmesi kararlaştırılmıştır.

Çalışma bir ana soru ve altı alt sorudan oluşmaktadır. Ana problem cümlesi şu şekilde ifade edilebilir: GKA Suriyelilerin istihdamda karşılaştığı hangi sorunlar ve eksiklikler bu alanda sosyal politika oluşturulması gerekliliğini ortaya koymaktadır?

Çalışmanın alt soruları şu şekilde sıralanabilir:

S1. GKA Suriyeliler İnegöl şehrinde istihdamda ne gibi sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar?

S2. GKA Suriyeliler hangi şartlar altında çalıştırılmaktadırlar?

S3. GKA Suriyeliler İnegöl’de emek piyasalarına ne tür etkilerde bulunmaktadırlar?

S4. GKA Suriyelilerin çalıştıkları işletmelerde kariyer olanakları bulunmakta mıdır?

S5. GKA Suriyeliler İnegöl emek piyasalarında ne tür meslekler icra etmektedirler? mesleki eğitim imkanları bulunmakta mıdır?

S6. GKA Suriyeliler yakın gelecekte ülkelerine geri dönmeyi planlıyorlar mı?

Ülkemiz özelinde genel olarak Suriye’ye sınır Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis ve diğer bazı illerimizde konumuzla benzerlik gösteren akademik çalışmalar bulunsa da Ülkemizin imalat sanayinde önde gelen illerimizden olan Bursa özelinde yüksek lisans ya da doktora düzeyinde yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Tezimizin özgünlüğü imalat sanayinde katma değere olan katkısı ve GYSH payı yüksek illerimizden olan Bursa’da GKA Suriyelilerin piyasaya etkilerini ortaya koyan bir tez çalışmasının olmamasından kaynaklanmaktadır.

İnegöl’ün mobilya, tekstil, orman ürünleri ve plastik sektörlerinde önemli üretim merkezlerinden biri olması dolayısıyla istihdam olanakları yüksektir. Bu nedenle GKA Suriyelilerin yoğun olarak tercih ettiği Bursa ilçelerinden biri durumundadır. Bu ilçede Suriyelilerle ilgili yapacağımız araştırmanın büyük önem arz edeceği ve literatüre katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Araştırmamızda nicel araştırma yöntemleri uygulanacaktır. Öncelikle konuyla ilgili proje, rapor, doküman ve bilimsel çalışmalar incelenerek teorik alan taranacak ve

Türkiye örnekleminde literatür analizi yapılacaktır. Ayrıca alan araştırması için de katılımcı gözlem ve anket uygulaması öngörülmüştür.

***Veri Toplama Süreci**

Veri toplama sürecinde örneklem grubunda yer alacak kişilerin ve çalıştıkları şirketlerin adları gizli tutulacaktır. Bu sayede ankete verilecek cevapların daha anlamlı ve güvenilir olacağı kanaatindeyiz. Araştırmanın her aşamasında etik kurallara riayet edilecektir.

***Evren ve Örneklem:** Uygulama evreni olarak Bursa'nın İnegöl ilçesi seçilmiştir. İnegöl imalat sanayinde faaliyet gösteren ve GKA Suriyeli istihdam etmiş işletmelerden alınan izin ile toplamda 407 GKA Suriyeli örneklem grubuna dahil edilmiş ve yüz yüze anket yapılmıştır. Araştırmamızın örneklemini İnegöl imalat sanayinde bulunan Suriyeli işveren, yönetici ve iş görenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu kartopu örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Örneklem grubu ile yüz yüze anket uygulanmıştır. Ayrıca belli aralıklarla işletmelerde gözlem yapılmıştır.

***Verilerin Analizi ve Yorumlanması**

Tezin ilk iki bölümü literatür taraması ile oluşturulmuş ve zenginleştirilmiştir. Tezin üçüncü bölümünü kapsayan nicel boyutunda ise; veri toplama tekniğinde kullanılan “anket formu” araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu üç bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde sosyo-demografik ve mesleki bilgiler, ikinci bölümde istihdamda yaşanan sorunları tespiti yönelik soru grupları, son bölümde ise kişisel memnuniyet düzeylerini ortaya çıkarmayı hedefleyen sorular yer almaktadır. Toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiştir.

Araştırmanın Düzeni

Araştırma 3 bölümden oluşmaktadır:

İkinci bölümde araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulmuş, temel kavram ve kuramlar ele alınmış; araştırmanın kavramsal ve kuramsal zemini açıklanmıştır. Göç kavramı ve göç teorileri incelenmiştir.

Üçüncü Bölümde, GKA Suriyelilerin genel durumu ele alınmıştır. Suriyelilerin sayısal ve niteliksel göstergeleri, eğitim durumları, coğrafi dağılımları, sektörel durumları, Türkiye ekonomisine ve emek piyasalarına etkileri insan odaklı yaklaşım açısından ele alınmıştır. Ayrıca Suriye iç savaşının nedenleri, sonuçları, ülkemize etkileri ve GKA Suriyelilerin Türkiye’deki ekonomik, sosyal ve hukuksal durumları bu bölümde açıklanmıştır.

Dördüncü Bölümde, Metodoloji, evren ve araştırma örnekleme, verilerin toplanması, verilerin analiz edilip değerlendirilmesi, bulgular, GKA Suriyelilerin demografik verileri, çalışma koşulları, eğitim ve meslek bilgileri ile ilgili bulgular, iş hayatındaki sorunlar, Türk çalışma hayatı ile ilgili görüşleri, tersine göç eğilimleri ile ilgili bulgular, memnuniyet düzeyleri, hipotezlere ilişkin sonuçlar, genel değerlendirmeler ve öneriler şeklindeki unsurlara yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göçe İlişkin Kavramlar ve Göç Türleri

2.1.1. Göç ve göçmen kavramı

İnsanlık tarihiyle birlikte başlayan göç hareketlilikleri, kültürlerin aktarımında ve taşınmasında hayati bir rol oynayan, yeni toplumların doğmasına sebep olan, yerleşik düzenlere meydan okuyan ve devletlerin sosyoekonomik gelişimlerine etki eden toplumsal hareketlilikler bütünüdür. Göçler, beraberlerinde birçok unsuru taşıyan, sosyal kalkınma, sağlıklı ilerleme ve ekonomik büyümeyle doğrudan ilişkisi olan ve toplumların karşılaştığı problemlerin sebepleri ve sonuçları üzerinde etkisi olan sosyal bir olgudur (Genç vd., 2019, s. 480).

Toplumsal yapılarda büyük çaplı değişime veya aşınmaya neden olan göç, yeni fırsatları yaratmakla birlikte çeşitli riskleri de içinde barındırmaktadır. Dünya genelinde göçe bağlı olarak büyük kentlerde hızlı bir nüfus artışı gözlenmektedir. Bu nüfus artışı, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda yeni gerilimlerin ve kutuplaşmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu gerilim ve kutuplaşma, kentsel yerleşim ayrışması gibi sosyal, kültürel ve ekonomik olguların siyasallaşmasına zemin oluşturmıştır. Siyasallaşma süreci, demokratik bir sistem içerisinde bireylerin, sosyal grupların ve sınıfların siyasal tercihlerini etkileyen bir faktör haline gelirken, aynı zamanda şiddete eğilimli radikal hareketlerin ve yapıların da ortaya çıkmasına ve gelişmesine olanak sağlamıştır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 11).

Küreselleşme süreciyle birlikte iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı ilerleme, ülkelerin içerisindeki sosyal, siyasal ve ekonomik temelli sorunların sadece kendi sınırlarıyla sınırlı kalmadığını göstermektedir. Bu sorunlar, sınır ötesi ülkeleri de etkileme hızını ve boyutunu artırmaktadır. Özellikle siyasal ve sosyoekonomik kökenli çatışmalar, ülkeler içerisinde hızla kontrol edilemez bir hal almakta ve etkileri hızla komşu ülkelere yayılmaktadır. Bu etkileşim sürecinin bir sonucu olarak göç olayları ve göç eden kişi sayısı da artmaktadır, bu da küreselleşmenin sonuçlarından biridir (Bilbay, 2020, s. 35).

Göç, insanlar tarafından yaygın biçimde gerçekleştirilen eylemlerden biridir ve tarih boyunca çeşitli sebeplerle gerçekleşmiştir. İnsanlar, ekonomik ve siyasi değişimler, istikrarsızlık, insan hakları ihlalleri, doğal afetler, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar,

uluslararası çatışmalar, iç savaşlar gibi birçok nedenle topraklarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Bunu bazen kendi istekleriyle yaparken bazen de başkalarının baskı ve tehditleri sonucu mecburen yapmışlardır. İnsanlar, en temel ihtiyaçlardan olan güvenlik ihtiyacı sebebiyle kendilerini güvende hissedecekleri bölgelere geçici veya kalıcı bir çözüm arayışıyla sığınmışlardır (Çağlar, 2018, s. 30). Göç, çeşitli bilim dallarının farklı perspektiflerle ele aldığı bir olgu olduğundan, tanımlamalar da farklılaşmaktadır. Sosyoloji, coğrafya, tarih, ekonomi gibi birçok disiplin göç kavramını incelemekte ve kendi bakış açılarından tanımlamaktadır. Bu nedenle, ortak bir tanımlama yapmak tüm disiplinler arasında kabul görmek açısından zorlu bir hâl almaktadır (Özyakışır, 2013, s. 5).

Göç kavramı ile açıklanan insan hareketlilikleri, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar toplumsal yaşamın ve modern dünyanın önemli unsurlarından biri olagelmıştır (Deniz, 2014, s. 177). Göç kavramına yönelik basitçe fikir yürütüldüğü zaman çoğu insanın zihnine temel olarak “bir yerden başka bir yere yapılan coğrafi yer değiştirmeler” şeklinde bir algılama belirlemektedir. Dolayısıyla göç ile ilgili genel geçer tanımlar çokça bulunmasına rağmen toplumsal ve kişisel algıların ortak olduğu söylenebilir. Karpat (2003, s.3) bu algıyı, “asıl yerinden, ulaşmak istenen yere hareket” şeklinde ifade etmektedir. Göç, insanların yaşam tarzlarını, kültürlerini, alışkanlıklarını ve tutumlarını yanlarında taşıdıkları bir süreçtir. Göç eden insanlar, yeni yerleştikleri bölgelerde farklı kültürlerle etkileşime girerek karşılıklı bir kültürel alışverişe katkıda bulunurlar (Karakaya, 2020, s. 95). Bu nedenle, göç hareketlilikleri aynı zamanda bir sosyal değişim sürecini başlatmaktadır. Göç olgusu, sadece basit bir insan hareketliliği değil, aynı zamanda çeşitli toplumsal sonuçları olan karmaşık bir yapıya sahiptir. Hem göç eden bireylerin yaşamlarında hem de göç alan bölgelerde toplumsal, kültürel ve ekonomik birtakım değişimler meydana gelir (Solgun, 2017, s. 138).

Lundius ve diğerlerine (2008, s. 8) göre göç; insanların bir yerden başka bir yere yapmış olduğu hareketlerdir. Homo sapiens'in ortaya çıkmasıyla birlikte, türün üyeleri yiyecek bulmak veya afetlerden ve felaketlerden kaçmak gibi nedenlerle göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu nüfus hareketleri, tarih her evresinde sıklıkla yaşanmış ve genellikle kademeli bir şekilde gerçekleşmiştir. Bilim adamlarınca tarihteki ilk göç hareketinin 50.000 veya 60.000 yıl önce gerçekleştirildiği öne sürülmektedir. İlk

kıtalar arası göçün ise Afrika'dan Ortadoğu şeklinde tabir edilen bölgeye gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Oktay ve Es, 2015, s. 384).

Türk Dil Kurumuna (TDK)'na göre göç; "ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" şeklinde tanımlanmaktadır.

Everett Lee, "Göç Teorisi" adlı makalesinde göçü, "genel olarak yaşanan yerin kalıcı veya yarı kalıcı olarak değiştirilmesi" tanımlamasında bulunmuştur. Lee'nin tanımında göç hareketinin mesafesi, istemli veya istemsiz olması, iç veya dış göç olması gibi sınırlamalar bulunmamaktadır. Bu tanım, göçün genel niteliğine odaklanarak yer değiştirme sürecini vurgulamaktadır. Lee'nin göç tanımı temelde bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleşen ve yerleşim yerlerinin değişmesine yol açan bir hareket olarak anlaşılmaktadır (Ela Özcan, 2007, s.186).

Marshall'a (1999, s. 685) göre göç, grupların veya bireylerin coğrafi sınırları aşarak yeni yerleşim merkezlerine doğru gerçekleştirdikleri hareketleri ifade eder. Bir diğer tanıma göre göç, insanların ekonomik, sosyal, siyasal, dini veya diğer dış etkenler nedeniyle yaşadıkları kaynak ülkeleri, şehirleri, köyleri, kasabaları ve diğer yerleşim alanlarını geride bırakarak hayatlarının geri kalanını veya sadece bir kısmını başka bir yerde geçirmeleridir. Göç, bu faktörlerin etkisiyle gerçekleşen ve insanların refahlarını yükseltmek, yeni bir hayat kurmak, yeni fırsatlara ulaşmak veya zorlu şartlardan kaçmak amacıyla yapılan bir yer değiştirme sürecidir (Günay vd., 2017, s. 38). Bu tanımlardan sonra genel olarak göç kavramını şu şekilde açıklayabiliriz; ekonomik, siyasi, sosyal ve diğer birçok nedenlerden dolayı insan topluluklarının geri kalan hayatlarının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere bir yerleşim yerinden bir diğerine ikamet etmek amacıyla bireysel, grupsal veya geniş kitleler halinde meydana getirilen coğrafi yer değiştirme hareketleridir. Göç, kimi ülkelerde farklı dillerin konuşulduğu bölgeler arasındaki hareketlilik ya da göçün başladığı nokta ile göçün gerçekleştiği yerleşim yeri arasındaki minimum uzaklık kriterine göre de tanımlanabilmektedir (Gemici ve Çatal, 2019, s. 53).

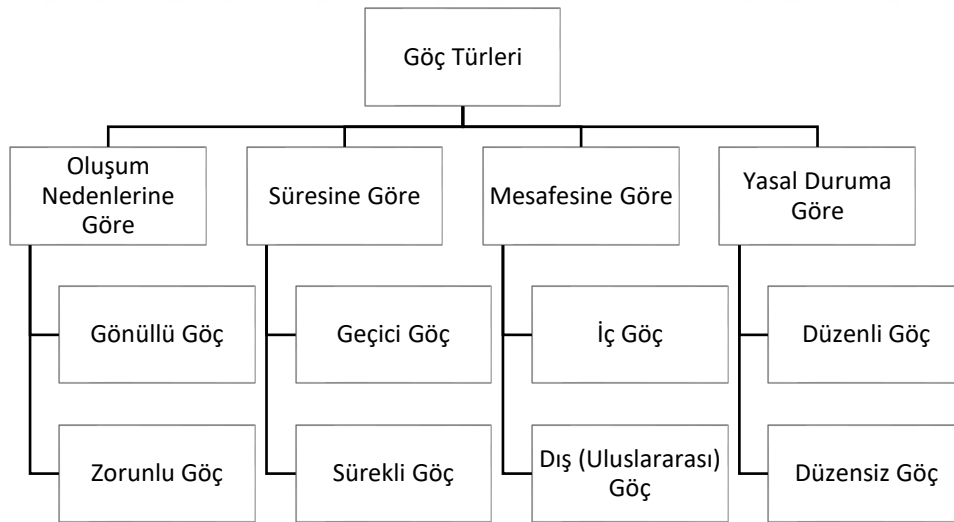
Göç, sadece insanların değil doğadaki diğer canlıların da yaşamlarını devam ettirebilmeleri için yapmak durumunda oldukları bir eylemdir (Yalçın, 2004, ss. 1-3). Bir anlamda göçü; yaşanan çevrenin olumsuz koşullarından kurtulmak amacıyla daha

iyi koşullara ve fırsatlara ulaşabilmek için gerçekleştirilen canlı hareketlilikleri şeklinde de tanımlayabiliriz.

Göç olgusunun, insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıktığı ve gelecekte de dünyanın bir parçası olmaya devam edeceği kabul edilmektedir. Göçü belirli bir zaman dilimiyle veya tek bir mekânla sınırlamak olanaksızdır. İnsan varlığıyla birlikte her coğrafyada ve her zaman kaçınılmaz bir şekilde meydana gelen göç, insanların bireysel hak ve menfaatlerini gözeterek aldığı bir karar olabileceği gibi, ekolojik olaylar ve siyasal otoritenin baskıları gibi dış etkenler nedeniyle de gerçekleşebilir. (Koçak ve Terzi, 2012, ss. 164, 165). Göçün tanımı ve içeriği zamanla değişen unsurlar (yönetim anlayışları, politikalar, yaşayış tarzları, arz –talep ilişkileri vb.) sebebiyle değişiklikler göstermektedir (Taş ve Özcan, 2018, s. 39). Bu nedenle göçün birden çok türü ve nedeni meydana gelmektedir.

2.1.2. Göç türleri

Göç türlerini oluşum nedenlerine, süresine, mesafesine ve yasal durumuna göre dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu türler kendi içinde de çeşitli alt başlıklara ayrılmaktadır. Aşağıdaki şablonda yer aldığı şekliyle bir sınıflandırma yapılabilir.

Şekil 2. 1. Göç Türleri

2.1.2.1. Gönüllü ve zorunlu göçler

Oluşum nedenlerine göre göç iki türe ayrılmaktadır. **Gönüllü göç**, bireyin herhangi bir baskı altında olmadan, kendi kişisel tatmin ve menfaatlerini gözetme amacıyla, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak ve daha iyi fırsatlardan yararlanmak için göç etme

kararı alması anlamına gelir. Bu tür göçlerde, bir aile üyesinin önceden bir yere gidip iş bulması ve daha sonra ailenin diğer bireylerinin de ona katılması gibi durumlar söz konusu olabilir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa ülkeleri, büyük yıkımdan sonra toparlanma sürecine girerken, işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göç almaya başlamıştır. Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen göç hareketleri, özellikle 1954'ten 1970'lere kadar olan dönemde, yakın tarihte gerçekleşen gönüllü göç örnekleri olarak gösterilebilir. Bu göçler, insanların daha iyi ekonomik ve sosyal koşullara erişmek için kendi iradeleriyle tercih ettikleri bir hareketlilik şeklidir (Özyakışır, 2013, s. 14). **Zorunlu göç ise**, insanların doğal afetler, sürgünler, savaşlar, çatışmalar, krizler, toplumsal ve siyasal baskılar gibi nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kaldıkları veya mecbur bırakıldıkları durumları ifade eden bir göç türüdür. Bu tür göçlerde, insanlar yaşadıkları coğrafyalarda tehditlere uğradıkları, güvensizliğe sürüklendikleri veya insani krizlere maruz kaldıkları için göç etmek zorunda kalırlar. Bu noktada insanlar kararı genellikle kendi iradeleriyle değil, dış etkenlerin dayatmasıyla alırlar. Bazı durumlarda zorunlu göçler, bireylerin güvenliklerini ve hayatta kalma şanslarını artırmak için tek yol olarak görülmektedir (Yılmaz, 2014, ss. 1686, 1687).

Yakın tarihte yaşanan kitlesel Suriyeli göç akınları da bu türe girmektedir. Zorunlu sebeplerle Suriye'den Türkiye'ye göç edenlerin bu kararı almasında sadece coğrafi yakınlığın değil, Türk halkının mazlumlara yardım etme ve vicdan sahibi olma geleneği gibi faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir. Türkiye'nin tarihi boyunca mazlumlara sahip çıkma anlayışı, göçmenlerin Türkiye'ye yerleşme tercihlerinde önemli bir rol oynamıştır. Zorunlu göç alan ülkelere, nüfus artış hızı genellikle yükselir ve düzensiz kentleşme eğilimi ortaya çıkar. Göç edenlerin kayıt dışı istihdam edilmeleri ise yerel toplumlarda işsizlik düzeyini artırabilecek bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Günay vd., 2017, s. 44).

2.1.2.2. Geçici ve sürekli göçler

Göçler farklı zaman dilimleri içinde gerçekleşebileceği gibi sürekli de olabilir. Ancak, göç olgusundan bahsedebilmek için genellikle ev sahibi ülkede asgari bir sürenin geçirilmesi gerekmektedir, bu süre ülkeler arasında farklılık gösterebilir. Örneğin, genellikle 6 ay veya 1 yıl gibi bir süre göçmenin ev sahibi ülkede kalmış olmasını gerektirebilir. Bazı ülkeler, işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için işçi göçüne izin verir

ve bu göçmenlere çalışma izni sağlar. Avrupa ülkeleri genellikle işçi göçünün geçici olmasını tercih eder. Bu nedenle, çalışma ve oturma izinlerine süre sınırlamaları getirilir. İzinler başlangıçta 2 yıl olarak verilebilir, ardından 5 yıl süreli çalışma ve oturma izinlerine dönüşebilir, sonrasında ise süresiz oturma izni sağlanabilir. Bu şekilde başlayan geçici göçler, zamanla kalıcı göçlere dönüşmektedir (Çetiner, 2020, s. 15).

Geri dönmek üzere yapılan göç **sürekli göç** olarak adlandırılırken, insanların belli bir süre için bulundukları yerden ayrılıp daha sonra geri döndükleri göç ise **geçici göç** olarak tanımlanır. Son birkaç yüzyılda göç hareketlerinin çoğunluğu sürekli göç olarak gerçekleşirken, günümüzde geçici göç git gide önemli hale gelmiştir. Göçmenler hayatları boyunca farklı ülkelere göç etmekte ve ara dönemlerde ülkelerine dönme eğiliminde olabilmektedirler. Bu nedenle, günümüzde bir ülkeden diğerine göç eden ve o ülkede hayatının sonuna kadar kalan insan sayısı, geçmişe kıyasla daha azdır. Geçmişte uzun süreler boyunca ülkelerinden uzakta kalan göçmenler bile günümüzde uluslararası taşımacılığın daha kolay ve ucuz hale gelmesi sayesinde sık sık ülkelerine gidip gelebilmektedirler (Şemşit, 2018, s. 279).

Günümüzde geçici göç, misafir işgücü göçü sürecine benzer bir şekilde önem kazanmaktadır. Bu göç türü, uzun süreli göçün varış ülkeleri açısından ortaya çıkan dezavantajları ve maliyetleri azaltma potansiyeline sahiptir. Yapılan çalışmalar, nitelikli ve nitelsiz geçici göçe izin vermenin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Örneğin, gelişmiş ülkelerin nitelikli ve nitelsiz geçici göç kotalarının %3 artırılması, küresel refahı yıllık ortalama 156 milyar dolar artırabilir ve bu tutarın 70 milyarlık kısmı gelişmekte olan ülkelere gidebilir. Bu şekilde, ekonomik faydalarında dolayı geçici göç hareketlerini savunanlar mevcuttur.

21.yy'da ortaya çıkan geçici göç türlerinden biri de döngüsel göçtür. Döngüsel göç özellikle Avrupa Birliği'nde, sürekli işgücü göçünü yerine alabilecek bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Döngüsel göç, misafir işçi göçü modeline kıyasla daha akılcı bir strateji olarak kabul edilmektedir. Bu göç türünde, varış ülkeleri belirli göçmen türlerinin ihtiyaçlarını karşılamak ve göçmenlerin kaynak ülkenin kalkınmasına etkili bir şekilde katkıda bulunmalarını dengeli bir şekilde sağlamayı amaçlar. Bu yaklaşım, kazan-kazan prensibi üzerine kurulmuştur. Yani, hem varış ülkeleri ihtiyaç duydukları

işgücünü karşılamış olur, hem de göçmenler kendi ülkelerine dönerek kazandıkları deneyimleri ve birikimleri kullanarak ülkelerinin kalkınmalarına katkı sağlayabilirler. Döngüsel gn kazan-kazan yaklaşımı teorik olarak birçok avantaj sunsa da uygulamada bazı sınırlamalar ve belirli bir düzeye kadar kazanç sağlanabilmektedir. Bu g türü, uluslararası göçmenlerin ülkelerinden kopmamalarını ve kendi ülkelerindeki varlıklarını kısmen koruyabilme isteklerini karşılamak için pragmatik bir çözüm olarak görülmektedir (şemşit, 2018, s. 280).

2.1.2.3. İ ve dış (uluslararası) göçler

Gn mesafe boyutuna dayalı olarak oluşturulan bu sınıflandırmada, i g ve dış g olmak üzere iki farklı tür ele alınmaktadır. İ g, bir ülke içinde kırsal bölgelerden kentlere, kentler arasına, kırsal bölgeler arasına veya kentlerden kırsal bölgelere gerçekleşen gleri kapsar. Başka bir deyişle, i g; bir ülkenin idari ve resmi yönetim sistemi tarafından kabul edilen yerleşim birimleri arasındaki gleri ifade eder. **Dış (uluslararası) g**, ülkeler arasında gerçekleşen insan hareketlerini kapsayan bir terimdir. Dış göçler, meşruluğu diğer devletler ve kurumlar tarafından kabul edilen devlet sınırları içindeki idari yerleşim birimleri arasında yaşanan insan hareketliliği olarak tanımlanır. Ancak, savaş, baskı, güvensizlik gibi zorunlu nedenlerle gerçekleşen ülkeler arası insan hareketleri dış g kavramı altında değerlendirilmez. Bu durumdaki insanlar mülteci, şartlı mülteci veya sığınmacı olarak nitelendirilirler (Greşi, 2016, s. 1059).

Birleşmiş Milletler (BM) uluslararası göçmeni ikamet ettiği ülkeyi değiştiren herhangi bir kişi olarak tanımlamaktadır. Göçmen kavramını uzun vadeli ve kısa vadeli olmak üzere zamansal açıdan iki kategoride sınıflandıran BM'ye göre uzun vadeli göçmen; en az bir yıl (12 ay) boyunca olağan ikametgahı dışındaki bir ülkeye taşınan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu süre sonunda göç edilen yer kişinin sürekli ikamet ettiği yeni ikametgahı haline gelmektedir. Kısa süreli göçmenler ise; anavatanı dışındaki bir ülkeye en az 3 ay, ancak bir yıldan daha kısa (12 ay) bir süre için sürekli ikamet etme amacı olmaksızın eğlence, tatil, arkadaş ve akraba ziyaretleri, iş, tıbbi tedavi veya dini ziyaretler gibi sebeplerle göç eden kişilerdir (United Nations, 1998, s. 9- 10).

Uluslararası G rgt (IOM) göçmeni; kişinin yasal statüsüne bakılmaksızın, uluslararası bir sınırdan veya bir devlet içinde olağan ikamet yerinden uzağa hareket eden veya taşınan herhangi bir kişi olarak tanımlar (IOM, 2019, s. 132).

OECD zorunlu ve gönüllü göçü, göçmenleri belirli kategorilere ayırarak tanımlamaktadır. Buna göre zorunlu göç edenler grubuna şu kişiler girmektedir (OECD, 2006, s. 127) ;

-eşler ve çocukları

-nişanlılar ve evlatlık çocuklar

-sığınmacı olarak tanımlananlar veya korunmaya ihtiyacı olan kişiler

-Serbest dolaşım hakkına uzun süre kalma amacıyla giren kişiler

Uygulama aşamasında ise mevcut veya planlanan evliliklerin geçerli olmasını ve yalnızca ülkeye girebilmek amacıyla kullanılmamasını sağlamak için nişanlılar ve eşlerle ilgili özel kurallar veya koşullar ortaya çıkabilmektedir. Öte yandan gönüllü göç şu grupları içermektedir;

-işverenler tarafından tanımlanmış veya kabul alınan devlet tarafından seçilmiş tüm ekonomik göçmenler

-ekonomik göçmene eşlik eden ailesi

-ailenin üyesi olmayan yakın akrabalar

-yeniden yerleştirilen mülteciler

Dış göç başlığı altında, beyin göçü, işçi göçü ve mübadele göçü gibi kavramlar yer almaktadır. **Beyin göçü**, yüksek düzeyde eğitim almış insan gücünün ülkeler arasındaki göç hareketlerini ifade eder. Beyin göçü, özellikle yüksek seviyedeki meslek ve bilim insanları ile uzmanların, daha gelişmiş bir ülkede yerleşmek ve çalışmak amacıyla kendi ülkelerinden ayrılması olarak tanımlanır. Eğitimli, uzmanlaşmış, yüksek zekaya ve kapasiteye sahip yetenekli bireylerin çeşitli nedenlerle yurtdışına gidip yerleşmeleri beyin göçü olarak adlandırılır (Dülger, 2017, s. 42). Bilim insanları ve mühendisler gibi belirli bir alanda uzmanlaşmış yüksek tahsilli bireyler, genellikle düşük gelir düzeyine sahip olan veya istihdam imkanları sınırlı olan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere, endüstriyel olarak daha gelişmiş ülkelerdeki fırsatları aramak amacıyla göç etmektedir. Bu göç hareketleri sonucunda, gelişmiş ülkelerdeki kalkınma düzeyi ve ekonomik potansiyel daha da önem kazanmaktadır. Bu durum, yetenekli insan kaynaklarının ve uzmanlığın gelişmiş

ülkelere yönelmesiyle birlikte, bu ülkelerin bilimsel ve teknolojik ilerlemesine katkı sağlamaktadır (Günay vd., 2017, s. 44).

Az gelişmiş (gelişmekte olan) ülkeler, sınırlı kaynaklarıyla yetiştirdikleri değerli beyinleri kaybettikleri için gelişmeleri daha da yavaşlar. Bunun sebebi, bu ülkelerdeki yetişmiş insan kaynaklarının başka ülkelere kaptırılmasıdır. Öte yandan, gelişmiş ülkeler, elde ettikleri bu hazır insan kaynağına daha yüksek ücretler ve daha iyi fırsatlar sunarak, gelişmelerini daha da hızlandırmaktadır. Beyin göçü, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının artmasına katkıda bulunan önemli bir faktördür (Koçak ve Terzi, 2012, s. 173). Beyin göçü, ülkeler açısından büyük bir kayıp olarak değerlendirilen bir göç türüdür. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren beyin göçünde ciddi artışlar kaydedilmiştir. Doktorlar, ekonomistler, mühendisler, eczacılar, bilim insanları, sanatçılar gibi alanlarda yetişmiş ve yetenekli insanların başka ülkelere gitmesi, gittikleri ülkeleri farklılaştırırken geride bıraktıkları az gelişmiş ülkeler için önemli sorunlar oluşmuştur. Gelişmekte olan ve sanayileşen ülkelerin yüksek ücretler sunmaları, gelişmiş teknolojilerden ve bilimden en iyi şekilde yararlanma imkânını vermeleri, çalışma koşullarının kolaylığı ve esnekliği, göç veren ülkelerde yetişmiş insanların iş bulamaması ve kendilerini geliştirememeleri gibi faktörler beyin göçünün nedenleri arasında sayılmaktadır. Beyin göçü, ülkeler arasında farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Güney-Kuzey yönlü beyin göçü daha çok teknolojik gelişmeyle ilgili öğrenci alımlarını içerirken, Kuzey-Güney göçü ise toplumsal bilimlerle ilgili beyin göçünü içermektedir. Beyin göçü alan ülkeler, teknolojik alanda büyük gelişmeler yaşayarak ekonomik kalkınmayı sağlamışlar ve refah seviyelerini artırmışlardır. Teknolojik gelişme, istihdam düzeyinin artmasıyla birlikte sosyal yaşamın da gelişmesine katkı sağlar. Ancak göç veren ülkeler açısından, yetenekli insanların ülkeden ayrılması, ülkenin teknolojik olarak diğer ülkelerin gerisinde kalmasına ve yüksek katma değerli ürünleri büyük oranda ithal etmek zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Bu da toplumun ekonomik açıdan güçsüzleşmesine, borçlanmasına ve eksik istihdamın ortaya çıkmasına neden olur (Günay vd., 2017, s. 45).

İşçi göçü ise, bir kişinin yaşadığı ülkede iş imkânı bulamaması veya mevcut işinden ekonomik ve sosyal nedenlerle memnun olmaması, fırsat eşitsizliği gibi sebeplerle başka ülkelere iş bulmak veya halihazırda bulunduğu işte çalışmak amacıyla göç etmesini

ifade eder. Bu tür yer değiştirmeler, "işçi göçü" olarak adlandırılmaktadır. Örneğin, 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelere yönelik iş gücü hareketlilikleri, işçi göçü olarak değerlendirilebilir (Yılmaz, 2014, s. 1687).

1960'lı yıllarda Türkiye, yurt dışına olan işgücünü desteklemiştir. Bu işgücü ihracatının temel amacı, Türkiye'de istihdam darlığı olan bölgelerden fazla işgücünü dış ülkelere yönlendirmek ve Türk işçilerinin döndüklerinde kazandıkları niteliklerden yararlanarak ulusal sanayi için gerekli olan nitelikli işçi sayısını artırmak ve bu kişilerin daha rahat iş bulabilmelerini sağlamaktır. 1980'lerden sonra Batı Avrupa ülkelerinin işçi alımını durdurmasıyla göçlerin yönü, alt yapı ve inşaat hizmetlerinin önemli müşterilerinden olan Suudi Arabistan, Libya, Ürdün gibi ülkelere doğru kaymıştır. 1990'lı yıllarda ise işgücü göçü, eski Sovyet Cumhuriyetleri'ne yönelmiştir. Ancak Türkiye'den ve diğer ülkelere işgücü göçüne dahil olan insanların çoğunluğu, gittikleri yerlere uyum sağlayamadıkları için ülkelere kısa süre sonra geri dönmüşlerdir. Türkiye'den yurt dışında çalışmak amacıyla göç eden işçiler, Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamışlardır. Yurt dışındaki Türk işçilerinin biriktirdikleri dövizleri Türkiye'ye göndermeleri, Türkiye'nin döviz açığından kaynaklanan ekonomik sorunlarını bir miktar hafifletmiştir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 175).

Mübadele göçü, zorunlu bir göç türü olmasının yanı sıra uluslararası göç özelliği de taşımaktadır. Mübadele, iki veya daha fazla devlet arasında imzalanan bir protokol vasıtasıyla gerçekteşir. Bu protokol, göçün hukuksal boyutunu, coğrafyasını, zaman aralığını, göç yollarını, taşınmaz varlıkların durumunu vb. belirli esaslara oturtur. Mübadelede nüfus değişimi yapacak devletlerden oluşan karma veya uluslararası bir komisyon görevlendirilir ve bu komisyon göç işlemlerini yönetir veya denetler. Göç edecek nüfusun ırk, din, dil gibi bazı nitelikleri ve göç edilecek yerlerin ve iskân birimlerinin önceden belirlendiği sistemli bir zorunlu nüfus hareketidir. Mübadele sürecinde, göçmenlerin iaşe, sağlık gibi ihtiyaçları için özel birimler kurulabilir ve bu süreç, belirlenen kurallar çerçevesinde sistematik bir şekilde gerçekteşirilir (Sepetçioğlu, 2014, s. 53).

Mübadele denildiği zaman akla gelen ilk örneklerden biri olarak 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi zihinlerde belirir. Bu tarihi mübadele, Anadolu'daki

1.200.000 Rum'un Yunanistan'a, Yunanistan'daki 500.000 Türk'ün ise Türkiye'ye doğru yer değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları bu mübadele dışında tutulmuştur. Mübadele göçleri, nadiren karşılaşılan bir göç türüdür ve genellikle savaş sonrası alınan kararlar neticesinde gerçekleşebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 175).

2.1.2.4. Düzenli ve düzensiz göçler

Düzensiz göç; bir ülkeye yasadışı şekilde giriş yapmak, yasal yollarla giriş yapmakla birlikte yasal süresi içerisinde çıkmamak veya yasadışı şekilde bir ülkede kalmak anlamına gelir. Bu konu, hedef, transit ve kaynak ülkeler açısından ayrı ayrı ele alınması gereken bir durumdur. Bu konu hedef ülkeler için yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla giriş yapmalarına rağmen yasal çıkış süreleri içinde ülkede kalmaya devam eden kişileri kapsar. Bu durum, hedef ülkeler için önemli sorunlar oluşturur. Çünkü göçmenlerin yasa dışı olarak kalması ekonomik, sosyal ve güvenlik açılarından potansiyel tehditlere neden olabilir. Kaynak ülkeler açısından ise ülkelerini terk ederken gerekli prosedürlere uymadan ülke sınırlarını geçen kişileri kapsar. Bu kişiler, çeşitli nedenlerle ana vatanlarını terk ederek daha iyi bir yaşam arayışına girişirler. Düzensiz göç, kaynak ülkelerin işgücünü ve ekonomik dengelerini olumsuz yönde etkiler. Transit ülkeler açısından bakıldığında ise, kaynak ülkelerden hedef ülkelere ulaşmak için yasal veya yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yaparak bu ülkeyi bir geçiş noktası olarak kullanıp ülke sınırlarını terk eden kişileri kapsar. Transit ülkeler, göçmenlerin geçişlerini kontrol etmek, kaynak ülkeler ve hedef ülkeler arasında bir denge sağlamak gibi zoraki görevler üstlenmektedirler.

Günümüzde, ulus devletlerin sınırlarını kontrol altına almak için aldığı tedbirler ve bazen saldırgan önlemlere rağmen, düzensiz göçün her yıl milyonlarca insan tarafından deneyimlendiği bir gerçektir. Bu büyük çaplı insan hareketleri, kaynak ülkelerdeki ekonomik ve sosyal eksiklikler, sosyal çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık gibi faktörlerin sonucunda artmıştır. Özellikle Avrupa ülkeleri, coğrafi yakınlıkları ve daha gelişmiş ekonomik ve sosyal düzeyleri nedeniyle başlıca hedef ülkeler haline gelmiştir. Bu süreçte, Türkiye gibi Avrupa'yla sınırı olan ülkeler hem hedef ülkeler olarak etkilenecek hem de transit geçiş noktaları olarak göç akışlarında kontrol sağlamak amacıyla zoraki bir jandarmalık rolü üstlenmişlerdir (İçduygu ve Aksel, 2012, s. 7).

Düzenli göç kavramı ise Uluslararası Göç Örgütünün yayımlamış olduğu göç terimleri sözlüğünde; “Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” şeklinde tanımlanmıştır (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2013, s. 26). Bir diğer tanıma göre ise; "Düzenli Göç" kişilerin kendi ülkeleri dışındaki bir ülkeye, kendi ülkelerinden transit geçiş yaptıkları ülkenin ve gidilecekleri ülkenin yasal prosedürleri çerçevesinde kısa veya uzun süreli bir konaklama durumunu ifade eden bir terimdir. Bu durum, göçmenlerin yasal düzenlemelere uygun olarak seyahat etmelerini ve hedef ülkede belirlenen koşullara uygun olarak geçici veya kalıcı ikamet sağlamalarını kapsar.

2.1.3. Uluslararası göçe ilişkin statüler

Uluslararası koruma, resmi bir sözleşmede tanımlanmamış olmasına rağmen, genel kabul gören literatürdeki tanımına göre, kişilere kendi ülkelerinde sağlanmayan korumanın, başka bir devlet veya uluslararası toplum tarafından uluslararası düzeyde sağlanması anlamına gelir (Aygün ve Kaya, 2016, s. 90). Uluslararası Koruma, devletlerin vatandaşlarını koruma sorumluluğunu tam veya kısmen yerine getiremedikleri takdirde, diğer ülkelere sığınma taleplerinde bulunan insanların güvenliklerinin sağlanması, zararlı bölgelere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri amacıyla meydana getirilmiş bir uygulamadır. Bu şekilde, korunmaya muhtaç olan bireylerin yaşamlarını tehlikelerden uzakta sürdürebilmeleri sağlanır.

Uluslararası koruma, diğer göç hareketlerinden ayrı bir insan hareketi olarak ele alınan ve özel nedenlerle meydana gelen bir göç olayıdır. Sosyal ve siyasal etkilerle şekillenen uluslararası koruma kavramı, dini, ahlaki, sosyal, ekonomik ve insani boyutlara sahiptir ve geçmişten bugüne dünya ve insanlık için önemini korumuştur. Bu önem nedeniyle, uluslararası koruma, temel uluslararası insan hakları belgelerinde yerini almıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesinde, "Herkesin zulme karşı başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma imkanlarından yararlanma hakkına sahip olduğu" ifade edilmektedir (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 69). Göç eden kişilerin yer değiştirme hareketindeki durumlarına bağlı olarak çeşitli tanımlamalar kullanılmaktadır. Gönüllü olarak göç edenler genellikle "göçmen" olarak adlandırılırken, zorunlu sebeplerle göç edenler için ise farklı kavramlar

kullanılmaktadır, örneğin "mülteci, sığınmacı, düzensiz göçmen, yasa dışı göçmen" gibi. Bu durum, zaman zaman kavram karmaşasına neden olmaktadır. Bireyler, kendi vatandaşı oldukları devletten haklarının korunması ve gözetilmesini hukuki olarak talep etme hakkına sahiptirler. Ancak, bazı durumlarda vatandaşı oldukları devlet bu korumayı sağlayamadığında, bireyler uluslararası toplumdan veya başka bir devletten bu korumayı talep etme yoluna gidebilirler. Bu durumda, uluslararası koruma mekanizmaları devreye girerek bireylere yardım sağlayabilir (Başak, 2011, ss. 3, 4).

Türkiye'ye giriş yapan yabancıların, Türkiye'de kalışları ve koruma talepleri, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından düzenlenmiştir. Bu kanun, yabancıların Türkiye'ye giriş, kalış ve çıkış süreçlerini ve uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılara sağlanacak korumanın kapsamını ve uygulanmasını belirlemektedir. Kanunda, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma olmak üzere dört farklı uluslararası koruma türüne yer verilmektedir. Takip eden bölümde bu kavramlar ayrı ayrı açıklanacaktır.

2.1.3.1.Mülteci

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuki statüsünü düzenleyen ilk uluslararası belgelerdendir ve bu sözleşmede mülteci terimi için "refugee" kelimesi kullanılmıştır. Kökeni Fransızca "réfugé" kelimesine dayanan mülteci kavramı, ilk olarak Fransa'da uğradıkları zorbalıklardan kaçarak İngiltere'ye sığınmak durumunda kalan Calvinistler için kullanılmaya başlanmıştır. 1685 yılında XIV. Louis tarafından İngiltere'ye dini inançları nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir gruba atfen kullanılan bu kelime, daha sonraları "politik veya dini gerekçelerin yanı sıra, savaş ve kıtlık gibi zorunlu sebeplerden dolayı evini ve ülkesini terk etmek zorunda olan kişi" şeklinde açıklanmıştır. İngilizce "refugee" kelimesi bu geniş kapsamıyla kullanılmaktadır (Yılmaz, 2019, s. 66). Zorunlu göç kategorisine dahil edilen mültecilik, insanların çeşitli sebeplerle ülkelerinde baskıya maruz kalarak ülkelerini terk etmek zorunda kaldıkları bir durum olarak görülmektedir (Yıldız vd., 2014, s. 43). Mülteci kavramını genel itibarıyla özetlemek gerekirse;

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişilere, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen kişilere; veya tabiiyeti olmayan ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle

dönmek istemeyen kişilerdir (Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/multeci> Erişim Zamanı 22.01.2021)

Kirişçi'ye göre (1996) mülteci; ana vatanında dini, ırkı, siyasi düşünceleri veya ideolojisi nedeniyle kendisini baskı altında hisseden, kendi ülkesinden tarafsız bir tutum göremediği için ülkesine olan güvenini yitiren ve bu sebeple hukuki başvuru yaparak başka bir ülkenin korumasından faydalanan ve başvurusu kabul edilen kişiye denir.

1920-1946 yılları arasındaki Milletler Cemiyeti döneminde, Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu nüfus hareketlerinin dünya genelinde yoğun bir şekilde etkisi hissedildi. Bu durum, mevcut gelişmelere ilişkin normatif ilkelerin belirlenmesini gerektirdi. Ancak devletler, mülteci sorunuyla ilgili farklı yaklaşımlar sergiledi (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1015). Bugüne kadar yapılan tanımlar, genellikle siyasi fikirler, dini inançlar ve köken farklılıkları gibi etkenlerin, bir bireyin ülke değiştirmesine yol açabilecek sonuçları üzerine odaklanmasına rağmen, bu konuyu tam manasıyla açıklayamamıştır (Steinbock, 1998, s. 806).

Mültecilerle ilgili bazı kuruluşların meydana getirilmesi ve bu kuruluşlar tarafından yapılan tanımlar, Milletler Cemiyeti'nin mültecilere yönelik tanımlarındaki eksiklikleri gidermekte faydalı oldu. II. Dünya Savaşı'nın ardından, 1947 yılında kurulan Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO), mültecilikle ilgili her aşamayla ilgilenmek amacıyla kuruldu ve bu dönemde sadece Avrupalı mülteciler kapsama dahil edildi. IRO'nun anayasasında yer alan tanıma göre, mülteci; ırk, vatandaşlık, dini inanç, politik görüş gibi farklılıklarından ötürü ülkesinde zulüm ve baskı göreceği endişesiyle ülkesine dönmek istemeyen kişilerdir. Bu tanım, mültecilik kavramının daha kapsamlı bir şekilde ele alınmasına ve mültecilere yönelik uluslararası koruma sağlanmasına katkı sağlamıştır (Eriş, 2007, s. 8). Daha sonra mültecilikle ilgili en önemli ve en kapsamlı belgelerden olan 1954 Cenevre Sözleşmesi oluşturulmuştur. 1951 yılında imzalanan bu sözleşmeye taraf devletlerin sayısı günümüzde yaklaşık 150 devletten oluşur. 1967 Protokolü ile birlikte, 1951 Sözleşmesi'nde yer alan "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda" ibaresi metinden çıkarılmış, coğrafi kapsam genişletilmiştir. Hem tarih hem de coğrafya sınırlaması ortadan kalkması bazı ülkeler tarafından kabul edilmemiştir. Türkiye'de çekimser kalarak sadece Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak kabul etmektedir.

Bir kişiye mülteci statüsünün tanınması için 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesi;

(a) bendinde belirtilen beş unsurdan herhangi birisine ilişkin bir tehdidin bulunması ve ülkesinin dışında bulunması gerekmektedir. Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşüncelerinden dolayı bir tehdidin olması sözü edilen beş unsurdur.

Yukarı yer alan beş unsurdan birisini taşımasına rağmen uluslararası hukuki korumadan yararlanamayacak kişiler de bulunmaktadır. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1. maddesi (f) bendine göre:

- (a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;
- (b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;
- (c) Birleşmiş Milletler 'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1951: Madde 1).

1951 yılındaki Sözleşmenin ardından, bölgesel düzeyde kabul edilen sözleşmelerde mülteci kavramı daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Afrika Birliği Örgütü tarafından 1969'da kabul edilen Mülteci Sözleşmesi, bu tür düzenlemelerin en önde gelen örneklerinden biridir. Sözleşme çerçevesinde, "mülteci" terimi, kişinin ülkesinden ayrılmak zorunda kaldığı durumları, dış saldırı, işgal, yabancı egemenlik veya vatandaş olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tamamında kamu düzenini ciddi şekilde tehdit eden olaylar sebebiyle başka bir yerde sığınmak üzere yaşadığı yerden ayrılan her bireyi içermektedir. Orta ve Güney Amerika'da onaylanan mülteci belgeleri, vatandaş olunan ülkedeki şiddet ve istikrarsızlık koşullarının somut özelliklerine odaklanan tanımlamaları içermektedir.

Cartagena Bildirisi, 1984 yılında kabul edilmiş olup 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamındaki mültecilere ek olarak, yaygın şiddet olayları, dış saldırılar, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan durumlar sonucunda yaşamı, güvenliği ve özgürlüğü tehdit altında olan ve bu nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireyleri mülteci olarak kabul etmektedir. Bu bildiri, mülteci tanımının genişletilerek daha kapsayıcı bir koruma sağlamayı amaçlamaktadır. 1977 tarihli Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi ise 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan ırk, dil, din, milliyet, belli bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi düşünce baskısı ve zulüm kriterlerine ek olarak, "insani" sebeplerle sığınma hakkının tanınmasını öngörmektedir. Bu belge, sığınma taleplerini

daha geniş bir perspektiften ele alarak, insani nedenlerin de sığınma statüsü için kabul edilebilir bir gerekçe olduğunu vurgulamaktadır. Cartagena Bildirisi ve Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi, mülteci tanımlarını ve koruma standartlarını genişletme amacı gütmektedir. Bu belgeler, mültecilik konusunda daha ileri düzeyde koruma sağlamayı hedefleyerek, bireylerin yaşadıkları zorunlu göç durumlarını daha kapsamlı bir çerçevede ele almaktadır (Barkın, 2014, ss. 333 -335).

Mülteciler, zamana bağlı olarak hem geçici hem de uzun vadeli olarak yerleşim yapabilen bireylerdir. Kısa süreli mülteciler, siyasi baskılar veya iç savaş gibi etkenler nedeniyle doğdukları ülkeleri terk edip farklı ülkelere göç eden insanlardır. Bu tür mülteciler, kaynak ülkelerindeki siyasi krizin sona ermesi ve barışın yeniden sağlanması durumunda geri dönme imkanına sahiptir. Uzun vadeli mülteciler ise, kendi ülkelerindeki kaos ortamının kalıcı olduğuna ve geri dönmeleri halinde yine baskı ve zulme maruz kalacaklarına inanan kişilerdir. Bu nedenle, hedef ülkelerinde mülteci veya vatandaşlık statüsü olarak hayatlarını orada sürdürmeyi tercih ederler. Uzun vadeli mülteciler, yeni bir yaşam kurma amacıyla kalıcı olarak yerleşik hale gelirler (Yılmaz, 2019, s. 66).

Sözleşmede belirtilen zulüm ve zulme uğrama potansiyeline ilişkin şartlar, Suriye'den savaş nedeniyle ayrılmak zorunda kalan insanlar için de geçerli olduğu söylenebilir. Ancak Türkiye'nin coğrafi sınırlama politikası nedeniyle, Suriyelilerin mülteci statüsünde kabul edilmeleri mümkün olmamaktadır. Bu durum, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin mevzuata aykırı bir durumda oldukları anlamına gelir. Coğrafi sınırlamanın yanı sıra, Türkiye ayrıca ulusal ve uluslararası mülteci ayrımı yapmaktadır. Aynı milliyete sahip olanlar, yani komşu ülkelere gelen ve Türk kökenli olanlar ulusal mülteci olarak kabul edilirken, sığındıkları ülkenin yerli halkına yabancı olanlar, özellikle Ortadoğu ülkelerinden gelenler ise uluslararası mülteci olarak tanımlanmaktadır (Gündoğan, 2015, s. 23).

2.1.3.2.Şartlı mülteci/ sığınmacı

"Sığınma" konusu uluslararası hukukta büyük bir öneme sahiptir. 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesi, her bireyin zulüm gördüğü durumlarda başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkından yararlanma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu maddeye göre, haksızlığa ve zulme maruz kalan her insan sığınma hakkına sahiptir. Sığınma hakkı, bir kişinin

ikamet ettiği ülkede baskı, zulüm, şiddet veya ayrımcılığa maruz kalması nedeniyle doğduğu toprakları terk etmek zorunda kalması ve başka bir devletin himayesine sığınma talep etmesi anlamına gelir. Bu talep, yabancı bir devletin topraklarına, diplomatik temsilciliklere veya savaş gemilerine sığınarak korunma altına alınma isteğiyle gerçekleşir (Yılmaz, 2019, s. 81).

Sığınmacı kavramının en yaygın kabul gören tanımı şu şekildedir;

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir (Acar, 2019, s. 1215).

Devletler genellikle sığınmacıların sığınma ülkelerine ulaştıktan sonra belirli bir süre içinde sığınma başvurusunda bulunmalarını kısıtlayan kanunlara sahiptir. Bu süre içinde yetkililere başvuruda bulunmayan sığınmacılar, yasadışı yabancılar olarak kabul edilerek sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bir kişinin 1951 Mülteci Sözleşmesi veya diğer uluslararası veya ulusal insan hakları ve hukukuna göre mülteci olup olmadığının belirlenmesi için hükümetler, mülteci statüsü belirleme prosedürleri oluştururlar. Bir devlet mülteci antlaşmalarına taraf değilse veya ulusal makamlar Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden (BMMYK) yardım istiyorsa, BMMYK bazen hükümet adına statü belirleme prosedürünü yürütebilir. Statü belirleme prosedürü olmayan bir ülkede sığınma başvurusunda bulunan kişinin durumuyla ilgili prosedürü BMMYK, mültecilerin korunması görevi çerçevesinde yürütebilir (Akyürek, 2007, s. 105).

Türkiye, daha öncede belirttiğimiz gibi Cenevre Sözleşmesi'nin 1951 tarihli versiyonunu, mekâna dayalı seçme hakkını kullanarak "Coğrafi Kısıtlama" ile kabul etmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'den Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle uluslararası koruma talebinde bulunan ve mülteci tanımındaki şartları taşıdığını iddia eden kişiler "şartlı mülteci" olarak adlandırılır. Türkiye, coğrafi sınırlama sonucunda, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkelere gelen sığınmacılara geçici uluslararası koruma sağlamaktadır. Bu nedenle, İran, Irak, Pakistan, Suriye, Afganistan, Somali, Sudan gibi Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkelere Türkiye'ye sığınanlar, coğrafi

sınırlama nedeniyle mülteci statüsüne sahip olamazlar. Şartlı mülteci statüsü alan yabancılar, uluslararası koruma başvurusu yapmalarından altı ay sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilirler. Başvuruları uygun bulunduğunda, ilgili yabancılara çalışma izni verilir (SGDD, 2017, ss. 1-3).

Her insan gibi şartlı mülteciler de güvenli sığınma hakkına sahiptir ve sığındıkları ülkede hem haklara hem de sorumluluklara sahiptirler. Eşitlik ilkesi çerçevesinde insan haklarına uygun bir şekilde haklardan ve yardımlardan eşit bir şekilde faydalanma ve kötü muamele veya ayrımcılığa maruz kalmama hakkına sahiptirler. Şartlı mülteciler genellikle kendi imkânlarıyla barınma ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdürler, ancak bazı durumlarda maddi açıdan zor durumda olanlara gıda yardımı yapılabilir veya valilik tarafından sağlık giderleri karşılanabilir. Türkiye'de yasal olarak bulunan bir yabancı olarak, polis kaydı tamamlandıktan sonra şartlı mülteciler çalışma izni başvurusunda bulunabilirler. Türkiye'de 6-14 yaş arasındaki tüm çocuklar için ilköğretim bir haktır ve göçmen çocuklar uydu kentlerdeki ilköğretim okullarına kaydedilebilirler. Hukuki sorunlarla ilgili olarak, ücretsiz adli yardım talebi için Baro 'ya başvurulabilir ve maddi sorunlar yaşandığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile diğer yardım kuruluşları ve derneklerden destek talep edilebilir. İnsan Hakları Araştırmaları Derneği'nin (2013, ss. 18, 19) raporuna göre, uydu kentlerde resmi nitelikte düzenli sosyal yardım mekanizmalarının eksikliği ciddi sorunlara neden olmaktadır. Şartlı mülteciler, temel insan haklarına erişim konusunda zorluklarla karşılaşmakta ve sosyal bütünleşme konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu durum, sağlık hizmetleri, eğitim, çalışma ve sosyal yardım gibi haklara erişimlerini olumsuz etkilemektedir. Şartlı mülteciler, başvurularının sonuçlanmasını beklerken kendi imkânlarıyla geçinmek zorunda kalmaktadır. Ancak, pratikte iş bulma konusunda önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar ve bu nedenle ekonomik olarak dezavantajlı bir duruma düşmektedirler. Uydu kentlerde resmi sosyal yardım mekanizmalarının olmaması, şartlı mültecilerin yaşam standartlarını iyileştirmelerini ve ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmaktadır (Akıllı ve Dirikoç, 2015, s. 260).

Uydu kentlerdeki işleyişin, ortak bir yasal düzenlemeye dayanmaması, farklı kamu idarecilerinin bilgi ve duyarlılıklarına bağlı olarak değişen uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, yaşam şartlarının bir şehirde zor olabileceği, ancak başka bir şehirde daha kolay olabileceği anlamına gelmektedir. Her uydu kent,

kendi belirlediği politika ve uygulamalarla yönetilmekte ve bu da şartlı mültecilerin yaşamlarını etkileyebilmektedir. Yasal düzenlemelerin eksikliği, standartların ve hizmetlerin farklılık göstermesine yol açarak eşitsizlikleri beraberinde getirebilmektedir. Kahya'ya (2014, s. 4095) göre, Türkiye'de sığınmacıların üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere beklmeleri gereken süre oldukça uzun ve belirsizdir. İlk başvurunun sonuçlanması için 8 ay ile 2 yıl arasında bir süre beklenmesi gerekebilmektedir. Türkiye'ye sığınma talebiyle gelen kişilerin dosyalarının incelenmesi, itiraz süreleri de dahil olmak üzere genellikle ortalama 3-4 yıl sürmektedir ve bu süre bazen 10 yıla kadar uzayabilmektedir. Bu durum, sığınmacıların geleceğiyle ilgili belirsizlik ve uzun süreli bekleme süreleriyle karşı karşıya kaldıkları anlamına gelmektedir. Bu süreçte sığınmacılar, Türkiye'de geçimlerini sağlamak ve geleceklerine dair planlar yapmakta önemli zorluklar yaşamaktadırlar.

2.1.3.3. İkincil koruma

Türkiye'de 4 Nisan 2013'te kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'a göre İkincil Koruma:

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak veya uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), 2013).

İkincil korumanın temelinde, yaşam hakkı ve işkence yasağı gibi insan haklarına yönelik ihlallerin bulunduğu gözlenmektedir. Örneğin, bazı İslam ülkelerinde uygulanan kadın sünneti veya recm cezasından kaçarak Türkiye'ye sığınan yabancı bir kadının durumu, ikincil koruma kapsamında değerlendirilebilir. Bu durumda, sığınmacının ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulüm tehlikesi altında olmamasına rağmen, insanlık dışı muameleye maruz kalması nedeniyle korunmaya ihtiyaç duymaktadır. İkincil koruma, sığınmacılara bu tür durumlarla başa çıkmaları için geçici veya kalıcı bir koruma sağlamaktadır. Bu sayede, sığınmacılar insan olarak sahip oldukları temel haklarına kavuşturulmakta ve insanlık dışı muameleden korunmaları konusunda desteklenmektedirler (Tiritoğlu Ersoy, 2019, s. 445).

2.1.3.4. Geçici koruma

Geçici koruma, 2000'li yıllarda ulusal ve uluslararası düzeyde en çok tartışılan konulardan biridir. Bu düzenleme veya araç, devletler tarafından şiddet veya çatışma nedeniyle toplu olarak kaçan ve durumları geçici olan insanlara bireysel statü belirlemesi yapmadan koruma sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Geçici koruma kavramı, 1990'ların başında Avrupa devletleri tarafından Eski Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'nin coğrafi kısıtlamaları, geçici korumanın önemini daha da artırmaktadır. Geçici koruma statüsüne sahip kişiler, sınırdan giriş ve çıkış yapma iznine sahiptirler. Temel insani ihtiyaçları ve güvenlikleri, geçici koruma sağlayan devlet tarafından karşılanmaktadır. Ancak bu kişiler, mülteci veya sığınmacı statüsü dışında kaldıkları için, iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları ortadan kalkmaktadır. Bu statü aynı zamanda "misafir" statüsü olarak da adlandırılmaktadır ve aslında acil durumlarda ve geçici süreyle uygulanması gereken bir statüdür (Goularas ve Sunata, 2015, s. 23).

Geçici koruma uluslararası koruma çeşitlerinden biridir. Tarih boyunca silahlı çatışmalar, yaygın şiddet, insan hakları ihlalleri ve doğal afet gibi sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan kitlelerin korunması açısından önemli bir rol oynamıştır. Bu koruma şekli bugün de önemini koruyan uluslararası bir koruma türüdür. Geçici koruma, bu tür kriz durumlarında geçici bir çözüm sunarak insanlara acil koruma imkânı sağlamaktadır. “6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinde yer alan tanıma göre; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan koruma hizmetidir” (Madde 7).

Suriyelilerin durumu, genel geçer göçmen veya mülteci tanımlarına tam olarak uymamaktadır. Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler için özel bir koruma mekanizması gerekli görülmekteydi. Bu nedenle, Türkiye'de 2013 yılında "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" (YUKK) oluşturuldu ve Türkiye'de bulunan Suriyelilerin statüsü "geçici koruma" olarak belirlendi. 6458 Sayılı YUKK'un “Geçici koruma” başlıklı 91. Maddesinin 1. fıkrası

şu şekildedir: “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” (Resmî Gazete, 2013: Md. 91).

28 Nisan 2011 tarihinden itibaren, Suriye'deki olaylar sebebiyle Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları, vatansızlar ve mülteciler, Türkiye'ye kitlesel veya bireysel olarak sığınmışlardır veya sınırları geçmişlerdir. Bu durumda, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar bile, geçici koruma altına alınmışlardır.

Geçici koruma rejimi altında, bu kişilere Türkiye'de yasal olarak kalma imkânı verilmekte ve belirlenen yerlerde yaşamalarına izin verilmektedir. Geçici koruma sağlayan Türkiye, bu kişilere çeşitli hizmetler sunarak koruma altında tutmaktadır. Bu hizmetler arasında, ülkelerine zorla geri gönderilmeme, öncelikli ihtiyaçların karşılanması ve diğer temel hizmetlerin sağlanması yer almaktadır (Başbuğ, 2017, ss. 139-141). Geçici koruma rejimi, geçici bir güvenlik sağlamak amacıyla oluşturulmuştur ve daha kesin bir çözüm bulunana kadar devam edeceği görülmektedir. Geçici Koruma kapsamında ki kişilere sağlık hizmetleri, eğitim, sosyal yardım, psikolojik destek ve işgücü piyasasına erişim imkânı verilmektedir. Geçici koruma altında olan kişiler er ya da geç ülkelerine geri dönmek zorundadırlar (Çakran ve Eren, 2017, s. 7). Geçici korumaya yönelik detaylı bilgi tezin ikinci bölümünde işlenecektir.

2.2. Göç Kuramları

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmasına rağmen, göçü bilimsel olarak incelemek, bir sosyal sorun olarak ele almak ve çözüm önerileri geliştirmek gibi etkinliklerin tarihi, görece daha yeni zamanlara dayanmaktadır. Doğa bilimlerindeki önemli ilerlemeler, doğal olayların rastlantısal değil, belirli yasalara tabi olduğu fikrinin ortaya çıkmasıyla hız kazanmıştır. İnsanın da doğanın bir parçası olduğu ve doğadaki yasalara tabi olduğu düşüncesi, sosyal bilimlerde ciddi gelişmelere yol açmıştır. Zaman içinde bu tartışma, "doğa kanunlarıyla", "toplumsal hayatın kanunları" arasındaki benzerlik ve farklılıklar gibi bağlamlara taşınmış olsa da bilimlerin temel perspektifi, determinizm ve disiplinin konusu olan alanın yasalarını anlamak olmuştur (Aydemir ve Şahin, 2017, s. 360). Göç olgusunun ekonomik analizi,

Adam Smith'in "Milletlerin Zenginliği" adlı çalışmasına kadar uzanabilir. Smith, eserinde gn, emek piyasalarında mekânsal dengesizlikten kaynaklanan potansiyel bir etkene işaret etmektedir. Smith'in bu görüşünden yaklaşık 150 yıl sonra, Hicks (1932), özellikle ücret farklılıkları gibi net ekonomik avantajlardaki farklılıkların gnn temel nedeni olduğunu öne sürmüştür (Develi, 2017, s. 1345).

Çağdaş g teorilerinin ortaya çıkmasından önce, nüfus ve g hareketleriyle ilgili pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu alışmalar, ağdaş g teorilerinin temelini oluşturan altyapıyı oluşturur. İlk dönem teori ve analizlere önemli katkıları olan bilim insanları ise sırasıyla Thomas R. Malthus, William Farr ve Earnst G. Ravenstein'dır (Ela zcan, 2017, s. 188). William Farr, gnn herhangi bir kesin kanuna bağlı olmadığını savunurken, Ravenstein ise g olgusunun genel geçer kanunlarını ortaya koymak için "The Laws of Migration" (G Yasaları) adlı makalesini yazarak g üzerine ilk teoriyi oluşturmuştur.

2.2.1. Ravenstein'ın g kanunları

Ravenstein, 1885 yılında yayımladığı "G Kanunları" (The Laws of Migration) adlı makale ile g konusunda bilimsel anlamda ilk çalışmayı ortaya koymuştur. alışmasının temelini, 1871 ve 1881 İngiliz nüfus sayımlarının istatistiklerine dayandırmıştır. 1871 Birleşik Krallık nüfus sayım raporundan elde edilen verilere göre, insanların neden göç etmek istediklerine dair sağlam veriler sunulmuştur. Raporda, "gelişmiş yolların, demiryollarının imkanlarının, ticari gelişmişliğin yüksek olduğu yerlerin, seyahat alışkanlığının ve işçilerin artan bilgilerinin, insanların talep göstermediği yerlerden başka yerlere g akışını kolaylaştıran faktörler olduğu" belirtilmiştir. Yani, insanların mevcut yerlerinde iş talepleri olmasına rağmen daha iyi fırsatlardan yararlanmak için g hareketlerine yöneldikleri ortaya çıkmaktadır. Ravenstein, insanların göç kararı almasında kısa mesafenin etkili olduğunu ve genellikle daha büyük ticaret merkezlerine, endüstri bölgelerine, kaynakların ve imkanların bol olduğu yerlere g eğilimi gösterdiklerini vurgulamaktadır (Akyıldız, 2016, s. 133). Buradan hareketle Ravenstein g olgusunu açıklama amacıyla yedi g kanunu belirlemiştir (Yalçın: 2004, s. 22);

1.Güç ve mesafe: Göçmenlerin büyük bölümü kısa mesafeli yerlere g etmektedirler. Bu durumda göçmenler gidilen yerlerde göç dalgaları yaratmakta ve süreç bir nüfus yer değişimi ile sonuçlanmaktadır. G dalgalarının yönü büyük endüstri ve ticaret

merkezlerine doğrudur. Bu değişimin boyutlarını tespit etmek için göç edilen yerlerdeki yerli nüfusun yoğunluğu dikkate alınmaktadır.

2. Göç ve basamaklar: Bir kentte meydana gelen ekonomik gelişmeler sonucunda kenti çevreleyen yakın yerleşim birimlerinden göçmenler kente akın etmektedirler. Kırsal kesimde yaşanan nüfus azalması sonucunda oluşan seyrelmeyi daha uzak bölgelerden gelen göçmenler doldurmaktadırlar. Kırsal kesime gelen göçmenlerin terk ettikleri yerleşim birimleri de diğer göçmenlerle doldurulacaktır. Bunun sonucunda göç hareketleri basamaklı bir şekilde devam ederek tüm ülkede etkisini gösterecektir.

3. Yayılma ve emme süreci: Göç kendi başına bir amaç olmaktan ziyade bir araçtır. Kentte gelişen ekonomik ve ticari olanaklarından yararlanmak göçmenler için asıl amaçtır. Ravensteina göre göç sonucunda oluşan yayılma süreci ve bu yayılımı yutan süreç amaç bakımından uyum göstermektedir. Göç sonucunda kent ihtiyaç duyduğu iş gücüne kavuşacak, göçmenler de bu işlere yerleşerek ekonomik amaçlarına ulaşabileceklerdir.

4. Göç zincirleri: Yaşanan her göç dalgası, karşı bir dalga yaratmaktadır. Yoğun göç alan yerler aynı zamanda göç de vermektedir. Her göç hareketi başka bir göç hareketini tetikleyerek göç zincirlerinin oluşmasına sebep olmaktadır.

5. Doğrudan göç: Ravenstein uzun mesafeye göç edenlerin daha çok büyük ticaret ve endüstri merkezlerini tercih ettiğini öne sürmektedir. Ona göre kısa mesafeli göçler basamaklı bir şekilde gerçekleşecektir.

6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Kent yerlileri, kırsal kesim yerlilerine göre daha az göç etme eğilimindedirler. Kent yerlileri kendilerini kentin sahipleri olarak görmekte ve kentin işgücüne ihtiyacı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa yerlilerin kentten göç etme eğilimine girmesi rasyonel bir davranış olmayacaktır.

7. Kadın erkek farkı: Ravensteina göre kadınlar erkeklerden daha fazla göç etme eğilimindedirler. Ravenstein 1989 yılında yayınladığı diğer makalesinde ise kadınların sadece kısa mesafeli göçlerde erkeklere göre daha etkin olduğunu belirtmiştir.

Ravenstein'ın göç kanunları ileride yapılacak çalışmalara kapı aralamak açısından önemlidir. Fakat ortaya koyduğu çıktılar hiçbir zaman tam manasıyla doğrulanmamıştır. Ravenstein, 1881 ve 1889'da yayınladığı aynı adlı iki makalesinde

de kanunlarından vazgeçmemiş ve göç sürecinin temel mekanizmalarını iç ve dış göç için belirlemeye çalışmıştır. Ancak, ikinci makalesinin ilkinde göre temel farkı, uluslararası göçle ilgili bilgiler sunmasıdır. Ravenstein, uluslararası göç olgusuna yönelik ekonomik belirlenim temelli bir yaklaşım sergilemiş ve uluslararası göçü kentsel ve endüstriyel gelişimle ilişkilendirmiştir. Ravenstein, ikinci makalesinde düşüncelerine iki temel ek yapmıştır. Ravenstein'ın ikinci ekleme yaptığı konulara gelince, birincisi göçün nedenleriyle ilgilidir. Ravenstein, göçü artıran faktörler olarak kötü veya baskıcı kanunlar, olumsuz iklim koşulları ve ağır vergiler gibi unsurlara dikkat çekmiştir. Ancak Ravenstein için göçün temel etkeni, ekonomik açıdan daha iyi bir duruma gelme arzudur; diğer koşullar ise daha az etkili ve ikincil niteliktedir. Bu nedenle, ekonomik açıdan daha iyi bir yaşam arayışıyla ortaya çıkan göç dalgalarının, diğer faktörlere bağlı göç dalgalarına kıyasla daha güçlü olduğu söylenebilir. Ravenstein'ın ikinci katkısı ise göçün sürekliliği ile ilgilidir. Ravenstein, göçün sürekli olarak artan bir süreç olduğunu vurgulamakta ve bunun nedeninin endüstrinin gelişmesi ve buna bağlı olarak endüstri ve ticaret merkezlerinin artması olduğunu ifade etmektedir (Yalçın, 2004, s. 26). Ravenstein'ın göç kanunları, ekonomik kapsamlara bağlı olarak dönemine ait bilgiler sunmakla birlikte, günümüzdeki karmaşık ve çok faktörlü göç olgusunu anlama noktasında eksikliklere ve yetersizliklere sahiptir. Ravenstein'ın göç kanunlarının daha sonraki göç çalışmalarına temel katkısı, ilerleyen dönemde geliştirilen göç teorilerine ve modellere zemin oluşturmalarıdır.

Castles ve Miller, Ravenstein'ın göç kanunlarıyla ilgili konuşurken çeşitli gözlemler ve eleştirilerde bulunmaktadır. Öncelikle, teorinin tarihsel perspektiften yoksun olduğunu ve bireysel tercihlere dayandığını vurgulamaktadırlar. Ravenstein'ın teorisi, göçmenlerin hedefledikleri yerlere yönelik mantıklı maliyet-kazanç hesaplarına dayandığı için, bireysel hesaplamalar açısından neo-klasik ekonomi temelli göç çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Castles ve Miller, göç hareketlerinin düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere doğru olduğu durumlarda ekonomik faktörlere dayandığı için bunun klasik itme-çekme teorisi olarak adlandırılabilirliğini ifade etmektedir. Düşük gelir, düşük yaşam standartları, sınırlı ekonomik fırsatlar ve politik baskılar gibi etkenler göçü iten faktörler olarak işlev görmektedir. Bununla birlikte, yüksek kazanç, işgücü talebi, ekonomik fırsatlar ve politik özgürlük gibi faktörler de göçü çeken etmenlerdir (Castles ve Miller, 1998, ss. 20, 21).

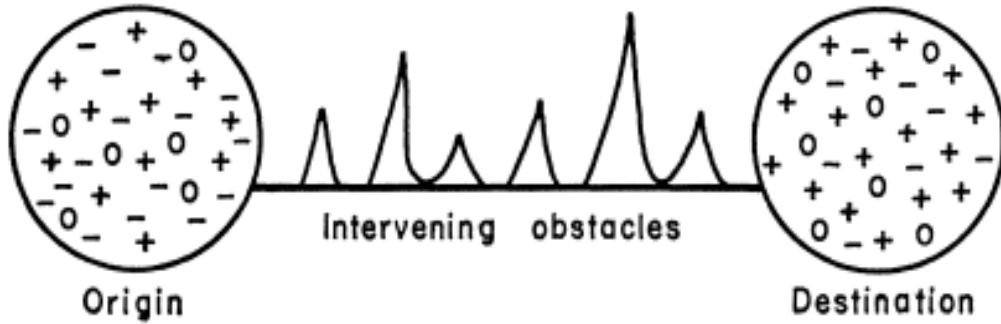
2.2.2. İtme-çekme kuramı

Everett S. Lee 1966 yılında oluşturduğu göç teorisi “A Theory Of Migration” isimli çalışmasında itme-çekme (push-pull) kavramlarını ilk kez teorik anlamda formüle etmiştir. Lee bu çalışmasında, göç hareketlerini açıklamada itici ve çekici etkenlere dikkat çekerek, bireylerin göç sonucunda terk ettiği ve ulaştığı yerlerin olumlu ve olumsuz unsurlarının etkisinin önemi üzerinde durmuştur (Özcan, 2017, s. 192). Lee, göç kararında ve göç sürecinde etkili olan faktörleri dört başlık altında toplamıştır;

- a. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- b. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- c. İşe karışan engeller,
- d. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004, s. 30).

Lee’ye göre hem yaşanan hem de göç edilmesi düşünülen yerlerde itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Buna göre İtici faktörler “-“, çekici faktörler “+” ve nötr faktörler “0” değerleriyle ifade edilmektedirler.

ORIGIN AND DESTINATION FACTORS AND INTERVENING OBSTACLES IN MIGRATION

Şekil 2. 2. Göçte Başlangıç ve Varış Faktörleri ile Araya Giren Engeller

Kaynak: (Lee, 1966, s. 50)

Bireyler göç kararı alırken rasyonel hareket ederek gidilecek yerin pozitif ve negatif unsurlarını hesaba katacaktır. Fakat İtici ve çekici faktörler herkes üzerinde aynı etkiyi göstermemektedir. Örneğin eğitim imkanları yüksek olan bir yerleşim birimi çocuklu aileler için çekici gözükürken çocuk sahibi olmayan aileler için bir anlam ifade

etmeyecektir (İnce, 2019, s. 2587). Bu nedenle itici ve çekici faktörlerin değişik durumlarda farklı değerlere sahip olacağı açıktır. Lee bireylerin göç kararı almasının tek nedenini artıların eksilerden fazla gelmesine bağlamamaktadır. Ona göre bu sadece ilk adımdır. Göç edilecek yerin coğrafi uzaklığı gibi engeller göç kararına etki etmekte ve süreci karmaşık hale getirmektedir. Lee göç olgusunu sanılanın aksine daha karmaşık bir süreç olarak ele alarak ve teorisinde değişik faktörlere, engellere ve bireysel farklılıklara yer vererek göç alanındaki çalışmalara önemli etkilerde bulunmuştur.

Geleneksel olarak göçün başlangıcını ve devamlılığını açıklamak için başlangıç ve varış yeri arasındaki koşullardaki eşitsizliklere odaklanılmaktadır. Bazı klasik literatürdeki itme-çekme modelleri, göçmenlerin yaşadıkları yerlerdeki düşük gelir düzeyleri sebebiyle göçe itildiğini ve daha zengin bölgeler tarafından çekildiklerini öne sürmektedirler. Bu yaklaşımı eleştirenler, yüzyıllardır yoksul ülkelerin zenginler tarafından sömürülmesinden kaynaklanan eşitsizliklerin, daha zengin ülkelerdeki işgücü piyasalarının yapıları tarafından sürdürülen göçü tetiklediğini savunmaktadırlar (Hear vd., 2017, s. 3). Diğer eleştirilerde ise, bu tür modellerin durağan yapılarda olması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Göçü bir süreçten ziyade tek bir eylem olarak ele almak, değişen motivasyonları, değişen koşulları veya yolda değiştirilen kararları açıklamakta güçlüklerle karşılaşılmasına sebebiyet vermektedir.

2.2.3. Petersenin beş göç tipi

William Petersen, Everett Lee gibi göçün itici ve çekici faktörlerini incelemiş ve bireysel ile sınıfsal farklılıklara dayanarak beş göç tipi tanımlamıştır. Petersen, insanların aynı yapıda olduğu ve göçün normal ve beklenen bir süreç olduğu varsayımına meydan okumaktadır. Ona göre, insanlar birbirinden farklı şekilde değerlendirilmelidir, çünkü toplumsal sınıflar ortaya çıkan sorunlara farklı tepkiler vermektedir. "Neden bazı insanlar göç ediyor, bazıları ise etmiyor?" sorusu, Petersen'in araştırmasında ana odak noktasıdır. Petersen, itici ve çekici faktörleri tarihsel bir perspektifle ele alarak, belirli bir dönemde itici olan bir faktörün şartlara göre çekici hale gelebileceğini belirtmiş ve ekonomik faktörlerin her zaman öncelikli olduğunu iddia etmiştir (Akyıldız, 2016, ss. 146,147).

Petersenin oluşturduğu göç tipleri şu şekildedir (Petersen, 1958, ss. 259-264);

a. İlkel göç: Ekolojik nedenlerden dolayı yapılan göçleri ifade etmektedir. Petersen doğal çevrenin itme etkisiyle yapılan bu göçlere göçebe toplulukların belirli dönemlerde yaptıkları göçleri de dahil etmektedir.

b. Zoraki ve yönlendirilen göç: Bu sınıflandırmada Petersen bireylerin ve toplumların göç karar mekanizmalarını tartışmaya açmıştır. Sosyal baskı sonucu bireyler göç kararı alma konusunda herhangi bir tasarrufta bulunamıyorlarsa zoraki göç söz konusu olmaktadır. Sosyal baskıya rağmen göç etme konusunda göçmenlerin kendi kararlarını kendilerinin verebildiği bir yetkinlik söz konusu ise “yönlendirilen göç” kavramı ön plana çıkmaktadır.

c. Serbest göç: Herhangi bir itici gücün ya da sosyal baskının olmadığı, bireylerin göç kararını kendi inisiyatifleriyle verdikleri ve bu doğrultuda hareket ettikleri göç tipidir.

d. Kitlesele göç: Teknolojik gelişmeler ile birlikte dünya genelinde ulaşım kolaylaşmış ve göç imkanları artmıştır. Bununla birlikte yaşanan göç hareketleri bir başka göç hareketinin de oluşmasını tetikleyerek göç olgusunun kitlesele bir yapıya gelmesine sebebiyet vermektedir. Göçmenlerin ulaştıkları yerlerde kurdukları göçmen ağları, yeni göçmenler için cesaretlendirici bir etkiye sahiptir. İlk göç edenlerin elde ettikleri tecrübeleri yeni göçmenlere aktarması göç sürecini kolaylaştırmaktadır. Petersen, bu etki ile birlikte kitlesele göç hareketlerinin ortaya çıktığını öne sürmektedir.

2.2.4. Neo-klasik göç kuramı

Neo klasik göç teorisi literatürdeki en eski ve en iyi bilinen uluslararası göç teorilerinden biridir. Teori genel olarak İşgücü göçünün ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini açıklamaya çalışmaktadır. Teoriye göre uluslararası göçün temel nedeni işgücü arz ve talebi arasındaki coğrafi dengesizliktir. Emek arzının esnek olduğu, ancak emeğe düşük ücretler ödendiği bölgelerde verimlilik düşüktür, işçiler yüksek ücretli bir ülkeye göç etme eğilimindedir. Bu eğilimin bir sonucu olarak, işçi dövizlerinin yaratılması, işgücü gönderen ülkeler için dış göçü teşvik etmek için önemli bir neden haline gelmektedir. Buna ek olarak göç, üretimi teşvik ederek göç alan ülke ekonomisine emek arzı açısından katkıda bulunur ve zamanla işçi dövizini alan göç veren ülkeler gelir eşitsizliğini ve ücret farklılıklarını azaltabilir (Wickramasinghe ve Wimalaratana, 2016, ss. 21,22). Buradan hareketle bu teorinin

varsayımlarından biri de ücret farklılıklarının ortadan kalkması ile birlikte göç etme eğiliminin azalarak asgari düzeye ineceği şeklindedir.

Neoklasik göç teorisine göre göç rasyonel bir seçimdir. Göçmenler, bir maliyet-fayda analizi yapar ve yalnızca göçün faydaları maliyetlerden ağır bastığında göç ederler. Özellikle, göçmen gönderen ve alan ülkeler arasındaki ücret eşitsizlikleri, göçmenler hedef ülkedeki yüksek ücretlerin çekilmesine tepki verdikçe göç etme kararını daha olası hale getirmektedir. Bu anlamda, göçmenler genellikle refahlarını iyileştirmek isteyen kişiler olarak tanımlanır (Barbosa vd, 2020, s. 4). Bu kuramın uluslararası göçle ilgili varsayımları genel olarak şu şekilde özetlenebilir;

- İşçilerin uluslararası göçü, ülkeler arasındaki ücret oranlarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.
- Ücret farklılıklarının ortadan kaldırılması emek hareketliliğinin sona ermesine neden olacaktır. Bu tür farklılıkların yokluğunda göç meydana gelmeyecektir.
- Uluslararası insan sermayesi dalgaları- yani, yüksek vasıflı işçiler, genel ücret oranından farklı olabilecek beşerî sermayeye dönüş oranındaki farklılıklara karşılık verir ve vasıfsız işçilerinkine zıt olabilecek farklı bir göç modeli ortaya çıkarır.
- İşgücü piyasaları, uluslararası piyasaların temel mekanizmalarıdır. Diğer piyasa türleri uluslararası göç üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.
- Devletlerin göç akışlarını kontrol edebilmesinin yolu, gönderen ve / veya alıcı ülkelerdeki işgücü piyasalarını düzenlemek veya etkilemektir (Massey vd., 1993, s. 434).

Göç teolojileri ve etiği en çok neoklasik modeli çağrışırsa da bu teori göç olgusunu tam olarak açıklamaktan uzaktır. Teori, göç etmekten en çok kazanç sağlayan kesimin yoksullar olacağını öngörmektedir. Ancak veriler incelendiği zaman dünyanın en fakir ülkeleri nispeten düşük göç oranlarına sahiptir ve göçmenlerin çoğu, ana vatanlarının orta sınıfında yer almaktadırlar (Rajendra, 2014, ss. 293-295). Öngörülen eksikliklere ek olarak, neoklasik göç teorisinin felsefi eksiklikleri de bulunmaktadır. Teoride göze çarpan en önemli eksikliklerden biri, insan davranışının, faydayı ölçülebilir şartlarla değerlendiren rasyonel seçimden daha fazla etkilemediğini varsaymasıdır. Teori

göçmenlerin, kişisel çıkarlar için motive olmuş özerk bireylerden ibaret olduğunu kabul etmektedir.

2.2.5. Kesişen fırsatlar kuramı

Amerikalı sosyolog Samuel Andrew Stouffer 1940 yılında Cleveland'ın anakent bölgesine ait nüfus istatistiklerini ele alarak evlerinden taşınan kişileri analiz etmiş ve kesişen fırsatlar (intervening opportunities) teorisini meydana getirmiştir. Stouffer göçmeni bir sosyal aktör olarak ön plana çıkarmıştır. Gidilecek yerin mesafesi, sahip olduğu fırsatlar ve bu fırsatların miktarı göçün önemli belirleyicilerindendir. Teoriye göre bir yerleşim yerindeki iş imkanlarının çokluğu ve göç mesafesinin kısalığı göçmenler tarafından daha tercih edilebilir bir yer olmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin göç edilmesi düşünülen potansiyel iki yerleşim biriminin fırsatları birbirlerine eşitse göçmenler mesafe olarak daha yakın olan yerleşim birimini tercih edeceklerdir (Çağlayan, 2006, s. 77). İç göçlere kıyasla uluslararası göç hareketlerinde kaynak ve hedef ülke arasındaki uzaklığın artması göçmenin aşması gereken potansiyel sınırları ve engelleri çoğaltmaktadır. Bu sebeple varılan her ülke sınırda ayrı mekanizmalar ve birbirinde farklı hukuki süreçler işlendiğinden dolayı göçmenlerin hedefledikleri ülkelere ulaşma ihtimalleri önemli ölçüde azalmaktadır (İnce, 2019, s. 2587).

Büyük kentlere yönelik göçlerin analizinde bu teorinin önemli bir açıklayıcı rol oynadığı ifade edilebilir. Göç edilen yerde iş olanaklarının bol ve çekici olması, birçok insanın göç sürecine katılmasına neden olacaktır. Zamanla, kente göç eden insanların bireysel veya grup olarak girişimlerde bulunmaları (örneğin iş yeri açmak) aynı zamanda yeni göç edenler için de bir cazibe unsuru haline gelebilir (Kapu, 2012, s. 15).

2.2.6. Merkez çevre kuramı

Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılan bu kuram Samir Âmin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi birçok düşünürün katkısıyla geliştirilmiştir. Bir diğer ifadeyle dünya sistemleri kuramı şeklinde de tanımlamalara tabi tutulan bu kuram, göç olgusunu sosyalist bir perspektif ile tahlil etmekte ve göç sürecini sömürgecilik kavramı ile ilişkilendirmektedir (Aksoy, 2012, s. 295). Bu teori, "merkez-çevre" ilişkilerini veya "gelişmiş-az gelişmiş" ülkeler arasındaki çıkar ve sömürü temelli ilişkileri bağdaştırmaya çalışan alternatif bir yaklaşımdır. Buna göre, göç hareketleri modernleşmeyi ve ekonomik gelişmeyi sağlayan bir sistemsel mekanizma değil,

göçmen işçi gönderen az gelişmiş ülkelerdeki işgücü kaynaklarının gelişmiş ülkelerin lehine kullanılmasına hizmet eden ve gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimlerini olumsuz etkileyen bir mekanizmadır (Güllüpınar, 2012, s. 67).

Wallerstein'a göre, sermaye kapitalizmin anlaşılması için merkezi bir kavramdır. Ancak sermaye yalnızca para ve makinelerin birikimi anlamına gelmez, aynı zamanda tarihsel birikimin somutlaşmış halidir. Tarihsel kapitalizm ise 15. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan ve 19. yüzyılda dünyayı kaplayan küresel ekonomik sistemi ifade eder. Sermaye sahipleri, kârlarını artırmak için dünya pazarlarında aktif rol oynarlar. Ucuz hammadde ve iş gücü arayışıyla yeni pazarlar keşfederler. Meta zincirleri coğrafi olarak yayılırlar. Üretimdeki hiyerarşi zaman içinde mekânsal bir hiyerarşiye dönüşür. Kaybeden ülkeler çeperlere itilirken, kazananlar merkezileşir. Artı değer, genellikle merkez ülkelerde birikir. Hangi metanın nerede üretileceği de merkez ülkelerin belirlediği bir karardır. Düşük maliyetli işgücü arayışı, çevre ülkeleri proleterleştirme eğilimindedir (Cizreli, 2015, s. 33). Wallerstein, uluslararası iş bölümüne dayanan kapitalist dünya ekonomisinde "merkez-çevre" kategorizasyonuna gitmektedir. Bu şekilde her bölgenin sistem içindeki göreceli konumu ve bölgesel politik ve ekonomik durumunu belirleyen özelliklerin açıklanması amaçlanmaktadır. Kapitalist dünya ekonomisinde iş bölümünün dağılımı rastlantısal değildir; artık üründen en fazla payı alma arzusu etrafında şekillenmektedir. Bu, artık ürün paylaşımıyla birlikte merkez-çevre ülke ayrımını ortaya çıkarmaktadır (Kaya, 2005, s. 38).

Wallerstein'a göre, merkez ve çevre ayrımıyla ortaya çıkan ikili dünya yapısı, ekonomik temeller üzerinde birbirine bağımlıdır ve bu bağımlılığın sonucu olarak varlığını sürdürür. Kapitalist ekonomik düzenin gelişimiyle birlikte, bu bağımlılık kapitalist ilişkilere dönüşmüştür. Merkez olarak adlandırılan ülkeler, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş ve genellikle kapitalist ekonomi anlayışını benimsemiş ülkelerdir. Çevre ülkeler ise bu kapitalist ağların ve değerlerin kuşatması altında olan, merkez ülkelere bağımlı, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdir. Çevre ülkelerin sahip olduğu ucuz işgücü, hammadde ve pazar, merkez ülkelerin ihtiyaç duyduğu unsurlardır. Çevre ülkeler, ekonomik büyüme ve kapitalist gelişme için merkez ülkelere bağımlı bir konumdadır. Bu ekonomik ilişkiler ağı etkisiyle, çevre ülkelerde nüfus hareketleri meydana gelmektedir. Zolberg'e göre, işgücü göçleri çevre

lkelerden merkez ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu teoriye göre, bu g hareketlilikleri, kapitalist gelişmelerin doğal bir sonucudur (ağlayan, 2006, ss. 78-81).

Wallerstein, dünya sisteminin ekonomik temellerini vurgulamakla birlikte, aynı zamanda sistemin ideolojisini ve kültürel alt yapısını da önemsemektedir. Böylece politik, sosyolojik ve tarihsel bir dünya sistemi kuramını ortaya koymaktadır. Wallerstein'ın düşünceleri, görünüşte bağımsız gibi görünen ve genellikle yerel etkiler ve sonuçlar olarak algılanan ekonomik, siyasi ve kültürel olayları ve ilişkileri, büyük bir yapı içinde birbirine bağlayarak sistematik bir şekilde açıklamaya çalışır. Bu yaklaşım, ekonomi, siyaset ve kültür gibi farklı alanları birbirine bağlayarak, devletlerin oluşturduğu büyük ve tek bir toplumu tasvir etmeye çalışır. Wallerstein, dünya sisteminin sadece ekonomik ilişkilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda siyasi ve kültürel faktörlerin de etkisiyle bir bütün olarak işlediğini savunur. Bu sayede, ekonomi, siyaset ve kültür arasındaki karşılıklı etkileşimi analiz ederek, bir toplumun işleyişini daha kapsamlı bir şekilde anlamaya çalışır (Avcıoğlu, 2014, s. 98).

2.2.7. İlişkiler ağı (network) teorisi

İlişkiler ağı teorisi göçmen davranışlarını anlamak için farklı bir bakış açısına sahiptir. Sosyal sermaye teorisine dayanan bu teoriye göre, g edilmek istenen ülkelerde yaşayan insanlarla birtakım ilişkilerin var olması sayesinde bu bağlantılardan bilgi ve g sürecini kolaylaştıran lojistik destek elde edilebilmektedir (Barbosa vd., 2020, s. 5). Bu ilişkiler ağının getirdiği avantaj ile güç maliyetleri ve riskleri azalmaktadır (Bahna, 2013: 399). Göçmen toplulukları g akışını kolaylaştıran bir domino etkisi yaratabildiğinden, göçmen toplulukları genellikle aynı milletten ikili ilişkilere dayalı olabilmektedirler (Barbosa vd., 2020, s. 5).

Arango (2000) sosyal ağların, gn anlaşılmasına ve meydana gelmesine en çok katkıda bulunan faktörler arasında olduklarını ne sürmektedir. Buna göre, sosyal ağların genel olarak yerel halk ve diğer göçmenlerle olan bağlantısı sonucunda g engellerinin ortadan kalktığını ne sürülmektedir. Ancak Williams vd. (1997) göçmenlerin yerleşimi için iki alternatif model olduğunu belirtmektedir: ilk olarak kutuplaşmaya işaret ederek göçmenlerin kırsal alanlarda ve çevredeki ev sahibi topluluktan sosyal ve coğrafi olarak izole durumda olan göçmen yerleşim bölgelerinde ikamet ettiklerini ne sürer. İkinci olarak, göçmen ağlarının hem karar hem de uyum

süreçlerinde yeni göçmenlere yardımcı olmada daha uygun bir rol oynaması beklenmektedir. Gustafson (2002) ve Williams ve diğerleri. (2000), çeşitli mağazalar, barlar, yardım masaları veya kendi dillerini konuşan bazı hizmet sağlayıcılar gibi belirli hizmet ve ürünlerin talep görmesini benzer milliyete mensup yüksek bir göçmen yoğunluğu ile ilişkilendirmektedirler.

Gurak ve Caces'e göre göçmen ağlarında üst düzey örgütlenme zorunluluğu yoktur. Göçmen ağlarının oluşumunda sistematik işleyen bir süreçten de söz etmek mümkün değildir. Belirli bir forma dayanmayan bu ağlar kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin varış noktalarında kendi benzerlerine yakın yerleşim yerlerini tercih ettikleri genel kabul gören bir durumdur. Bu nedenle Gurak ve Caces göre göçmen ağları sebebiyle göçmenler girdikleri toplumdan yalıtılmakta ve kendi yurtlarıyla ilişkilerini devam ettirmektedirler (Yalçın, 2004, ss. 49-51). Göçmen ağları, göçmenler ve göçmen aileleri üzerinde etkili olan bazı değerleri geliştirerek, göçmen deneyimini etkiler. Bu etkilerden biri, göçle birlikte gelinen ülkede göçmen ailelerinin ataeril aile yapılarında belirli değişimlerin gözlemlenmesidir. Küreselleşme süreci, ucuz işgücüne olan talebin artmasına neden olmaktadır. Bu talep sonucunda, kadınlar ve çocuklar çalışma hayatına itilmektedir. Göçmenlerin daha fazla gelir elde etme isteği, göç ettikleri ülkede tutunma ve yaşama arzuları, kadınları iş hayatına dahil etmiş ve aile yapıları içinde sosyal ve ekonomik açıdan yeniden yapılanmaya yol açmıştır.

2.3.İstihdam Kavramı ve türleri

2.3.1. İstihdam Kavramı

İstihdam kavramı basit anlamda ele alındığında zaman; çalışma istek ve arzusunda olan insanların çalıştırılmaları, bir işe kabul edilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Sözlük anlamıyla, birisini bir görevde kullanma, işe alma, hizmette kullanma, organizasyona dahil etme vb. anlamları içermektedir (Işığışok, 2014, s. 30). İstihdam dar anlamıyla “emeğin üretim sürecinde girdi olarak kullanılmasını” ifade etmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak istihdamı “üretim faktörlerini bir araya getiren girişimcilerin, insan gereksinimlerini karşılamak üzere mal ve hizmet üretmek amacıyla emeği üretim sürecine dahil etmesidir” şeklinde tanımlayabiliriz (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013, s. 7).

Bir üretim faaliyetinin gerçekleşmesi için emek sermaye bileşimi gerekmektedir (Ataman, 1998, s. 59). İstihdam kavramı girişimci ve emek açısından farklı anlamlar içermektedir. Girişimciye göre istihdam, emeği diğer üretim faktörleri olan sermaye ve doğal kaynaklar ile bir araya getirerek üretim sürecinde belirli bir amaç doğrultusunda kullanmayı ifade eder. Emeğini sunan kişi için ise istihdam daha çok “yaşamsal” bir anlam taşımaktadır.

Her insan hayatını idame ettirebilmek için çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Bu ihtiyaçlardan biri de istihdamdır. Birey istihdama katılması durumunda ihtiyaçlarını karşılama yolundaki önemli unsurlardan olan ücreti elde etmektedir. Gelişmekte olan ülke piyasaları, etkin bir işleyişten yoksun olmaları nedeniyle zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durum, bu piyasalara giriş ve çıkışların kontrol edilmesini güçleştirmektedir. Bunun temel nedeni, kurumsal alt yapının yetersiz olması ve işlerliğini sağlayabilecek mekanizmaların eksikliğidir. Bu da işgücü piyasasının izlenmesi için kullanılan veri yöntemlerinin ve elde edilen sonuçların sıkça tartışma konusu olmasına yol açmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, çalışanların çoğunluğunun kırsal kesimde olması ve kendi hesabına veya aile işletmelerinde çalışmaları gibi özellikler, işsizlik ve istihdam sorunlarını farklı boyutlara taşımakta ve bu sorunları gelişmiş ülkelere ayırmaktadır (Ataman, 1993, s. 3).

Amartya Sen, gelişmekte olan ülkelerdeki istihdam yapısını açıklarken gelir, üretim ve sosyal statü boyutlarını üç boyutlu bir tanım olarak ortaya koymuştur. Bir kişinin istihdamda kabul edilmesi için bu üç boyutun yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Örneğin, bir kişinin gelir boyutuyla istihdamda görünse bile gerçekte üretim boyutuyla işsiz olabileceğini veya tam tersi durumun geçerli olabileceğini belirtmiştir. Bu yaklaşım, istihdam ve işsizlik kavramının tanımlanmasında önemli bir perspektif sunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde üretkenlik düşük olduğu için nitelikli işgücü eksikliği ve etkin bir işgücü piyasası eksikliği gibi sorunlar öne çıkmaktadır. İşsizlik sigortası olmaması, işsizliğin hem sosyal hem de ekonomik boyutunu ağırlaştırmaktadır. Ayrıca, belli bir süreden fazla işsiz kalma imkanının olmaması, kişilerin her durumda çalışma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, marjinal işlerin yoğunlaşmasına ve kayıt dışı sektörün oluşmasına yol açmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi ya sınırlıdır ya da hiç bulunmamaktadır. Nitelik sorunu da ciddi bir sorun

olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ülkelerde istihdam yaratma zorunluluğu, uzun süre boyunca gereğinden fazla insanın istihdam edilmesine ve sonuç olarak marjinal verimliliğin sıfır veya negatif olduğu durumlarda ücret ödenmesine neden olmuştur. Bu da kısır bir döngü oluşturmuştur (Işığışık, 2014, s. 31).

2.3.2.İstihdam türleri

2.3.2.1.Tam istihdam

Tam istihdam kavramı, mevcut işgücü kaynaklarının ekonomik potansiyelini maksimize etmek ve istihdam edilebilir tüm işgücünü kullanmak şeklinde tanımlanabilir. Tam istihdam düzeyi herhangi bir zamanda bir ekonomide istihdam edilebilecek en yüksek vasıflı ve vasıfsız işgücünü temsil eder. Tam istihdam, bir ekonomide mevcut olan işsizlik oranının minimum seviyede olduğu durumu ifade eder. Bu durumda, iş arayan her bireyin istihdam edilebilmesi mümkün olur. Ancak, tam istihdamda bile bazı insanların geçici olarak işsiz kalması mümkündür. İşsizlik, bireylerin iş değiştirme, iş arama süreleri, mevsimsel dalgalanmalar, teknolojik değişimler gibi faktörlerden kaynaklanabilir. Dolayısıyla, cari ücret seviyesinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği bir istihdam düzeyi olsa bile, işsizlik durumu tamamen ortadan kalkmayabilir (Muratoğlu, 2011, s. 167). Çünkü tam istihdam düzeyinde dahi iş değiştirme amacıyla işinden ayrılan kişiler sebebiyle doğal bir işsizliğin var olacağı kabul edilmektedir.

Tam istihdam kavramı, geniş anlamıyla bir ekonomideki tüm üretim faktörlerinin etkin bir şekilde istihdam edilmesini ifade ederken, dar anlamıyla yetişkin bireylerin istek ve arzularıyla çalışarak aktif bir şekilde istihdam edilmelerini ifade eder. Dar anlamda tam istihdamın sağlanması, herkesin çalışma isteğine sahip olması ve iş bulması anlamına gelir. Bu durumda, emek dışındaki üretim faktörlerinin de önemli ölçüde üretime katıldığı anlaşılır (Yoltay, 2020, s. 5). Her ne kadar tam istihdam düzeyi teorik olarak tanımlanabilse de pratikte bu düzeye erişilmesi ütöpik görülmektedir. Günümüz küresel rekabet koşullarında tam istihdam mümkün görünmemekle birlikte ömür boyu istihdam da sona ermiştir. Toplam emek arz ve talebinin her zaman dengede olamayacağı, belli bir oranda geçici işsizliğin mutlaka var olacağı fikri ekonomistler arasında genel kabul görmektedir (Işığışık, 2014, s. 33,34).

2.3.2.2.Eksik istidam

Eksik istihdam, istihdama katılan bireylerin kişisel beceri ve eğitim düzeylerinin altında işlerde çalışması ya da normal çalışma sürelerinin çok altında kalan sürelerde çalışmak zorunda kaldıkları durumu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Eksik istihdam; işgücünün beceri, deneyim ve çalışmaya elverişlilik açısından ne kadarının etkin kullanıldığına bakan, ekonomideki istihdam ve işgücü kullanımının etkinliğini gösteren bir ölçüttür. Eksik istihdam içinde sınıflandırılan kişiler arasında yüksek vasıflı ancak düşük ücretli veya düşük vasıflı işlerde çalışan kişiler ve tam zamanlı çalışma istek ve arzusunda olan yarı zamanlı çalışan kişiler bulunmaktadır.

İşsizlik ve buna bağlı olarak eksik istihdam sorunu, Türkiye gibi birçok ülkede en önemli sorunlardan biridir. İşsizliğin yüksek maliyeti nedeniyle uzun süre boyunca işsizlikle mücadele etmek insanlar için kolay olmamaktadır. İşsiz bireyler, iyi veya kötü bir istihdam fırsatı bulduklarında işsizlikten kurtulmak için buldukları işi değerlendirmek istemektedirler. Bu durum, istemedikleri işlerde çalışmak zorunda kalan insanların verimsiz bir şekilde istihdam edilmelerine yol açmaktadır. İnsanlar, tam zamanlı süreden (haftalık 45 saat) daha az çalışmak zorunda kalmakta veya asgari ücretten daha az tutarları kazanmaları durumunda daha fazla çalışma isteği duymaktadırlar. Bu sebeplerle, eksik istihdam içinde yer alan nüfus, istihdam edilen nüfusun üretken potansiyelinden yeterince faydalanılamayan bir alt kategorisi olarak görülebilir (Küçükali ve Özmen, 2019, s. 142).

Eksik istihdama ilişkin çeşitli iktisatçılar tarafından yapılan tanımlardan hareketle; eksik istihdamın çeşitli boyutlarından söz edilmektedir. Bu boyutlar:

- Kişi işin gerektiğinden daha fazla formel eğitime sahiptir.
- Kişi formel eğitimi dışındaki bir alanda gönülsüz olarak çalışmaktadır.
- Kişi işin gerektirdiğinden daha fazla iş deneyimine ve niteliğe sahiptir.
- Kişi gönülsüz olarak yarı zamanlı, geçici veya kesintili istihdamdadır.
- Kişi daha önceki işinden %20 veya daha az kazanmaktadır şeklinde hem objektif hem de sübjektif yorumlar ölçütüyle sıralanmaktadır (Işığışık, 2014, s. 36).

Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda önerilen zamana dayalı eksik istihdam ve yetersiz eksik istihdam kavramları, istihdamın eksikliğini farklı yönleriyle tanımlamayı amaçlar. Bu tanımlar, işgücü piyasasındaki sorunları ve istihdam açığını daha detaylı bir şekilde anlamamızı sağlar. Zamana dayalı eksik istihdam, çalışanların istihdam edildiği halde mevcut çalışma süresinin altında çalışma isteğiyle ilişkilidir. Bu durum, iş hacmindeki eksiklikler veya çalışma saatlerindeki azalmalar nedeniyle ortaya çıkabilir. Örneğin, bir çalışan haftalık çalışma süresini tamamlamış olsa da daha fazla çalışma isteği olabilir. Zamana dayalı eksik istihdam, işgücü piyasasındaki talep ve arz dengesizliğine işaret eder (Ünal ve Gönülaçan, 2019, s. 130). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından zamana bağlı eksik istihdamın tanımlanmasında üç kriter öne sürmüştür. Buna göre referans döneminde;

1. Ek saatlerle çalışmaya istekli olmak: İşçilerin normal çalışma saatleri dışında daha fazla çalışmaya istekli olması durumunu ifade eder.
2. Ek saatlerle çalışmaya hazır olmak: İşçilerin ek saatlerde çalışmaya hazır olması, işverenin talebi doğrultusunda esnek çalışma saatlerine uyum sağlama isteğini ifade eder.
3. Normal çalışma saatlerinden daha az sürelerle çalışıyor olmak: İşçilerin normal çalışma saatlerinden daha az sürelerle istihdam edilmeleri durumunu ifade eder. Bu, kısmi zamanlı veya yarı zamanlı işlerde çalışanları içerir (ILO, 1998).

ILO, daha sonraki süreçte eksik istihdamın tanımını genişletmiş ve tanımı "beceri kaynaklı", "zamana dayalı" ve "düşük gelire dayalı" olmak üzere üç grupta ele almıştır. Fakat, beceri kaynaklı eksik istihdamın ölçülmesinde yaşanan zorluklar sebebiyle bu tanımlama genellikle ikinci planda kalmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ulusal istihdam verilerini, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) standartlarına uygun olarak zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdam şeklinde sınıflandırmaya başlamıştır.

Zamana bağlı eksik istihdam, referans haftasında istihdam edilen ancak toplamda 40 saatten daha az çalışmış olan ve daha fazla çalışmak istediğini belirten, ek saatlerle çalışmaya hazır olan kişileri ifade eder. Bu kişiler, mevcut işlerinde daha fazla çalışma imkânı bulunmaması veya işveren talebinin az olması nedeniyle istedikleri kadar çalışamamışlardır. Yetersiz istihdam ise zamana bağlı eksik istihdam kapsamında yer

almayan kişileri ifade eder. Bu kişiler, referans haftasında istihdam edilmiş olup, mevcut işlerini değiştirmek veya ek olarak başka bir iş aramak için çaba sarf eden ve böyle bir iş bulduklarında 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek durumda olan kişilerdir (TÜİK, 2019, s. 10).

2.3.2.3. Kayıt dışı istihdam

Kayıt dışı istihdam kavramı, ilk olarak 1970 yılında ILO'nun "Dünya İstihdam Programı" çerçevesinde Kenya Raporu'nda "informal sektör" olarak kullanılmıştır. Bu kavramın farklı tanımları bulunmasına rağmen, temel anlamı aynıdır. Bazı tanımlar şu şekildedir; Kayıt dışı istihdam, resmi yetkililerin bilgisi dışında çalışanların istihdam edildiği bir durumu ifade eder. Bu tür istihdamda, işçiler yasal çalışma standartlarına uymadan çalıştırılır. Asgari yaş sınırı, asgari ücret, fazla mesai ücreti gibi önemli konular göz ardı edilir ve ayrıca sosyal güvenlik primleri ve vergiler ya eksiktir ya da hiç ödenmemektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na göre, kayıt dışı istihdam, bireylerin kendi adlarına veya başkası adına çalışırken elde ettikleri kazançlarını hiç bildirmediği veya eksik bir şekilde bildirdiği bir durumu ifade eder. Bu durumda, bu kazançlar vergi daireleri ve sosyal güvenlik kurumları gibi kamu kurumlarına iletilmez (Mahiroğulları, 2017, s. 549).

Avrupa Komisyonu'nun raporunda kayıt dışı istihdam, "Üye Devletler arasındaki düzenleyici sistem farklılıkları dikkate alınarak, nitelikleri itibarıyla yasal olan ancak kamu makamlarına beyan edilmeyen üretken faaliyetler" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, kayıt dışı istihdam yasal olmasına rağmen kamu makamlarına beyan edilmeyen üretken faaliyetleri kapsamaktadır (Renooy vd., 2004, s. 94). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilen tanıma göre, kayıt dışı istihdam, belirli bir referans dönemi içinde resmi, kayıt dışı veya hane halkı tarafından resmi olmayan bir şekilde gerçekleştirilen işleri kapsayan bir kavramdır (Sarica, 2006, s. 17).

Kayıt dışı istihdamın ortaya çıkmasına sebep olan faktörlere baktığımızda, işverenlerin, işçilerin veya kendi nam ve hesabına çalışanların vergi, sigorta primi gibi mali yükümlülüklerden sıyrılmak ve bürokratik işlemlerden kaçınmak amacıyla kayıt dışı ekonomik faaliyetlere yönelmeleri önemli bir etkidir. Bu şekilde elde ettikleri geliri kayıt dışında tutmayı tercih etmektedirler. Kayıt dışı istihdamın sonucunda devlet önemli bir vergi gelirinden mahrum kalır, üretim faaliyetleri kurumsallaşamaz ve kayıt altına alınmayan çalışma nedeniyle birçok insan sağlıksız koşullarda ve düşük

ücretler karşılığında çalışmak zorunda kalır. Kayıt dışı istihdamın ortaya çıkmasına yol açan nedenleri ekonomik, sosyal ve idari/kamusal nedenler olmak üzere üç ana başlık altında toplayabiliriz.

Ekonomik Nedenler; İnsanlar, vergi ödeme zorunluluğundan kaçınmak amacıyla kayıt dışı çalışmayı tercih etmektedirler. Bu tercih, kayıt dışı sektörünün varlığını sürdürmesine yol açmaktadır. Ayrıca, son yıllardaki ekonomik krizlerle birlikte artan işsizlik ve bozulan gelir dağılımı yoksulluk gibi önemli bir sorunu daha da derinleştirmiştir. Bu durumda, birçok kişi kayıt dışı bir işte çalışmayı tercih etmektedir (Metin, 2011, s. 59).

Sosyal Nedenler; Hızlı nüfus artışı, kırdan kente göçün devam etmesi, yabancı kaçak işçilik ve düşük nitelikli işgücü gibi faktörler, bu konuda dikkate alınabilir unsurlardır. Yüksek nüfus artışı, güçlü ekonomiye sahip ülkelerde yeterli istihdam yaratma potansiyeli olan bir beşerî sermaye kaynağı olarak kabul edilebilir. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde, her yıl işgücüne katılanlara yeterli istihdam imkânı sağlanamadığı için yüksek nüfus artışı, işsizlik, yoksulluk ve kayıt dışı istihdam gibi sorunlara yol açmaktadır. Kırsal kesimden kentlere yönelik iç göçler çarpık kentleşme, gecekondulaşma, yoksulluk, kent kültürüne uyum sağlamada zorluklar ve sosyal dışlanma gibi ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirmiştir. Kırsal kesimden kentlere iş bulma umuduyla göç eden insanların birçoğu, yeterli üretim deneyimine, eğitime veya nitelikli becerilere sahip olmadıklarından dolayı hemen iş bulamamışlardır. Bu durum da insanları zorlu yaşam koşullarına itmiştir (Mahiroğulları, 2017, ss. 553-555).

Bir ülkeye yasadışı yollarla giriş yapan kaçak göçmenler, kayıt dışı istihdamı artırmaktadır. Göçmenler, geldikleri ülkede yaşamlarını sürdürebilmek için gelir elde etmek zorundadırlar. Ancak yasal yollardan iş bulma imkanları olmadığından, göçmenlerin çalışma ve yaşam koşulları yerli işçilere kıyasla daha zorlu hale gelmektedir (Lordoğlu, 2015, s. 43). Yabancı kaçak işçiler, kayıt dışı istihdamı artırmanın yanı sıra mevcut çalışanların pazarlık gücünü de olumsuz etkilemektedir. Bu durumda, kayıt dışı istihdamın önemli bir bileşeni olarak faaliyet gösteren yabancı kaçak işçiler, kayıt dışı çalışmayı yaygınlaştırarak yerli işçilerin ücretlerini düşürmektedir.

İşgücünün düşük nitelikli olması, kayıt dışı istihdamı artıran önemli etkenlerden biridir. Genel olarak, kayıt dışı istihdam vasıf gerektirmeyen işlerde yaygındır. Bu nedenle, niteliksiz işgücünün varlığı, düşük eğitim seviyesi, çalışanların hak ve menfaatlerini koruma bilincine sahip olmamaları gibi faktörler, kayıt dışı istihdamın yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Şen, 2015, ss. 50, 51).

İdari/ kamusal nedenler ise; bürokratik işlemlerin aşırı olması, karmaşık mevzuat yapısı, yetersiz denetim mekanizmaları ve etkisiz cezalar gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu unsurlar, kayıt dışı istihdamın yaygınlaşmasına zemin hazırlayan ve işverenleri kayıtlı istihdama yönlendiren etkenlerdir (Karaarslan, 2010, ss. 93-95).

Kalkınma ve modernleşme teorileri, kayıt dışı ekonomiyi ve kayıt dışı çalışmayı genellikle az gelişmiş veya geri kalmış ekonomilerin bir özelliği olarak değerlendirmiştir. Bu teorilere göre, bir ülke ekonomik kalkınma yaşadıkça, kayıtlı istihdama geçişin artacağı ve kayıt dışı ekonominin sona ereceği öngörülmektedir. Ancak, pratikte kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam, küresel kapitalizmin yükselişi, sanayileşmenin yayılması ve güçlü ekonomik büyüme dönemlerine rağmen devam etmiştir ve birçok durumda artmıştır. Dahası, neoliberal politikaların bir sonucu olarak, dünya genelinde birçok ülke, standart istihdam ilişkilerinin çözülmesiyle birlikte belirsizlik ve kayıt dışı çalışmaların yükselişine tanık olmuştur (Swider, 2014, ss. 3-5).

3. SURİYE KRİZİNİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ VE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN ANALİZİ

3.1.Suriye İç Savaşı Süreci

3.1.1.Arap baharı ve Suriye'ye etkisi

Yakın bir dönemde, Arap coğrafyasında gerçekleşen önemli bir siyasi ve reformist isyan hareketleri, tarihsel süreç açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu hareketler daha sonra "Arap Baharı" olarak adlandırılmış ve 2010 yılında Tunus'ta başlamıştır. Arap coğrafyasında 2010 yılının sonlarında başlayan halk hareketleri, 21. yüzyılın en önemli tarihi olaylarından biri olarak kabul edilmektedir. Arap halkları yıllardır baskıcı ve otoriter rejimler tarafından yönetildiği için, 2010 Aralık ayında Tunus'ta başlayan isyan dalgasıyla birlikte çeşitli değişimlere sürüklenmiştir. Üniversite mezunu olan Muhammed Bouazizi adlı genç, işsizlik ve ekonomik sorunlar nedeniyle pazarcılık yaparken kendini yakmasıyla başlayan isyan ve değişim talebi, bölgedeki birçok ülkeyi etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir (Orhan, 2013, s. 18).

Arap dünyasında hızla yayılan protestolar, baskıcı yönetimler, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması, ekonomik zorluklar ve siyasi yozlaşma gibi bir dizi soruna yönelik bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ifade özgürlüğü, işsizlik, yüksek enflasyon ve kötü yaşam koşulları gibi konular öne çıkmış ve halkın talepleri bu temel sorunlar etrafında yoğunlaşmıştır. Tunus, Mısır, Libya, Yemen, Suriye ve Bahreyn gibi ülkelerde kitlesel protestolar şiddetli çatışmalara dönüşmüş ve derin siyasi çalkantılar yaşanmıştır. Diğer yandan, Cezayir, Fas, Irak, Kuveyt, Lübnan, Sudan, Suudi Arabistan ve Umman gibi ülkelerde daha sakin çapta protestolar gerçekleşmiştir. Bu olaylar, Arap dünyasında önemli bir dönüşüm sürecini başlatmış ve bölgede siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan yeni bir döneme işaret etmiştir. Hareketin ortaya çıkmasıyla birlikte demokratik talepler ön plana çıkmıştır. Arap Bahar'ının esin kaynağı ise Prag Baharı olmuştur. Arap Baharı, eylemlerin başladığı ülkelerde bazı reform ve demokratikleşme hedeflerini gerçekleştirebilmiş olsa da çoğunlukla tam anlamıyla hedefler yerine getirilememiştir. Suriye'de ise bu süreç, bölge ülkelerini de etkileyen düşük yoğunluklu ve zaman zaman yoğun çatışmaları içeren bir bölgesel krize daha sonrasında farklı güç gruplarının olaylara dahil olmasıyla iç savaşa dönüşmüştür (Bozkurt, 2018, s. 58).

Suriye'nin Arap Baharı sürecinde son sıralarda yer almasının sebeplerinden biri, Beşar Esad'ın reform sözlerine rağmen gerçekleştirmemesidir. Suriye toplumunun ilk tepkisi, siyasi suçluların serbest bırakılması talebi olmuştur. Ancak bu taleple başlayan eylemler, daha fazla tutuklamanın yaşanmasına neden olmuş ve sonuç olarak Suriye'de protestoların merkezi haline gelmiştir. Bu gelişmeleri kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir (Özip, 2019, ss. 55-57);

- 7 Mart 2011'de Beşar Esad, bazı suç çeşitlerine kısmi affı içeren kararnameyi onaylamıştır.

-10 Mart 2011'de Yakiti ve Demokratik Birlik Partisine üye olan ve hapiste bulunan pek çok Kürt başlatılan açlık grevine dahil oldu.

-12 Mart 2011'de sayıları binleri bulan Suriye vatandaşı Kürtler Haseki ve Kamışlıda 2004'den beri her yıl yapılan Kürt Şehitler gününü anma amacıyla sokaklara dökülmüşlerdir.

-15 Mart 2011 günü rejime yönelik ilk sayılabilecek büyük çapta yankı uyandıran eylemler gerçekleşmiştir.

-18 Mart 2011 birçok otorite tarafından Suriye'de isyanın başladığı tarih olarak kabul edilmektedir.

Beşar Esad'ın bölgedeki üst düzey kamu görevlilerini görevden alması ve ölümleri araştırmak için bir komisyonu bölgeye göndermesi, olayları yatıştırmak yerine aksine diğer şehirlere de yayılmasına sebep olmuştur. Dera kentindeki protesto gösterilerine destek amacıyla Şam, Lazkiye, Humus, Banyas, Hama, Kamışlı ve Halep gibi şehirlerde cuma namazı sonrası gösteriler düzenlenmiştir. Hükümetin gösterilere şiddetle müdahale etmesi ve ölümlerin artması, çatışmaların kısa sürede bir iç savaşa dönüşmesine yol açmıştır.

2011 yılının mart ayının ilk günlerinde Suriye'de başlayan barışçıl gösteriler, güvenlik güçlerinin sert müdahalesiyle birlikte ülkede giderek artan bir iç savaş sürecine yol açmıştır. Olayların başlangıcını ateşleyen ilk gelişme, Dera kentindeki iki genç insanın tutuklanmasıydı, çünkü güvenlik güçlerine göre bu gençler duvarlara rejim karşıtı yazılar yazmaktaydı. Bu gençler, yoğun işkenceye maruz kaldıktan sonra, ait oldukları aşiretlerin desteğiyle serbest bırakılmaları için kentin sokaklarında gerilim artmıştır. İlk gösteri, 15 Mart 2011'de başkent Şam'da gerçekleşti. "Öfke Günü" olarak

adlandırılan bu gösteri, acı olaylara tepki olarak düzenlendi, ancak şiddetle bastırılması sonucunda, 17 Mart'ta insanlar küçük gruplar halinde tüm şehirlerde sokaklara çıkmıştır. Olaylar, 20 Mart'tan itibaren çatışmalara dönüştü ve Ömeri Camii'ne baskın yapmak isteyen silahlı güçlerle halk arasında çıkan çatışmalarda ilk kan döküldü ve 9 kişi hayatını kaybetti. 24 Mart'ta, hükümetin protesto edildiği gösterilere 20.000'den fazla kişi katıldı ve bir ay içinde hayatını kaybedenlerin sayısı 50'yi aşarak olayların tüm ülkeye yayılmasına ve toplumun tabanında karşılık bulmasına sebebiyet verdi. Suriye rejimi, tüm uluslararası ve bölgesel sonuçlara rağmen kanlı iç savaşı sürdürme konusunda ısrar etti ve resmi olmayan rakamlara göre bir yıl içinde yaklaşık 30.000 kişi hayatını kaybetti (Karkın ve Yazıcı, 2015, s. 206).

Esad rejimi, iç savaştan önce, birden fazla güç merkezine dayanan etnik ve dini kökenli bir yapı üzerinde oturuyordu. Başkanlık Kurumu, Baas Partisi ve Güvenlik Güçleri gibi ana unsurlar, kendi özerkliklerini koruyarak varlıklarını sürdürmekteydi. Bu yapıda farklı kesimlerden elitlerin gücü paylaştığı ve rekabet içinde olduğu bir sistem mevcuttu. Güç merkezinin tek bir noktada toplanmadığı, merkezi olmayan bir yapıya sahipti. Bu yapının tohumları, Hafız Esad'ın 1970 yılında iktidarı ele geçirmesiyle atılmıştır. Esad rejimi açısından dönüm noktası 2000'lerin başıdır. Bu dönemde, meşruiyet krizinin habercisi olan gelişmeler ortaya çıkmıştır. Hafız Esad'ın ölümü ve oğlu Beşar'ın iktidara geçişi, Suriye içinde zayıf da olsa bir değişim beklentisini beraberinde getirmiştir. "Şam Baharı" olarak adlandırılan talepler, geçmişin baskıcı yönetiminden daha demokratik ve yumuşak bir yönetim şekline geçişi içermektedir. Beşar, bu beklentileri karşılayacağını vaat etmesine rağmen, yaşanan gelişmeler süreci tersine çevirmiştir. Esad rejiminin merkezi olmayan ilişki ağı, değişim talebinin önündeki en önemli engel olmuştur. Aslında, rejimin karşı karşıya kaldığı meşruiyet ve otorite krizi yeni bir olgu değildir. 1980'ler boyunca rejim içindeki iktidar mücadeleleri, Hama olayları gibi olaylar (ki rejim bu olayları kanlı bir şekilde bastırmıştır), ekonomik zorluklar, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve ABD'nin tek başına dünya siyasetinde egemen olmaya başlaması gibi gelişmeler, Suriye içinde rejimin oturduğu temeli defalarca sarsmıştır (Muslu, 2018, s. 9).

Tüm Ortadoğu'yu kasıp kavuran Arap baharı, 2011 yılı mart ayından beri Suriye'de devam etmektedir. Esad rejimi halk ayaklanmalarına karşı büyük direnç göstermiş ve

binlerce sivilin ölümüne neden olmuştur. Bölgedeki kargaşa ortamı son yıllarda azalsa da beklenen demokratik ve güvenli ortam oluşmamıştır.

2011 yılından bu yana Suriye'de süren iç savaş, dünya genelinde büyük ilgi uyandırmış ve etkileri ülke sınırlarını aşmıştır. Özellikle hala kalıcı bir çözüm bulunamayan mülteci krizi, durumun vahametinin devletler düzeyinde olduğu kadar halklar düzeyinde de devam ettiğini göstermiştir. Başka bir deyişle, savaş kendisi ülke sınırları içinde gerçekleşse de etkileri dünyanın birçok yerinde ve birçok insanın hayatında hissedilmektedir. Suriye'ye komşu ülkeler de başlangıçta olaylardan etkilenmiş ve içerideki kutuplaşmalarda önemli bir rol oynamıştır. Sonrasında iç savaş, kelebek etkisi yaratmış ve küresel aktörlerin de dahil olduğu karmaşık bir çatışma döngüsüne dönüşmüştür (Özdemir, 2016, ss. 81- 83).

3.1.2. Türkiye'nin Arap baharı öncesi ve sonrası Suriye politikası

2016 yılının başlarında, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye arasında mülteci ve göçmenlerin AB'ye geçişini durdurmayı amaçlayan bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma, 20 Mart 2016 tarihinden sonra Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni göçmenlerin, sığınma başvurusunda bulunmamaları veya başvurularının kabul edilemez olduğu durumlarda Türkiye'ye geri gönderileceğini öngörmektedir. Anlaşma, göçmen akışını kontrol altına alma ve AB ile Türkiye arasındaki iş birliğini güçlendirme amacı taşımaktadır (Ekmekçi, 2017, ss. 1434-1441). Bununla birlikte, On binlerce insan yeniden yerleştirme, geri dönüş veya sınır dışı edilme kararlarını beklerken bu süreçte Yunanistan'da mahsur kalmıştır. Bu durumdaki insanlar, zor koşullarda yaşamakta ve gelecekleri belirsizdir. Yunanistan'ın ekonomik krizle mücadele etmesi, mülteciler için prosedürleri yavaşlatan kesintilere yol açmıştır (İçduygu ve Şimşek, 2016, ss. 59-69).

Savaş, baskı, göç ve yeniden yerleştirme gibi durumlar, mülteciler ve göçmenler için büyük zorluklarla dolu bir gerçeklik oluşturur. Bu durumlar, zorla gözaltında tutulma, şiddet, işkence ve hatta ölüm gibi acı olaylara da tanıklık etmelerine sebep olabilmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), mültecilerin ve göçmenlerin maruz kaldığı ağır istismara, kaçakçılar, suç şebekeleri ve hatta devlet otoriteleri tarafından sık sık paylaşılan referanslara dikkat çekmektedir. Öte yandan, mültecilerin Avrupa ve uluslararası yasalar tarafından sağlanan iltica

prosedürlerine erişimi reddedilen kara sınırlarında, zorlayıcı "itirazlar" da ortaya çıkmaktadır (Bahçekapılı ve Çetin, 2015, s. 1).

Birçok mülteci ve göçmen, deneyimledikleri olaylarla ilişkili olarak çeşitli rahatsız edici fiziksel ve psikolojik semptomlar sergilerken, ruh sağlıkları da olumsuz etkilenmektedir. Ancak, yaşadıkları şiddet türleri, şiddetin seviyesi ve GKA Suriyeliler arasında yer değiştirme ve yeniden yerleştirme süreçlerindeki endişe ve diğer ruh sağlığı sorunlarının yaygınlığını gösteren çalışmalar eksik kalmıştır (Akgündüz vd., 2015). Yunanistan'da, Suriyeli ve diğer mülteciler ile göçmenler arasında yaşanan şiddet deneyimlerini ve anksiyete bozukluklarının yaygınlığını belirlemek amacıyla karma bir nicel ve nitel metodoloji kullanılarak bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın bulguları, Suriyeli mültecilerin ve göçmenlerin savaş, baskı, göç, yer değiştirme ve belirsizlik gibi bir dizi zorlukla karşı karşıya kaldığını açıkça göstermektedir. Çalışma yapılan bölgelerde birçok ailenin bulunması, yalnızca bekar genç erkeklerin değil, çalışma popülasyonunun genel yaş ortalamasını da açıklamaktadır ve katılımcıların göç için temel nedenlerini desteklemektedir (İçduygu ve Millet, 2016).

Arap Baharı, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin önem verdiği ve yenilikler getirdiği dış politikasına direnç göstererek bu süreçte Türkiye'yi aktif tutmayı başarmıştır. Bu politika, o zamanki Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından "Komşularla Sıfır Sorun" olarak adlandırılmıştır ve Türkiye'yi bölgesel bir entegrasyon merkezi olarak konumlandırmayı hedeflemiştir. Bu amaç doğrultusunda, jeopolitik sınırlar arasındaki ticaret ve yatırım bağlarını güçlendirmek, Türkiye'nin İran'la nükleer programını geliştirmek gibi adımlar atılmıştır. Ayrıca, Suriye-İsrail çatışması, El Hamra'nın güç mücadelesi ve Saddam sonrası Irak'ın kırılgan siyaseti gibi sorunlarda arabuluculuk rolü üstlenerek çözüm süreçlerine aktif bir şekilde dahil olunmuştur. (Şenses, 2016, ss. 975-87).

Suriye'deki isyanın patlak vermesinden önce, Türkiye hükümeti Şam ile ilişkilerini sıkı bir şekilde geliştirerek yakın bir ortaklık düzeyine taşımayı başarmıştır. Özellikle 2004 yılında Beşar Esad'ın Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kuvvetlendirmiştir. Türkiye, Suriye'yi Arap dünyasına açılan bir kapı olarak görmüş ve ortak kabine toplantıları, askeri tatbikatlar ve serbest ticaret anlaşmaları gibi alanlarda iş birliği yapmıştır. Ancak, Suriye'deki isyan olayları, Türkiye'nin Şam'a

yönelik yaklaşımını tamamen değiştirmiş ve politika yapıcılarının yeni koşullara uyum sağlama sürecini zorlaştırmıştır. Buna rağmen, Türkiye'nin Suriye politikası, iç siyasi ihtiyaçları gözeterek istikrarı korumak, mezhepsel yayılmanın önüne geçmek ve Suriye'nin çöküşünün Türkiye'ye olan etkisini sınırlamak amacıyla Türkiye'nin çıkarlarını bir araya getirmeyi hedeflemektedir (Elitok, 2013, ss. 161-65).

Türkiye'nin Suriye politikası üç aşamada evrim geçirmiştir. İlk aşamada, Suriye ayaklanmasının başladığı dönemde Türkiye, Şam ile ilişkilerini sürdürmeyi ve muhalefet ile Esad rejimi arasında tarafsız bir tutum benimseyerek reform ve diyalogu teşvik etmeyi amaçlamıştır. Mart 2011'den Eylül 2011'in sonuna kadar Türkiye, Esad'ı krizin çözümüne yardımcı olabilecek reformlar ve sosyal yardım önlemleri alması konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Ancak, Esad'ın gerçek anlamda reform yapma niyeti olmadığı ve şiddet yoluyla anlaşmazlığı çözmeye kararlı olduğu ortaya çıktığında, Türkiye rejim değişikliği politikasına geçiş yapmıştır. İkinci aşamada, Türkiye Suriye muhalif unsurlarını güçlendirmeyi ve desteklemeyi hedeflemiştir. Suriyeli muhaliflerin Türkiye'de örgütlenmelerine ve toplanmalarına izin verilmiştir. Rejim değişikliğine odaklanan Türkiye, muhaliflerin Suriye'de daha etkili olabilmesi için destek sağlamıştır. Ancak, Türkiye hala "temiz eller" olarak kabul ettiği eski rejim unsurlarıyla bir geçiş anlaşmasını dışlamamıştır ve bunun bir örneği Dışişleri Bakanı Farouk el-Sharaa gibi kişilerdir. Üçüncü aşamada, Türkiye'nin politikası, Suriye krizine yönelik daha geniş bir uluslararası koalisyon ve çözüm arayışına yönelik bir yaklaşımı yansıtmıştır. Türkiye, Suriye'de barış ve istikrarın sağlanması için uluslararası toplumla iş birliği yapmaya ve çözüm sürecine katkıda bulunmaya odaklanmıştır. Bu dönemde Türkiye, Suriye'deki krizin sona ermesi ve insani yardımın ulaştırılması için çeşitli uluslararası girişimlere liderlik etmiştir (Elitok, 2013, ss. 170-72).

Suriye üzerindeki gerilimlerin artmasına rağmen, Türkiye'de Yurtsever füze pillerinin Suriye'ye yönelik füze saldırılarına karşı kullanılması, ABD-Türkiye ilişkilerinin bu konuda farklılıklara rağmen zarar görmediğini vurgulamaktadır. Ayrıca, AB'nin Fransa ve İngiltere'nin silah ambargosunu kaldırma konusunda destek sunması, Ankara tarafından olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Türkiye-İsrail ilişkileri, AKP yönetimi altında uzun vadeli bir düşüş yaşamış olmasına rağmen, Suriye kriziyle de beklenen stratejik yakınlaşma sağlanamamıştır. Her iki taraf da Esad rejimine karşıdır, kimyasal

silahların varlığı konusunda endişelidir ve Şam'da ortaya çıkan bir güç boşluğundan kaçınma arzusunu paylaşa da bu sorunların çözümü konusunda iki ülkede farklı görüşleri savunmuşlardır (Ahmadoun, 2014, s. 47).

Göç, günümüzde savaş, barış, ticaret, ekonomi, kültür, çevre ve insan hakları gibi alanlarda devletler arası diplomatik ilişkilerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Modern diplomasiyle ilgili çalışmaların ve göç politikalarının yaygınlaşmasına rağmen, bu iki alan arasındaki etkileşim hakkında yapılan analizler henüz yeterince olgunlaşmamıştır. Örneğin, hükümetler arası anlaşmalar göç akışlarını teşvik etmeyi veya sınırlandırmayı amaçlayabilmektedir. Ayrıca, belirli yabancı uyruklulara ayrıcalıklı muamele sağlanması, misafir işçi programlarının veya diğer geçici iş gücü göç şemalarının oluşturulması gibi stratejiler de görülebilir. Bunun yanı sıra, yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesi veya sınır dışı edilme tehdidi gibi politikalar da uygulanabilir. Ancak, dış politika ve nüfus hareketliliği arasındaki karşılıklı etkileşimi anlamak için daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir (Okyay, 2017, ss. 829-33).

Göç diplomasisi, geleneksel diplomasiyle benzer işlevlere sahip olup devletler arasındaki çıkarlar ve mevcut güç dengesini şekillendirme rolü üstlenir. Ancak, küresel göç akımlarındaki konumu, bir devletin gücünü ve çıkarlarını belirlemede askeri ve ekonomik göstergeler kadar önemlidir. Göç diplomasisi çerçevesi, devletlerin çıkarlarını belirleme sürecine ve kısmen göçmenlik, göçmenlik politikaları veya transit devlet olmalarına dayanarak, diğer devletlere karşı pazarlık pozisyonu olarak kabul edilir. Ayrıca, devletlerin ana kaygılarına saygı gösterip göstermediğine bağlı olarak da şekillenir (Okyay, 2017, ss. 835-46).

Yukarıdaki örnekler, göç diplomasisinin sıklıkla ortaya çıkan sorunlarla bağlantılı olduğunu ve devletlerin güvenliklerini artırmak, ekonomik çıkarlara ulaşmak veya kültürel ve kamu diplomasisi aracılığıyla yumuşak güçlerini güçlendirmek gibi diğer hedeflere ulaşmak için etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

3.2. Suriyelilerin Türkiye'deki Hukuki Durumu

Suriye'de yaşanan kriz ve Arap Baharı sürecindeki kaos, milyonlarca insanı olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin sınır bölgelerindeki hareketlilik, özellikle Suriye'den Türkiye'ye doğru göçlerin artmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu kitlesel göç hareketi sırasında, geçici yerleşim alanları kurularak Suriyelilerin acil ihtiyaçları, geçici

koruma ve gıda gibi temel ihtiyaçları karşılanmıştır. Zamana meydan okuyan bu kitlesel akınlar, Türkiye Devleti'ni harekete geçirmiş ve hukuki düzenlemeler yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), yabancıların haklarının korunmasıyla ilgili mevzuatı kapsamaktadır. Bu kanunla birlikte, uluslararası insan haklarını içeren, AB standartlarına ve normlarına uyumlu, g alanında duyulan ihtiyaca binaen hukuki, idari ve fiziki alt yapıya elverişli, etkin, pratik ve yönetilebilir bir güç sistemi oluşturulmuştur. 6458 sayılı Kanun'un 91. maddesiyle ilgili olarak, Geçici Koruma hükümleri, zorla ülkelerinden ayrılmış, geri dnemedikleri ülkelerinde acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akınlarla Türkiye sınırlarına gelen ve uluslararası koruma talepleri dikkate alınamayan yabancılara sağlanan korumayı kapsamaktadır. Bu hüküm, Suriye'deki iç savaş ve kaos nedeniyle lkelerindeki Esad rejiminin tehditlerinden veya devletin askeri gleri ile muhalif gruplar arasındaki çatışmalardan kaçmak zorunda kalan, Suriye'ye dönme konusunda baskı hisseden ve toplu olarak Türkiye sınırına gelen Suriyelilere "geçici koruma" statüsü sağlamaktadır. Bu çerçevede, nihayet Suriyeliler hukuki olarak tanımlanmış bir korumaya tabi tutulmuşlardır. 6458 sayılı Kanun'un 91. maddesinin ikinci fıkrasına göre, zorla ülkelerinden ayrılan bireylerin Türkiye'ye kabul edilmesi, Türkiye'de kalmalarının süreci, elde ettikleri haklar ve yükümlülükler, Türkiye'den ayrılmalrı durumunda yapılacak hukuki işlemler ve kitlesel hareketlere karşı koruyucu tedbirler, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

3.2.1. 6458 Sayılı Kanun kapsamında verilen haklar

Kanundaki temel amaçlar madde 2'de belirtildiği üzere, yabancılarla ilgili iş ve işlemler, Türkiye'nin sınırlarında, sınır kapılarında ve ülke içindeki yabancıların çeşitli taleplerini içerir. Bu kapsamda, yabancı bireylerin münferit koruma taleplerine yönelik uluslararası koruma sağlanması, ayrılmış oldukları ülkelerine geri dönme şansı olmayan ve toplu olarak Türkiye'ye sığınan yabancılara acil olarak verilen geçici koruma sağlanması ve bu süreçlerin yönetimi konuları ele alınmıştır. Bu Kanun ile birlikte, Türkiye'deki yabancılara bazı haklar ve izinler verilmiştir, böylelikle Türkiye'ye göç eden yabancıların karşılaştıkları glklerin azaltılması amaçlanmıştır. Bu nedenle, yabancıların hareket özgürlüklerini kolaylaştırmak amacıyla bazı

muafiyetler ve izinler sağlanmıştır. Bu muafiyetler arasında aşağıda detaylı açıklanacak olan vize muafiyeti, ikamet izni ve çalışma izni verilmesi gibi haklar bulunmaktadır.

3.2.1.1.Vize muafiyeti

Türkiye ve Suriye, 'Sıfır Sorun Politikası' çerçevesinde 2009 yılında vize gerekliliğini kaldırma kararı alarak önemli bir adım atmıştır. Ancak, 2016'da yürürlüğe giren bir anlaşma ile üçüncü ülkelerden gelen Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye girişlerinin sınırlanması amacıyla önemli bir düzenleme yapılmıştır. Bu anlaşma ile özellikle Libya veya Mısır gibi ülkelerden hava veya deniz yoluyla gelecek Suriyeli göçmenler için vize gerekliliği getirilmiştir. Yeni uygulamayla bu göç trafiğinin engellenmesi ve Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanması dolayısıyla göç hareketlerinin kontrol altına alınması amaçlanmıştır (Euronews, 2016). Türkiye ve Suriye arasındaki vize anlaşmasına göre, Türkiye'ye hava ve deniz yoluyla seyahat edecek Suriyeliler için, son 180 gün içerisinde toplam kalma süresinin 90 günü aşmamış olma kuralı geçerlidir. Genel olarak, her türlü vize başvurusunda Türk dış temsilciliklerince en fazla 90 günlük ikamet süresiyle vize verilmektedir. Eğer 90 günden daha uzun süre Türkiye'de kalmak isteyen yabancılar varsa, İl Göç Müdürlüklerine başvurarak "kısa süreli ikamet" izni alabilir ve ikamet sürelerini uzatabilirler (Yılmaz, 2019, s. 140).

Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar veya Bakanlar Kurulu kararları gereği, vizesiz seyahat hakkına sahip ülke vatandaşları ve Türkiye'de ikamet veya çalışma izni sahibi olan bireyler için vize gerekliliği ortadan kaldırılmıştır. Bu çerçevede, sınırda vize uygulamasından muaf tutulan ülkelerin vatandaşları ve ayrıca Türkiye'de ikamet veya çalışma izni sahibi olan kişiler, vizesiz seyahat hakkından yararlanmaktadır. "Açık kapı politikası" kapsamında, kara yoluyla gelen Suriyeli bireyler, vize gerekliliğinden muaftır. Aynı şekilde, önceden geçici ikamet veya çalışma izni almış olan Suriyeliler de vize muafiyetinden yarar sağlar. Bunun yanı sıra, 6458 sayılı kanunun 13. maddesi uyarınca, vize almadan sınır kapısına gelen yabancılar, Türkiye'den zamanında ayrılacaklarına dair belge sunmaları durumunda, özel bir istisna olarak sınır kapısında vize verilebilmektedir.

3.2.1.2. İkamet izni

Türkiye'deki yabancılara verilen bir diğer hak da ikamet iznidir. YUKK'da yer alan 19. maddeye göre; Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreyi veya doksan günü aşan bir süreyle kalacak olan yabancılar ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni alındıktan sonra ise altı ay içinde kullanılmaya başlanması gerekmektedir. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığı takdirde geçerliliğini kaybeder. Bu şekilde, yabancılar Türkiye'de kalış sürelerini yasal olarak düzenlemek durumundadırlar.

Göç idaresi başkanlığının 2016 yılında yayınladığı göç raporunda 6458 sayılı YUKK'da yer alan ikamet iznine ilişkin bazı değişikliklerin yapıldığı raporlanmıştır. Buna göre (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 37); İkamet izni başvurularının "yetkili aracı kurumlar" aracılığıyla yapılması düzenlemesi, amacı yabancılara kolaylık sağlamak ve kamu hizmetlerinin daha hızlı yürütülmesini sağlamak için hayata geçirilmiştir. Bu düzenleme ile yetkili aracı kurumların nitelikleri ve görev çerçevesi, yönetmelikle belirlenecektir ve Genel Müdürlük tarafından bu kurumlar yetkilendirilecektir. Bu sayede, ikamet izni başvurularıyla ilgili süreçlerin daha etkin bir şekilde yönetilmesi hedeflenmektedir. Türkiye'de, yabancı yatırımcılarının Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapmak istemeleri durumunda, kendileri ile eş ve çocuklarına beşer yıllık sürelerle kısa dönem ikamet izni düzenlenebilmesi imkânı getirilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte nitelikli yabancılar tarafından ülke ekonomisine katkı sağlanmasını teşvik etmek ve sürece yönelik kolaylık sağlamak amaçlanmaktadır. Kısa dönem ikamet izni, yeni düzenlemelerle her seferinde birer yıllık sürelerle verilebileceği hükme bağlanmış ve bu süre iki yıla çıkarılmıştır. Ayrıca, aile ikamet izni de her defasında iki yılı aşmayacak şekilde düzenlenerek üç yıla çıkarılmıştır. Bu değişikliklerle, yabancılara daha uzun süreli ikamet imkânı sunulurken, daha istikrarlı bir yaşam düzenlemelerine destek olunması amaçlanmaktadır.

Kısa dönem ikamet izni, YUKK'da yer alan 31. maddeye göre çeşitli kişileri kapsamaktadır. Bu kişiler arasında bilimsel araştırma yapmak amacıyla gelenler, Türkiye'de mülk sahibi olanlar, ticari bağlantı veya iş kurmak isteyenler, hizmet içi eğitim programlarına katılacak olanlar, eğitim veya benzer amaçlarla Türkiye'ye gelen anlaşmalar veya öğrenci değişim programları çerçevesinde gelenler, turistik amaçlarla kalacak olanlar, kamu sağlığına tehdit oluşturmayan hastalıkların tedavisine ihtiyaç

duyanlar, adli veya idari makamların taleplerine uyanlar, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçenler, Türkçe öğrenme kurslarına katılanlar, kamu kurumları aracılığıyla Türkiye'de eğitim, araştırma, staj veya kurslara katılanlar, Türkiye'de yükseköğrenimini tamamlayanlar arasından altı ay içinde başvuranlar, Türkiye'de çalışmayan ancak belirlenen kapsamda yatırım yapacaklar ve onların yabancı eşleri ve ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları yer almaktadır.

Uzun dönem ikamet izni alabilmek için 43. maddede belirtildiği üzere Yabancıların Türkiye'de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olması, Son üç yıl içinde devletten sosyal yardım almamış olması, Yabancıların kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olması, Yabancıların geçerli sağlık sigortasına sahip olması, Yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmaması gerekmektedir. Bu şartların sağlanması halinde yabancılara, Bakanlık onayıyla valilikler tarafından uzun dönem ikamet izni verilebilmektedir.

Konuya Suriyeliler açısından bakıldığında bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Çünkü aynı zamanda yer alan 42. maddeye göre, Mülteci, şartlı mülteci (sığınmacı) ve ikincil koruma statüsü sahiplerine, insani nedenlerle ikamet izni alanlara ve geçici koruma altında olanlara uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı verilmemektedir. Bu nedenle geçici koruma altındaki Suriyeliler için uzun dönem ikamet izni elde etme sürecinde güçlükler yaşanmaktadır.

2023 yılı itibarıyla 1 milyon 335 bin 153 yabancı uyruklu kişi Türkiye'de resmi izinle ikamet etmektedir. 2005 yılında ikamet izni bulunan yabancı sayısı 179 bin dolaylarında iken 2015 yılına gelindiğinde 400 bini aşan yabancı sayısı üç yıl içinde ikiye katlanarak 2018 yılında 856 bin sayısına ulaşmıştır.

Türkiye'de farklı ikamet izinleri ile yaşayan yabancılara ilişkin geçmiş yıllara ait rakamlar incelendiğinde, 2005 yılında ikamet izni bulunan yabancı sayısı 179 bin bandında bulunmaktaydı. Yıllan yıla bir miktar artan izin sahibi sayısı 2011 sonrası ciddi yükselişler göstermiştir. 2015 yılında 422 bini aşan yabancı sayısı 2016 yılına gelindiğinde %9'luk bir artış yaşandı ve sayı 461.217'ye ulaştı (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 38). Bu rakamın yaklaşık 49 binini Suriyeliler oluşturdu. 2016 yılında Türkiye'de aile ikamet izni ile bulunan 63.546 yabancından, 7.377 kişi ile Azerbaycan

vatandaşları, 6.563 kişi ile Rusya vatandaşları, 4.813 kişi ile Suriye vatandaşları, 4502 kişi ile Ukrayna vatandaşları, 2777 kişi ile Türkmenistan vatandaşları ilk beş sırayı oluşturdu (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 42). 2018’e gelindiğinde ise ikamet izni bulunan yabancı sayısının 856 bine ulaştığı kaydedildi.

3.2.1.3. Çalışma izni

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren çeşitli iş kollarında yabancıların çalışmalarını yasaklamış veya izne tabi tutmuştur. Ancak, bu alandaki mevzuat yapısı 2003 yılına kadar dağınık bir görünüm arz etmiştir. 2003 yılında çıkarılan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (YÇİHK), bu durumu düzeltmek ve tek bir çatı altında toplamak amacıyla hayata geçirilmiştir. Kanunla birlikte yabancıların çalışma hakkı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilecek izne tabi hale getirilmiştir. Bu kanunun kabul edilmesinde küreselleşme olgusu, uluslararası ekonomik rekabetin artmasıyla birlikte nitelikli yabancı işgücüne olan ihtiyaç, Avrupa Birliği uyum süreci ve 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’nin göç bakımından hedef bir ülke haline gelmesi gibi faktörler etkili olmuştur (Kaya, 2021, ss. 2016, 2017).

“Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” incelendiğinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye’de çalışma izni olmadan iş başvurusunda bulunması ve çalıştırılmasının yasak olduğu görülmektedir. 5.maddenin yer aldığı “Çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti başvurusu” başlığı altında geçici koruma sağlanan yabancılara geçici koruma kaydının tamamlanmasından sonra geçen altı aylık süre zarfından sonra çalışma izni alabilme imkânı verilebilmektedir. Bunun için T.C. İçişleri Bakanlığı’na başvuruda bulunulması gerekmektedir. İzin başvuruları, işveren tarafından e-Devlet Kapısı üzerinden yapılmaktadır. Geçici koruma sağlanan yabancılar, bağımsız çalışma izni için kendi adlarına başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamına girer. Bu tür başvurular, il valiliklerine yapılmaktadır ve ilgili valilikler tarafından Bakanlığa bildirilmektedir. Bakanlık, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar için il ve kota sınırlamaları getirme yetkisine sahiptir.

Yönetmeliğin 8.maddesine göre, çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde, sektör ve illere göre açık iş kolları ve işe yerleştirmeler dikkate alınarak, belirli bir

istihdam kotası ayrılmıştır. Çalışma izni verilecek kişilerin istihdam edileceği işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısı esas alınmaktadır. İşyerinin büyüklüğüne ve sektöre bağlı olarak, işe alınacak geçici koruma altındaki yabancı sayısı, çalışan Türk vatandaşı sayısının %10'unu aşmamak durumundadır. Toplam çalışan sayısı on kişiden az olan işyerlerinde ise, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancının çalışmasına izin verilebilmektedir.

Yönetmelik, çalışma izni verilmesi, bildirim ve ücret konularını da ele almaktadır. Başvurusu kabul edilen yabancılara çalışma izni verilmektedir. Geçici koruma statüsündeki çalışma izinli yabancılara asgari ücretin altında kalan tutarlarda ücret ödenemeyeceği 10.maddede belirtilmiştir.

Tablo 3. 1. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Çalışma İzni Olan Yabancılar

Yıl	İzin Türü			Toplam
	Sürelili	Süresiz	Bağımsız	
2011	17.318	132	16	17.466
2012	32.191	79	9	32.279
2013	45.721	93	9	45.823
2014	52.197	95	3	52.295
2015	64.402	115	4	64.521
2016	73.410	115	24	73.549
2017	87.150	19	13	87.182
2018	115.826	4	7	115.837
2019	145.232	0	0	145.232
2020	123.574	0	0	123.574

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2020.

Tablo 3.1’e göre, 2011 yılından 2020 yılına kadar Türkiye’de çalışma iznine sahip olan yabancıların sayısı 7 kat artarak 123.574 kişiye ulaşmıştır. 62.369 kişi ile Suriye vatandaşları ilk sırayı almakta; Suriyelileri 9.721 kişi ile Türkmenistan vatandaşları takip etmekte, Gürcistan vatandaşları ise 4.873 kişi ile üçüncü sırada yer almaktadır (ÇSGB, 2020, s. 10). Türkiye’deki kayıtlı tahmini 3,7 milyon Suriyelinin en fazla %1,6’sı çalışma izni alabilmiştir.

3.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliği ve getirdiği haklar

Geçici korumanın uluslararası hukukta net bir tanımının olmadığı ve kurallarının uluslararası alanda tam olarak koruma altına alınmadığı söylenebilir. Bu nedenle,

geçici koruma uluslararası koruma açısından olumlu ve genişletici etkilere sahip olabileceği gibi olumsuz ve daraltıcı etkilere de sahiptir. Geçici koruma uygulamaları, genellikle 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında tanınmayan veya henüz statüleri belirlenmemiş olan grupların korunması ve insancıl yardım sağlanması amacıyla kullanılır. Bu tür uygulamalar, mülteci statüsünü elde edemeyen ancak geçici bir korumaya ihtiyaç duyan bireyleri desteklemektedir (Kuzucu 2018, s. 48). Uluslararası hukukun prensipleri doğrultusunda, "açık kapı politikası", "geri göndermeme ilkesi" ve "temel ihtiyaçların karşılanması" gibi üç temel esasa dayanan bu koruma yöntemi, Suriyeli göçmenlerin büyük ölçüde Türkiye'ye akın etmesiyle daha da önem kazanmıştır. Din, mezhep veya etnik köken ayrımı yapmadan, bu yaklaşım insanların ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir.

"Geçici Koruma Yönetmeliği", Suriyelileri kapsayan ve 2014 yılında yürürlüğe giren bir yönetmeliktir. Bu yönetmelik, geçici korumanın kapsamını, bu kapsamdaki kişilerin hak ve yükümlülüklerini, kayıt süreçlerini, ülkede kalma kriterlerini ve bu kişilere uygulanabilecek hak sınırlamalarını düzenlemektedir. Geçici koruma sağlanması için yabancıların kitlesel olarak ülkelerinden zorunlu olarak ayrılmış olmaları, ayrıldıkları ülkeye geri dönememeleri ve acil ve geçici korumaya muhtaç olmaları gerekmektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015, s. 48). Yönetmeliğin temel amacı, baskı altında tutulan ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan ve geri dönme korkusuyla başka bir ülkede acil ve geçici koruma arayan yabancıların Türkiye'ye kabul edilmesi, Türkiye'de kazandıkları haklar ve yükümlülükler, kalış ve çıkış işlemleri ile potansiyel kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerin düzenlenmesidir. Yönetmeliğin temel ilkelerinden biri geri göndermeme ilkesidir. Bu ilkeye göre, hiç kimse işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı cezalara tabi tutulacağı veya ırkı, dini, uyruğu veya siyasi fikirleri nedeniyle can güvenliği veya özgürlüğü tehdit altında olduğu bir yere gönderilemez. Bu ilke doğrultusunda bireylerin zulme uğrama riski taşıdığı durumlarda, Türkiye'nin geri gönderme işlemlerini durdurma yükümlülüğüne dikkat çekilmiştir.

Geçici koruma durumu, bazı durumlarda sona erme mekanizmalarına tabi tutulmaktadır. İlk olarak, geçici koruma statüsü, Yönetmeliğin 11. maddesine göre Bakanlar Kurulu kararıyla tamamen sona erebilir. Bunun yanı sıra, 12. maddeye göre geçici koruma, bireysel olarak da sona erme durumlarına sahiptir. Örneğin, geçici

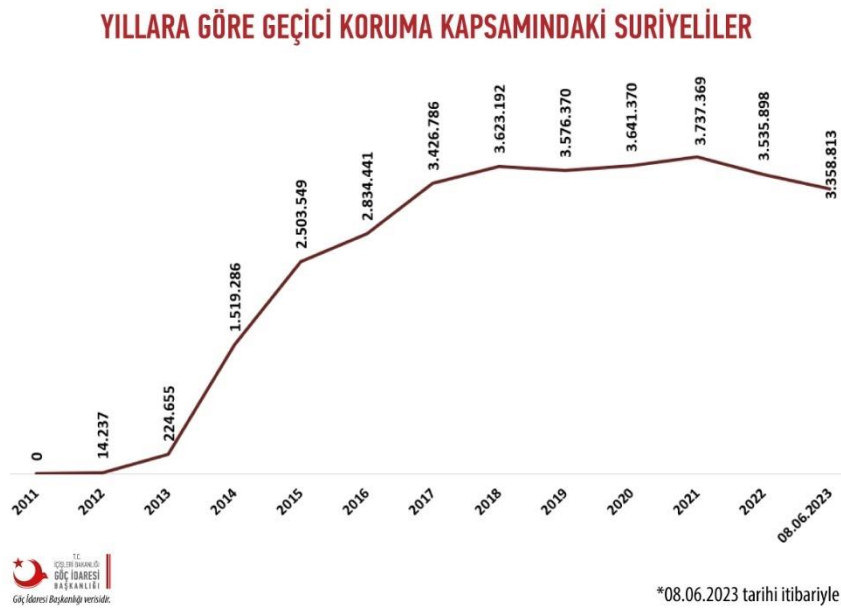
korunan kişilerin kendi istekleriyle ülkeyi terk etmeleri, insani nedenler veya üçüncü bir ülkenin korumasına yerleştirilmeleri veya bireyin vefatı gibi durumlarda, geçici koruma hakkı sona ermektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015, s. 50).

Yönetmelik, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığını yasal zemine oturttukları onlara bir takım hak ve hizmetler sağlamıştır. Yönetmeliğin 22. maddesinde bunlara değinilmiştir. Sağlık hizmetleri, eğitim hakkı, sosyal yardım ve hizmetler, iş piyasasına erişim, tercümanlık hizmetleri gibi kolaylıklar getirilmiştir. Türkiye'nin perspektifinden geçici koruma, ani ve sınırlara yönelik kitlesel göçlerde uygulanan bir acil durum politikası olarak değerlendirilmekte ve geçici bir çözüm olarak kabul edilmektedir. Ancak, mevcut çatışma ortamı ve uzun süren savaş nedeniyle bu durum kalıcılığa doğru evrilme eğilimi göstermektedir. Geçici koruma statüsü, çözüm bulunana kadar bir geçiş dönemi sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Koyuncu, 2014, s. 29).

3.2.2.1. Türkiye'de Geçici Koruma statüsü

Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne tarih ve coğrafi alan açısından sınırlama getirerek taraf olmuştur. Bu nedenle, sözleşmenin yalnızca 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle sığınma talebinde bulunan bireylere uygulanması öngörülmektedir. Türkiye, 1967 tarihli Protokol'e taraf olurken, bu protokolün tarih ve coğrafi alan sınırlamasını kaldırarak tüm mülteci hareketlerine uygulanmasını amaçladığını belirtmiştir. Bununla birlikte, Türkiye, coğrafi sınırlamanın geçerliliğini sürdürdüğünü ve sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar kapsamında mülteci statüsü tanımakla yükümlü olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin bu düzenlemelere coğrafi sınırlama ile taraf olması, Avrupa dışından ülkeye giriş yapan göçmenlere mülteci statüsünün kesinlikle tanınmayacağı anlamına gelmektedir (Topal, 2015, ss. 8,9). Türkiye, Suriye'deki iç savaş nedeniyle sığınan insanlara "mülteci" statüsü yerine "geçici koruma" statüsü vererek yaratıcı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu şekilde, Türkiye uluslararası hukuktan doğan sorumluluklarını yerine getirmekte ve Suriyelilerin temel hizmetlere erişimini sağlama konusunda aktif rol oynamaktadır. Ayrıca, Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmemesi için gerekli önlemleri almak da Türkiye'nin yükümlülükleri arasında yer almaktadır.

Türkiye, kitlesel olarak sınırlarına gelen yabancılara geçici koruma sağlamak amacıyla insani yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu çerçevede, yabancı bireylerin temel ihtiyaçları karşılanmakta ve güvenlikleri sağlanmaktadır. Özellikle, bir yabancı Türk sınırlarını terk edip tekrar girerse, yeniden geçici koruma hükümlerinden yararlanabilme imkanına sahiptir. Bu uygulama, yabancıların güvenliğini ve ihtiyaçlarını sürekli bir şekilde desteklemeyi hedeflerken, aynı zamanda onlara çıkış ve girişlerinde esneklik sağlamaktadır. Türkiye, bu şekilde insani ve hukuki sorumluluklarını yerine getirirken, yabancıların korunmasını ve refahını ön planda tutmaktadır (Cihangir, 2015).

Şekil 3. 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi

13.06.2023

Şekil 3.1.'e göre, Türkiye genelinde Haziran 2023 itibarıyla geçici koruma altına alınan toplam 3.358.813 Suriyeli vardır. 2011 yılından 2018 yılının sonuna kadar Suriyelilerin sayısı sistematik olarak artmıştır. Özellikle grafikte de görüleceği üzere 2014 ve 2015 yıllarında terör örgütlerinin faaliyetlerinin artış göstermesi ve savaşın şiddetinin giderek artması bu dönemde 1'er milyonun üzerinde göçmen artışının yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Fırat Kalkanı (2016) ve zeytin dalı (2018), barış pınarı kalkanı (2019) ve bahar kalkanı (2020) harekatlarının başarıyla gerçekleştirilmesinin ardından bölgede kısmen de olsa huzur iklimi sağlanmış, terör

örgütlerinin etkisi kırılmış ve savaşın tansiyonu düşmüştür. Bu nedenle Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısında belirgin düşüş gözlenmiştir.

3.2.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliğinin sağladığı hizmetler

Geçici koruma kapsamında, hakların tanınması ve hizmetlerin sağlanması konusunda "AB Geçici Koruma Yönergesi" önemli bir referans kaynağıdır. Bu yönerge, üye devletlerin geçici korumadan yararlananlara karşı sorumluluklarını düzenleyen hükümler içermektedir. Yönergeye göre, geçici korumadan yararlananlara oturma izni ve çalışma hakkı sağlanması gerekmektedir. Ayrıca yetişkinlere eğitim ve mesleki staj imkânları sunulması da önemli bir husustur. Yönerge, geçici koruma altındaki kişilere uygun barınma imkânı sağlanması ve geçimlerini sürdürebilmeleri için gerekli desteğin verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Maddi imkânları yetersiz olan geçici korunanlara acil durumlarda ve ölümcül olabilecek hastalıklarda sağlık desteği sağlanması da yönergede vurgulanmıştır. Ayrıca, 18 yaş altındaki kişilere eğitim imkânı sağlanması zorunlu tutulmuşken, 18 yaşın üzerindeki kişilerin eğitim olanaklarına erişimi ilgili devletin takdirine bırakılmıştır. Bu yönerge, geçici koruma altındaki kişilere temel haklar ve hizmetler sağlanması konusunda bir çerçeve oluşturarak, üye devletlerin sorumluluklarını belirlemektedir. Türkiye de geçici koruma uygulamalarını bu yönergeye uygun olarak şekillendirmektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015, s. 55).

Türkiye'deki Suriyeli vatandaşlara yönelik hak ve hizmetler, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 6. Bölümünde "Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler" başlığı altında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu düzenleme kapsamında yabancılara çeşitli hizmetler sunulmaktadır, bunlar arasında eğitim, sağlık, sosyal yardım, iş piyasasına erişim, tercümanlık gibi hizmetler bulunmaktadır. Bu şekilde, Türkiye'deki Suriyeli vatandaşlara çeşitli alanlarda destek sağlanması hedeflenmektedir.

3.2.2.2.1. Sağlık hizmetleri

Geçici koruma kapsamına dahil olan ve yetkili makamlara kaydolan bireyler, kamu sağlık kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir. Ön kayıt işlemini tamamlayan ve Ön Kayıt Belgesi'ne sahip olan kişiler, acil sağlık hizmetleri ile bulaşıcı veya salgın hastalık durumlarında birinci basamak sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak hizmet alabilirler. Ancak, diğer sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma imkânı bulunmamaktadır. Eğer bir kişinin

ciddi bir sağlık sorunu varsa ve bu durumu ön kayıt sırasında veya sonrasında ilgili makamlara bildirirse, geçici koruma kayıt işlemleri hızlandırılmaktadır. Kaydı tamamlanan kişilere, 99 ile başlayan yabancı kimlik numarasını içeren bir Geçici Koruma Kimlik Belgesi verilmektedir. Bu belgeyi kullanarak yabancılar, sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaya başlamaktadırlar.

Kimlik sahibi yabancılar göçmen sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, sağlık merkezleri, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi ve verem savaş dispanserleri birinci basamak sağlık kuruluşlarında ilk teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Bu kuruluşlarda bulaşıcı hastalık riskini ortadan kaldırmaya yönelik birtakım faaliyetler de yürütölmektedir. Bu faaliyetler arasında tarama ve aşılama hizmetleri, bebeklere, çocuklara ve ergenlik döneminde yer alan kişilere sağlanan hizmetler ve kadın hastalıkları ve sağlıklı üreme ile ilgili hizmetler bulunmaktadır. Birinci basamak sağlık kuruluşlarına ilaveten GKA Suriyeliler ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına da direkt başvuru yapabilmektedirler. İkinci basamak sağlık kuruluşları arasında devlet hastaneleri yer alırken, eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversite hastaneleri üçüncü basamak kuruluşlar olarak sınıflandırılmaktadır. Fakat üniversitelerin sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile özel hastanelere bazı acil müdahale gerektiren istisnai durumlar dışında doğrudan başvurulamamaktadır. Bu yerlerde ancak sevk edilme durumunda ücretsiz olarak yararlanma imkânı doğmaktadır. Bu sevkler acil sağlık önlemleri ve yoğun bakım gerektiren riskli durumlar ile yanık ve kanser gibi ciddiyeti yüksek tehlikeli durumlar için yapılmaktadır.

Geçici korunanlara sağlanan sağlık hizmetleri, önemli bir hizmet unsuru olarak kabul edilmektedir ve T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, sürekli faaliyet gösterecek sağlık merkezleri kurularak bu hizmetler sunulmaktadır. Bu sağlık merkezlerinde yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli bulunması sağlanmaktadır. Öte yandan, temel ve acil sağlık hizmetlerinin yanı sıra, tedavi ve ilaçlar için hastalardan herhangi bir katılım payı alınmamaktadır. Bu ilaç ve tedavi masrafları, AFAD tarafından karşılanmaktadır fakat zaman zaman ödemelerin aylarca yapılmaması eczacılar arasında problemlere sebebiyet vermektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne istinaden 2015 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” adlı yönerge 04/11/2015 tarihinde revizyona uğramış, yeni çerçevede Suriyelilere sağlanacak sağlık hizmetlerinin genel sınırları belirlenmiştir.

Yönergeye göre, geçici koruma altındaki yabancıların tanı ve tedavi işlemleri için MEDULA- Hastane uygulamasından provizyon almaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu uygulama ile, kayıt altına alınmamış Suriyeli vatandaşların ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmasıyla ilgili karışıklığı ve yoğunluğu önlemek amacıyla yalnızca provizyon alanlara hizmet sunulmaktadır. Sağlık hizmetlerinin faturalandırılması ve ödenmesi konusunda ise "Geçici Koruma Kimlik Belgesi" olan ancak provizyonu olmayan kişilerin acil durumlar dışında ücretli hasta olarak kabul edileceği, devlet hastanelerinden özel ve üniversite hastanelerine ve sağlık merkezlerine sevk edilen hastaların giderlerinin sevk eden sağlık kurumu tarafından karşılanacağı belirtilmiştir.

3.2.2.2.2. Eğitim hizmetleri

Eğitim hizmetleri, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 28. maddesi kapsamında önemli bir konudur. Yönetmelik, Suriyeli çocukların ve gençlerin Türkiye'de eğitimlerine devam edebilmeleri için bazı düzenlemeler içermektedir. Bu düzenlemeler çerçevesinde, yabancı öğrencilerin eğitim faaliyetleri T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın kontrolünde gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Ayrıca her yaş grubuna özel dil eğitimi, meslek edinme, beceri ve hobi kursları taleplere göre düzenlenmekte ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerinin niteliği belirlenmektedir.

UNİCEF verilerine göre 2019-2020 eğitim öğretim yılında 684.728 çocuk eğitim almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre ise 8 Haziran 2021 tarihinde yapılan açıklamada anaokulunda 35 bin 707, ilkokulda 442 bin 817, ortaokulda 348 bin 638 ve lisede 110 bin 976 öğrencinin eğitim gördüğü açıklanmıştır. Toplamda 938 bin 138 Suriyeli çocuk eğitim hayatlarına aktif olarak devam etmektedir. Eğitim çağında olup herhangi bir okula kaydı bulunmayan 432 bin 956 Suriyeli çocuk bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının açıkladığı verilere göre 2021-2022 Eğitim-Öğretim döneminde yurtiçi üniversitelerde aktif kayıtlı Suriyeli öğrenci sayısı ise 48 bin 192 şeklinde gerçekleşmiştir.

3.2.2.2.3. İş Piyasasına erişim hizmetleri ve diğer hizmetler

Geçici korunanların iş piyasasına erişimlerini içeren hizmetlere Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29.maddesinde yer verilmiştir. Geçici korunanların çalışma izni alabilmek için Bakanlığa başvurabileceği, çalışma izinlerinin sürelerinin geçici korumanın süresinden fazla olamayacağı, çalışma izninin ikamet izni yerine geçemeyeceği konuları ele alınmıştır.

2016 yılında hazırlanan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik çalışma izni alma zorunluluğu getirmiştir. Yönetmelikteki 4.madde de “Geçici koruma sağlanan yabancıların, çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışamayacağına” vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de çalışmak isteyen geçici korunanlar çalışma izni almak durumundadır. Geçici koruma kaydını yaptıran yabancılar bu tarihten altı ay sonra çalışma iznine başvurabilmektedirler. Başvuru e-Devlet üzerinden yapılmaktadır. Sadece mevsimlik tarım işçileri çalışma izninden muaf tutulmuşlardır.

Geçici Koruma Yönetmeliği sadece sağlık, eğitim ve çalışma hayatına değil geçici korunanların ihtiyaç duyabileceği diğer farklı hizmetleri de kapsamaktadır. Yönetmeliğin 30. maddesinde belirlenecek teşvik fonlarından sosyal yardım alınması, psikososyal destek çalışmaları, özel ihtiyaç sahiplerinin sosyal hizmet ve psikososyal destek gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılacak hane ziyaretlerinin yapılması gibi uygulamalara yer verilmiştir. 31. maddede iletişim sorunu yaşayan geçici koruma altındakilere ücretsiz tercümanlık hizmetleri verilmesi öngörülmüştür. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 48. maddesi gereğince, özel ihtiyaçları olan bireylere sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek ve rehabilitasyon gibi hizmetlerin sunulması ve şiddete maruz kalan kadınlar ve çocuklara karşı koruyucu tedbirler alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, 53. maddeye göre, geçici korunanlar istemeleri halinde kendi masraflarını karşılamak kaydıyla avukat tutabilme hakkına da sahiptirler.

3.3.Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sayısal ve Niteliksel Göstergeleri

3.3.1.Yaş, cinsiyet ve medeni durumu göstergeleri

Bu bölümde GKA Suriyelilerin yaşlarına, cinsiyet ve medeni durumlarına ilişkin istatistiki bilgilere yer verilecektir. Aşağıdaki tabloda GKA Suriyelilerin yaş aralıkları ve cinsiyet durumları yer almaktadır.

Tablo 3. 2. GKA Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	247.615	231.741	479.356
5-9	268.070	252.647	520.717
10-14	188.588	178.933	367.521
15-18	128.861	116.638	245.499
19-24	206.745	173.053	379.798
25-29	185.973	149.446	335.419
30-34	134.221	109.530	243.751
35-39	112.138	93.141	205.279
40-44	79.855	71.472	151.327
45-49	54.939	55.517	110.456
50-54	41.882	43.006	84.888
55-59	32.437	34.946	67.383
60-64	22.433	23.164	45.597
65-69	15.272	16.654	31.926
70-74	9.034	9.935	18.969
75-79	8.782	11.505	20.287
80-84	2.283	3.078	5.361
85-89	1.124	1.596	2.720
90 ve üstü	765	1.101	1.866
Toplam	1.736.769	1.571.113	3.307.882

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023.

GKA Suriyelilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında toplamda 3.307.882 kişiden 1.736.769'sı (%52,5) erkek ve 1.571.113'ünün ise (%47,5) kadın olduğu görülmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). 10 yaşın altındaki Suriyelilerin sayısı 1.000.073 kişiyle %33'lük bir orana sahiptir. Tablo 3.2.'ye göre Suriyeli erkeklerin sayısı Suriyeli kadınlara göre 165 bin 656 kişi daha fazladır. Erkek ve kadın GKA Suriyeli sayısı arasındaki en yüksek fark 36.527 kişi ile 25-29 yaş aralığında bulunmaktadır. Yaş aralığı artıkça farkın azalmakta olduğu görülmektedir. 45 ve üzeri

yaş aralıklarında kadınların sayısının sürekli olarak erkeklerden daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Genç nüfus olarak kabul gören 15-24 yaş aralığında 625.297 kişi bulunmaktadır. Suriyeli genç nüfusun toplam GKA Suriyeli sayısına oranı %18,9'dur. Ayrıca verilere göre kayıtlı GKA Suriyelilerin yaş ortalaması hesaplandığında 22,3 şeklinde bir ortalama yaşa ulaşılmaktadır.

Muhafazakâr toplumlar arasında Suriye örneğinde olduğu gibi, kadınların iş gücüne katılımı konusunda ciddi engellerin bulunduğu bilinmektedir. GKA Suriyelilerle gerçekleştirilen sohbetlerde, iç savaş öncesinde Suriye'de kadınların, sınırlı sayıda ve genellikle beyaz yakalı işlerde istihdam edildiği belirtilmektedir. Suriyeli kadınlar, istihdam için en çok tercih ettikleri sektörler olan eğitim ve sağlık hizmetlerinde öne çıkmaktadır. Ayrıca, kayıt ve istatistik sistemlerinin eksikliği nedeniyle eğitim düzeyi daha düşük olan kadınların Suriye'de tarım ve mevsimlik işlerde aile işçisi olarak çalıştığı sıkça dile getirilmektedir. GKA Suriyeli kadınlar, Türk emek piyasasına katılım konusunda hem kültürel faktörler hem de sahip oldukları nitelikler açısından son derece sınırlı bir rol oynamakta ve ciddi bir rekabet ortamı yaratma imkânlarından yoksun görülmektedir. GKA Suriyelilerin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ise ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Dikkat çeken ilk nokta, GKA Suriyelilerin Türkiye genelindeki nüfusa kıyasla oldukça genç bir yapıya sahip olmalarıdır. Tablo 3.2'ye göre, 0-14 yaş grubundaki GKA Suriyelilerin oranı %41,3'dür. Zorunlu eğitim yaşı olan 18 yaş ve altındaki grupta ise bu rakam %48,7'dir. Yani GKA Suriyelilerin neredeyse yarısı, hâlâ eğitim çağında olan ve okullarda olması gereken insanlardan oluşmaktadır. Türkiye'de ise bu oran genellikle %30 civarındadır.

Çalışma çağı olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki GKA Suriyelilerin oranı yaklaşık %60 iken Türkiye'de bu oran nüfusun %68'ini oluşturmaktadır. 65 yaş ve üstü grubundaki GKA Suriyelilerin oranı %2 iken Türkiye'de bu yaş grubunda oran %8'in üzerindedir. İstatistiklere dayanarak, yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, GKA Suriyelilerin mevcut durumda emek piyasasında ciddi bir rekabet oluşturma potansiyellerinin olmadığı görülmektedir. Ancak GKA Suriyelilerin neredeyse %50'sinin çocuk yaşta olduğu göz önüne alındığında, gelecek yıllar için önemli değişimlerin olabileceği ve bu konuda hazırlıklı olunması gerektiği açıktır. GKA Suriyelilerin eğitim ve becerilerinin geliştirilmesi ve kontrollü bir şekilde emek

piyasalarına entegre edilmeleri, sektörlerin geleceği için önemli bir adım olacaktır. Bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesi, toplumun ekonomik, sosyal ve güvenlik durumlarına yansımaları pozitif olacaktır.

Tablo 3. 3. GKA Suriyelilerin Medeni Durumu

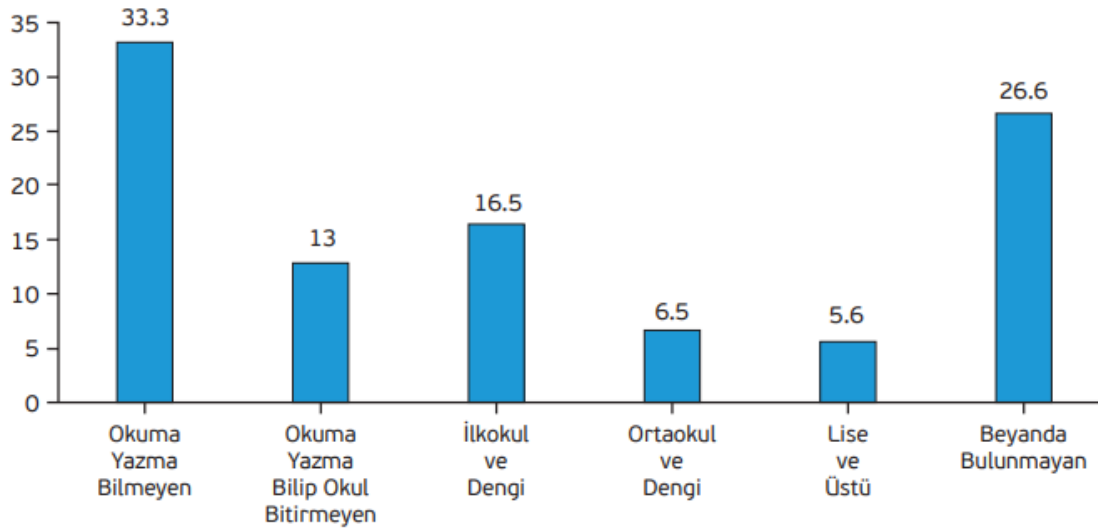
Medeni Durum	Sayı	Oran
Bekar/Hiç evlenmedi	1493	34,4
Evli	2647	60,9
Ayrı yaşıyor	7	0,2
Eşi öldü/dul	158	3,6
Boşandı	38	0,9
Toplam	4343	100,0

Kaynak: (Erdoğan, 2020, s. 127).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) desteğiyle hazırlanmış olan, ‘Suriyeliler Barometresi- 2019: Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi’ isimli araştırma sonucunda 4343 Suriyeli ile anket yapılmış ve evlilerin oranı %60,9, bekarların ise %34,4 şeklinde gerçekleşmiştir.

3.3.2.Eğitim durumları

GKA Suriyelilerin eğitim profilini incelediğimizde, çoğunluğunun düşük eğitim seviyelerine sahip olduğu görülmektedir. Merkez Bankası'nın 2017 yılı başlarında yayınladığı bir araştırmaya göre, GKA Suriyelilerin %18,8'i okuryazarlık becerisine sahip değildir. Bununla birlikte, %9,5'i okuma ve yazma yeteneklerine sahip olmakla birlikte herhangi bir eğitim kurumunu tamamlamamıştır. İlkokul düzeyinde eğitim almış olanların oranı %33, ortaokul düzeyinde eğitim almış olanların oranı ise %19,4 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, %9,6'sı ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim görmüş, %9,7'si ise lisansüstü eğitim almıştır (Ceritoğlu vd.,2017, s. 12). Kalkınma bakanlığının yayınladığı veriler ise aşağıdaki şekilde görüldüğü üzeredir;

Şekil 3. 2. Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı: Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, Mart 2016

Şekil 3.2'de gösterilen verilere göre, Türkiye'deki Suriyelilerin %33'ünün okur-yazar olmadığı ve %13'ünün okur-yazar olmasına rağmen herhangi bir okul diplomasına sahip olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, %26,6'lık bir grup ise "cevapsız" olarak işaretlenmiştir. Bu veriler, Türkiye'de ciddi bir eğitim açığı olduğunu göstermektedir. AFAD-WHO iş birliğinde gerçekleştirilen "2016 Türkiye'deki GKA Suriyelilerin Sağlık Durumu Araştırması" çalışmasında da resmi eğitimi olmayan Suriyelilerin oranı %14,9 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, ilkokuldan az eğitimi olanların oranı ise %14,3 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre, kamp içinde yaşayan GKA Suriyelilerin %24,20'si üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahipken, %21'i ortaokul, %19,60'ı lise ve %12,30'u ilkokul düzeyinde eğitim almıştır. Ayrıca, %13,70'i okuryazar olmasına rağmen herhangi bir eğitim almamış, %9,10'u ise okur-yazar değildir. Kamp dışında yaşayan GKA Suriyelilerin ise %18,40'ı ilkokul, %16,50'si ortaokul, %15,40'ı lise ve %14,10'u üniversite ve üzeri düzeyinde eğitim almıştır. Ayrıca, %15,60'ı okuryazar olmasına rağmen herhangi bir eğitim almamış, %20'si ise okur-yazar değildir (AFAD, 2017, ss. 51-53).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2018 yılında gerçekleştirdiği çalışmaya göre, Suriyeli erkekler içinde eğitimi olmayan ya da ilkokulu bitirmemiş olanların oranı %35, kadınlar içinde ise bu oran %40 olarak tespit edilmiştir. 2019'da yayınlanan Suriyeliler Barometresi araştırmasında ise hane halkının eğitim durumu şu

şekilde belirlenmiştir: “%8,2 okuma-yazma bilmeyen, %16,7 ilkokul bitirmeyen, %31,7 ilkokul mezunu, %22 ortaokul mezunu, %11,4 lise ve dengi okul mezunu, %2,7 ön lisans veya meslek yüksekokulu mezunu, %7 lisans mezunu ve %0,3 ise yüksek lisans/doktora mezunu” şeklindedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın savaş öncesi Suriye'ye yönelik verileri, genel bir tablo çizerek Suriye'deki eğitim durumunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu verilere göre, 2011 öncesinde Suriye'de ilköğretim düzeyinde okullaşma oranı %92, ortaöğretim düzeyinde %69 ve lise düzeyinde %26 olarak belirlenmiştir. Benzer bir dönemde Türkiye'de ise ilköğretimde %99, ortaokulda %93 ve liselerde %70 okullaşma oranları görülmektedir. Bu verilere göre, Suriye'de okullaşma ortalaması %62,3 iken Türkiye'de bu oran %87,3'tür. Ayrıca, Türkiye'ye en çok nüfusun geldiği Kuzey Suriye'de bu oranların daha da düşük olduğu belirtilmektedir. Bu sonuçlar Türkiye'deki Suriyelilerin genel eğitim seviyesinin yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Suriye'deki savaşın getirdiği yıkımın eğitim altyapısını çökertmesi ve süregelen savaşın etkisiyle Suriyelilerin eğitim seviyelerini yükseltecek imkânı ve ortamı bulamadıkları anlaşılmaktadır.

Suriyeli çocukların eğitim hizmetlerine erişimi, kamp ve şehirlerde farklılık göstermektedir. Kamplarda yaşayan GKA Suriyeli çocukların %85'i örgün eğitime katılmaktadır, ancak kentlerde bu oran %30 seviyesinde kalmaktadır. Bu oranlar, Suriyeli çocukların eğitim fırsatlarına ulaşma konusunda kamp ve şehirler arasında önemli bir farklılık olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda okul kademelerine göre de farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Örgün eğitime katılan Suriyeli öğrencilerin %7'si okul öncesi, %52'si ilkokul, %31'i ortaokul ve %10'u ise lise düzeyinde öğrenim görmektedirler.

Türkiye'ye gelen GKA Suriyelilerin genel olarak vasıfsız oldukları ve vasıflı olanların Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada gibi gelişmiş ülkelere iltica ettiği düşüncesi yaygın olarak kabul görmektedir. İstanbul ilinde yapılan bir saha araştırması ise bu kanaati doğrulayan sonuçlar ortaya koymuştur. Bezmi Alem Üniversitesi tarafından 3689 kişiyle yapılan bir anket çalışması, GKA Suriyelilerin mesleki durumunu incelemeyi amaçlamıştır.

Sonuç olarak araştırmaya katılım gösteren GKA Suriyelilerin %49,9'unun mesleksiz olduğu, %9,7'sinin zanaatkar, %7,2'sinin el işçisi, %6,4'ünün devlet memuru,

%3,7'sinin tarım ve hayvancılık, %3'ünün operatör, %2,2'sinin ofis çalışanı, %1,56'sının mimar-mühendis olduğu belirlenmiştir. Geriye kalanların ise çeşitli meslek dallarında oldukları ve %1 oranının altında yer aldıkları görülmüştür (Bezmi Alem Üniversitesi, 2015, s. 7).

3.3.3.Coğrafi dağılım

Gelişmiş ülkelerde uluslararası korumaya başvuruda bulunanlar için yerleştirme planlaması ivedilikle uygulanmaktadır. Örneğin, AB'nin lokomotif ülkesi Almanya'da eyalet sistemine dayanan "Königsteiner Schlüssel" sistemi, mültecilerin belirlenen kriterlere göre ülke genelinde dengeli bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktadır. Bu sayede eyaletler, şehirler ve kasabalar arasındaki mülteci yük dağılımı önemli ölçüde dengelenir. Böylelikle göç yönetimi açısından ülkeler önemli bir imkâna sahip olmaktadır. Ancak kitlesel göçler sonucunda aniden patlak veren durumlarda, özellikle göçün kaynağı ülkeye komşu olan ülkelerde müdahale gecikebilir ve hazırlıksız olan bu ülkeler için merkezi bir planlama yapmak ve mültecileri dengeli bir biçimde yerleştirmek çok kolay olmayabilir. Büyük göç akışları, hızlı ve acil bir yanıt gerektirebilir ve yerleştirme sürecinde zorluklar ortaya çıkabilir. Komşu ülkelerde kaynakların sınırlı olması, altyapı eksiklikleri, dil ve kültürel farklılıklar gibi faktörler, planlama ve yerleştirme sürecini karmaşık hale getirebilmektedir.

Suriye'deki iç savaş, günümüzün en büyük insani krizi olarak kabul edilen ve Suriyeli kitlesel göç sorununun ortaya çıkmasına yol açan bir durumdur. Bu insani kriz, özellikle Suriye'nin sınır komşusu olan ülkeleri etkilemiştir. Türkiye, Suriye ile 911 kilometrelik bir sınıra sahip olması ve benimsediği politikalar nedeniyle göç akınından en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Türkiye'deki sınır bölgeleri ve endüstriyelleşmiş şehirler, GKA Suriyeli sayısının en yoğun olduğu iller olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 3.4 'teki veriler, bu bilgiyi doğrular niteliktedir. İstanbul dünya çapında finans, sanayi ve turizm gibi sektörlerde önemli bir konuma sahip olan ve aynı zamanda GKA Suriyelilerin en yoğun yaşadığı il olarak öne çıkan bir şehirdir. Bu metropol, göç akınından en fazla etkilenen şehirlerden biridir. İstanbul'un kültürel çeşitliliği ve sağladığı imkânlar, GKA Suriyelilerin burada yeni bir yaşam kurmasını kolaylaştırmaktadır.

İkinci sırada ise Gaziantep bulunmaktadır. Gaziantep, sanayisi henüz tam olarak gelişmemiş olsa da tarım sektörüyle bilinen bir şehirdir. Ayrıca Suriye'yle sınır komşusu olan Gaziantep, GKA Suriyeliler arasında akrabalık bağları bulunması nedeniyle de önemli bir merkez haline gelmiştir. Şehir, sınıra yakınlığından kaynaklanan etkilerle GKA Suriyelilerin yoğun olarak yerleştiği bir kenttir.

Tablo 3. 4. GKA Suriyelilerin İllere Dağılımı

Sıralama	Şehir	Suriyeli Sayısı
1	İstanbul	531.691
2	Gaziantep	435.848
3	Hatay	305.305
4	Şanlıurfa	323.936
5	Adana	239.821
6	Mersin	235.598
7	Bursa	172.851
8	İzmir	135.696
9	Konya	119.122
10	Kilis	75.739
11	Ankara	90.992
12	Kahramanmaraş	90.435
13	Mardin	84.776
14	Kayseri	81.597

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023

Türkiye'ye 29 Nisan 2011 tarihinden bu yana gelen Suriyeliler, başlangıçta sınır illerinde bulunan ve kapasiteleri 270 bine kadar çıkan 26 geçici barınma merkezine yerleştiriliyordu. Ancak zamanla GKA Suriyelilerin sayısı arttıkça, Türkiye'deki kurumlar bu kişilerin kendi iradeleriyle istedikleri yere gitmelerine sessiz bir şekilde izin verme yoluna gitmiştir. Daha sonra düzenli kayıt sürecinin başlamasıyla birlikte, Suriyelilerin Türkiye'nin her yerine dengesiz bir şekilde dağıldıkları görülmüştür. Suriyelilerin Türkiye'de yerleştikleri bölgeler arasında büyük sayısal farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar, iller, ilçeler ve hatta mahalleler düzeyinde de belirgin hale gelmiştir. Suriyeliler, yerleştikleri şehir veya ilçeyi kendi iradeleriyle seçerken çeşitli faktörleri dikkate almışlardır. Bunlardan bazıları; dostlarının veya akrabalarının olması, iş imkânlarının yüksek olması ve yaşam maliyeti açısından uygun bir ortam sunması gibi etkenler önemli rol oynamıştır. Aşağıdaki tablo 3.5.'de de görüleceği

üzere günümüzde bu kampların sayısı 7'ye ve toplam mevcut 51.603 GKA Suriyeliye düşmüştür.

Tablo 3. 5. Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan GKA Suriyelilerin Dağılımı

İl	GBM Adı	GBM Mevcudu	Toplam Mevcut
Adana	Sarıçam	17.034	17.034
Hatay	Altınözü	2.458	8.384
	Yayladağı	3.316	
	Apaydın	2.610	
Kahramanmaraş	Merkez	9.667	9.667
Kilis	Elbeyli	8.205	8.205
Osmaniye	Cevdetiye	8.313	8.313
Toplam		51.603	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021

Aralık 2021 itibariyle, GKA Suriyelilerin sadece %1,4'ü kamplarda yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu olan %98,6 gibi büyük bir oran ise Türkiye'nin her yerine dağılmış şekilde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durum, GKA Suriyelilerin kamplardan çıkarak farklı şehirlerde yerleşmeyi tercih ettiklerini göstermektedir. Türkiye nüfusunun %4,5'ini oluşturan GKA Suriyelilerin yaşadıkları iller arasında aşırı bir dengesizlik söz konusudur.

Örneğin, Kilis ilinde yaşayan GKA Suriyeli nüfusu il nüfusunun %30'unu aşarken, Gaziantep'te %17, Hatay'da ise %15,8 oranından yüksekken İstanbul'da bu oran %3,2, Bursa'da, %5,5, İzmir'de %3 ve Erzurum'da %0,1 'dir. Aynı şekilde büyük kentlerdeki ilçeler arasındaki farklar da dikkat çekicidir. Bursa ilinin İnegöl ilçesinde yaklaşık 18000 GKA Suriyeli bulunurken, başka bir ilçede bu sayı birkaç bini aşmamaktadır. İstanbul'un 39 belediyesinden birinde 100'den az GKA Suriyeli bulunurken, başka bir belediyede bu sayı 70 bini aşmaktadır. Bu veriler, GKA Suriyelilerin yerleşim tercihlerinde büyük bir dengesizlik olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.4 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri

GKA Suriyelilerin 85 milyona varan Türkiye nüfusuna oranı yüzde %4 dolaylarında seyretmektedir (Göç İdaresi, Temmuz 2023). "Geçici koruma" statüsü altındaki Suriyelilerin çoğu kamplarda değil, farklı kentlerde yaşamaktadır. Bu kişiler,

bulundukları kentlerin ekonomisine entegre olmaya çalışmaktadırlar. Ancak, bu entegrasyon genellikle kayıt dışı işlerde ve düşük ücretlerle gerçekleşmektedir. GKA Suriyeliler, genellikle vasıf gerektirmeyen işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu nedenle istihdam edilebilirlikleri sınırlıdır ve ekonomik güvenceleri yoktur.

GKA Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri, ekonomik büyüme, istihdam, kamu maliyesi, enflasyon, işsizlik ve dış ticaret gibi çeşitli alanlarda hissedilmektedir. Özellikle Gaziantep ve Şanlıurfa gibi sınır kentlerinde nüfus yoğunluğu yüksek olan GKA Suriyeliler, bu bölgelerin ekonomik dinamiklerini daha belirgin bir şekilde etkilemektedirler. GKA Suriyelilerin bulundukları bölgelerdeki ekonomik yapı, istihdam profili ve enflasyon oranı üzerinde oluşturdukları etkiler genel Türkiye ekonomisine de belli oranda yansımaktadır. Türkiye'nin bugüne kadar GKA Suriyeliler için harcadığı mali kaynakların toplamda 50 milyar dolar civarında olduğu düşünülmektedir (Gür ve Tatlıyer, 2018, ss. 9-12). Bu harcamalara kayıt dışı sektörün yarattığı kurlsızlıktan kaynaklı yaşanan kamu zararları dahil değildir.

GKA Suriyelilerin ekonomik etkileri, Türkiye genelinde ve özellikle sınır kentlerinde, karmaşık bir manzara ortaya çıkarmaktadır. Bu etkiler hem riskler barındırmakta hem de fırsatlar sunmaktadır. GKA Suriyelilerin ekonomiye olan katkıları, yerel ekonomilerde bazı olumlu etkiler yaratmaktadır. Bununla birlikte, bazı sorunlar da beraberinde gelmektedir. Öncelikle, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, kiraların artması gözlemlenmektedir. Bu durum, ev sahipleri için bir avantaj oluştururken, kiracılar için zorluklar doğurabilmektedir. Özellikle sınır illerinde, ev kiralamak isteyenler için bu artış büyük bir engel haline gelmiştir. Ev sahipleri, Suriyelilere evlerini daha yüksek fiyatlarla kiralamayı tercih etmektedir. Buna bağlı olarak, eski kiracıların yerine Suriyelilere ev verildiği örnekler sıkça dile getirilmektedir. Bu durum, Suriyelilerin taleplerinin ev sahipleri tarafından fırsat olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Sınır illerindeki ekonomik etkiler arasında, yaşam maliyetlerinin artması da yer almaktadır. GKA Suriyelilerin taleplerinin artmasıyla birlikte, temel gıda maddeleri ve konut fiyatları yükselmektedir. Bu durum, Gaziantep ve Kilis gibi illerde enflasyon oranının Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmesine yol açmaktadır.

ORSAM'ın yaptırmış olduğu ankete dayanan rapora göre, sınır illerinde işsiz kalan bireylerin %40 ıla %100 arasında değışen bir oranda işlerini Suriyeliler yüzünden kaybettiklerine inandıkları belirlenmiştir. Bu durum, yerel halk arasında iş fırsatlarının ellerinden alındığı algısına ve tepkilere neden olmaktadır. Gerçekte ise GKA Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımlarının hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu gözlenmektedir.

Sınır illerinde faaliyet gösteren firmalar genellikle Suriyelilerin işgücüne katılmasını istemekte ancak bunun yasal bir çerçeveye oturtulması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü iş kazaları gibi sorunlar ortaya çıktığında, yerel halk arasında işlerinin ellerinden alındığına dair artan tepkiler ve bu durumun potansiyel sosyal patlamalara yol açma riski iş adamlarını endişelendirmektedir. Ayrıca, kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan işletmeler arasında haksız rekabetin vuku bulması ve işgücü piyasasında uzun vadede dengesizlik riskinin ortaya çıkması da kaygı vericidir.

Özellikle Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi illerde, yeni işgücüne ciddi bir ihtiyaç olduğu gözlemlenmektedir. İş dünyasıyla yapılan görüşmelerde, yerel halkın aslında tarım sektörü veya fabrikalarda çalışmak istemediğı ve bu sektörlerde büyük bir işgücü açığı olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Suriyelilerin yerel halkın iş fırsatlarını elinden almadığı, tam tersine vasıfsız işgücü gerektiren ve yerli işçiler tarafından ilgi görmeyen alanlardaki işgücü açığını kapattığı görülmektedir. Ancak, yerel halkla yapılan görüşmelerde, yerel işçilerin işten çıkarıldığı ve yerlerine bir GKA Suriyelilerin alındığı düşüncesi dile getirilmiştir. Yerel işçiler, farklı nedenlerle işlerini kaybettiklerinde bile bunun sebebi olarak Suriyelileri işaret etmektedirler ve diğer nedenleri yok sayan bir anlayışa sahiptirler. Bu nedenle, yerli halkın iş fırsatlarının Suriyelilerce elinden alındığı konusu gerçeklik payı taşımakla birlikte zihinlerdeki yanlış algının da göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir.

Suriyelilerin kaçak olarak çalıştırılması, düşük ücretlerle istihdam edilmeleri ve bunun uzun vadede işgücü piyasalarına olası etkileri önemli sorunlar arasındadır. Ancak, Suriyelilerin ekonomiye farklı açılardan katkı sağladığını da belirtmek gerekmektedir. Türkiye'nin kamplarda yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçları ve Suriye sınırları içerisinde yapılan insani yardımların önemli bir kısmı yerel firmalar aracılığıyla sağlanmaktadır. Ayrıca, dünyanın çeşitli yerlerinden Suriye'ye gönderilen yardım malzemeleri de sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Bu durum özellikle tekstil ve gıda

sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar için fırsatlar yaratmıştır. Bu durum, üretimin artmasına ve iç savaş nedeniyle ihracat payı düşen bölgelerin toparlanmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Gaziantep'in Suriye'ye olan ihracatı 2011 yılında 133 milyon dolar iken, bu rakam 2013 yılında 278 milyon dolara yükselmiştir (ORSAM, 2015, ss. 17-19).

3.4.1. Ekonomik büyüme

GKA Suriyelilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini kesin bir şekilde ölçmek zor olsa da genel olarak bir fikir edinmek mümkündür. GKA Suriyeliler, ekonomik büyümeyi çeşitli kanallar aracılığıyla dolaylı veya dolaylı bir şekilde etkileyebilmektedir. Bunlar arasında talep, arz, istihdam ve kamu maliyesi kanalları bulunmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye göçü, ekonomide mal ve hizmet talebinde artışa yol açmıştır. Ancak, GKA Suriyelilerin ortalama gelir seviyesinin Türkiye ortalamasının altında olması nedeniyle, bu talep artışı daha çok temel ihtiyaç maddelerinde görülmüştür. Özellikle GKA Suriyelilerin yoğun olduğu sınır kentlerinde ve bazı büyük şehirlerde, bu etki daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir (Gür ve Tatlıyer, 2018, ss. 9-12).

Tablo 3. 6. Türkiye Ekonomisinin Büyüme Oranları (GSYH) (2011-2020)

Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
(%)	11.2	4.8	8.5	4.9	6.1	3.3	7.5	3.0	0.9	1.8	11,4	5,6

Kaynak: Dünya Bankası, 2021

Küresel çapta yaşanan ekonomik durgunluk, Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafyada süregelen iç karışıklıklar, çatışmalar ve otorite boşluğunda kendilerine alan bulan terör örgütlerinin yarattığı siyasi istikrarsızlık Türkiye ekonomisinin 2011'den 2020 yılı sonuna kadar yıllık olarak ortalama yüzde 5,2 büyüme performansı ile potansiyelinin altında bir ekonomik ilerleme kaydetmesine sebep olmuştur. Türkiye ekonomisi, GKA Suriyelilerin yol açtığı talep artışı sayesinde hareketli ve canlı tutuldu. Bu süreçte **talep kanalları**, Türkiye ekonomisini canlı tutmada etkili bir rol oynadı. Ekonomik büyüme üzerindeki talep artışının etkisi, genel olarak bir ekonomide mal ve hizmet üretiminin tam kapasiteyle gerçekleştiği durumlarda mümkün olur; ekstra talep artışı üretimi ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi

artırmaktan uzaktır. Ancak, durgun ekonomilerde ekstra talep artışı, belirli bir canlandırma potansiyeline sahip olabilmektedir (Gür ve Tatlıyer, 2018, ss. 9-12).

Farklı kanallar aracılığıyla etkisi görülen GKA Suriyelilerin Türkiye ekonomisine katkıları, çeşitlilik göstermektedir. Bu kanallardan bazıları şunlardır;

Arz Kanalı; GKA Suriyelilerin Gaziantep ve Şanlıurfa gibi sınır kentlerinde işletme kurmaları veya mevcut işletmelere sermaye götürmeleri, Suriye ve Irak ile organik bağları olan bu illerde ekonomik hareketliliği canlandırmıştır. Bu durum, ticaret hacminin yükselmesine, alışverişin hareketlenmesine ve bölge ekonomisinin büyüme performansı göstermesine katkıda bulunmaktadır.

İstihdam Kanalı; Türkiye'de vasıfsız işgücü arzı eksikliği bulunan sektörlerde çalışan GKA Suriyeliler, yerli işçilere kıyasla daha düşük ücretlerle çalışarak üretim maliyetlerini önemli ölçüde düşürmektedirler. Bu da Türkiye'nin ekonomik büyümesine olumlu bir etki yapmaktadır.

Maliye Politikası Kanalı; Ekonomik durgunluk dönemlerinde, devletin uygulayacağı genişlemeci maliye politikası, ekonomik aktiviteyi canlandırabilir. Türkiye'nin benimsediği konjonktür karşıtı maliye politikası anlayışı, ekonomiyi canlandırarak durgunluğun üstesinden gelmede etkili olma potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin GKA Suriyelilere yönelik yaptığı kamu harcamaları, ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Bu harcamaların GKA Suriyelilere doğrudan faydasının yanı sıra, ekonomide çarpan etkisi yaratmasıyla da Türkiye ekonomisine önemli destek sağladığı gözlemlenmektedir. Bu kanallar aracılığıyla GKA Suriyelilerin etkisi, Türkiye ekonomisinin daha dinamik ve dirençli olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, bu etkiler Türkiye'yi küresel ekonomik durgunluk dönemlerinde bile büyümesini destekleyen unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Gür ve Tatlıyer, 2018, ss. 9-12).

Türkiye, 2000-2012 yılları arasında ekonomik açıdan büyük bir gelişme kaydetmiştir. Bu on yıllık süre içinde, kişi başına düşen gelir neredeyse üç kat artarak 2012'de yaklaşık 10.500 dolar seviyesine ulaşmıştır ve Türkiye'yi üst-orta gelirli bir ülke konumuna getirmiştir. Bu dönemde yoksulluk oranı önemli ölçüde azalmış ve Dünya Bankası'na göre mutlak yoksulluk %13'ten %4,5'e, göreceli yoksulluk ise %44'ten %21'e düşmüştür. Ayrıca, sağlık, eğitim ve belediye hizmetlerine erişim, refah seviyesi düşük gruplar için önemli düzeyde iyileşme göstermiştir (Dünya Bankası, 2017). Küresel mali krizin sona ermesinden bu yana Türkiye, 6,3 milyon istihdam yaratmış olup,

işgücündeki artışlar ve kadınların katılımındaki artışa rağmen işsizlik oranını %10 civarında tutmayı başarmıştır (Dünya Bankası, 2017). Bu durum, alt gelir gruplarından müteşekkil %40 oranında vatandaşın tüketim düzeyini önemli ölçüde artırmıştır. Ayrıca, Türkiye, dış ticaret ve finansman için Avrupa Birliği (AB) ile uyumlu hale gelmek için birçok yasa ve düzenlemeyi hayata geçirmiş ve kamu hizmetlerine erişimi belirgin şekilde genişletmiştir.

2012 yılından itibaren Türkiye ekonomisi, büyüme hızında yavaşlama trendine girmiştir. Bu dönemde kişi başına düşen gelir ve yaşam standardı düşmüş, işgücü piyasasındaki rekabet artmıştır. Mülteci akını, özellikle mültecilerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerde ve belediyelerde yeni sosyal, ekonomik ve politik taleplerin vuku bulmasına neden olmuştur. Ayrıca, 2015 yılı ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler ve turizmi etkileyen terör saldırıları da Türkiye ekonomisine büyük zarar vermiştir. Bu süreçte, Türk lirası da büyük değer kaybı yaşamış ve günümüze kadar bu durum devam etmiştir. 2017 yılında tekrar bir sıçrama yaşanarak %7,5'lik büyüme oranı yakalansa da sonraki yıllarda büyüme oranları tekrardan düşerek %3'ün seviyelerinde seyretnmiştir.

GKA Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisini gösteren en önemli ekonomik göstergelerden biri, Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'dır (GSYİH). 2012 ile 2014 arasında, GSYİH yıllık ortalama %5 büyüme göstermiştir. 2013 yılında %8,5'lik bir büyümenin ardından, ekonomi bir sonraki yılda %4,9'a gerilemiştir. Ancak, Türkiye ekonomisi 2015 yılında toparlanarak %6,1 büyüme kaydetmeyi başarmış ve siyasi çalkantılara rağmen tahminlerin üzerine çıkarak, dünyanın en iyi performans gösteren gelişmekte olan ülkelerinden biri olmuştur (Candemir, 2016). 2015 yılında Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) 1,95 trilyon Türk Lirası seviyesine ulaşmıştır. Bu, 2013 yılından bu yana kaydedilen en yüksek yıllık genişleme oranıdır. Bu önemli artış, 2015'in son çeyreğinde %5,7'lik bir büyüme ile desteklenmiştir ve beklenenden %3,9 daha yüksek gerçekleşmiştir. Ayrıca, bu genişleme, 2011'in üçüncü çeyreğinden bu yana görülen en güçlü büyüme performansı olarak dikkat çekmektedir (Candemir, 2016). Türkiye ekonomisi, küresel ve jeopolitik belirsizliklere karşı sağlam bir direnç göstermiştir, bu da büyük bir başarı olarak değerlendirilebilir. Ekonomistlere göre, Türkiye'nin uzun süreli büyümesi, 2015 yılında devlet harcamalarında %6,7'lik bir artış ve nüfus artışına bağlı olarak özel

tüketimde %4,5'lik bir artışla desteklenen iç talep artışına dayanmaktadır. Bu faktörler, Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası'ndaki istikrarlı büyümeyi açıklarken, ekonomideki güçlü dayanıklılığı vurgulamaktadır (Kuyumcu ve Kösematoğlu 2017, ss. 78-81).

Türkiye'nin nüfusu, 2012 yılının sonundan itibaren hızla genişlemektedir. 2011 yılında 74,2 milyon olan nüfus, 2015 yılı sonunda büyük bir Suriyeli göçmen akınıyla birlikte 77,7 milyona ulaşmıştır. 2023 itibarıyla ise Türkiye'nin nüfusu 85,3 milyona yükselmiştir. Bu nüfus artışında GKA Suriyelilerin önemli bir rol oynadığı, bazı ekonomistler tarafından iddia edilmektedir. Son zamanlarda yapılan bir rapora göre, tüketimdeki keskin artışlar, tüketici kredileri veya brüt ücret artışlarından ziyade son iki yılda 3 milyondan fazla GKA Suriyelinin temel harcamalarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu durumu destekleyen bir kanıt olarak da tarım sektöründe gerçekleşen %7,6'lık büyüme oranı işaret edilmektedir. Bu oran 2005'ten bu yana görülen en yüksek seviyedir (Karakaya, 2016).

2015 yılındaki mülteci akını, 2011'deki iç savaşın başlamasından bu yana en büyük göç akını olarak kaydedilmiştir ve kabaca bir milyon kişinin Türkiye'ye girişi gerçekleşmiştir. Haziran 2015 itibarıyla, Türkiye'deki Suriyeli şirketlerin sayısı 2.827'ye yükselmiştir. Standard & Poor's tarafından hazırlanan bir rapora göre, Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık %4'ünü oluşturan mülteciler, özellikle önceki yıllarda kurumsal ve tüketici borçlanmalarını yavaşlatma konusunda Türkiye ekonomisine güç kazandırmıştır.

GKA Suriyelilerin iç savaşla ilgili beklentilerinin değişmesiyle birlikte, Türkiye'de yeni bir hayata başlama fikri daha ön planda olmaya başlamıştır. Bu süreçte BDDK'nın verilerine göre, GKA Suriyelilerin Türk bankalarındaki mevduatları 2016 yılının ilk çeyreğinde 408 milyon ABD dolarına kadar yükselme kaydetmiştir. Ancak, belirsiz statülerinden dolayı birçok GKA Suriyeli beklenmedik değişiklikler olacağı endişesi ile çekingen durarak tasarruflarını dolar veya altın şeklinde tutmaya isteksiz olmuşlardır. Suriyeli işletme sahipleri ve yatırımcılar, bölgedeki bilgi ve tecrübelerini kullanarak ürün dağıtımını yapmakta ve Türkiye'nin azalan ihracatını dengelemektedirler (Orient, 2017).

3.4.2. İstihdam ve işsizlik

GKA Suriyelilerin Türkiye'deki istihdam piyasası üzerinde önemli bir potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü Türkiye'de yaklaşık 3.4 milyon civarında GKA Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye'de işsizlik oranının %9-11 aralığında seyrettiği göz önüne alındığında, mültecilerin istihdam piyasası üzerindeki etkisi önemli bir konu haline gelmektedir. İlk bakışta, GKA Suriyelilerin Türkiye'deki işsizlik oranını artırabileceği düşünülmektedir. Ancak, Türkiye'deki istihdam piyasasının yapısı, GKA Suriyelilerin yetenek seviyeleri ve Türkiye'nin ortalama gelir düzeyi gibi faktörler göz önüne alındığında, durum daha karmaşık bir hale gelmektedir.

GKA Suriyelilerin çoğunluğunun düşük eğitim seviyesine sahip olduğu ve genellikle kayıt dışı vasıfsız işlerde istihdam edildiği biliniyorken özellikle sınır şehirlerinde, bu vasıfsız işlerdeki ortalama ücret seviyesinin kısmen düşmesine sebep oldukları da bir gerçektir.

GKA Suriyelilerin doğrudan etkisi, özellikle sınır şehirlerindeki vasıfsız işlerde işsizlik oranının kısmen artmasına neden olmuştur. Ancak, GKA Suriyelilerin Türkiye'ye gelerek vasıfsız nitelikteki inşaat, sanayi ve mevsimlik tarım gibi sektörlerde çalışmaları, orta gelirli bir ülke konumunda olan Türkiye'nin önemli bir işgücü açığını kapatmasına yardımcı olmuştur. Bu sayede, işverenlerin "işçi bulamama" sorunu söz konusu sektörlerde önemli ölçüde azalmıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte vasıfsız işlerde çalışarak işgücü maliyetini düşürmeleri, verimlilik artışına katkıda bulunmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda işsizlik oranlarında artışlar yaşanmış ve GKA Suriyelilerin ekonomik etkileri karmaşık bir hale gelmiştir (UTESAV, 2018, s. 10).

Tablo 3. 7. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye'nin İşsizlik, İstihdam ve İGK oranları

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İş gücüne Katılma Oranı (%)
2011	9.1	48.4	53.8
2012	8.4	48.9	53.9
2013	9.1	49.5	54.9
2014	9.8	49.5	55.1
2015	10.3	50.1	56.1
2016	10.9	50.6	56.9
2017	10.9	51.5	57.9
2018	10.8	51.9	58.5

2019	13.74	50.30	58.49
2020	13.14	47.50	54.86
2021	12	45.2	51.4
2022	10.4	47.5	53.1

Kaynak: (OECD, 2021).

Tablo 3.7. (Devam) 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye'nin İşsizlik, İstihdam ve İGK oranları

Tablo 3.7'de görüleceği üzere iş savaşın başlangıç yılından itibaren yoğun göç almaya başlayan Türkiye'de işsizlik oranları 2012 yılından itibaren ufak artışlar göstermiştir. 2010 ve 2017 yılları arasındaki dönemde dünya genelinde işsizlik oranlarında dalgalanmaların yaşanmasına karşın Türkiye genelinde oranlarda önemli bir değişikliğin yaşanmadığı söylenebilir. 2010 yılında, Suriyelilerin henüz Türkiye'ye gelmediği dönemde işsizlik oranı %11,9 seviyesindeyken, 2012 yılında %8,4'e kadar düşmüş ve sonraki yıllarda sürekli bir artış trendi göstererek 2017'de %10,9'a yükselmiştir. Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmeye başladığı süreçte, işsizlik oranlarında önemli bir değişim olmadığı gözlenmektedir. Ayrıca, istihdam ve iş gücüne katılma oranlarının 2019 yılına kadar artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Türkiye genelinde, GKA Suriyelilerin işsizlik oranları üzerindeki etkisi sınırlı veya göz ardı edilebilir düzeydedir. Bu konuda yapılan değerlendirmeler, istatistikler ve bu çalışmada elde edilen bulgular, bu görüşü desteklemektedir. Ancak, GKA Suriyelilerin yoğun olduğu Gaziantep ve Şanlıurfa gibi önde gelen illere odaklanıldığında, durum farklılık gösterebilir. 2010-2019 yılları arasında Gaziantep ve Şanlıurfa'da işsizlik oranlarının arttığı, özellikle 2015 sonrasında %15 seviyelerine çıktığı gözlenmektedir. Bu veriler, söz konusu illerdeki işgücü piyasasının GKA Suriyelilerin varlığından etkilendiğini göstermektedir (İlgazi, 2019, ss. 103-105). İşsizlik oranı, emek piyasasının en belirleyici değişkenidir. GKA Suriyelilerin en fazla yaşadığı iller ve etki alanındaki komşu illerin işsizlik oranları Tablo 3.8 ve Tablo 3.9'da yer almaktadır.

Tablo 3. 8. TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Emek Piyasası Değişkenleri

Yıl	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2010	44.8	12.1	39.4
2011	42,6	14,4	36,5
2012	43,6	11,8	38,5
2013	45,3	7,3	42

2014	43,2	8	39,7
2015	43,1	9,9	38,8
2016	45,2	14,3	38,7
2017	46,8	15,1	39,8
2018	46,8	12,8	40,9
2019	47,5	15,2	40,2
2020	47,8	13	41,6

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İşgücü İstatistikleri 2010-2020

Tablo 3.8. (Devam) TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Emek Piyasası Değişkenleri

Tablo 3.8’ de görüldüğü üzere TRC1 bölgesinde işgücüne katılma oranı, 2010'dan 2020'ye doğru genel olarak nispeten istikrarlı kalmıştır. Değişkenlik gösterse de, bu süre zarfında önemli bir artış veya azalış gözlenmemiştir. İşsizlik oranı, yıllar arasında dalgalanmıştır. En düşük oran 2013'te %7.3 olarak kaydedilirken, en yüksek oran 2011'de %15.2 olarak görülmüştür. 2020'de ise %13 olarak kaydedilmiştir. Özellikle 2015 yılında iç savaşın şiddetinin arttığı, göç eden kişi sayısının 1 milyonu bulunduğu dönem itibariyle işsizliğin pik yaparak %15 seviyelerine geldiği görülmektedir. İstihdam oranı, genel olarak yıllar arasında nispeten istikrarlı bir seyir izlemiştir. En düşük oran 2015'te %38.7 olarak kaydedilirken, en yüksek oran 2020'de %41.6 olarak görülmüştür.

Tablo 3. 9. TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) Emek Piyasası Değişkenleri

Yıl	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2010	33.5	13.1	29.1
2011	32,8	8,4	30,1
2012	28,8	6,9	26,8
2013	37,9	17,5	31,2
2014	42,3	17,4	35
2015	43,7	17,5	36,1
2016	45,2	17,2	37,4
2017	48,1	13,8	41,4
2018	47,8	18,6	38,9
2019	46,5	23,4	35,7
2020	38,4	20,1	30,7

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İşgücü İstatistikleri 2010-2020

Tablo 3.9’da görüldüğü üzere işgücüne katılma oranının, 2010'dan 2020'ye kadar genel olarak artma eğilimi göstermiştir. En yüksek oran 2017'de %48.1 olarak kaydedilirken, 2020'de %38.4'e düşmüştür. İşsizlik oranı ise yıllar arasında dalgalanmıştır. 2012'de %6.9 ile en düşük orana ulaşırken, 2019'da %23.4 ile en yüksek orana ulaşmıştır. Bu illerin Suriyeli göçünden ciddi derecede etkilendiği, 2015-2017 arası savaşın en şiddetli olduğu dönemlerde işsizlik oranının %17 seviyelerinde çapalandığı görülmektedir. İstihdam oranı ise 2010'dan 2020'ye kadar inişli çıkışlı bir grafik göstermiştir. En düşük oran 2012'de %26.8 olarak kaydedilirken, en yüksek oran 2017'de %41.4'e ulaşmıştır.

2010 yılında TRC1 Bölgesi'nde %12,1 olan işsizlik oranı, 2017 yılında %15,1'e yükselerek 3 puan artış göstermiştir. TRC2 Bölgesi'nde ise, 2010 yılında %13,1 olan işsizlik oranı, 2016 yılında %17,2'ye yükselmiştir. Türkiye genelinde ise aynı dönemde işsizlik oranı TRC1 Bölgesi'nde 1 puan azalmış olsa da 2019 yılı haziran ayında %12,9 olarak kaydedilen işsizlik oranı göz önüne alındığında, TRC1 ve TRC2 bölgelerinde ortalama olarak 4-5 puan arasında bir artış görülmektedir. GKA Suriyelilerin emek piyasası üzerindeki etkileri, özellikle işsizlik açısından TRC1 ve TRC2 bölgelerinde Türkiye genel ortalamasından belirgin bir şekilde yüksek seviyelerdedir.

Gaziantep ve Şanlıurfa illeri, GKA Suriyelilerin en yoğun olarak yaşadığı iller arasında bulunmaktadır. Gaziantep'in nüfusunun %22,07'si GKA Suriyelilerden oluşurken, Şanlıurfa'nın nüfusunun %20,25'i GKA Suriyelilerden oluşmaktadır. (Göç İdaresi Müdürlüğü, Aralık 2021). Gaziantep kenti, özellikle tekstil, dokuma ve gıda işleme gibi üç ana temel faaliyet alanında sanayileşmenin öncüsü olması nedeniyle vasıfsız işçi ihtiyacını artırmaktadır. Bu bağlamda, GKA Suriyeliler bu iş alanlarında mevcut emek açığını karşılamaktadırlar. GKA Suriyelilerin emek ve sermaye piyasasında hali hazırda aktif olmaları, bazı tepkilerin meydana çıkmasına sebep olsa da sonuç olarak vasıfsız işgücüne duyulan talebi karşılamaktadırlar. Şanlıurfa'ya bakıldığında ise işsizlik oranlarının sürekli bir şekilde genel Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, GKA Suriyelilerin ülkeye göç etmelerinden önceki yıllar için de geçerlidir. Şanlıurfa'da tarımda makineleşme ve sanayileşmenin yavaş ilerlemesi, işsizlik oranlarının yüksek olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. GKA Suriyeliler, Şanlıurfa'da genellikle mevsimlik tarım işlerinde ve kayıt dışı inşaat işlerinde düşük ücret seviyelerinde çalışmaktadırlar.

Türkiye genelinde istihdam oranı, 2010 yılında %41,1'den başlayarak sürekli bir artış göstermiş ve 2022'ye gelindiğinde %47,5 seviyesine ulaşmıştır. Bu süreçte GKA Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde (TRC2 hariç), en fazla üç puanlık bir düşüş yaşanmıştır. TRC1 ve TRC2 bölgelerinde yapılan çalışmaların çoğunda, istihdam oranlarının azalmasının temel sebebi olarak GKA Suriyeliler gösterilmemektedir. Bu bölgelerde, tarım, inşaat, yiyecek-içecek hizmetleri, tekstil gibi sektörlerde kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu bilinmektedir. Kayıt dışı istihdamın bu sektörlerde artması, istihdam oranlarının düşmesine ve resmi verilere yansımamasına neden olmaktadır.

Caprio ve Wagner (2015) tarafından yapılan çalışmada Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde GKA Suriyelilerin kayıt dışı sektörde Türk işçilerin yerini aldığı ve ücretleri aşağı çektiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Her 10 mültecinin 6-7 Türk işçiyi işinden ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca GKA Suriyelilerin istihdam edilmedikleri formel sektöre dolaylı etkilerinin olduğu ve kayıt dışı sektörde her 10 Suriyelinin 3-4 yeni istihdam yarattığı belirlenmiştir (Caprio ve Wagner, 2015).

2010-2016 yılları arasında işsizlikle birlikte, işgücüne katılım oranı Türkiye genelinde ve GKA Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerde sürekli bir artış göstermiştir. Ancak, bu artışın tamamen GKA Suriyelilerden kaynaklandığını kanıtlayacak bir çalışma mevcut değildir. Türkiye'deki işsizlik sorunu, emek piyasasındaki yapısal sorunlardan kaynaklanmaktadır ve bu durum işgücüne katılım oranındaki artışın tek sebebi değildir (İlgazi, 2019, ss. 104-106).

Türkiye'de, nüfus artışı, kadınların işgücüne katılımının teşvik edilmesi, eğitimdeki güncel gelişmeler, teknoloji odaklı yeni mesleklerin ortaya çıkması, tarım sektöründeki istihdam olanaklarının azalması ve sanayi ile hizmet sektöründe istihdamın artması gibi faktörler, işgücüne katılımın artışında etkili olmuştur. Ayrıca, hükümetin son dönemde başlattığı istihdam seferberliği ve kamu istihdam politikaları da bu trendi desteklemiştir. GKA Suriyelilerle ilgili olarak, yerel işgücünün yerine geçmeleri ve işsizliğe yol açmaları gibi endişeler ortaya çıkmıştır. Ancak, yapılan araştırmalar GKA Suriyelilerin etkisinin ya hiç olmadığını ya da belirli kesimler için sınırlı bir etkinin olduğunu savunmaktadır. Bazı alan araştırmalarında, GKA Suriyelilerin yerel istihdama önemli bir etkisi olmadığı belirtilmektedir. Ancak,

bölgesel düzeyde bazı vasıfsız kesimlerin sınırlı ölçüde olumsuz etkilendiği ifade edilmektedir (Akgündüz vd., 2015, s. 18).

3.4.3. Enflasyon

Uluslararası göç hareketleri göç alan ülkelerde enflasyonu farklı şekillerle etkilemektedir. Marios (2012) "Immigration and international prices" isimli çalışmasında 3 tür kanala dikkat çekmiştir. Buna göre;

- Göçmenler, hedef ülkelerde mal ve hizmetlere olan talebi artırdıkları için enflasyonun yükselmesine sebep olurlar.
- Göçmenler, hedef ülkede yerli halka kıyasla daha fazla zamana sahip olabilirler ve piyasadaki en ucuz ve kendilerine en uygun ürünleri arama eğilimindedirler. Bu durumda göçmenler yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bu tutumlarıyla şirketlerin fiyat politikalarını etkileyebilirler ve enflasyon oranını aşağı çekebilirler.
- Göçmenler, hedef ülkenin emek yoğun piyasalarında ücretler genel düzeyini aşağıya çekebilirler böylelikle üretim maliyetlerini azaltarak enflasyonun düşmesine pozitif etkiye bulunabilirler.

Bazı çalışma göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin ev sahibi ülkede enflasyonu negatif yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Ancak, bu etkinin boyutu ve süreci ülke koşullarına, göçün niteliğine ve diğer faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu sektörlerdeki GKA Suriyelilerin, fiyatlar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Yapılan bazı araştırmalar, GKA Suriyelilerin artan talebinin konut fiyatlarının yükselmesinin sebebi olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum özellikle düşük gelirli mahallelerdeki konutlarda belirgin hale gelmektedir (Gür ve Tatlıyer, 2018, ss. 9-12).

Tablo 3. 10. Yıllık Ortalama Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (%)

TRC1, TRC2 Bölgelerinin yıllık ortalama TÜFE Oranları (%)											
Bölgeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	11,68	6,24	8,51	8,75	9,38	8,15	12,89	22,62	10,53	15,59	37,49

TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	11,75	5,43	7,55	9,11	8,33	9,47	12,47	23,2	10,94	17,51	38,47
TRC63 Hatay, K.Maraş, Osmaniye	11,35	5,46	7,36	7,23	8,96	8,76	12,88	22,09	11,42	14,79	37,07
Türkiye Geneli	10,45	6,16	7,4	8,17	8,81	8,53	11,92	20,30	11,84	14,60	36,08

Kaynak: TÜİK, Bölgesel TÜFE İstatistikleri 2011-2020

Tablo 3.10. (Devam) Yıllık Ortalama Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (%)

Tablo 3.10 incelendiğinde 2011 yılında %10,45 oranında seyreden yıllık TÜFE oranları, 2012 yılında, %6,16 ve 2014 yılında %8,17 olarak gerçekleşmiştir. TÜFE 2017 yılına kadar %7-8 dolayında durağan kalmıştır, ancak 2017 yılında %11,92'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında artarak devam eden enflasyon yıllık %20,3 olarak gerçekleşmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında ciddi düşüşler kaydedilse de takip eden yılda ülke geneli yıllık TÜFE oranı %36'ya ulaşmıştır. 2022 yılında yıllık %64,27 olarak gerçekleşen TÜFE Mayıs 2023 itibarıyla %39,59'a gerilemiştir. 2016 yılındaki genel enflasyon artışlarına kadar bölgeler arası oranlar genel TÜFE oranlarına yakın seyretnmektedir. Bölgeler arasında ciddi farklılıklar bulunmamakla birlikte zaman zaman +/- %1 puan kadar farklılıklar görülmektedir. 2015 yılından itibaren küresel ekonomi, ortaya çıkan taze sorunlar ve belirsiz durumlar sebebiyle oldukça durgun bir süreç yaşamıştır. Özellikle pandemi süreciyle birlikte enflasyonun küresel düzeyde artışta olduğu gözlenmektedir. Suriyeliler özelinde bakılırsa TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgelerinde ciddi enflasyon farklılıkları bulunmamaktadır. Bu bölgelerin ülke geneli yıllık TÜFE oranlarına kıyasla az da olsa yüksek olduğu görülmektedir. Hatta bazı bölgelerin yıllık oranı ülke geneli orandan düşük seyretnmektedir. Bunun nedenini Suriyelilerin piyasaya bazen olumlu bazense olumsuz etkileriyle açıklayabiliriz.

3.4.4. Kamu harcamaları

Son dönemde artan göç hareketleri, devletleri bu alanda büyük ölçekte harcamalar yapmaya zorlamaktadır. GKA Suriyelilerin temel gereksinimlerinin karşılanması, acil yardım sağlanması ve kalıcı çözümler bulunması için Türkiye ve AB bütçelerinden önemli finansal fedakarlıklar yapmak durumunda kalmışlardır. Bu bütçe tahsisleri, ülkelerin göç sorununa ne kadar sorumluluk üstlendiklerini de gösteren bir ölçüt

niteliğindedir. Öncelikle Avrupa Birliği ve Türkiye'nin gayri safi milli hasılasına (GSMH) oranla gerçekleştirdikleri genel harcamalar değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, bu harcamaların bireysel düzeyde nasıl yorumlanabileceği de ele alınmıştır.

Tablo 3. 11. Suriye Krizinin Maliyeti (2011-2014)

Karşıllayan Kaynaklar		Maliyet (\$)	Bölüm (%)	Genel (%)
Türkiye Cumhuriyeti		4.477.227.326	95,62	90,50
STK'ların Türkiye içi ve Suriye'ye yönelik yardımları		204.955.947	4,38	4,14
Türkiye Toplamı		4.682.183.273	100,00	94,64
BM kuruluşları	UNHCR	88.990.522	33,59	1,80
	WFP	54.428.722	20,54	1,10
	UNICEF	29.572.014	11,16	0,60
	UNFPA	4.428.205	1,67	0,09
	IOM	2.151.662	0,81	0,04
	BM Toplamı	179.571.125	67,78	3,63
Avrupa ülkeleri		1.576.640	0,60	0,03
STK'lar		10.392.586	3,92	0,21
Kızılay ve Kızılhaç		20.688.611	7,81	0,42
Diğer ülkeler		52.715.371	19,90	1,07
Yurtdışı toplam		264.944.333	32,22	5,36
Genel toplam		4.947.127.606	100,00	100,00

Kaynak: (Paksoy vd., 2015, s. 155).

Tablo 3.11 verilerine göre, Türkiye'deki mültecilere toplamda 4.947.127.606 \$ harcanmıştır. Bu harcamaların %96,64'i Türkiye Cumhuriyeti bütçesinden ve sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanmıştır. Geriye kalan %5,36 ise yurt dışından gelen kaynaklarla desteklenmiştir. Türkiye'nin GKA Suriyelilere yönelik harcamaları ile Türkiye'ye gelen dış yardımlar arasında bir karşılaştırma yapıldığında, mülteci kriziyle başa çıkmak için Türkiye'nin büyük bir mali yük üstlendiği, ancak uluslararası toplumun ve kuruluşların yardımlarının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir

Aralık 2017'de yapılan bir açıklamaya göre, Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ, Suriyeliler için yapılan harcamaların 84 milyar 880 milyon lira olduğunu iddia etmiştir. 2011 yılından bu yana geçen 7 yıllık süreçte sektörel bazda yapılan harcamalara baktığımızda, Suriyelilere yapılan harcamaların 5 milyar 586 milyon 594 bin lirasının Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından, 9 milyar

228 milyon 707 bin lirasının güvenlik ve kamu düzeni hizmetleri için, 16 milyar 30 milyon 111 bin liranın sağlık hizmetleri için, 15 milyar 489 milyon 968 bin liranın eğitim hizmetleri için, ve 17 milyar 527 milyon 481 bin liranın belediyeçilik hizmetleri için harcandığı ifade edilmiştir (Sezgin, 2019, s. 228).

Türkiye, Suriye krizinin başlangıcından beri yaptığı yardımlarla dünya çapında dikkatleri üzerine çekmektedir. Küresel İnsani Yardım Raporu (2017)'na göre, 2016 yılında 6 milyar dolarlık insani yardımda bulunan Türkiye, ABD'nin ardından en fazla uluslararası insani yardımda bulunan ikinci ülke konumundadır. Türkiye, milli gelirinin %0,75'ini insani yardım için ayırarak cömert bir duruş göstermiştir. Bu durum, Türkiye'nin mülteci krizine karşı gösterdiği büyük çabaları ve insani yardım konusundaki öncülüğünü vurgulamaktadır (AFAD, 2017).

Türkiye, uluslararası alanda en yüksek oranda Suriyeliye ev sahipliği yaptığını ve bu durumun yüksek maliyetleri de beraberinde getirdiğini sıkça dile getirmektedir. Türkiye'nin GKA Suriyeliler için yaptığı harcamaların Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) oranıyla, ekonomik açıdan daha gelişmiş olan Avrupa Birliği'nin (AB) yaptığı harcamalarla karşılaştırılması, tarafların samimiyetlerini de gösterebilecek bir kıstas olacaktır. Türkiye, düzensiz göç yükünün giderek artmasına rağmen diğer ülkelerin bu duruma ilgisiz kaldığını öne sürmektedir. 2018 yılı sonuna kadar Türkiye'nin GKA Suriyelilere yaklaşık 31 milyar dolar harcama yaptığı tahmin edilmektedir. Bu hesaplama, kamu bütçesinden ayrılan fonlar, belediyelerin sağladığı yardımlar, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların doğrudan yaptıkları yardımların toplamını içermektedir. Ayrıca, GKA Suriyeliler için kişi başına düşen harcama miktarının aylık ortalama 200 dolar olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin bu maliyetleri üstlenirken diğer ülkelerin yetersiz bir şekilde destek sağladığına dair endişeleri vurgulanmaktadır (Ergül, 2017). Prof. Dr. Mehmet Alagöz, Recep Akdağ'ın 2017 yılında Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamadan hareketle bir analiz yapmış ve 1 Suriyeli için Türkiye'nin aylık maliyetini 300 dolar olarak tahmin ederek, 2011-31 Aralık 2020 tarihleri arasında Türkiye'nin Suriyelilere toplamda 71 milyar dolar harcama yaptığını iddia etmiştir. Bu tahmin, Suriyelilere sağlanan hizmetlerin ve yardımların genel bir değerlendirmesine dayanmaktadır. Ancak, bu rakamın tam olarak doğruluğu ve yöntemin geçerliliğini kabul etmek bilimsel açıdan zordur.

3.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Emek Piyasalarına Etkileri

3.5.1. Sektörel dağılım

Suriyelilerin ekonomik faaliyetleri ve iş alanları, kayıt dışı çalışma ilişkileri tarafından şekillendirilmektedir. Bu durumda, ticaret, inşaat ve imalat gibi sektörler, uzun zamandır yüksek kayıt dışı oranlara sahip olduğundan Suriyeli işçilerin temel hedef pazarları haline gelmiştir. Genel olarak, bu üç sektörde çalışan Suriyeli işçilerin oranı %79,1'dir (bkz. Tablo 3.12). Ancak tek bir sektör, istihdam açısından öne çıkmaktadır: tekstil, giyim, deri ve ayakkabı sektörleri (TGDA), neredeyse her üç Suriyeliden birine iş imkânı sunmaktadır. Suriyeli işgücünün bu sektörlerle bağılılığı, genellikle kayıt dışı çalıştırma yoluyla işverenlerin yüksek kar elde etmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu faaliyetlere ek olarak, Suriyelilerin büyük bir kısmı, tam olarak ne anlama geldiği belirsiz olan "diğer hizmetler" alanında çalışmaktadır. Bu hizmetler genellikle kişisel eşya ve giyim tamiri ile araç ve ev temizliği gibi faaliyetleri içermektedir. Ayrıca, bazı atık toplayıcıları ve hurda toplayıcılarının da bu alanda çalıştığı düşünülmektedir.

Tablo 3. 12. Ekonomik Faaliyete Göre GKA Suriyeli Sayısı

Faaliyet	İstatistik		
	Toplam Suriyeli sayısı	Suriyeliler arasındaki pay	Sektör payı içinde
Tarım	63.110	7,8	1,2
İmalat	392.350	48,2	7,4
TGDA	(252.888)	(64,5)	(16,1)
Diğer	(139.462)	(35,5)	(3,7)
İnşaat	107.389	13,2	5,2
Ulaşım ve iletişim	11.492	1,4	0,8
Ticaret ve konaklama	144.273	17,7	2,6
Perakende	(51.572)	(35,7)	(2)
Yiyecek	(43.363)	(30,1)	(3,5)
Diğer	(49.338)	(34,2)	(3)
İş faaliyetleri	12.843	1,6	0,5
Eğitim	22.258	2,7	1,4
Sağlık	8.990	1,1	0,8
Diğer hizmetler	51.076	6,3	5
Toplam (1)-(2) /Ortalama (3)	813.781	100	2,9

Kaynak: ILO, Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler, 2020.

Türkiye'deki tüm çalışanlar içinde Suriyelilerin oranı %2,9 olsa da, belirli faaliyetlerde Suriyeli çalışanların yoğunlaşması ulusal düzeyde etkilere yol açmıştır. Bu etkiye tanık olan bazı sektörler arasında, Suriyelilerin Türk çalışanların %16,1'ini temsil ettiği TGDA sektörleri ve %5,2'siyle inşaat sektörü yer almaktadır. Bu etki, düşük ücretler ve kayıt dışı çalışma nedeniyle karlılık artışına yol açarken, aynı zamanda özellikle kısa süreli okula devam etmiş yerli çalışanların kayıt dışı iş bulma konusunda daha zorlanmasına da neden olmaktadır. Bu durum, yerel çalışanların, özellikle kısa süreli eğitim almış olanların kayıt dışı iş bulma konusunda daha sıkıntılı bir duruma düşmesine yol açmaktadır (ILO, 2020, s. 13).

Tablo 3. 13. Mesleğe Göre GKA Suriyeli Sayısı

Meslek (ISCO kodu)	GKA Suriyeliler		Kayıt dışı çalışan Türkler
	Toplam	%	%
İmalat ve inşaat sektöründe çalışanlar (93)	137.210	16,9	6,9
Sabit tesis ve makine operatörleri (81)	131.305	16,1	2,7
Ağaç işleme ve giyim çalışanları (75)	105.123	12,9	4,9
Satış çalışanları (52)	61.194	7,5	15,5
Yapı ve ilgili işkollarında çalışanlar (71)	57.440	7,1	7,5
Tarım işçileri (92)	56.429	6,9	5,8
Metal, makine işçileri (72)	38.741	4,8	2,9
Kişisel hizmetler (51)	35.281	4,3	4,3
Temizlikçiler, yardımcılar (91)	35.000	4,3	4,4
Diğer meslekler	156.058	19,2	42,1
Toplam	813.781	100	100

Kaynak: ILO, Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler, 2020.

Notlar: Tabloda (i) mesleklerine göre GKA Suriyeli sayısı ve (ii) her meslekteki GKA Suriyeli ve kayıt dışı çalışan Türklerin nüfusa göre payı gösterilmektedir. Daha iyi karşılaştırma yapılabilmesi için geçimlik tarım işçileri Türk grubun dışında bırakılmıştır. Meslekler ISCO-08 kodları kullanılarak ölçülmüştür.

Düşük vasıflı ve yarı vasıflı işlerde Suriyeli çalışanların oranı oldukça yüksektir. Bu durum, kısmen kısa süreli okula devam etmekten kaynaklanırken, aynı zamanda yapılan işlerin kayıt dışı olması ve bu kişilerin istihdam edildiği sektör türünden de kaynaklanmaktadır. Bu kişilerin mesleklerinin ve faaliyet gösterdikleri ekonomik sektörlerin izlenmesi, sektörel istatistiklerin analizi ve kaynakların doğru yönlendirilmesi açısından önemlidir. Örneğin, inşaat ve imalat sektörlerinde çalışanların üçte birinden fazlasının inşaat sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Diğer yandan, imalat sektöründe çalışanların yarısından fazlasının bu sektörde iş

bulduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, sabit tesis ve makine operatörlerinin büyük bir çoğunluğunun (%89,1) TGDA sektörlerinde çalıştığı belirlenmiştir.

Mesleki dağılımın ötesinde, Suriyeli çalışanların ön plana çıktığı bir nokta da düşük ve yarı vasıflı mesleklerde yoğunlaşmalarıdır. %32'si düşük vasıflı mesleklerde çalışırken %60,9'u yarı vasıflı mesleklerde çalışmaktadır. Bu durum, Türk nüfusunun %21'inin yüksek vasıflı mesleklerde çalışmasına karşın Suriyelilerin yalnızca %7,2'sinin yüksek vasıflı mesleklerde çalıştığını göstermektedir. İlkesel olarak, GKA Suriyeliler, kayıt dışı çalışan Türklerle aynı işlerde doğrudan rekabet içinde olacağı düşünüldüğünde, mesleklerinin benzer özelliklere sahip olması beklenir. Ancak, Tablo 3.13'te mesleklere göre uyruğa özgü istihdam oranlarını gösteren son iki sütuna daha yakından bakıldığında, bu varsayımın doğru olmadığı görülmektedir. GKA Suriyelilerin imalat işçisi, makine operatörü ve giyim çalışanı olarak istihdam edilme olasılığı, kayıt dışı olarak çalışan Türklerden çok daha yüksektir. Başka bir deyişle, Suriyeliler, Türk işgücünün yerine geçmek yerine, Türklerin isteksiz olduğu işleri yaparak onları tamamlama eğilimindedirler (ILO, 2020, ss. 13-15).

Building Market (2018) verilerine göre, Suriyeliler Türkiye'de iç savaş sonrası ilk yedi yıl içinde 7000'den fazla resmi işletme kurmuşlardır. Şu anda Suriyeli işletmeler, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı şirketlerin %20'sini oluşturmakta ve toplam yabancı sermayenin yaklaşık %7'sine denk gelen 1,2 milyar TL'lik (381 milyon doları aşan) yatırım yapmışlardır. Suriyeli işletmeler, Türkiye'deki yabancı şirketlerin beşte birini temsil etmektedir. Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan'ın 2019 Haziran ayında yaptığı açıklamaya göre, 26 Şubat 2019 itibarıyla en az bir Suriye vatandaşı ortağı olan şirket sayısı 15,159 olarak belirlenmiştir. Çalışmanın evrenini oluşturan İnegöl'de 99 şirketin en az bir ortağının ya da sahibinin Suriye uyruklu olduğu İnegöl Ticaret ve Sanayi Odasının yapılan bilgilendirme talebiyle tespit edilmiştir.

Tablo 3. 14. Sektörlere Göre Yeni Suriyeli İşletmelerin Dağılım Yüzdesi (Ocak 2017-Nisan 2018)

Sektörler	Yeni Kurulan Şirketler (%)	Suriyeli Sermaye (%)
İmalat	8	10
İnşaat	11	18
Toptan ve Perakende Ticaret	49	47
Gayrimenkul Faaliyetleri	12	10
4 Sektör Toplamı	80	84

Kaynak: Building Markets, 2018

2017 yılından itibaren yayınlanan verilere göre, Suriyeli işletmelerin dağılımı illere ve sektörler'e göre incelenmiştir. Bu verilerden elde edilen bilgilere göre, Suriyeliler tarafından resmi olarak kurulan tüm işletmelerin yaklaşık %94'ü İstanbul, Bursa, Mersin, Hatay ve Gaziantep gibi illerde faaliyet göstermektedir. Bu iller, Suriyeli girişimcilerin iş kurma konusunda tercih ettikleri önemli merkezler olarak öne çıkmaktadır. Tablo 3.14'e göre, bu işletmelerin %80'i dört farklı sektörde faaliyet göstermektedir

Tablo 3. 15. En Yüksek Suriyeli Nüfusu Barındıran 8 İldeki İhracat Verileri

	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yıllık İhracattaki Yüzdelik Artış 2010 Yılına Göre (%)	
İller	Nisan 2018	2010'dan 2011'e	2010'dan 2017'ye
Adana	195.430	30	35
Bursa	145.197	10	-1
Gaziantep	381.216	35	88
Hatay	442.913	21	37
İstanbul	557.573	16	53
Kilis	130.316	31	206
Mersin	207.318	13.0	28
Şanlıurfa	476.745	-14.0	-11
Türkiye (Toplam)	3.588.877	18.0	38

Kaynak: Building Markets, 2018

2010 yılı Suriye savaşı öncesi dönem ile 2017 yılı verileri karşılaştırıldığında, Suriyelilerin ve Suriyeli işletmelerin en yoğun yaşadığı yedi ildeki ihracat artışı ile Suriyelilerin ve Suriyeli işletmelerin sayısındaki artış arasında bir bağlantı olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, Suriyeli işletmelerin ekonomik aktivitelere katkı sağladığı ve ihracat potansiyeline etki ettiği anlamına gelmektedir. Ancak, Türkiye'nin ihracat mevzuatına göre, vergilendirilmeyen insani yardım dahil olmak üzere sınır ötesi sevkiyatların değeri toplam ihracat rakamına dahil edilmektedir. Bu durum, Öncü Pınar sınır kapısının bulunduğu sınır ili Kilis'ten yapılan ihracattaki önemli artışı kısmen açıklamaktadır. Diğer Suriyeli yoğunluğu olan illerde de genel olarak ihracat rakamlarında bir artış yaşanmıştır (Building Markets, 2018, s. 4).

Türkiye'ye göç etmeden önce pek çok Suriyeli işletme, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgelerindeki müşterilere ihracat yapmaktaydı. Ancak 2010 yılından

itibaren Türkiye'den bu pazarlara önemli ölçüde ihracat artışı gerçekleşti, bu da geleneksel olarak tercih edilen pazarlara olan benzerlikleri azaltmıştır.

3.5.2. Rekabet koşullarına etkileri

GKA Suriyelilerin kayıt dışı olarak istihdam edilmesi, firmaların devlete ödemeleri gereken fonları tutarak yatırıma dönüştürmelerine olanak sağlayacak ve bu durum, kayıtlı sektörde vergi ve sigorta gibi fonları ödemek zorunda olan firmalara kıyasla rekabet avantajı sağlayacaktır. Suriyeliler genellikle ucuz iş gücü olarak kayıt dışı sektörlerde çalıştıklarından işverenler için maliyetler düşecek ve her bir işçi için devlete ödenmesi gereken sigorta primlerini ve vergileri elinde tutan işverenler bunları yatırıma dönüştürebileceklerdir. Bu durum, kayıtlı sektördeki firmalara göre daha fazla rekabet üstünlüğü elde etmelerine olanak sağlamaktadır.

Vasıfsız işlerde çalışan GKA Suriyeliler genellikle piyasaya göre biraz daha düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmektedirler. Bu da diğer yerli iş arayan bireylerle kıyaslandığında onların işverenler tarafından tercih edilebilirliklerini artırmaktadır. Bu nedenle, vasıfsız işlere talip olan diğer Türk vatandaşlarının rekabet edemeyecekleri bir piyasa düzeni meydana gelir. Kayıt dışı istihdam, vergi gelirlerinde düşüşe neden olmaktadır. Kayıt dışı çalışma, vergilerin toplanmasını engelleyerek kamu harcamalarının finanse edilmesini zorlaştırır. Bu da devletin yapması gereken kamu hizmetlerinin eksik kalmasına ve toplumda huzursuzluk ve gerginliklere yol açabilir. GKA Suriyeliler işverenler için düşük maliyetli bir seçenek olduğundan, bir yerli işçi yerine iki Suriyeli işçi çalıştıran işverenler Suriyelileri tercih edebilir. Böylelikle işverenler ödemek zorunda oldukları vergilerden kaçınmaktadırlar (Yasugey, 2018, s. 107).

GKA Suriyelilerin büyük bir kısmının kayıt dışı çalışması, vergi adaletinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Vergi adaleti, devletin yasal bir sorumluluğu olarak gelire dayalı olarak vergilendirme yapılması anlamına gelmektedir. Ancak, kayıt dışı istihdam durumunda vergi gelirlerinin toplanması engellenmekte ve vergi yükümlülüklerini düzgün bir şekilde yerine getirenler ile yerine getirmeyenler arasında adaletsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu durum verginin gelir dağılımında adaletsiz bir şekilde dağılım göstermesine sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda, toplanamayan vergi miktarı, vergisini düzgün bir şekilde ödeyenlerin üzerinde bir yük oluşturmakta ve toplumda huzursuzluklara ve devlete olan güvenin sarsılmasına yol açmaktadır.

GKA Suriyelilerin kayıt dışı çalışması sonucunda vergi ödemeyen firmaların ellerinde daha fazla kaynak kalırken, kayıtlı sektörde faaliyet gösteren firmalar daha yüksek vergi ödemek zorunda kalmaktadır. Bu da vergi adaletsizliğini beraberinde getirmektedir.

3.5.3. Sosyal güvenlik

Devletlerin temel amacı, vatandaşlarının refahını ve huzurunu sağlamak, onlara daha iyi yaşam standartları sunmaktır. Ancak, küreselleşen dünyada uluslararası hukuk kuralları gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu kurallar, devletlere kendi vatandaşlarını korumalarının yanı sıra ülkelerinde bulunan yabancıları da gözetme yükümlülüğü getirmektedir. Çünkü asıl korunması gereken insan ve insan haklarıdır. Türkiye, uluslararası anlaşmalara taraf olarak, ülkesinde bulunan koruma altındaki insanların sosyal güvenliklerini sağlamayı taahhüt etmektedir. Bu taahhütler çerçevesinde GKA Suriyelilere de sosyal haklar ve koruma sağlanmaktadır (Tiritoğlu Ersoy, 2019, s. 437).

Türkiye'ye Suriye'den göç eden yaklaşık 3,7 milyon insanın Türkiye'de yaşamını sürdürebilmesi, Türkiye'nin sosyal güvenlik uygulamalarında bazı önemli değişikliklere neden olmuştur. Türkiye, bu insanlara kendi vatandaşlarıyla aynı düzeyde koruma ve destek sağlamıştır. Sağlık, eğitim, barınma gibi temel hizmetlerde GKA Suriyelilere aynı imkanları sunan Türkiye, daha geniş bir insan topluluğuna hizmet götürme ve refahlarını artırma çabasında olmuştur. Suriye göçüyle birlikte Türkiye, bu insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için önemli kaynakları harekete geçirmiş ve onlara yardımcı olmuştur.

Türkiye'nin bu hizmetleri sunarken kaynaklarının sınırlı olduğu ve yoğun göç nedeniyle çözülemeyen sorunlarla karşılaştığı bilinmektedir. Özellikle Suriye sınırındaki kentlerde göç yoğunluğunun artması, vatandaşların sosyal güvenlik hizmetlerinin kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Türkiye, sınırlı ekonomik kaynaklarla sosyal devlet olarak sosyal güvenliği sağlamaya çalışırken, Suriyeli göçleri nedeniyle büyük harcamalar yapmak durumunda kalmıştır. Bu sınırlı bütçeyle yapılan harcamalar, vatandaşların sosyal güvenlik koşullarının iyileştirilememesine yol açmıştır. Son 10 yıllık periyotta göç nedeniyle kaynakların daha da azaldığı ve bölüşümün zorlaştığı görülmektedir (Yıldız ve Dönmez, 2017).

GKA Suriyelilerin Türkiye'de temel hizmetlere olan etkileri şu şekildedir; Sınır illerinde bulunan devlet hastanelerinin yaklaşık %40'lık bir oranda Suriyelilere hizmet

verdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, sınır illerindeki devlet hastanelerinde kapasite sorunlarına yol açmaktadır. Belediye hizmetleri, mevcut nüfusa göre planlanmıştır, ancak GKA Suriyeliler nedeniyle nüfus artışı yaşandığında bu hizmetler yetersiz kalmaktadır. Belediyeler, nüfusa bağlı olarak bütçe tahsisatı almaktadır. Ancak GKA Suriyelilerin yoğun olduğu şehirlerde gerçek nüfus normalin üzerinde artış göstermiştir. Bu durum, belediyelerin sınırlı bütçelerle faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmasına neden olmaktadır (ORSAM, 2015, s. 9)

Devlet, vatandaşlarının yaşamlarını kolaylaştırmak ve sosyal güvenliği sağlamak için hizmet sektöründeki çalışanları aracılığıyla çeşitli hizmetler sunmaktadır. Nüfus artışı beraberinde, hizmet kalitesinin düşmemesi için bu sektördeki personel sayısının da nüfus artışına paralel olarak artırılması elzemdir. Aslında, devletin savaştan kaçan ve zor durumda kalan insanlara plansız bir biçimde kucak açması sonucunda göç öncesine göre kamu kurumlarında ciddi bir yoğunluk olduğu gözlemlenmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye yerleşmeleriyle birlikte, çocuk felci gibi birçok salgın hastalık vakası meydana gelmesi sebebiyle Türkiye'nin sınır illerinde aşılama kampanyaları başlatılmıştır. Bu kampanyalar, Suriyelilerin entegrasyonunu sağlama ve toplumun genel sağlık durumunu koruma amacıyla hayata geçirilmiştir. Bu kampanya sayesinde ülke genelinde bir milyondan fazla çocuğa ulaşılmış, bunların 100 binden fazlası Suriyeli çocuklardır. Ayrıca çadır kentlerde yaşayan GKA Suriyelilerin tıbbi malzemelere ve personel desteğine ihtiyaç duymaları durumunda, bu ihtiyaçlar devlet bütçesinden karşılanmaktadır (Yıldız ve Dönmez, 2017).

Herhangi bir işe girerek çalışma hayatına adım atan GKA Suriyelilerin %98,4'ü kayıt dışı olarak istihdam edilmekte ve sadece 62.369 Suriyeli çalışma iznine sahiptir. İşletmelerde uygulanan %10 kotası sebebiyle çalışma iznine sahip olan Suriyelilerin sayısı, toplam Suriyeli çalışanların toplam nüfusuna nazaran oldukça düşüktür. Bir işyerinde çalışmak isteyen mülteci işçilere verilen çalışma izni ilk etapta 1 yıllla sınırlıdır. Bu sürenin sonunda işçinin işverenden onay alması halinde işçilere en fazla 2 yıl daha çalışma izni verilmektedir. Süresiz çalışma izni ise sadece bir işyerinde 8 yıl çalışmanın ardından alınabilmektedir.

Suriyeli çalışanların çoğunluğu kayıt dışı sektörde faaliyet göstermekte ve bu durum, onların asgari ücret, emeklilik maaşı, ikramiye, işsizlik sigortası, kıdem ve ihbar tazminatı, malullük maaşı, iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, sağlık sigortası, yıllık

izin hakkı gibi sosyal güvencelerden yararlanamamalarına ve güvencesiz bir şekilde çalışmalarına sebep olmaktadır. Sosyal güvenlik sistemleri, prim gelirleriyle finanse edilmektedir ve kayıt dışı çalışmanın artması, prim gelirlerinde azalmaya ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır. Bu durum, devletin vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin kalitesinin ve erişilebilirliğinin azalmasına da neden olmaktadır. Dolayısıyla, kayıt dışı çalışan Suriyeliler, sosyal güvenlik primlerinin azalmasına ve devletin sunmuş olduğu hizmetlerin kalitesinin düşmesine negatif katkıda bulunmaktadır (İlteş Gülşen, 2019, s. 190). Suriyeliler yukarıda sıralanan haklara ancak vatandaş olma yoluyla ulaşabilmektedirler. İç işleri bakanlığından yapılan açıklamaya göre 2023 yılı itibarıyla 230 bin Suriyelinin vatandaşlık kazandığı belirtilmiştir.

Dünya Gıda Programı ve Türk Kızılayı tarafından desteklenen ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN), Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir programdır. Bu program, Aralık 2016'da başlatılmış olup uygun bulunan Suriyeli ve diğer mülteci ailelere aylık nakit yardımı sağlamayı hedeflemektedir. ESSN kapsamında, yaklaşık 1,4 milyon Suriyeliye yardım ulaştırılmıştır. Program, Sosyal Uyum Yardımı adı altında uygulanmakta olup Kızılay kart sistemi vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. 30 Haziran 2021 itibarıyla 1.372.335 GKA Suriyeli bu programdan faydalanmaktadır.

Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi (ECHO) tarafından finanse edilen program, kişi başına aylık 155 lira destek sağlamaktadır. Temmuz 2021'de, Kızılay Kart aracılığıyla bu destek programından yararlanan kişilere 234 milyon 629 bin 80 Türk lirası tutarında yardım ulaştırılmıştır. Bu program, GKA Suriyelilere yaşam koşullarını iyileştirmeleri ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları konusunda önemli bir destek sağlamaktadır (İGAM, 2019, s. 2).

3.5.4. Ücret

GKA Suriyelilerin işgücü piyasası ve ücret konusunda etkilerini hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle değerlendirilmek doğru olacaktır. Genel olarak, işgücü piyasasında ve ücretlerde ortaya çıkan durum, olumsuz etkilerin ağır bastığı bir tabloyu yansıtmaktadır. Bu olumsuz durum, mülteci göçü yaşanan illerin sosyoekonomik yapısı, tarım, sanayi ve ucuz işgücü talep eden küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Özellikle tarım sektöründe mevsimlik işçi göçü olarak bilinen bir önceki dönemde tarım işçilerinin, kabul edilebilir bir ücret karşılığında gidilecek yerlere pazarlık yaparak gittikleri düşünüldüğünde, mülteci göçü sonrasında tarla sahiplerinin bu işçilere teklif ettiği ücretin neredeyse yarı yarıya düştüğü görülmektedir. Özellikle Gaziantep başta olmak üzere sınır illerinde, mülteci göçünün yoğun olduğu bölgelerde küçük ve orta ölçekli firmaların özellikle ucuz işgücü talebini GKA Suriyelilerden karşıladığı gözlemlenmektedir (Sarı, 2019, s. 40).

Dünya Bankası Raporu'na göre, Suriyeli göçü işgücü piyasasında ciddi bir etkiye yol açmıştır. Özellikle kadınlar ve az eğitilmiş yerli işgücü, Suriyeli göçünün neden olduğu düşük ücret seviyelerinden olumsuz etkilenmiştir. İyi eğitilmiş kesim de düşük ücret baskısı nedeniyle pozisyonlarında güvende hissetmemektedir. Bununla birlikte, az eğitilmiş ve kadınlar haricinde işsizlik oranında bir artış gözlenmemektedir. Rapora göre, Suriyeli göçü istihdam oranını azaltmış olsa da işsizlik oranını da düşürmüştür.

Bu durum iki temel nedenden kaynaklanmaktadır. İlk olarak, Suriyeli göçmen çocukların okula kayıt oranlarının artması ve yükseköğrenim gören öğrenci sayısının artmasıdır. Bu durum, yerli işgücünün daha yüksek eğitilmiş pozisyonlara yönelmesine olanak sağlamaktadır. İkinci neden ise Suriyeli göçmenlerin kayıt dışı çalışmalarda yerli işgücünün yerini alması ve yerli işgücünün resmi ve kayıtlı sektörlerle yönelmesidir. Suriyelilerin daha düşük ücretlerle çalışma kabiliyeti, kayıt dışı sektörde istihdamı ve ücretleri aşağı çekmektedir (Korkmaz, 2017, s. 67).

Çeşitli araştırmalar, Suriyeli göçmenlerin işgücüne katılımıyla birlikte ücret düzeyinde önemli azalmaların kayıt dışı istihdamda yaşandığını göstermektedir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yerleştikleri illerde, gıda ve kira fiyatlarındaki artışlar enflasyonu yükseltmekte ve ücretlerin satın alma gücünü olumsuz etkilemektedir.

Bazı araştırmalarda ise, GKA Suriyelilerin yerli işçilerin gerçek ücret düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını savunulmaktadır. Örneğin, ORSAM raporuna göre, istihdam edilen Suriyelilerin önemli bir kısmı asgari ücrete yakın gelir elde etmektedir. Suriyelilerin istihdam edilebilirlikleri ve piyasadaki konumları, şehirlerin ekonomik gelişmişlik düzeyi ve emek piyasalarının özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Araştırmanın örneklem grubundaki Suriyelilerden Gaziantep'te bir işe sahip olanların oranı %50'yi geçmekte iken, Kilis'te çalışanların sayısı daha düşük kalmıştır (Öztürkler ve Türkmen, 2015, ss. 34-35).

Güneydoğu illerinde, GKA Suriyelilerin ağırlıklı olarak tarım sektöründe ve tarım dışı alanlarda çalıştığı gözlemlenmektedir. Tarım sektöründe, tarla çapalama, ekim yapma, mevsimlik işçilik yapma, hasat gibi çeşitli iş gruplarında çalışan Suriyelilere ödenen ücretler genellikle günlük olarak belirlenmektedir. Ancak bu ücretler, yerli işçilere kıyasla genellikle daha düşük seviyelerde kalmaktadır. Tarım dışı alanlarda ise imalat sanayi, inşaat ve hizmet sektörleri gibi alanlarda Suriyeliler, yerli işçilerin istemediği işleri üstlenmektedir. Düşük ücretli bu işler yerli işçilerle rekabet edebilmek adına Suriyelilerin düşük ücretlerle çalıştırılmasını teşvik eden bir yaklaşım olarak da eleştiri toplamaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016).

Adana ve Mersin bölgelerinde yapılan saha araştırması, benzer sorunların bu illerde de yaşandığını ortaya koymuştur. Suriyeli göçmenlerin, sigortasız ve düşük ücretli koşullarda çalışmaları, yerli işçilerin de ücretlerinin nispeten düşmesine yol açmaktadır (Korkmaz, 2017, s. 69).

4. BURSA'DAKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN İSTİHDAMDA YAŞADIĞI SORUNLARA YÖNELİK BİR SAHA ÇALIŞMASI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, 2011 yılında başlayan iç savaş sonucu zorunlu olarak Türkiye'ye sığınan ve ülke içinde hareket serbestisi kazandıktan sonra İnegöl'e göç eden ve "geçici koruma" statüsü altında yaşamlarını sürdüren Suriyelilerin kentlerde karşılaştıkları sosyo-ekonomik sorunları tespit etmektir. Bir diğer amaç bu sorunlara çözüm geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Araştırmanın saha çalışması, Suriyelilerin yaşadığı zorlu koşulları dikkate alarak istihdama katılma süreçlerinin nasıl işlediğini belirlemeyi, bu bireylerin Türkiye'ye uyum sürecinde karşılaştıkları zorlukları tespit etmeyi ve uzun vadeli ulusal mücadele politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Çalışma, Suriyeli göçmenlerin istihdam edilmeleri ve çalışma hayatına entegrasyonlarıyla ilgili kapsamlı bir anlayış sağlamayı hedeflemektedir. Saha çalışması, Suriyeli bireylerin iş bulma süreçlerini, iş yerinde karşılaştıkları zorlukları, dil ve kültürel engellerle başa çıkmayı ve mesleklerine uygun istihdam imkanlarına erişimi araştırmaktadır.

Bu araştırma, Suriyelilerin Türkiye'de istihdamda karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırma evreni olarak seçilen İnegöl, Türkiye'deki en yüksek GKA Suriyeli nüfusuna sahip olan ilçelerden biridir ve bu ilçe, araştırmacı tarafından iyi bilinmektedir. Ayrıca, Suriyelilere yardım sağlayan kişi ve kuruluşların erişilebilir olması da dikkate alınan bir diğer etkidir. Bu çalışma, İnegöl ilçesindeki istihdam imkânları ve kültürel yakınlık gibi faktörlerin, Suriyelilerin göç tercihleri ve yerleşimlerinin sürekliliği üzerinde etkili olduğunu öne sürmektedir. Araştırma amacı, Suriyelilerin Türkiye'de kalmayı cazip hale getiren etkenleri İnegöl örneği üzerinden analiz etmektir. Bunun yanı sıra, istihdam politikalarının paydaşları arasında yer alan aktörlerin hangi alanlarda başarılı veya başarısız olduklarını belirlemek ve uygulamaların güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak da çalışmanın hedefleri arasındadır.

Bu çalışma, Suriyelilerin Türkiye'deki algısı ve toplumdaki görüşlerin ötesine geçerek, mevcut literatüre yeni bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır. Gözlemlendiği

kadarıyla, literatürdeki çalışmaların çoğunluğu Türkiye'nin Suriyelilere yönelik algısı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle, bu araştırma Suriyelilerin Türkiye'de kalma motivasyonlarına ve yerel düzeydeki faktörlerin etkisine odaklanarak, yeni bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Amaç, literatürde eksik kalan noktaları ele alarak, Suriyelilerin Türkiye'deki kalma motivasyonlarına etki eden istihdam faktörünü ve yerel düzeydeki ekonomik sistemin etkilerini derinlemesine tahlil etmektir. Böylelikle Suriyelilerin Türkiye'deki ekonomik dinamiklere olan katkılarını anlamak mümkün olacaktır ve yapılacak değerlendirmelerle özgün bir perspektif ortaya koymak mümkün olacaktır.

Bu çalışma, istihdama katılan Suriyelilerin ekonomik uyum ve entegrasyon sürecinde Türk toplumunun, yerel aktörlerin ve kendilerine sunulan hizmetlerin durumunu incelemektedir. Ayrıca, İnegöl'de çalışan Suriyelilerin kayıt dışı istihdam seviyesi ölçülmekte ve iş gücü sömürsüne maruz kalma dereceleri analiz edilmektedir. Sömürüye maruz kalma durumunu engellemek ve çalışma izni protokolünün nasıl uygulanacağı konusunda yerel aktörlere ve karar merkezlerine çözümler sunmaktır. Araştırma sürecinde, Suriye'den İnegöl'e göç eden Suriyelilere anketler uygulanmış ve emek piyasalarında karşılaştıkları sorunlar doğrudan kendilerinden öğrenilmiştir. Ayrıca, İnegöl'de GKA Suriyelilere destekte bulunan kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla yüz yüze bilgi alışverişi yapılarak, yerel aktörlerin perspektifinden Suriyelilerin mevcut ekonomik durumuyla ilgili tahliller yapılması hedeflenmiştir. Bu anlamda, çalışmanın güvenilir bir tablo çizmek için literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Bursa ilinde konuyla ilgili yeterli çalışmanın yapılmamış olması, bu araştırmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağına işaret etmektedir.

4.2.Literatür Taraması

Apak'ın (2014) çalışmasında, Suriyeli göçmenlerin toplumsal uyumunu ve gelecek beklentilerini incelemek amacıyla Mardin ilinde 132 kişilik bir örneklem grubuyla anket çalışması gerçekleştirildi. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların çoğunluğunun evli olduğu ve neredeyse yarısının maddi gelirden yoksun olduğu belirlendi. Göç etmeyi tetikleyen faktörler arasında can güvenliği endişesi ve ekonomik zorluklar ön plana çıkmaktadır. Göçmenlerin Türkiye'yi "güvenli" bulmaları ve coğrafi yakınlığı, Türkiye'yi hedef ülke olarak seçmelerinde en önemli etkenler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin Mardin'de uyum sağlamakta

zorluk çekmedikleri ve gelecek beklentilerinin yüksek ve olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aracı (2018), çalışmasında Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç dalgasının Türkiye yerli nüfusunun iş gücü piyasası sonuçları üzerindeki etkisini analiz etmeyi hedeflemiştir. Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde yapılan analizler sonucunda, kayıt dışı istihdamın erkeklerde azaldığı ve genel istihdam oranının bölgeye göre değiştiği görülmüştür. Gaziantep'te, sanayi ve hizmet sektörlerinde kayıtlı istihdamın anlamlı bir şekilde arttığı ve bu sayede kayıt dışı istihdamdaki belirgin düşüşün dengelediği tespit edilmiştir. Hatay'da genel istihdam oranlarında düşüş olduğu, Şanlıurfa'da ise işsizlik oranlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Ücret düzeylerine gelindiğinde ise, sadece Şanlıurfa'da bir düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir.

Runyun (2020), araştırmasında Suriyeli göç akınının Türkiye'deki sermaye hareketleri üzerindeki etkilerini, Türkiye'deki bankacılık göstergeleriyle ilişkilendirerek açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, 2013 ile 2018 arasındaki dönemde tasarruf mevduatlarında meydana gelen değişimler ve diğer kredi kullanım verileri incelenmiştir. Bu analizler, Suriyeli göçmenlerin özellikle tüketici kredileri aracılığıyla toplam bireysel kredilerin artış gösterdiğini ve nakdi ile gayri-nakdi inşaat ve tekstil sektörlerinde ticari kredilerin kullanımında olumlu bir etki yaptığını göstermektedir. Ayrıca, döviz tevdiat hesaplarında yabancı para miktarında bir artış tespit edilmiştir.

Parsıloğlu (2020) çalışmasında Kahramanmaraş'ta ikamet eden GKA Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumlarını analiz etmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda araştırmacı tarafından 400 GKA Suriyeli ile anket yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Kahramanmaraş'ta yaşayan mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarının çok kötü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe sosyal yardımlardan faydalanma oranlarının azaldığı belirlenmiştir.

Gögebakan (2018) tarafından yapılan çalışma, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki vasıfsız işlerde çalışan yerli işçilerin ücretlerine olası etkilerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Sektörel verilere dayanan bir model oluşturularak yapılan analizler sonucunda, il nüfusunun Suriyelilerle birlikte ikiye katlandığı bölgelerde, erkekler için

ortalama günlük ücretlerde %25 ve kadınlar için ise %23 azalma olduğu tespit edilmiştir.

Karadeniz (2016) tarafından gerçekleştirildiği saha çalışmasında, Kilis'te yaşayan GKA Suriyelilerin il ekonomisine olan etkilerini saptamayı amaçlamıştır. Yerel 100 firmayla yapılan anket sonuçlarına göre, katılımcıların %90'ı GKA Suriyelilerin Kilis il ekonomisine tüketici ve istihdam kaynağı olarak olumlu bir katkı sağladığı görüşündedir. Ayrıca, ankete katılan firmaların %47'sinin en az bir Suriyeli çalışanı istihdam ettiği belirlenmiştir.

Miznazi (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma, GKA Suriyelilerin Türkiye'nin GSYİH ve işsizlik oranı üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, GKA Suriyelilerin Türkiye'deki işsizlik oranı üzerinde güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğu ve Türkiye'nin GSYİH'si üzerinde ise zayıf bir negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma, 493 GKA Suriyeli ile yapılan anket çalışmasına dayanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların beşte birinin hiç eğitim almadığı, üçte ikisinden fazlasının ise yalnızca temel eğitime sahip oldukları ve bu nedenle sosyo-ekonomik durumlarının oldukça kötü olduğu belirlenmiştir. Bu durum, iş bulmada zorluklar yaşadıklarını ve genellikle günlük geçici işlerde çalıştıklarını, elde ettikleri gelirin ise çok az olduğunu göstermektedir.

Aksu (2017) çalışmasında, GKA Suriyelilerin yerli işgücünün yerini önemli ölçüde aldığını ve bu durumun kayıt dışı iş kayıplarına yol açtığını iddia etmektedir. Araştırmaya göre, bu durumun özellikle erkekleri etkilediği gözlemlenmektedir. Ayrıca, kayıt dışı sektörde aylık ücretlerin arttığı, ancak saatlik ücretlerin etkilenmediği tespit edilmiştir ve bu durum, çalışma saatlerinde yaşanan artışla ilişkilendirilmektedir.

Gockaj (2022) çalışmasında GKA Suriyelilerin göç ettikleri kentlerde, genç erkeklerin istihdam oranında artış olduğunu ancak genç kızların istihdam oranında herhangi bir değişiklik olmadığını belirlemiştir. Ayrıca, çocuk işçiliği ve çalışma saatleri üzerinde herhangi bir etkinin gerçekleşmediği sonucuna ulaşmıştır.

Önük (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Covid-19 pandemisinin GKA Suriyeliler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, yerel

vatandaşlara kıyasla GKA Suriyeliler, işgücüne katılım ve genel yaşam standartları açısından daha olumsuz etkilenmiştir. Pandemi süreci, Suriyelilerin iş bulma kabiliyetlerini ve ekonomik durumlarını daha da güçleştirmiştir.

Andiç (2018) çalışmasında, Türkiye'deki göçün ve göçmenlerin halk tarafından nasıl karşılandığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada Ardahan ili kamu kurumlarında çalışan rastgele seçilen 500 personel üzerinde anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, iş bulma, çalışma hayatı, kültürel uyum, göçmenlerin Türk vatandaşlığına alınması, göçün ekonomik etkileri gibi konularda halkın göçmenlere yönelik toplumsal kabullerinin ve psikolojik uyumlarının olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Özkarslı (2013) çalışmasında Türkiye'ye göç eden ve iş gücü piyasasına dahil olan Suriyelilerin Mardin ilindeki kayıt dışı istihdama etkilerini ele almaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Suriyeliler toplumun bir kısmı tarafından kira fiyatlarını artması, işsizlik oranlarının yükselmesi ve asayişin bozulması gibi sorunların temel nedeni olarak görülmektedir. Ayrıca büyük oranda güvencesiz çalışmaktalar ve kayıt dışılığı artırmaktadırlar.

Aydın (2016) tarafından yapılan araştırma, Suriye'den kaynaklanan dış göç sürecinin başlangıcı, sebepleri ve göç sonrası durumunun incelendiği bir çalışmayı içermektedir. Sonuç olarak, mülteci hareketlerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki uzun vadeli etkilerinin belirgin olduğunu söylemek mümkündür. Suriye krizi ve bu krizle birlikte gelen göçmenlerin iktisadi etkilerinin sınırlı olmasının yanı sıra, Türkiye'nin makroekonomik göstergelerinde de önemli bir rol oynamadığını ortaya koymaktadır.

Özdek (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Gaziantep ili üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmada, Gaziantep'teki küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) Suriyeli göçmenlere yönelik satış ve pazarlama politikaları incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Gaziantep esnafının Suriyeli göçmenlere özel pazarlama politikaları uygulamadığı tespit edilmiştir. Yani, işletmeler genel olarak Suriyeli göçmenlere yönelik özel bir satış stratejisi veya pazarlama yaklaşımı benimsememektedir. Bununla birlikte, çalışma Suriyeli göçmenlerden duyulan rahatsızlıkların da dile getirildiği Gaziantep halkının bu duruma olan tepkisini yansıtmıştır.

Yıldız (2017), yapmış olduğu çalışmada 2014 yılında Hatay, Kilis, Gaziantep ve Mersin illerinde faaliyet gösteren Suriyeli girişimcilerin özelliklerini tespit etmek üzere araştırmalarda bulunmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, Suriyeli girişimciler, hayatlarını sürdürme motivasyonu ile birlikte yanlarında getirdikleri sermayeyi kullanarak mikro ölçekli işletmeler kurmuşlardır. Bu işletmeler, Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerde faaliyet göstermektedir.

Alabbas (2018), çalışmasında başta Gaziantep olmak üzere Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin iş gücü piyasasında karşı karşıya kaldıkları dil bariyeri, piyasa hakkında bilgi sahibi olmama, mevzuat hakkında bilgisiz olma gibi sorunları tespit etmiştir.

Kuzucu (2018), çalışmasında Gaziantep'e göç eden Suriyeli bireylerin ekonomik entegrasyonunu ve bu kişilerin kentin ekonomisini çeşitli yollarla nasıl etkilediğini ele almaktadır. Aynı zamanda, olası sorunlara karşı nasıl stratejiler geliştirilmesi gerektiği konusuna da odaklanmaktadır. Araştırma, GKA Suriyelilerin Gaziantep ekonomisine etkilerini çeşitli kanallar aracılığıyla incelemekte ve potansiyel sorunlara karşı stratejik yaklaşımlar sunmaktadır.

Dengiz (2018), çalışmasında Hatay'da konumlanan GKA Suriyelilerin girişimcilik yetenekleri ile demografik faktörler arasındaki ilişkiyi araştırarak dikkat çekici sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca Hataya yerleşen Suriyelilerin girişimcilik faaliyetlerine başlamalarını etkileyen unsurları ve bu girişimlerin Hatay ekonomisi üzerindeki etkisini de incelemiştir. Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular, GKA Suriyeli girişimcilerin yatırımları ve işletmelerinin niteliği ile kazanç düzeyleri arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu saptamıştır.

Erdoğan (2018), çalışmasında örneklem olarak konaklama sektöründe istihdam edilen göçmenlerle yapılan bir dizi görüşme ile Türkiye'ye yapılan göçlerin nedenleri araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında toplamda 27 kişi ile görüşme yapılmıştır. Sonuç olarak elde edilen verilere göre Türkiye'ye yapılan göçün ekonomik sebeplerle ve ikili ilişkiler ağına dayanarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Çetiner (2020), çalışmasında Suriye krizi ve kitlesel göçün Türkiye'nin sosyo-ekonomik yükü üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, göç hızının suç oranları, konut satışları, işsizlik ve istihdam oranları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Ceritoğlu ve diğerleri (2015a) tarafından yapılan araştırma, GKA Suriyelilerin işgücü piyasasına olan etkilerini incelemiştir. Çalışmada, GKA Suriyeli gençlerin ve kadınlarının Türkiye işgücü piyasasını etkileyen önemli bir kesim olduğu ortaya konmuştur. Araştırma, GKA Suriyelilerin düşük eğitim düzeyine sahip olduklarını ve vasıfsız işgücü oluşturduklarını göstermektedir. Ayrıca, Suriyelilerin göç etmesiyle birlikte işsizlik oranlarının arttığı, çalışma sürelerinin kısaldığı ve iş arama sürelerinin uzadığı belirtilmektedir.

Ceritoğlu ve diğerleri (2015b) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin 2010-2011 ve 2012-2013 dönemlerinde işgücüne olan etkileri EKK yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, göçün işsizliği artırdığını ve Suriyeli göçmenlerin istihdamının yerli işgücü istihdamı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Assida (2016) Samsun ilinde gerçekleştirdiği çalışmada, 120 kişiden oluşan Suriyeli ve Iraklı göçmen örneklemeyle anket çalışması gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak Samsun'da çalışma koşullarından hoşnut olmama nedenleri sırasıyla şu şekilde tespit edilmiştir; katılımcıların %45,5'i işveren tarafından haksızlığa uğradığını, %33,3'ü ücretlerin düşük olduğunu ve %15,2'si sahip olduğu işin niteliklerinin çok altında kaldığını düşünmektedirler.

Lordoğlu ve Aslan (2016), araştırmalarında, Mardin, Kilis, Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep illerindeki emek piyasalarındaki değişimi incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, 2011'den sonra Mardin, Hatay ve Şanlıurfa'da işsizlik oranlarının Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğu belirtilmiş ve bu şehirlerde göçmenlerin işsizliği artırdığı tespit edilmiştir. İşveren açısından bir yerli işçi yerine iki Suriyelinin çalıştırılmasının maliyetinin daha uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin tarım sektöründe mevsimlik işçilik ve günlük işlerde çalıştığı ve yerli işçilere nazaran düşük niteliklere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Pınar vd. (2016), Şanlıurfa'da gerçekleştirdikleri çalışmada, hizmet, tarım, inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışan GKA Suriyelilere yönelik işverenlerin ve yerli işçilerin bakış açılarını incelemiştir. Şanlıurfa'da 579 işletmeyle görüşülmüş ve bu işletmelerin %13'ü Suriyeli çalıştırmayı düşük ücret ve maliyet avantajı nedeniyle tercih ettiğini belirtmiştir. Araştırma, Suriyeli işgücünün genellikle KOBİ'lerde istihdam edildiğini

göstermektedir. İşverenlerin %60'ı Suriyeli işçi çalıştırma konusuna olumlu yaklaşırken %30'u yabancı işçi istihdamına olumsuz bakmaktadır. İşletmelerin %68'i Suriyeli çalışanların güvenlik sorunlarına yol açtığını, %67'si dil bariyerinden kaynaklı sorunlar yaşandığını, %63'ü Suriyeli çalışanların iş disiplinini bozduğunu, %60'ı ise yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını dile getirmiştir. Ayrıca, %90'ı Suriyelilerin kendi ülkelerine dönmeleri gerektiği düşüncesindedir.

Kınay (2019) tarafından yapılan çalışma, Manisa ilinde ikamet etmekte olan GKA Suriyelilerin göç sonrası yaşadıkları sosyoekonomik değişimlerini ve gelişimlerini incelemeyi ve süreci Manisa ili açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında 102 GKA Suriyeli ile görüşülmüştür. Sonuçlar, GKA Suriyelilerin istihdam ve işsizlik oranlarının değerlendirilmesiyle elde edilmiştir. Buna göre, katılımcıların Manisa'da çalıştıkları iş kollarında kayıt dışı istihdam edildiği saptanmıştır ve bu oran 100 üzerinden 50,9 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, GKA Suriyelilerin savaş öncesi Suriye'deki yaşam standartları ile şu an Türkiye'deki yaşam standartları arasındaki farklılıklar da değerlendirilmiştir. Ankete katılanların tespit edilen şu anki yaşam standartlarının göç öncesi Suriye'deki yaşam standartlarından daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu oran 100 üzerinden 72,5 olarak tespit edilmiştir.

4.3.Araştırmanın Ön Kabulleri

Benzer çalışmaların literatürdeki diğer örneklerine dayanarak, çalışmada yer alan anket sorularının, eğitimsiz Suriyeli nüfus dikkate alınarak açık, basit ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca, saha çalışmasında yer alacak olan Arapça bilen uzmanın, okuma becerisine sahip olmayan katılımcılara yardımcı olmak için hazırda bulunması sağlanmıştır. Katılımcıların manipülasyona veya yönlendirmeye maruz kalmadan, özgür iradeleriyle tüm soruları yanıtlamaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda, araştırmada katılımcıların anket sorularını doğru ve tarafsız bir şekilde yanıtlamalarının sağlanması için gerekli önlemler alınmıştır.

Araştırma kapsamında irdelenen konular; hazırlanan anket formunda, İnegöl imalat sanayinde çalışan Suriyelilere uygulanmıştır. Anket kapsamında; demografik özellikler, gelir durumları, entegrasyon ile ilgili mevcut sosyo-ekonomik durum, istihdamda yaşadıkları sorunlar ve Suriyelilerin tersine göç tutumlarını tespit etmeye

yönelik sorular yöneltilmiştir. İnegöl’de Suriyelilerin yoğun olarak çalıştığı imalat sanayinde yaklaşık bir buçuk ay saha araştırması yapılarak süreç tamamlanmıştır. Bu süreçteki boşluklar; İnegöl mobilya sanayi ve metal sanayi gibi Suriyelilerin yoğun olarak çalıştıkları bölgelerle sınırlı tutulmuş, çalışmanın alt sınırı 14 yaş olarak belirlenmiş ve çeşitli meslek gruplarında yer alan Suriyelilerle yüz yüze anket yapılmıştır.

4.4. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Araştırmanın Hipotezleri

4.4.1. Çalışmada yararlanılan yöntem

Araştırma, nicel yöntem ile gerçekleştirilecek olup karma araştırma (mixed method) desenleri içinde yer alan bir yöntemden yeterli sonuç alınamadığında, destekleyici, bütünüleyici ve entegre edici iki veya daha fazla yöntemin bir arada kullanılmasını, böylece yöntemin kapsamını ve kalitesini artırmayı hedefleyen üçleme (Triangulation) deseni ile tasarlanmıştır. *Nicel araştırma;* Sosyal ve fiziksel dünyanın benzer bir yaklaşımla incelenebileceği fikrine dayanan ve bu nedenle sosyal olguların doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerle analiz edilmesi gerektiğini savunan pozitivist bir perspektif ekseninde şekillenmektedir. Nicel araştırmalar, sayısal verilerin istatistiksel çözümlemeleri aracılığıyla sosyal olguları inceleyerek neden-sonuç ilişkilerini ortaya çıkarmayı ve sosyal düzenin yasalarını keşfetmeyi amaçlamaktadır. Temel olarak, önceden belirlenen hipotezleri test etmek amacıyla geniş ölçekli örneklem gruplarından sayısal veriler toplanmakta, bu veriler istatistiksel olarak analiz edilmekte ve elde edilen bulgular genelleme yapma amacı gütmektedir. Nicel veriler, laboratuvar ortamında gerçekleştirilen deneyler veya gözlemler ile saha araştırmaları sırasında yapılan gözlemler, anketler veya yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilebilir. Bu bağlamda araştırmacı tarafından 55 sorudan oluşan anket formu hazırlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde araştırma evreni ve Örneklemi, veri toplama yöntemi ve veri analiz yöntemleri hakkında bilgilere yer verilecektir.

4.4.2. Araştırmanın hipotezleri

Bilimsel araştırmaların temelini oluşturan hipotez, doğruluğu veya yanlışlığı sınanmak üzere ileri sürülen bir önermedir. Araştırmacılar, bir araştırma sorunu veya olay hakkında bir yorum yapabilmek veya öngöründe bulunabilmek için hipotezler oluştururlar. Hipotezler, bilimsel yöntemlerle yürütülecek çalışmalarda kritik bir eşiktir ve araştırmacılara olayı anlamlandırmak ve açıklamalar geliştirebilmek için

sınanabilir ve ölçülebilir önermeler geliştirme imkânı sunar. Hipotezler, çoğu zaman deneysel veya gözlemsel araştırmalara başlarken ilk etapta oluşturulur. Ancak bazen araştırmanın derinleşmesi, yöntemin değişmesi, araştırmacının hesaba katmadığı sınırlılıklar vb. nedenlerle hipotez oluşturma zamanı değişkenlik gösterebilir. Araştırmacılar, gözlemledikleri bir olaya ve olguya ilişkin bir teori veya varsayım ortaya koyarlar ve bu varsayımın doğruluğu hipotezlerle test edilir.

Hipotez, genellikle iki bileşenden oluşur: bağımsız değişken ve bağımlı değişken. Bağımsız değişken, araştırmacı tarafından gelecek etkilere ve manipülasyonlara açık veya doğrudan değiştirilebilecek bir değişkeni ifade eder. Bağımlı değişken ise bağımsız değişkenden etkilenen, ölçülebilen ve gözlemlenmeye müsait değişkeni ifade eden bir kavramdır. Hipotezler, test edilebilir olmalı ve verilerle doğrulanabilir veya yanlışlanabilir olmalıdır. Aksi takdirde araştırmanın amacına hizmet etmeyeceklerdir. Araştırmacılar, hipotezi test etmek için uygun bir yöntem veya deney planlarlar ve verileri analiz ederek hipotezin doğrulanıp doğrulanmadığını veya reddedilip reddedilmediğini tespit ederler. Böylece bilimsel bilgiyi ilerletmek ve teorilerin geliştirilmesi veya güncellenmesi için önemli bir adım atılmış olur.

Çalışmada toplam On üç adet hipotez oluşturulmuştur. Hipotezlerin meydana getirilmesinde araştırmacının bireysel gözleminde ve 2011 sonrası Suriye’den Türkiye’ye yaşanan kitlesel göçe ilişkin literatürde bulunan ulusal tezler, makaleler, yazılı bildiriler, kitaplar, dergiler, medyada yer bulan içerikler vb. kaynaklardan elde edilen fikirler etkili olmuştur. Oluşturulan hipotezler şu şekildedir;

H₁. Cinsiyet ve iş bulma süreleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₂. İş memnuniyeti ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃. GKA Suriyeliler göç öncesi mesleklerini göç sonrası da icra edebilmektedirler.

H₄. Çalışma izni durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₅. GKA Suriyelilerin Türkiye’de yeni meslekler öğrenmesi mesleki eğitim kursları yoluyla sağlanmaktadır.

H₆. Cinsiyet ve aylık gelir arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₇. Cinsiyet ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

- H₈. GKA Suriyeliler yerel işçilere kıyasla daha fazla mesai yapmaktadırlar.
- H₉. GKA Suriyeliler çoğunlukla asgari ücret düzeyinin altında ücret almaktadırlar.
- H₁₀. Cinsiyet ve terfi etme durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H₁₁. GKA Suriyeliler Geçici koruma yönetmeliğine ilişkin yeterli bilgiye sahiptir.
- H₁₂. Yaş ve birden fazla mesleğe sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H₁₃. Yaş ile tersine göç durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- Hipotezlere ilişkin değerlendirmeler SPSS 25 programı vasıtasıyla yapılacak bazı testler ile detaylı bir şekilde tezin ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

4.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Anket uygulama sürecinde İnegöl'de yaklaşık 18.000 Suriyeli bulunmaktaydı. Araştırmanın evreni bu şekilde ifade edilebilir. Bu veriye göre %95 güven derecesinde 380 kişilik örneklem büyüklüğü gerekmektedir. Örneklem çerçevesinin belirlenmesi sürecinde, İnegöl'de yaşayan tüm Suriyelilere ulaşmanın zaman ve bütçe kısıtlamaları nedeniyle mümkün olmadığı dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra, görüşmelerin yapıldığı hedef kitlede düşük eğitim düzeyinin yaygın olması gibi dış etkenler, veri toplama sürecini zorlaştırmış ve çalışmada belirleyici bir rol oynamıştır. Bu değişkenler, araştırma sürecinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Bu çalışmada, evren hakkında eksik bilgilere sahip olduğumuz ve evreni oluşturan bireylere ulaşmanın zor olduğu durumda kullanılan Kartopu örnekleme tekniği benimsenmiştir. Örneğin, belirli bir etnik veya dini gruba mensup bireyler, kaçak göçmenler veya kayıt dışı işçiler gibi gruplarla ilgili araştırmalar yapılırken, bu gruplara kimlerin dahil olduğunu tespit etmek mümkün olmayabilir. Bu durumda araştırmacı, örnekleme uygun birkaç kişiyle görüşerek aynı özelliklere sahip diğer kişiler hakkında bilgi toplamaktadır. Bu süreç tekrarlanarak yeterli sayıda kişiyle görüşmeler tamamlanır. Kartopu tekniği, hedeflenen grubun içerisinde iletişim ağının bulunması durumunda anlamlı hale gelmektedir. Ancak bazı riskli gruplarda (örneğin uyuşturucu satıcıları, şiddet mağdurları, eski hükümlüler vb.), bireyler diğer kişilerin adlarını araştırmacıya vermek konusunda çekimser davranabilirler. Bu sınırlamalarla

birlikte, kimlerin örnekleme girmesi gerektiğinin belirlenemediği durumlarda kullanışlı bir teknik olarak değerlendirilmektedir (Lin, 1976, s. 163; Earl, 2004, s. 184).

Bu çalışmada, bir diğer teknik olarak amaçsal örneklem seçim tekniği kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme, bazı durumlarda evrenin özellikleri hakkındaki bilgiye dayanarak ve araştırmanın amacına uygun olarak örneklem seçme yöntemidir. Araştırmacı, evreni temsil ettiğini ve evrenin tipik bir alt grubunu örneklem olarak seçtiğini düşündüğü bir grubu hedeflemektedir. Özellikle örneklem çerçevesinin belirli olmadığı durumlarda ve araştırmacının evren hakkında bilgi sahibi olduğu durumlarda amaçsal örnekleme tekniği kullanılmaktadır (Lin, 1976, s. 158). Suriyeliler ekseninde bu yöntem ile örneklem Türkiye’de yoğun sanayi bölgelerinden olan Bursa ili ve Bursa ili özelinde de sanayisi ve istihdam olanakları ile öne çıkan İnegöl ilçesine indirgenmiştir. İnegöl’de elde edilecek veriler bize Bursa iline ilişkin bir fikir verecek ve dolayısıyla Türkiye genelinde GKA Suriyelilerin istidamda yaşadığı sorunlara ilişkin bir değerlendirme yapabilmek mümkün olacaktır.

4.6. Anketin Dizaynı ve Veri Toplama Sürecinin Arka Planı

İlk olarak GKA Suriyelilerin ve işverenlerin izni alınarak organize sanayi, mobilya ve ağaç işleri sanayi, metal sanayi, oto sanayi vb. GKA Suriyelilerin yoğun olarak çalıştığı bölgelerde çok sayıda işçi ve işveren ile görüşmeler gerçekleştirildi. Araştırma amacına uygun şekilde anlamlı soruların belirlenebilmesi için ön görüşmeler ile sorunların tasarımına ilişkin genel bir çerçeve çizildi. Ayrıca merkezi yönetim kuruluşları, yerel yönetim kuruluşları ve STK’lara ziyaretler yapılarak ilgili yöneticilere araştırmayla ilgili bilgi verilmiştir. Bu görüşmelerin GKA Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı problemlerden bilim insanlarını, kamu kurum ve kuruluş yöneticilerini ve STK’ları haberdar etme açısından önemli olduğu söylenebilir.

İlk etapta 93 soru olması planlanan anket formu Tez izleme Komitesinin tavsiyeleri ve anketin uygulama zorluğu sebebiyle kısaltılarak 55 soruya indirilmiştir. Öncelikle gözlem sürecinde elde edilen bilgilere ek olarak konuya ilişkin literatür taranmış, istihdamda GKA Suriyeliler adına öne çıkan temel sorunlar tespit edilmiştir. Konumuzla bağlantılı olan ve güvenilirliği test edilmiş çeşitli anketlerden bazı sorular derlenmiştir. Anket oluşturulurken soruların tezin amacına hizmet etmesi, basit ve

anlaşılır olması ve etik kurallara aykırı olmaması noktasında özen gösterilmiştir. Sürecin tamamında öncelikle Tez izleme komitesi üyeleri ile tam koordinasyon sağlanmış, ayrıca uzman kişilerden görüşler alınmıştır. Tez izleme komitesi üyelerinin nihai onayı alındıktan sonra son aşamada Etik Kurul onayı alınarak anketin uygulama süreci başlatılmıştır.

4.7. Veri Toplama Yöntemi

Anketin yapısını incelendiğimizde beş çeşit sınıflandırma yapabiliriz. İlk olarak demografik bilgiler, daha sonrasında ise mesleki durum, memnuniyet düzeyleri, çalışma koşulları ve tersine göçe ilişkin fikirlerin tespitine yönelik çoktan seçmeli soru grupları bulunmaktadır. Anket formu bilgisayar ortamında Microsoft Word ile oluşturulmuş ve ihtiyaç duyulan sayıda çıktıları alınarak hazır edilmiştir. Anketler İnegöl'deki Suriyelilerin yoğun olarak çalıştıkları organize sanayi, mobilya ve ağaç işleri sanayi, metal sanayi, oto sanayi vb. bölgeler dolaşarak yüz yüze yaptırılmış, soruları cevaplayan kişilerle birebir iletişim kurularak kendilerinden anketlere gerekli olan zamanı ayırmaları ve samimiyetle cevaplar vermeleri istenilmiştir. Bu sayede özellikle online anketlerde ve aynı anda topluca yapılan anketlerde sık karşılaşılan gelişigüzel aceleyle cevaplandırma durumunun önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Uygulanan 419 anket formundan 407 adeti değerlendirilmeye uygun görülmüştür. Saha çalışmasında, ankete ek olarak gözlem yöntemi de kullanılmıştır. Bu yöntem, Suriyelilerin yaşadığı çevre koşullarını, sosyal ilişkilerini, dışa karşı tutumlarını ve psikolojik durumlarını anlamak amacıyla kullanılmıştır. Gözlem yönteminin araştırmacıya sağladığı en önemli avantaj, bazı durumlarda görüşmelerle anlaşılamayan problem hakkında daha detaylı bilgi edinebilmek ve Suriyelilerin Türkiye'de karşılaştıkları zorluklar karşısında verdikleri reaksiyonları anlamaya çalışmaktır. Bu yöntem, araştırmacılara katılımcıların davranışlarını doğrudan gözlemlene ve analiz etme imkânı sağlayarak daha kapsamlı bir değerlendirme yapma fırsatı sunmaktadır.

Araştırmada, öncelikle katılımcılarla kendi doğal ortamlarında görüşmek, bunun mümkün olmaması halinde gönüllünün rızasına uygun mekân seçilmesine ve anketin uygulanması esnasında katılımcı ve araştırmacı dışında herhangi birinin ortamda bulunmamasına özen gösterilmiştir. Buna karşın katılımcının arzu etmesi halinde

yanında refakatçi bulundurabilmesine de izin verilmiştir. Ayrıca arzu edenlerin anketi tek başına dilediği ortamda cevaplandırmasına müsaade edilmiştir.

Uygulama sürecinde araştırma mekânlarında rahatsızlık oluşturabilecek (gürültü, işi engelleme, günlük yaşam akışını engelleme vb.) unsurlar bağlamında gerekli tedbirlerin alınmasına ve anket sorularının katılımcıları rahatsız edici, yanıltıcı, mahremiyeti zedeleyici ve manipüle edici niteliklerden uzak olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların, Türkçe bilmemesi ihtimali göz önünde bulundurularak Arapça tercüman hazırda tutulmuştur.

4.8.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde, katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra diğer değişkenlere ait dağılımların belirlenmesi amacıyla frekans ve yüzde analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, katılımcıların özelliklerini ve grup içindeki dağılımlarını daha iyi anlamak ve istatistiksel sonuçlar elde etmek amacıyla yapılmıştır. SPSS programı, verilerin istatistiksel analizini gerçekleştirmek için yaygın olarak kullanılan bir araçtır ve araştırmanın amacına uygun analizlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Araştırmada kapsamında araştırma öncesi belirlenen sorulara yönelik oluşturulan hipotezlerin test edilmesinde, kategorik değişkenler arasındaki ilişkilerin %95 güven aralığında istatistiki olarak belirlenmesi için ki-kare, One-Way Anova, One Sample T test, Welch, Brown-Forsythe, Spearman's rho, Pearson, Games-Howell, Correspondence Analysis testleri yapılmıştır. Ki-kare testi, gözlenen ve beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir test yöntemidir. Bu test, genellikle nitel verilerin analizinde tercih edilir. Aynı zamanda, belirli bir ölçüde az veya çok olarak nitelendirilebilen sürekli değişkenler de ki-kare testine tabi tutulabilir. Ki-kare testi, serbestlik derecesi (sd) kavramıyla tanımlanır. Dağılımın ortalaması sd'ye ve varyansı ise sd'nin iki katına eşittir. Ki-kare değerleri sıfır ile artı sonsuz arasında değişir. Dağılım, küçük sd değerlerinde basık bir yapıya sahip olmasına rağmen, sd değeri arttıkça normal dağılıma yaklaşır. Ki-kare dağılımı sürekli bir dağılımı temsil eder (Güngör ve Bulut, 2008, s. 84). Diğer testleri de kısaca özetlemek gerekirse bir veya daha fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkendeki farklı gruplar arasındaki varyansın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılan istatistiksel analiz

yöntemlerdir. Bu testler hipotezleri doğrulamak veya yanlışlamak amacıyla araştırmacılar tarafından sıkça tercih edilmektedirler.

4.9. Bulgular

Çalışmanın dördüncü ve son bölümü, anket sorularına verilen cevapların istatistiksel analiz sonuçları ve bu sonuçlardan yapılan yorumlardan müteşekkildir. Örneklemi oluşturan 407 katılımcının demografik özellikleri, mesleki durumları, çalışma koşulları, memnuniyet düzeyleri, sosyo-ekonomik durumları ve tersine göç düşüncelerine ilişkin değişkenler, tespit edilen sayısal ifadelerle SPSS tabloları aracılığıyla gösterilmiştir. Tüm tabloların altında yapılan analizler ve yorumlar, değişkenler arasında yapılan ilişkilendirme çalışmaları ve sonuçlarının sunulduğu kısımda yer almaktadır.

4.9.1. Demografik bulgular

İlk olarak GKA Suriyelilerin profillerini, göç süreci ve kimlik algılarıyla ilgili bilgileri açığa çıkarabilmek amacıyla, çalışmanın ilk aşamasında demografik yapı incelenmiştir. Örnekleme dahil edilen katılımcıların demografik özellikleri frekans analizi kullanılarak gösterilmiş ve elde edilen verilerin analizleri ve yorumları yapılmıştır.

Tablo 4. 1. Demografik Veriler

		Sayı	%
Cinsiyet	Erkek	366	89,9
	Kadın	41	10,1
	Toplam	407	100
Yaş	14-24	107	26,3
	25-35	216	53,1
	36-49	81	19,9
	50-64	3	0,7
	Toplam	407	100
Medeni durum	Bekar	212	52,1
	Evli	195	47,9
	Toplam	407	100

Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil	118	29
	İlkokul	121	29,7
	Ortaokul	129	31,7
	Lise	31	7,6
	Üniversite	8	2
	Toplam	407	100

Tablo 4.1. (Devam) Demografik Veriler

Tablo 4.1’de, Suriyeli çalışanların Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımları incelenmiştir. Suriyeli çalışanların %10,1’inin kadın, %89,9’unun erkek, yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %26,3’ünün 14-24 yaş, %53,1’inin 25-35 yaş, %19,9’unun 36-49 yaş, %0,7’sinin ise 50-64 yaş olduğu belirlenmiştir. 65 yaş ve üzeri bir katılımcı bulunmamaktadır. Görüleceği üzere Suriyeli çalışanların %79,4’ü 14-35 yaş aralığında bulunmaktadır ve oldukça genç bir profile sahiptirler. 407 katılımcıdan yalnızca 41 kadın katılımcı bulunmaktadır. Bazı katılımcıların da belirttiği üzere, Suriye kültüründe kadının ev dışı çalışması çok fazla benimsenmemektedir ve erkekler zorunlu olmadıkça eşlerini çalıştırma taraftarı değildir. Ayrıca kadınların iş hayatına ek olarak genelde sosyal hayatta da aktif olduklarını söylemek pek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla saha araştırmasına çoğunlukla erkek çalışanlar katılım göstermiştir.

Medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %47,9’unun evli, %52,1’inin bekâr, eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde ise, %29,7’sinin okur-yazar olmadığı, %29,7’sinin ilkokul, %31,7’sinin ortaokul, %7,6’sının Lise ve %2’sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

GKA Suriyelilerin medeni durum bilgisi araştırma için oldukça önemlidir. Çalışan bir GKA Suriyelinin evli olması kimi zaman hanede çalışan sayısını artırabilmektedir. Bu anlamda evlilik kurumu hane halkı gelirini doğrudan etki eden bir faktör olarak düşünülebilir. Ayrıca evli olmak, Türkiye’ye göçün maddi yükünü artırmakta ve ulus aşırı alanlardaki nakit para transferlerine kadar maddi refahın göstergesi olabilmektedir. Bekar kişilerde ise, sabit yaşamsal giderleri karşılama ve varsa ev arkadaşlarıyla veya diğer üçüncü kişilerle (aile üyeleri, akrabalar vb.) kazancı

paylaşmaları nedeniyle maddi refah düzeylerini etkilemektedir. Gerçekten de anketin uygulama sürecinde GKA Suriyelilere yönelik gözlemler ve ikili sohbetler vasıtasıyla elde edilen verilere göre bekar GKA Suriyeliler ortak bir evi birçok Suriyeliyle birlikte kullanmakta ve hatta bazen geniş bir mekânda ranzalar ile sayıları 40-50 kişiyi bulan Suriyeli gruplar ile topluca yaşamaktadırlar. Bu şekilde aylık giderlerini minimize etmeyi başarmaktadırlar. Ek olarak ikili görüşmelerde bekar olan birçok Suriyeli aylık gelirinin bir bölümünü farklı şehirde ikamet eden veya Suriye’de kalmış aile üyelerine gönderdiğini belirtmiştir.

50 yaş ve üzeri yaş grubu çalışan Suriyeli sayısının en düşük olduğu yaş grubu olarak göze çarpmaktadır. Suriyeli çalışanların medeni durumları arasında önemli bir fark görülmemektedir. Eğitim durumlarına göre analiz edilen Suriyeli çalışanların daha çok ilkokul ve ortaokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir. En düşük gruplar ise lise ve üniversite eğitime sahip olanlardan oluşmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi araştırmaya katılan GKA Suriyelilerin yaşlarının büyük oranda 50 yaş altı olmasının ana nedeni daha çok bu kişilerin en temel hakları olan can güvenliklerini yani yaşama haklarını garanti altına almayı istemeleridir. Diğer nedenler ise zengin istihdam olanaklarına erişebilmek gerek yanlarında gerekse Suriye’de ikamet eden aile fertlerine daha iyi yaşam standartları sağlayabilmek ve çocuklarına daha iyi öğrenim görebilmeleri ve geleceklerini çizebilmeleri için uygun koşullar sağlayabilmek gibi amaçlar sıralanabilir. Göç ile ilgili çoğu araştırma da ortaya konulduğu gibi yaşlılar gençlere göre daha az göç etme eğilimindedirler. Buradan hareketle ileri yaştaki GKA Suriyelilerin doğup büyüdüğü topraklardan kolay kolay kopmak istememeleri de İnegöl’e göç eden 50 yaş üstü Suriyelilerin sayıca neden az olduğunun bir nedeni olarak düşünülebilir.

Tablo 4. 2. Hane Halkı Büyüklüğü

		Sayı	Yüzde %
Hane Halkı Büyüklüğü	Tek başıma yaşıyorum	51	12,5
	2-3	132	32,4
	4-6	140	34,4
	7-10	74	18,2

	10+	10	2,5
	Toplam	407	100,0

Tablo 4.2. (Devam) Hane Halkı Büyüklüğü

Hane halkı büyüklüğüne ilişkin veriler incelendiğinde katılımcıların %12,5'i tek başına yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların %32,4'ü 2-3 kişiden, %34,4'ü 4-6 kişiden, %18,2'si 7-10 kişiden ve yalnızca %2,5'i 10 veya daha fazla kişiden oluşan hane halkı büyüklüğüne sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. 3. Hane Halkı Büyüklüğü- Ailedeki Çalışma Durumuna İlişkin Çapraz Tablo

			Aile de tek çalışan siz misiniz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Hane Halkı Büyüklüğü	Tek başıma yaşıyorum	Sayı	51	0	51
		% H.H. B	100,0%	0,0%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	28,7%	0,0%	12,5%
	2-3	Sayı	61	71	132
		% H.H. B	46,2%	53,8%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	34,3%	31,0%	32,4%
	4-6	Sayı	56	84	140
		% H.H. B	40,0%	60,0%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	31,5%	36,7%	34,4%
	7-10	Sayı	10	64	74
		% H.H. B	13,5%	86,5%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	5,6%	27,9%	18,2%
	10+	Sayı	0	10	10
		% H.H. B	0,0%	100,0%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	0,0%	4,4%	2,5%
Toplam		Sayı	178	229	407
		% H.H. B	43,7%	56,3%	100,0%
		% Aile de tek çalışan siz misiniz?	100,0%	100,0%	100,0%

Hane halkı büyüklüğü ve ailedeki çalışma durumuna ilişkin çıktılar incelendiğinde tek çalışanların %28'i hali hazırda tek başına yaşadığını, %34,3'ü 2-3 kişilik, %31,5'i 4-6

kişilik, %5,6'sı 7-10 kişilik hane halkı büyüklüğüne sahip olduğunu belirtmiştir. 10 ve üzeri kişiden oluşan hanelerde tek başına çalışana rastlanmamıştır.

Birden fazla çalışana sahip hane halklarının %31'i 2-3 kişiden, %36,7'si 4-6 kişiden, %27,9'u 7-10 kişiden, %4,4'ü ise 10 ve üzeri kişiden oluşmaktadır. Hane halkı sayısının artmasıyla çalışan sayısının arttığı açıkça görülmektedir. Chi-square test istatistiği 0.05'ten küçük (p-value (0,000)<=0.05) olduğu için hane halkı büyüklüğü ile çalışma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

Tablo 4. 4. Yaş- Türkçe İletişim Düzeyi

			Türkçe seviyesi				Toplam
			Zayıf	Orta	İyi	Çok iyi	
Yaşınız?	14-24	Sayı	15	35	47	10	107
		%	14,0%	32,7%	43,9%	9,3%	100,0%
	25-35	Sayı	28	111	72	5	216
		%	13,0%	51,4%	33,3%	2,3%	100,0%
	36-49	Sayı	10	39	32	0	81
		%	12,3%	48,1%	39,5%	0,0%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	53	188	151	15	407
		%	13,0%	46,2%	37,1%	3,7%	100,0%

Tablo 4.4. incelendiğinde 14-24 yaş grubunun Türkçe seviyesi %14 zayıf, %32,7 orta, %43,9 iyi, %9,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 25-35 yaş grubunun Türkçe seviyesi %13 zayıf, %51,4 orta, %33,3 iyi, %2,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 36-49 yaş grubunun Türkçe seviyesi %12,3 zayıf, %48,1 orta, %39,5 iyi, %0 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. Son olarak 50-64 yaş grubunda ise Türkçe seviyesi %100 oranda orta düzeyde ölçülmüştür. 50-64 yaş arası katılımcı sayısının düşük olması bu yaş grubuna yönelik anlamlı çıkarımlar yapmayı güçleştirmektedir. Genel oranlara bakıldığında katılımcıların %83,3 orta veya iyi derecede Türkçe iletişim kurabildiğini ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında ankete katılan Suriyelilerin yaş ortalamalarının nispeten düşük olması ve Suriye göçünün üzerinden 10 yıl geçmesi göz önüne alındığında zaman, yaş ve ortam faktörünün GKA Suriyelilerin Türkçe öğrenme yeteneklerini yükselttiği sonucuna ulaşılabilir. Araştırma esnasındaki gözlemler ve nitel görüşmeler de göstermektedir ki başta üniversiteler bünyesindeki Türkçe eğitim merkezleri ve

MEB’e bağılı olan halk eğitim merkezlerinin Türkiye’ye gelen Suriyelilerin Türkçe öğrenmesinde önemli katkıları olmuştur. Buna ek olarak; kamu kurum ve kuruluşlarının kursları, özel kurslar ve internet üzerinden erişebilecekleri ücretsiz Türkçe dil eğitimi videolarının da büyük katkı sağladığı ifade edilmektedir. Ayrıca katılımcılar Türkiye’ye ilk geldikleri zaman diliminde dil bariyeri ile karşı karşıya kaldıklarını, Türkçe bilmediklerini, çalışmak ve hayatlarını kurabilmek için Türkçeyi öğrenmek zorunda olduklarını açıkça ifade etmektedirler.

4.9.2.Mesleki duruma ilişkin bulgular

Çalışma deneyimi mülteci olsun olmasın her insanın yaşadığı afet vb. durum sonucu karşılaştığı yeni sosyo-ekonomik hayatında belirleyici bir etkidir. İnsanlar edindikleri meslek sayesinde yeni oluşan olumsuz durumda kendilerini idame edecek kadar gelire sahip olabilir ve kendi edindikleri meslekleri sayesinde bir toplumsal sınıfa entegre olmaları kolaylaşabilir. Edinilen meslek bir çeşit sermaye hâlini almaktadır. Oluşan sosyal sermaye kişilerin toplumsal yapılarda katılımlarına ve sonraki yaşamlarına rekabet de dâhil özel kazanç ve yetkinlik kazanmalarına olanak vermektedir. GKA Suriyelilerin de göç etmeden önceki eğitimleri, diplomaları, edindikleri meslekler yanlarında getirdikleri paralardan daha önemli olmuştur. Meslek sahibi olanlar kendilerine uygun ya bir iş bulmuş ya da kendi işlerini icra etmek için işletmeler kurmuşlardır. Bu durum bazıları için kendi ülkelerinden daha da müreffeh bir yaşama ulaşmalarına olanak tanımıştır. Suriye’de küçük bir işletmesi olan göçmenler bir süre sonra göç ettiği yerde kendi mesleği çerçevesinde bir işletme açtığında kendisiyle beraber göç eden insanlar da bu işletmelere rağbet etmektedir. Aynı etnik yapı ve mağduriyetin oluşturduğu sınıf bilinci ile bu tür işletmeler daha hızlı ve güçlü organize olup her geçen gün güçlenmektedir.

Tablo 4. 5. Katılımcıların Göç Öncesi Mesleki Durumu

			Suriye’deki mesleğiniz /işiniz nedir?						Toplam
			Kamu çalışanı	Kendi hesabına bağımsız çalışan	Genel Beden İşçisi	İşsiz/Öğrenci	Çalışmıyordum/ Ev hanımı	Diğer	
Yaş	14-24	Sayı	0	17	23	44	16	7	107
	24	%	0,0%	15,9%	21,5%	41,1%	15,0%	6,5%	100,0%

	25-35	Sayı	4	75	75	10	20	32	216
		%	1,9%	34,7%	34,7%	4,6%	9,3%	14,8%	100,0%
	36-49	Sayı	0	28	27	0	21	5	81
		%	0,0%	34,6%	33,3%	0,0%	25,9%	6,2%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	0	3	0	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	4	120	125	54	60	44	407
		%	1,0%	29,5%	30,7%	13,3%	14,7%	10,8%	100,0%

Tablo 4. 5. (Devam) Katılımcıların Göç Öncesi Mesleki Durumu

Tablo 4. 5’de görüleceği üzere katılımcıların göç etmeden önceki meslekleri %1’i kamu çalışanı, %29,5’i kendi hesabına bağımsız çalışan, %30,7’si genel beden işçisi, %13,3’ü işsiz/öğrenci, %14,7’si çalışmıyordum/ev hanımı, %10,8’i ise diğer meslekler şeklinde vuku bulmuştur.

Tablo 4. 6. Katılımcıların Göç Sonrası Mesleki Profili

			Şu anki mesleğiniz/ işiniz nedir?							Toplam
			Genel Beden İşçisi	Mobilya işçisi	Metal İşçisi	Tekstil İşçisi	Tamir ve bakım elemanı	Kendi hesabına bağımsız çalışan	Diğer	
Yaş	14-24	Sayı	11	51	25	0	17	3	0	107
		%	10,3%	47,7%	23,4%	0,0%	15,9%	2,8%	0,0%	100,0%
	25-35	Sayı	14	137	34	2	15	8	6	216
		%	6,5%	63,4%	15,7%	0,9%	6,9%	3,7%	2,8%	100,0%
	36-49	Sayı	3	45	17	6	7	3	0	81
		%	3,7%	55,6%	21,0%	7,4%	8,6%	3,7%	0,0%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	0	0	0	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	28	236	76	8	39	14	6	407
		%	6,9%	58,0%	18,7%	2,0%	9,6%	3,4%	1,5%	100,0%

Tablo 4.6 incelendiğinde GKA Suriyelilerin İnegöl’e göç ettikten sonra çalıştıkları meslek grupları görülmektedir. Katılımcıların %6,9’u genel beden işçisi, %58’i mobilya işçisi, %18,7’si metal işçisi, %2’si tekstil işçisi, %9,6’sı tamir ve bakım elemanı, %3,4’ü kendi hesabına bağımsız çalışan, %1,5’u ise diğer meslekler grubundan olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. 7. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlik Durumu

			Şu an çalıştığınız iş ile asıl mesleğiniz arasında bir bağlantı var mı?			Toplam
			Evet	Kısmen	Hayır	
Yaş	14-24	Sayı	22	3	82	107
		%	20,6%	2,8%	76,6%	100,0%
	25-35	Sayı	40	17	159	216
		%	18,5%	7,9%	73,6%	100,0%
	36-49	Sayı	31	0	50	81
		%	38,3%	0,0%	61,7%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	93	20	294	407
		%	22,9%	4,9%	72,2%	100,0%

Tablo 4.7 incelendiğinde Suriyeli çalışanların göç öncesi ve sonrasındaki mesleki durumlarının benzerlik oranı %22.9 evet, %4.9 kısmen ve %72.2 hayır şeklinde tespit edilmiştir. Yukarıda Suriyelilerin meslekleri ve şu an çalıştıkları işler hakkındaki verilerin de gösterdiği gibi Suriyeli çalışanların %72'sinin şu an çalıştıkları iş ile meslekleri arasında bir bağlantının olmadığı görülmektedir. Bağlantı oranı en yüksek olan yaş grubu %38.3 oranla 36-49 yaş grubunda gerçekleşmiştir.

Suriyelilerin mesleki benzerliğin olmayışı, aslında niteliksiz oldukları anlamına gelmez. Çalışmalar, Suriyelilerin meslek dışı alanlarda çalışmak zorunda kaldıklarını ve bu nedenle çalıştıkları işlerle ilgili bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını göstermektedir. Tablo 4.7'ye göre işleri ile meslekleri arasında bağlantı olanların oranı %22,9'dur.

Tablo 4. 8. Yaşınız? * Kaç Farklı Mesleğiniz Bulunmaktadır?

			Kaç farklı mesleğiniz bulunmaktadır?			Toplam
			Tek bir mesleğim var	Birden fazla mesleğe sahibim	Vasıf gerektiren mesleğim yok	
Yaşınız?	14-24	Sayı	62	21	24	107
		%	57,9%	19,6%	22,4%	100,0%
	25-35	Sayı	107	57	52	216
		%	49,5%	26,4%	24,1%	100,0%
	36-49	Sayı	29	32	20	81
		%	35,8%	39,5%	24,7%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	198	113	96	407
		%	48,6%	27,8%	23,6%	100,0%

Tablo 4.8 incelendiğinde katılımcıların %48,6'sı tek bir mesleğe, %27.8'i ise birden fazla mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. %23,6 oranında katılımcı vasıf gerektiren herhangi bir mesleğe sahip olmadığını belirtmiştir. AFAD'ın 2014 yılında gerçekleştirdiği anket çalışmasında kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yaklaşık yarısının mesleğinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (AFAD, 2014). Ankete katılan erkeklerin yaklaşık %80'i belirli bir mesleği olduğunu belirtirken, kadınlarda bu oran %10 olarak tespit edilmiştir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun mesleği olmadığı ve savaş öncesinde de çalışmadıkları görülmektedir. Bu veriler, çalışmamızdaki anket sonuçlarıyla uyumlu bir tablo çizmektedir. Çalışmamızdaki katılımcıların yaklaşık %80'i en az bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, AFAD tarafından yapılan çalışma ile saha araştırmamızın sonuçları arasında tutarlılık olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4. 9. Yaşınız? * Çalışma İzni Durumunuz?

			Çalışma izni durumunuz?		Toplam
			Çalışma iznim var	Çalışma İznim yok	
Yaşınız?	14-24	Sayı	12	95	107
		%	11,2%	88,8%	100,0%
	25-35	Sayı	17	199	216
		%	7,9%	92,1%	100,0%
	36-49	Sayı	15	66	81
		%	18,5%	81,5%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	3
		%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	44	363	407
		%	10,8%	89,2%	100,0%

Tablo 4.9 incelendiğinde katılımcıların %10.8'i çalışma iznine sahip olduğunu, %89.2'si ise çalışma iznine sahip olmadığını belirtmiştir. Son dönemde Türkiye, kaçak çalışan GKA Suriyelilere yönelik "çalışma izni" verme çabalarını hızlandırmıştır. Özellikle 3.4 milyonu aşkın GKA Suriyeli, inşaat, tekstil ve hizmet sektörleri başta olmak üzere çeşitli alanlarda istihdam edilmektedir. Suriyelilerin düşük ücretlerle kaçak işçi olarak çalışmaları, bazı işletme sahipleri ve işverenler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Niteliksiz işgücü piyasasında önemli bir artış yaşanmıştır. Bu durum, kayıt dışı ekonominin yakın zamanda gerilemesi beklentisini zayıflatmaktadır.

Tablo 4. 10. Yaşınız? * Türkiye’de Toplam Ne Kadar Süredir Çalışıyorsunuz?

			Türkiye’de toplam ne kadar süredir çalışıyorsunuz?					Toplam
			1 yıldan az	1-2 yıl	3-4 yıl	5-6 yıl	7 yıldan fazla	
Yaş	14-24	Sayı	12	6	33	31	25	107
		%	11,2%	5,6%	30,8%	29,0%	23,4%	100,0%
	25-35	Sayı	0	13	11	79	113	216
		%	0,0%	6,0%	5,1%	36,6%	52,3%	100,0%
	36-49	Sayı	0	9	8	14	50	81
		%	0,0%	11,1%	9,9%	17,3%	61,7%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	0	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Toplam	Sayı	12	31	52	124	188	407
	%	2,9%	7,6%	12,8%	30,5%	46,2%	100,0%

Tablo 4. 10. (Devam) Yaşınız? * Türkiye’de Toplam Ne Kadar Süredir

Çalışıyorsunuz?

Tablo 4. 10 incelendiğinde katılımcıların Türkiye’de toplam çalışma süreleri %2.9 1 yıldan az, %7.6 oranında 1-2 yıl, %12.8 oranında 3-4 yıl, %30.5 oranında 5-6 yıl, %46.2 oranında ise 7 yıldan fazla şeklinde tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse yarısı Türkiye’de 7 yıldan fazla iş tecrübesine sahiptir.

Tablo 4. 11. Yaşınız? * Şu Anki İşinizde Yerine Getirdiğiniz Mesleğinizi Ne Zaman Edindiniz?

			Şu anki işinizde yerine getirdiğiniz mesleğinizi ne zaman edindiniz?			Toplam
			Göç öncesi Suriye’de	Göç sonrası Türkiye’de	Vasıf gerektiren mesleğim yok	
Yaş	14-24	Sayı	21	63	23	107
		%	19,6%	58,9%	21,5%	100,0%
	25-35	Sayı	52	110	54	216
		%	24,1%	50,9%	25,0%	100,0%
	36-49	Sayı	38	24	19	81
		%	46,9%	29,6%	23,5%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	114	197	96	407
		%	28,0%	48,4%	23,6%	100,0%

Tablo 4. 11 incelendiğinde katılımcıların %28,’i şu anki işinde yerine getirdiği mesleğini göç öncesi Suriye’de, %48,4’ü göç sonrası Türkiye’de edindiğini belirtmiştir. %23,6 oranında katılımcı vasıf gerektiren bir mesleğinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4. 12. Yaşınız? * Bu İşten Önce Başka İşlerde Çalıştınız Mı?

			Bu işten önce başka işlerde çalıştınız mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yaş	14-24	Sayı	82	25	107
		%	76,6%	23,4%	100,0%
	25-35	Sayı	194	22	216
		%	89,8%	10,2%	100,0%
	36-49	Sayı	65	16	81
		%	80,2%	19,8%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	3
		%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	344	63	407
		%	84,5%	15,5%	100,0%

Tablo 4.12 incelendiğinde katılımcıların %84.5'i mevcut işinden önce farklı işlerde çalıştığını belirtirken %15.5 oranında katılımcı başka bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Bu verilerden yola çıkarak GKA Suriyelilerin büyük oranda farklı işler yaptığı ve iş değiştirmenin yaygın olduğunu öne sürebiliriz. Bunun birinci nedeninin sahada ki gözlemlerden yola çıkarak ücret farklılıkları olduğunu söylemek mümkündür. Diğer nedenler arasında ise işin zorluğu, ücret dışı yan hakların (ulaşım, yemek, ikramiye, izin vb.) olmaması, çalışma ortamındaki problemler gösterilebilir.

Tablo 4. 13. Yaşınız? * Ne Kadar Zamandır Mevcut İşinizde Çalışıyorsunuz?

			Ne kadar zamandır mevcut işinizde çalışıyorsunuz?					Toplam
			3 aydan az	3-6 ay	7-12 ay	1-3 yıl	3 yıldan fazla	
Yaş	14-24	Sayı	22	27	16	15	27	107
		%	20,6%	25,2%	15,0%	14,0%	25,2%	100,0%
	25-35	Sayı	19	24	44	60	69	216
		%	8,8%	11,1%	20,4%	27,8%	31,9%	100,0%
	36-49	Sayı	3	11	12	14	41	81
		%	3,7%	13,6%	14,8%	17,3%	50,6%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	0	0	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	44	62	75	89	137	407
		%	10,8%	15,2%	18,4%	21,9%	33,7%	100,0%

Yukarıdaki Tablo 4.13 de görüldüğü üzere Suriyeliler, sanılanın aksine, girdikleri işlerde devamlılık göstermektedir. Çalışanların %10.8'i 3 aydan az, %15.2'si 3-6 ay, %18.4'ü 7-12 ay, %21.9'u 1-3 yıl ve %33.7'si ise 3 yıldan fazla zamandır mevcut işinde çalışmaktadır. Suriyeli çalışanların sürekli iş değiştirdiği düşüncesiyle ilgili yanlış bir algı olduğu ortaya çıkmaktadır. Verilerden de anlaşılacağı üzere, Suriyeli çalışanların %55'i bir yıl veya daha uzun süre aynı işte çalışmaya devam etmektedir. Bu durum, Suriyeli çalışanların işlerinde istikrarlı bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Tablo 4. 14. Yaşınız? * Türkiye’de Meslek Edindiyseniz Bu Hangi Yolla Oldu?

			Türkiye’de meslek edindiyseniz bu hangi yolla oldu?					Toplam
			İş başında çalışarak / pratikle	Meslek Edindirme Kursları ile	Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla	Diğer	Türkiye’de Meslek edinmedim/ Mesleğim Yok	
Yaş	14-24	Sayı	71	2	10	0	24	107
		%	66,4%	1,9%	9,3%	0,0%	22,4%	100,0%
	25-35	Sayı	131	0	27	4	54	216
		%	60,6%	0,0%	12,5%	1,9%	25,0%	100,0%
	36-49	Sayı	56	0	3	0	22	81
		%	69,1%	0,0%	3,7%	0,0%	27,2%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	261	2	40	4	100	407
		%	64,1%	0,5%	9,8%	1,0%	24,6%	100,0%

Göçün beraberinde getirdiği ekonomik sorunlara karşı birçok Suriyeli göçmen hayatını idame edebilmek için yeni meslekler öğrenmek zorunda kalmıştır. İnegöl yapısı itibariyle bir sanayi kenti olması hasebiyle iş kolları da bu gerçeğe göre şekillenmiştir. Bazı GKA Suriyelilerin göç öncesi meslekleri sanayi kentlerindeki iş kolları ile uyum yakalama konusunda yetersiz kalmıştır. Bu nedenle GKA Suriyeliler kent ekonomisine ve istihdam yapısına adapte olabilmek için yeni meslekler öğrenme durumunda kalmışlardır.

Tablo 4.14 incelendiğinde 14-24 yaş grubunda meslek edinme yolları 66,4% oranla iş başında/pratikte, 1,9% oranında Meslek Edindirme Kursları ile, 9,3% oranında Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla gerçekleşmiştir. 22,4% oranında grup ise Türkiye’de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 25-35 yaş grubunda meslek edinme yolları 60,6% oranda İş başında çalışarak / pratikle, 12,5% oranda Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla, 1,9% oranda diğer yollarla gerçekleşmiştir. Bu yaş grubundaki 25,0% oranında katılımcı Türkiye’de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 36-49 yaş grubunda meslek edinme yolları 69,1% İş başında çalışarak / pratikle, 3,7% Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla gerçekleşmiştir. Bu yaş grubundaki 27,2% oranında katılımcı Türkiye’de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 50-64 yaş grubunun tamamı İş başında çalışarak / pratikle meslek edindiğini belirtmiştir.

Tablo 4. 15. Yaşınız? * İnegöl’e Göç Ettikten Sonra İlk İşinizi Bulmanız Ne Kadar Süre İçinde Gerçekleşti?

			İnegöl'e göç ettikten sonra ilk işinizi bulmanız ne kadar süre içinde gerçekleşti?					Toplam
			1 aydan az	1-2 ay	2-5 ay	6- 12 ay	12 aydan fazla	
Yaş	14-24	Sayı	40	42	23	0	2	107
		%	37,4%	39,3%	21,5%	0,0%	1,9%	100,0%
	25-35	Sayı	135	62	6	6	7	216
		%	62,5%	28,7%	2,8%	2,8%	3,2%	100,0%
	36-49	Sayı	40	17	9	9	6	81
		%	49,4%	21,0%	11,1%	11,1%	7,4%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	0	0	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	215	121	41	15	15	407
		%	52,8%	29,7%	10,1%	3,7%	3,7%	100,0%

Bir kente gerçekleşen göçten sonra göçmen grubunun barınma probleminin giderilmesinin akabinde yapılacak ilk iş hayatı idame etmek için gerekli olan sabit gelir arayışına girmektir. Sürecin doğası bunu gerektirmektedir. İş arama sürelerinin uzaması göçmenlerin mağduriyetini artırmakta ve göçmenlerin topluma olan maliyetini de yükseltmektedir. Sosyal yardımlara olan bağımlılık artmakta ve bu da devletin üstündeki yükün artması anlamına gelmektedir. İnegöl gelişmiş sanayisi ile çalışma istek ve arzusundaki kişilerin rahatlıkla iş bulabildiği bir kent olma özelliğine

sahiptir. Tablo 4.15 incelendiği zaman görüleceği üzere sahadan toplanan veriler bunu desteklemektedir.

Tablo 4.15 de görüldüğü üzere 82,5% oranında katılımcı İnegöl'e göç ettikten sonra kısa bir süre sayılabilecek 2 aydan az sürede ilk işini bulduğunu belirtmiştir. Bunda en önemli etkenler İnegöl sanayinde açık iş sayısının yüksek olması ve GKA Suriyelilerin iş tercihinde çok seçici olmamalarıdır. Katılımcıların ilk işini bulma süresi 52,8% oranında 1 aydan az, 29,7% oranında 1-2 ay, 10,1% oranında 2-5 ay, 3,7% oranında 6-12 ay, 3,7% oranında ise 12 aydan fazla şeklinde gerçekleşmiştir.

4.9.3. Yaşam kalitesine ilişkin bulgular

Yaşam kalitesi tanımlaması zor ve ölçülmesi güç bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde birbirinden ayrılmış birçok boyutu bulunduran bu kavram zamana, mekâna ve bireyden bireye keskin farklılıklar göstermektedir. Bu sebeple sosyal bilimciler arasında yaşam kalitesini göreceli ve öznel bir kavram olarak tanımlama eğilimi bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşam kalitesini, “bireylerin kültürel bağlamları içindeki yaşamlarını ve yaşamlarındaki değer sistemlerini ve hedeflerini, standartlarını ve ilgilerini algılamaları” şeklinde tanımlamaktadır. Yaşam kalitesi, son yüzyılda insan hakları konusunda yaşanan ilerlemelerle birlikte, politik kararların alınması sürecinde önemli bir gösterge olmuş, toplumların bir şekilde ulaşmayı amaçladığı evrensel bir hedef halini almıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yaşam kalitesi kavramını psikolojik durum, fiziksel sağlık, bağımsızlık düzeyi, çevresel özellikler, sosyal ilişkiler ve maneviyat gibi altı temel alana ayırmaktadır. Bu alt alanlar, bireylerin yaşam kalitesini etkileyen önemli faktörleri kapsamaktadır. Bunlar arasında günlük yaşam aktivitelerinin yeterliliği, temel gereksinimlerin karşılanması, yorgunluk ve bitkinlik hissi, gelecek beklentileri ve kaygıları, itibar, seksüel fonksiyonlar, sağlık durumu, konfor ve rahatlık, ekonomik ve sosyal güvence, sosyal ilişkiler, kendini ifade etme ve inanç gibi etkenler yer almaktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin yaşam kalitesini belirleyen önemli ölçütlerden biri de iş hayatlarıdır. Çalıştıkları işteki memnuniyet düzeyleri, ücret düzeyleri, hane halkı gelirleri ve beklentilerinin karşılanıp karşılanmaması, yaşam kalitelerinin artmasında veya azalmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bölümde, araştırmanın odak noktası olan GKA Suriyelilerin ekonomik refahına ilişkin çıktılar değerlendirilecektir.

Tablo 4. 16. Yaşınız? * Hali Hazırda Yaptığınız İşten Memnun Musunuz?

			Hali hazırda yaptığınız işten memnun musunuz?				Toplam
			Hayır değilim	Kararsızım	Kısmen Memnunum	Kesinlikle memnunum	
Yaş	14-24	Sayı	11	6	25	65	107
		%	10,3%	5,6%	23,4%	60,7%	100,0%
	25-35	Sayı	45	11	78	82	216
		%	20,8%	5,1%	36,1%	38,0%	100,0%
	36-49	Sayı	9	0	26	46	81
		%	11,1%	0,0%	32,1%	56,8%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	68	17	129	193	407
		%	16,7%	4,2%	31,7%	47,4%	100,0%

Tablo 4.16 incelendiğinde katılımcıların %16,7'si yaptıkları işten memnun olmadıklarını, %31,7'si kısmen memnun olduklarını, %47,4'ü kesinlikle memnun olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların sadece %4,2'si kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. GKA Suriyelilerin yaklaşık olarak %80 oranda yaptıkları işten genel olarak memnun olduğu görülmektedir. Emek sömürüsüne oldukça açık olan göçmen gruplarında genel algıya zıt olan bu tür sonuçların ortaya çıkması sürpriz olarak karşılanmamalıdır. Suriyeliler özelinde bir değerlendirme yaparken, onların içinde bulundukları şartların beklenti düzeylerini düşük tuttuğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgası iç savaş gibi ciddi bir zorunlu göç sebebiyle yaşanmıştır. Dolayısıyla GKA Suriyelilerin beklenti düzeyi minimum seviyelerde seyretmektedir. GKA Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonu ilerledikçe beklenti düzeylerinin de gelecekte artacağı bir gerçektir.

Tablo 4. 17. Yaşınız? * Şu Anki Ekonomik Durumunuz Suriye’deki Ekonomik Durumunuza Kıyasla Nasıl?

			Şu anki ekonomik durumunuz Suriye’deki ekonomik durumunuza kıyasla nasıl?					Toplam
			Çok kötü	Kötü	Aynı	İyi	Çok iyi	
Yaş	14-24	Sayı	2	39	27	36	3	107
		%	1,9%	36,4%	25,2%	33,6%	2,8%	100,0%
	25-35	Sayı	6	36	55	113	6	216
		%	2,8%	16,7%	25,5%	52,3%	2,8%	100,0%
	36-49	Sayı	0	12	21	46	2	81
		%	0,0%	14,8%	25,9%	56,8%	2,5%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	3	0	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	8	87	103	198	11	407
		%	2,0%	21,4%	25,3%	48,6%	2,7%	100,0%

Tablo 4.17 incelendiğinde “şu anki ekonomik durumunuz Suriye’deki ekonomik durumunuza kıyasla nasıl?” sorusuna katılımcıların %2 si çok kötü, %21,4’ü kötü, %25,3’ü aynı, %48,6’sı iyi, %2,7’si ise çok iyi cevabını vermiştir. Arap baharı ve beraberinde getirdiği iç karışıklıklar hiç şüphesiz en büyük darbelerden birini muhatap ülkelerin ve hatta çevre ülkelerin ekonomilerine vurmuştur. Sosyal hayatın neredeyse bitmesi, iç ve dış ekonomik hareketlerin durma noktasına gelmesi, her türlü üretim faaliyetlerinin düşmesi tersine göç hareketlerini de güçleştirmektedir. Savaş öncesi Suriyelilerin ülkelerindeki sahip oldukları ekonomik refah düzeyleri ile göç sonrası elde ettikleri ekonomik refah düzeyini karşılaştıran bu soru da dikkate değer sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcıların %50’den fazlası göç sonrası ekonomik durumlarının göç öncesine göre daha iyi olduğunu belirtmiştir. Yalnızca %23,4 oranında katılımcı ekonomik durumlarının göç sonrası daha kötüye gittiğini belirtmiştir.

Tablo 4. 18. Yaşınız? * Genel Olarak İnegöl Sosyo-Ekonomik Beklentilerinizi Karşılammakta mıdır?

			Genel olarak İnegöl sosyo-ekonomik beklentilerinizi karşılamakta mıdır?				Toplam
			Evet	Kısmen	Kararsızım	Hayır	
Yaş	14-24	Sayı	56	21	2	28	107
		%	52,3%	19,6%	1,9%	26,2%	100,0%
	25-35	Sayı	98	80	3	35	216
		%	45,4%	37,0%	1,4%	16,2%	100,0%
	36-49	Sayı	46	24	0	11	81
		%	56,8%	29,6%	0,0%	13,6%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	0	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	200	125	8	74	407
		%	49,1%	30,7%	2,0%	18,2%	100,0%

İnegöl gibi sanayi yoğun şehirlerde göçmen varlığının temel sebebi doğal olarak istihdam imkanlarının çokluğuyla açıklanmaktadır. Şehirde üretim yapan işverenler açısından göçmenler ucuz iş gücü anlamına gelirken, göçmenler açısından ise bu şehir ve işverenler iş bolluğu ve çalışma izninden muaf para kazanma imkânı anlamına gelmektedir. Şehirdeki göçmen nüfusun artması veya azalması bu beklentinin karşılanma düzeyiyle paralellik göstermektedir.

Tablo 4.18’de görüleceği üzere katılımcıların %49,1’i İnegöl’ün sosyo-ekonomik beklentilerini karşıladığını, %30,7’si kısmen karşıladığını, %18,2’si karşılamadığını belirtmiştir. %2 oranında katılımcı kararsız kalmıştır. Sonuçlardan görüldüğü üzere İnegöl GKA Suriyelilerin beklentilerini büyük oranda karşılamaktadır. Soruya hayır cevabı verilmesinin altında yatan sebepler ikili görüşmelerde tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre; genel olarak son yıllarda yükselen enflasyon oranı nedeniyle artan pahalılığın beklentilerin karşılanma düzeyinin düşmesine neden olduğu söylenebilir.

Tablo 4. 19. Aylık Olarak Net Ne Kadar Ücret Alıyorsunuz? * Yaşınız?

			Yaş				Toplam
			14-24	25-35	36-49	50-64	
Ücret Düzeyi	4250 TL	Sayı	35	53	21	3	112
	Altı	%	31,3%	47,3%	18,8%	2,7%	100,0%
	4250 TL	Sayı	25	35	8	0	68
	(Asgari Ücret)	%	36,8%	51,5%	11,8%	0,0%	100,0%
	4251-5000	Sayı	27	111	31	0	169
		%	16,0%	65,7%	18,3%	0,0%	100,0%
	5001-7000	Sayı	17	10	19	0	46
		%	37,0%	21,7%	41,3%	0,0%	100,0%
	7000+	Sayı	3	7	2	0	12
		%	25,0%	58,3%	16,7%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	107	216	81	3	407
		%	26,3%	53,1%	19,9%	0,7%	100,0%

Tablo 4.19' da görüleceği üzere ücret düzeyi "4250 TL Altı" olan grupta en yüksek yüzdeye sahip olan yaş aralığı, %47,3 ile 25-35 yaş grubudur. Diğer yaş gruplarının dağılımı ise %31,3 14-24 yaş aralığında, %18,8 36-49 yaş aralığında ve %2,7 50-64 yaş aralığında şeklindedir. Toplamda, bu ücret düzeyindeki çalışanların %26,3'ü 14-24 yaş aralığındadır.

Ücret Düzeyi "4250 TL (Asgari Ücret)" olan grupta en yüksek yüzdeye sahip olan yaş aralığı, %51,5 ile 25-35 yaş grubudur. Diğer yaş gruplarının dağılımı ise %36,8 14-24 yaş aralığında, %11,8 36-49 yaş aralığında ve %0,0 50-64 yaş aralığında şeklindedir. Toplamda, bu ücret düzeyindeki çalışanların %53,1'i 25-35 yaş aralığındadır. Ücret Düzeyi "4251-5000" olan grupta en yüksek yüzdeye sahip olan yaş aralığı, %65,7 ile 25-35 yaş grubudur. Diğer yaş gruplarının dağılımı ise %16,0 14-24 yaş aralığında, %18,3 36-49 yaş aralığında ve %0 50-64 yaş aralığında şeklindedir. Toplamda, bu ücret düzeyindeki çalışanların %65,7'si 25-35 yaş aralığındadır. Ücret Düzeyi "5001-7000" olan grupta en yüksek yüzdeye sahip olan yaş aralığı, %41,3 ile 36-49 yaş grubudur. Diğer yaş gruplarının dağılımı ise %37,0 14-24 yaş aralığında, %21,7 25-35 yaş aralığında ve %0,0 50-64 yaş aralığında şeklindedir. Toplamda, bu ücret düzeyindeki çalışanların %41,3'ü 36-49 yaş aralığındadır. Ücret Düzeyi "7000+" olan grupta en yüksek yüzdeye sahip olan yaş aralığı, %58,3 ile 25-35 yaş grubudur. Diğer

yaş gruplarının dağılımı ise %25,0 14-24 yaş aralığında, %16,7 36-49 yaş aralığında ve %0,0 50-64 yaş aralığında şeklindedir. Toplamda, bu ücret düzeyindeki çalışanların %58,3'ü 25-35 yaş aralığındadır.

GKA Suriyelilerin ücret seviyesi, ülkeye yerleşme sürecinde karşılaştıkları zorluklara ve iş gücü piyasasına erişimlerine bağlı olarak değişmektedir. GKA Suriyeliler işgücü piyasasında dezavantajlı bir konumda oldukları için çoğu zaman emek yoğun ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. GKA Suriyelilerin ücret seviyesi konusunda genel bir kural yoktur. Bazıları iyi eğitilmiş ve deneyimli oldukları için, ücret bakımından diğerlerine göre daha avantajlı bir konuma sahip olabilmektedirler fakat genel toplama bakıldığında sayıları azınlıkta kalmaktadır. Toplamda %27,5 oranda GKA Suriyelinin asgari ücret düzeyi altında ücret aldığı görülmektedir. Gözlemler ve yüz yüze görüşmelerde yapılan tespite göre bu oranın çoğunluğunu 4000 TL bandında ücrete sahip Suriyeliler oluşturmaktadır. İnegöl'de ortaya çıkan bu tabloya bakıldığında toplumda yer alan göçmen emek sömürüsü fikrinin bu kent için geçerli olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 4. 20. Aile İçinde Diğer Çalışanlar Dâhil Toplam Hane Halkı Geliriniz Ne Kadar? * Yaşınız?

			Yaş				Toplam
			14-24	25-35	36-49	50-64	
Toplam Hane Halkı Geliri	4250 TL (Asgari Ücret) altı	Sayı	2	5	0	0	7
		%	28,6%	71,4%	0,0%	0,0%	100,0%
	4250 TL (Asgari Ücret)	Sayı	10	17	6	0	33
		%	30,3%	51,5%	18,2%	0,0%	100,0%
	4251-5000 TL	Sayı	15	70	23	0	108
		%	13,9%	64,8%	21,3%	0,0%	100,0%
	5001-7000 TL	Sayı	21	25	25	3	74
		%	28,4%	33,8%	33,8%	4,1%	100,0%
	7001-10000 TL	Sayı	21	74	20	0	115
		%	18,3%	64,3%	17,4%	0,0%	100,0%
		Sayı	38	22	7	0	67

	10001-15000 TL	%	56,7%	32,8%	10,4%	0,0%	100,0%
	15001 TL+	Sayı	0	3	0	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	107	216	81	3	407
		%	26,3%	53,1%	19,9%	0,7%	100,0%

Tablo 4. 20. (Devam) Aile İçinde Diğer Çalışanlar Dâhil Toplam Hane Halkı Geliriniz Ne Kadar? * Yaşınız?

Tablo 4.20 incelendiğinde 4250 TL (Asgari Ücret) altı hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-35 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 28,6'sı bu gelir düzeyindeyken, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 71,4'ü bu gelir düzeyindedir.

4250-5000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-35 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 30,3'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 51,5'i ve 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 18,2'si bu gelir düzeyindedir.

5001-7000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 28,4'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 33,8'i, 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 33,8'i ve 50-64 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 4,1'i bu gelir düzeyindedir.

7001-10000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 18,3'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 64,3'ü, 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 17,4'ü bu düzeyde yer almaktadır. 50-64 yaş aralığındaki kişilerin ise bu gelir düzeyinde hiç yer almadığı anlaşılmaktadır.

Son olarak 10001-15000 TL arası hane halkı gelir düzeyine bakıldığında; bu gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 14-24 ve 50-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 56,7'si, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 32,8'i, 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 10,4'ü ve 50-64 yaş aralığındaki kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Toplam hane halkı geliri, bir ev veya ailenin tüm üyelerinin gelirlerinin toplamını ifade eden bir kavramdır. Bu gelir, hane halkının toplam kazancını, yatırım getirisini, ödenmiş transferleri, sosyal yardımları ve diğer kaynakları içerebilir. Hane halkı geliri, bir evin ekonomik refahını ölçmek için kullanılır ve bir ülkenin ekonomik durumunu anlamak için önemli bir gösterge olarak kabul edilir. Hane halkı üyelerinin gelir dağılımı ve fakirlik seviyeleri gibi sosyal konuların anlaşılmasında da önemli bir role sahiptir. Saha araştırmasının yapıldığı 2022 yılı nisan ayında Türk-İş'e göre açlık sınırı 5.323,64 TL, yoksulluk sınırı ise 17.340 TL olarak hesaplanmıştır. Bu verilerden hareketle ankete katılım sağlayan GKA Suriyelilerin yaklaşık %40'ının toplam hane halkı geliri açlık sınırının altında kalmaktadır. Neredeyse tamamı ise yoksulluk sınırının altında yer almaktadır.

Tablo 4. 21. Yaşınız? * Mevcut İşinize Ek Olarak Farklı İşlerde De Çalışıyor musunuz?

			Mevcut işinize ek olarak farklı işlerde de çalışıyor musunuz?				Toplam
			Hayır, Tek bir işim var	Evet, Birden fazla işte çalışıyorum	Tek bir işim var ama nadiren ekstra işlerde de çalışıyorum	Hayır ama imkânım olsa çalışmak isterdim	
Yaş	14-24	Sayı	46	3	16	42	107
		%	43,0%	2,8%	15,0%	39,3%	100,0%
	25-35	Sayı	143	0	28	45	216
		%	66,2%	0,0%	13,0%	20,8%	100,0%
	36-49	Sayı	75	0	3	3	81
		%	92,6%	0,0%	3,7%	3,7%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	267	3	47	90	407
		%	65,6%	0,7%	11,5%	22,1%	100,0%

Tablo 4.21'de çalışanların ek işlerde çalışıp çalışmadıkları ve yaş gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Genel toplamda bakıldığında katılımcıların %65,6'sı tek bir işte çalışmaktadır ve ek iş yapmamaktadır. %22,1'i ise imkânları olsa ek iş yapmak

istediklerini belirtmişlerdir. %11,5'i ise nadiren de olsa ek işlerde çalışmaktadır. Yalnızca %0,7 oranında katılımcı birden fazla işte çalıştığını belirtmiştir.

14-24 yaş arası katılımcıların %43,0'u tek bir işte, %2,8'i birden fazla işte, %15,0'i nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve %39,3'ü imkânı olsa çalışmak istediğini belirtmektedir. Ayrıca %57 oranında katılımcının devamlı veya nadiren birden fazla işte çalıştığı ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istediği söylenebilir.

25-35 yaş arası katılımcıların %66,2'si tek bir işte, %13,0'u nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve %20,8'i imkânı olsa çalışmak istediğini belirtmektedir. Bu yaş grubunun %33,8'i nadiren birden fazla işte çalıştığı ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istediği görülmektedir.

36-49 yaş arası katılımcıların %92,6'sı tek bir işte çalışmakta, %3,7'si nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve yalnızca %3,7'si imkânı olsa çalışmak istemektedir. Toplamda bu yaş grubunun %7,4'ü nadiren birden fazla işte çalışmakta ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istemektedir. Gerek 25-35 yaş grubunda gerekse de 36-49 yaş grubunda yer alan katılımcılarda düzenli olarak birden fazla işte yer alan katılımcı bulunmamaktadır.

50-64 yaş arası katılımcıların tamamı (%100,0) tek bir işte çalışıyor. Bu yaş grubunda deneklerin sadece 3 kişiden oluşması anlamlı bir sonucun ortaya çıkmasına salık vermemektedir.

Genel olarak tabloyu yorumlayacak olursak; yaş grupları arasında iş durumu ve ek işlere olan ilgi farklılıkların açıkça görülmektedir. 14-35 yaş arası katılımcılar birden fazla işte çalışmaya daha yatkınken, 36-49 yaş arası gruptakiler genellikle tek bir işte çalışmayı tercih etmektedir. 50-64 yaş arası gruptakilerin neredeyse tamamı tek bir işte çalışmaktadır. Sonuç olarak genç işçilerin daha fazla ek iş yapma ihtiyacı hissettiği ve yaş arttıkça bu ihtiyacın azaldığı göze çarpmaktadır. Bunun sebebi olarak yaşları arttıkça kişilerin iş tecrübelerinin artması ve daha yüksek mevkilerde veya ücreti yüksek kalifiye işlerde çalışma ihtimallerinin buna bağlı olarak daha yüksek olması gösterilebilir. Ek olarak kronolojik yaşın yükselmesi genellikle daha az enerji ve zaman anlamına gelebilmekte ve bu nedenle bireylerde ek iş yapmak motivasyonu düşebilmektedir.

4.9.4. Çalışma koşullarına ilişkin bulgular

Çalışma koşulları, bir işyerinde çalışanların işlerini yapmak için karşılaştıkları fiziksel, sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerin bütünüdür. Bu faktörler, iş yerindeki işlerin niteliği, mesai saatleri, ücret düzeyleri, yan haklar, iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri, kurumsallık, hukuki düzenlemeler vb. unsurları içerir. Çalışma koşulları, çalışanların iş performansını, memnuniyetini ve iş yerindeki kalıcılıklarını etkileyen kritik bir faktördür. İşverenlerin yasal düzenlemelere uygun bir şekilde çalışma koşullarını belirlemesi ve uygulaması gerekmektedir. Fakat bu uygulamaların işleyişi her zaman sağlıklı şekilde ilerlememektedir. Kayıt dışı ekonominin varlığı bu işleyişi sekteye uğratan temel nedenlerdendir. Göçmenlerin yasal haklardan mahrum olması onları kayıt dışı ekonominin ana aktörlerinden biri haline getirmektedir.

GKA Suriyeliler açısından bakıldığında dil bariyerleri, yeterli eğitim ve iş tecrübelerinin olmaması, büyük oranda çalışma izninden yoksun olmaları onları yasal düzenlemelere uygun olmayan çalışma koşulları ve ayrımcılık gibi çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına sebebiyet verebilmektedir.

Gerek toplumsal düşünce içinde gerekse akademik literatürde göçmen işçilerin genellikle düşük ücretli, uzun mesai saatleri ve düşük iş güvenliği standartlarına sahip işlerde çalıştırıldığı fikri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde İnegöl özelinde GKA Suriyelileri çalışma koşullarına ilişkin verilere yer verilecektir. Ortaya çıkan veriler incelenecek ve yukarıda bahsettiğimiz fikrin geçerliliği İnegöl açısından yorumlanacaktır.

Tablo 4. 22. Yaşınız? * İş Kaybı Durumunda Yeni İş Bulmanız Ne Kadar Sürüyor?

			İş kaybı durumunda yeni iş bulmanız ne kadar sürüyor?				Toplam
			1 aydan az	1-2 ay	2-5 ay	Hiç işimi kaybetmedim	
Yaş	14-24	Sayı	80	2	0	25	107
		%	74,8%	1,9%	0,0%	23,4%	100,0%
	25-35	Sayı	184	3	3	26	216
		%	85,2%	1,4%	1,4%	12,0%	100,0%
	36-49	Sayı	54	9	0	18	81
		%	66,7%	11,1%	0,0%	22,2%	100,0%

	50-64	Sayı	3	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	321	14	3	69	407
		%	78,9%	3,4%	0,7%	17,0%	100,0%

Tablo 4. 22. (Devam) Yaşınız? * İş Kaybı Durumunda Yeni İş Bulmanız Ne Kadar Sürüyor?

Tablo 4.22'deki verilere bakıldığında yaş gruplarına göre iş kaybı sonrası yeni iş bulma süreleri her yaş grubunda ayrı ayrı görülmektedir. 14-24 yaş aralığındaki katılımcıların %74,8'i iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtmiştir. Bu yaş aralığındaki katılımcıların %23,4'ü hiç iş kaybı yaşamamıştır. 25-35 yaş aralığındaki katılımcıların %85,2'si iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtirken, %1,4'ü 1-2 ay arasında yeni iş bulmuştur. %12'si ise hiç iş kaybı yaşamamıştır. 36-49 yaş aralığındaki katılımcıların %66,7'si iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtirken, %22,2'si hiç iş kaybı yaşamamıştır. 50-64 yaş aralığındaki katılımcılarda iş kaybı yaşayan kişi bulunmamaktadır ve tamamı iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtmiştir.

Bu verilere göre, genel olarak iş kaybı yaşayanların %78,9'u 1 aydan az bir sürede yeni iş bulurken, %17'si hiç iş kaybı yaşamamıştır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, gençlerin yeni iş bulma süresinin daha kısa olduğu, yaş ilerledikçe ise yeni iş bulma süresinin az da olsa arttığı görülmektedir. Bu durum, yaşın iş tecrübesi ve iş arama kanalları üzerindeki etkilerinden kaynaklanabilir. Ayrıca, iş kaybı sonrası yeni iş bulma süresinin uzun olması, GKA Suriyelilerin ekonomik ve sosyal hayatına ciddi etkilere yol açtığı ve göçmen refahının önemli derecede etkilendiği bir gerçektir. Bu sebeple İnegöl özelinde iş bolluğu sebebiyle iş bulma sürelerinin kısa olması GKA Suriyeliler açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4. 23. Yaşınız? * Aynı İşte Çalışan Yerel İşçi ile Aranızda Mesai Saati Farklılığı Var mı?

			Aynı işte çalışan yerel işçi ile aranızda mesai saati farklılığı var mı?			Toplam
			Evet Daha az çalışıyoruz	Evet Daha çok çalışıyoruz	Hayır Farklılık Yok	
Yaş	14-24	Sayı	0	0	107	107
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%

	25-35	Sayı	0	0	216	216
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	36-49	Sayı	0	0	81	81
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	0	0	3	407
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%

Tablo 4.23. (Devam) Yaşınız? * Aynı İşte Çalışan Yerel İşçi ile Aranızda Mesai Saati Farklılığı Var mı?

Tablo 4.23 incelendiğinde katılımcıların tamamının tüm yaş gruplarında yerel işçiler ile mesai saatleri konusunda herhangi bir farklılık bildirmediği görülmektedir. Bu sonuç saha araştırmasında elde edilen en çarpıcı verilerden biridir. Genel olarak toplum içinde, sosyal, yazılı ve görsel medyada ve de akademik literatürde kayıt dışı çalışan göçmen gruplarının yerel çalışanlardan daha fazla çalıştırıldığı, uzun mesai saatlerine tabi tutuldukları, bir bakıma bu konuda sömürüye gayet açık oldukları fikri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Fakat İnegöl özelinde bu düşüncenin hiçbir şekilde yer bulmadığı görülmektedir. İşverenler mesai saatleri konusunda herhangi bir ayrımcılık yapmamaktadır. Bu veri standart mesai saatlerini kapsamaktadır. Fazla mesailer bir sonraki tablo 4.24’de ele alınacaktır.

Tablo 4. 24. Yaşınız? * Ne Sıklıkla Fazla Mesai Yapıyorsunuz?

			Ne sıklıkla fazla mesai yapıyorsunuz?					Toplam
			Her gün	Haftada birkaç gün	Ayda birkaç gün	Yılda birkaç gün	Fazla mesai yapmıyorum	
Yaş	14-24	Sayı	2	18	52	3	32	107
		%	1,9%	16,8%	48,6%	2,8%	29,9%	100,0%
	25-35	Sayı	3	54	108	7	44	216
		%	1,4%	25,0%	50,0%	3,2%	20,4%	100,0%
	36-49	Sayı	3	22	23	4	29	81
		%	3,7%	27,2%	28,4%	4,9%	35,8%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	8	94	183	14	108	407
		%	2,0%	23,1%	45,0%	3,4%	26,5%	100,0%

Tablo 4.24 incelendiğinde 14-24 yaş grubundaki katılımcıların %1,9'u her gün, %16,8'i haftada birkaç gün, %48,6'sı ayda birkaç gün, %2,8'i yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. %29,9 oranında katılımcının fazla mesai yapmadığı görülmektedir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %1,4'ü her gün, %25'i haftada birkaç gün, %50'si ayda birkaç gün, %3,2'si yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. Bu yaş grubundaki %20,4 oranındaki katılımcı fazla mesai yapmamaktadır. 36-49 yaş grubundaki katılımcıların %3,7'si her gün, %27,2'si haftada birkaç gün, %28,4'ü ayda birkaç gün, %4,9'u yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. Bu yaş grubunda yer alan %35,8 oranındaki katılımcı fazla mesai yapmadığını bildirmiştir. 50-64 yaş grubundaki katılımcıların tamamı fazla mesai yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 4. 25. Yaşınız? * Ayda Kaç Saat Fazla Mesai Yapıyorsunuz?

			Mesai Süreleri					Toplam
			10 saat ve altı	10-16 saat	16-30 saat	30 saat ve üstü	Fazla Mesai Yapmıyorum	
Yaş	14-24	Sayı	10	23	9	33	32	107
		%						
		Toplam	2,5%	5,7%	2,2%	8,1%	7,9%	26,3%
	25-35	Sayı	0	32	66	74	44	216
		%						
		Toplam	0,0%	7,9%	16,2%	18,2%	10,8%	53,1%
	36-49	Sayı	1	17	9	25	29	81
		%						
		Toplam	0,2%	4,2%	2,2%	6,1%	7,1%	19,9%
	50-64	Sayı	0	0	0	0	3	3
%								
Toplam		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	0,7%	
Toplam		Sayı	11	72	84	132	108	407
		% Toplam	2,7%	17,7%	20,6%	32,4%	26,5%	100,0%

Tablo 4.25'e bakıldığında 14-24 yaş aralığındaki kişilerin %2,5'i 10 saat ve altında çalışırken, %5,7'si 10-16 saat, %2,2'si 16-30 saat ve %8,1'i 30 saat ve üstünde çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca %7,9'u fazla mesai yapmamaktadır. 25-35 yaş aralığındaki kişilerin ise %7,9'u 10-16 saat, %16,2'si 16-30 saat ve %18,2'si 30 saat ve

üstünde çalışmaktadır. %10,8'i fazla mesai yapmamaktadır. 36-49 yaş aralığındaki kişilerin %0,2'si 10 saat ve altında çalışırken, %4,2'si 10-16 saat, %2,2'si 16-30 saat ve %6,1'i 30 saat ve üstünde çalışmaktadır. Ayrıca %7,1'i fazla mesai yapmamaktadır. Son olarak, 50-64 yaş aralığındaki kişiler de fazla mesai yaptığını bildiren katılımcı olmamıştır. Tüm yaş gruplarını kapsayan toplam verilere bakıldığında, katılımcıların %2,7'si 10 saat ve altı, %17,7'si 10-16 saat, %20,6'sı 16-30 saat ve %32,4'ü 30 saat ve üstünde fazla sürelerle çalışmaktadır. %26,5'i fazla mesai yapmamaktadır.

Tablo 4. 26. Yaşınız? * Fazla Mesai Ücreti Alıyor Musunuz?

			Fazla mesai ücreti alıyor musunuz?			Toplam
			Evet bazen	Evet her zaman	Fazla mesaim yok	
Yaş	14-24	Sayı	2	73	32	107
		%	1,9%	68,2%	29,9%	100,0%
	25-35	Sayı	0	172	44	216
		%	0,0%	79,6%	20,4%	100,0%
	36-49	Sayı	0	52	29	81
		%	0,0%	64,2%	35,8%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	2	297	108	407
		%	0,5%	73,0%	26,5%	100,0%

Tablo 4.26 incelendiğinde 14-24 yaş aralığındaki çalışanların %1.9'unun bazen fazla mesai ücreti aldığı, %68.2'si her zaman fazla mesai ücreti aldığı ve %29.9'u fazla mesai yapmadığı için fazla mesai ücreti almadığı tespit edilmiştir. 25-35 yaş aralığındaki çalışanların %79.6'sı her zaman fazla mesai ücreti almakta ve %20.4'ü fazla mesai yapmamaktadır. 36-49 yaş aralığındaki çalışanların %64.2'si her zaman fazla mesai ücreti almakta ve %35.8'i fazla mesai yapmamaktadır. 50-64 yaş aralığındaki çalışanların tamamı fazla mesai yapmamaktadır

Toplamda, tüm çalışanların %0.5'i bazen fazla mesai ücreti alırken, %73'ü her zaman fazla mesai ücreti almakta ve %26.5'i fazla mesai yapmadığı için fazla mesai ücretleri bulunmamaktadır.

Tablo 4. 27. Yaşınız? * İşyerindeki Diğer Farklı Etnik Kökündeki Çalışanların Size Karşı Yaklaşımları Nasıl?

			İşyerindeki diğer farklı etnik kökündeki çalışanların size karşı yaklaşımları nasıl?				Toplam
			Dışlayıcı	Kötü	Normal/İdare eder	İyi	
Yaş	14-24	Sayı	0	0	17	90	107
		%	0,0%	0,0%	15,9%	84,1%	100,0%
	25-35	Sayı	0	0	56	160	216
		%	0,0%	0,0%	25,9%	74,1%	100,0%
	36-49	Sayı	0	0	19	62	81
		%	0,0%	0,0%	23,5%	76,5%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	0	0	92	315	407
		%	0,0%	0,0%	22,6%	77,4%	100,0%

Tablo 4.27’de yer alan verilere göre, katılımcılar arasında dışlayıcı ya da kötü yaklaşıma maruz kalan kişi bulunmamaktadır. Bu durum olumlu bir işyeri kültürüne işaret edebilir. Ancak, yaklaşık dörtte birlik bir oranla "normal/ idare eder" yanıtı verilmiştir, bu da bazı zorlukların varlığına işaret edebilir. Bu zorlukların neler olduğu ve bu oranın hangi faktörlere bağlı olduğu daha ayrıntılı bir araştırmanın konusudur. Veriler yaş grupları açısından incelendiğinde ise, 14-24 yaş arası gençlerin %84’ünün iyi bir yaklaşımla karşılaştığı görülürken %15,9’unun normal/ idare eder ölçüsünde bir yaklaşıma muhatap olduğu göze çarpmaktadır. 25-35 yaş arasındaki katılımcıların %74’ü "İyi" yanıtı verirken, %25,9’u “normal/ idare eder” yanıtını vermiştir. 36-49 yaş arası katılımcıların %76,5’i iyi bir yaklaşımla karşılaştıklarını belirtirken %23,5’i normal/idare eder yanıtını seçmiştir. Son olarak, 50-64 yaş arası katılımcılar arasında sadece 3 kişi yer almaktadır ve hepsi iyi bir yaklaşımla karşılaştıklarını belirtmiştir.

GKA Suriyeliler, yabancı bir kültür ve dilde çalıştıkları için işyerinde iletişim problemleri ve uyum zorlukları ile karşılaşabilmektedirler. Bu durum, diğer çalışanlar tarafından iş yerinde dışlanma, hor görülme, ayrımcılık ve hatta mobbing davranışlarına maruz kalınmasına neden olabilir. Bu mobbing davranışları, sözlü saldırılar, fiziksel taciz, iş yerinde yalnız bırakılma, görevlerin aşırı yüklenmesi,

sürekli eleştirilme ve hatta işten çıkarılma tehditleri gibi çeşitli şekillerde kendini gösterebilir.

Mobbing, göçmen çalışanların iş yerindeki verimliliğini azaltabilir, psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarına neden olabilir ve hatta işyerinde çalışma hayatını sona erdirebilir. Bu nedenle, iş yerlerinde göçmen çalışanların ayrımcılığa uğramalarını önlemek ve mobbing davranışlarını engellemek için çalışanlar arasında kültürel farkındalık eğitimleri, dil desteği ve ayrımcılıkla mücadele politikalarının uygulanıp uygulanmaması göçmen çalışanların verimliliğini önemli ölçüde etkilemektedir. İnegöl özelinde yukarıdaki veriler incelendiğinde Suriyeli çalışanların yerel çalışanlarla ve diğer farklı etnik kökende çalışanlar ile oldukça uyumlu bir çalışma ortamını paylaştığı yorumu yapılabilir. Suriyeli çalışanların diğer çalışanlar tarafından iş yerinde dışlanma, hor görülme, ayrımcılık ve hatta mobbing davranışlarıyla karşı karşıya kalmadığını veya çok az kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 4. 28. Yaşınız? * Haftalık İzin Gününüz Var Mı?

			Haftalık izin gününüz var mı?			Toplam
			Evet	Hayır	Bazen	
Yaş	14-24	Sayı	91	0	16	107
		%	85,0%	0,0%	15,0%	100,0%
	25-35	Sayı	199	7	10	216
		%	92,1%	3,2%	4,6%	100,0%
	36-49	Sayı	78	0	3	81
		%	96,3%	0,0%	3,7%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	371	7	29	407
		%	91,2%	1,7%	7,1%	100,0%

Tablo 4.28 incelendiğinde; 14-24 yaş grubunda katılımcıların, %85,0'i haftalık izin gününe sahiptir, %15,0'i ise bazen izin kullanmaktadır. 25-35 yaş grubunda katılımcıların, %92,1'i haftalık izin gününe sahiptir, %4,6'sı bazen izin kullanabilirken %3,2'si hiç haftalık izin kullanamamaktadır. 36-49 yaş grubunda katılımcıların, %96,3'ü haftalık izin gününe sahiptir, %3,7'si ise bazen izin kullanabilmektedir. 50-64 yaş grubunun tamamı haftalık izin gününe sahiptir.

Toplam olarak bakıldığında, çalışanların %91,2'si haftada bir gün izin hakkına sahipken %7,1'i bazen izin alabilmekte ve sadece %1,7'si hiç izin kullanamamaktadır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, en yüksek izin kullanım oranı %96,3 ile 36-49 yaş aralığındaki çalışanlarda görülürken, en düşük oran %85,0 ile 14-24 yaş aralığındaki çalışanlarda kaydedildi.

Göçmen çalışanların haftalık izin kullanımı, çalıştıkları ülkenin yasal düzenlemelerine ve işverenin politikalarına bağlı olarak değişmektedir. Bazı ülkelerde, yasalar göçmen çalışanların da haftalık izin hakkına sahip olmalarını sağlar. Ancak, bazı durumlarda göçmen çalışanlar, işverenleri tarafından işten çıkarılma veya vize iptali gibi tehditlerle karşı karşıya kaldıkları için izin kullanmaktan çekinebilmektedirler. Türkiye’de büyük oranda yasal güvenceden mahrum olarak çalışan GKA Suriyeliler bazen izin hakkından yoksun şekilde çalışma durumunda kalabilmektedirler. İnegöl’de çalışan GKA Suriyelilerin %90’ının çalışma iznine sahip olmadığı göz önüne alındığında İnegöllü işverenlerin yasal olarak mecbur olmamalarına rağmen GKA Suriyelilere haftalık izin haklarını büyük oranda (%98,3) verdikleri görülmektedir. Burada genel olarak işverenlerin iyi niyeti, ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve işçi veriminin artırılması gibi etmenler böyle bir tutuma sebebiyet vermektedir. Fakat İnegöl sanayiinde bolca iş imkanının olması, gerektiğinde GKA Suriyelilerin rahatlıkla iş değiştirebildiği ve bu sebeple işverenlerin bu kişileri elden kaçırmaktan ziyade elde tutmaya yöneldiği de bir gerçektir. Çünkü işçi değişikliklerinin sıklığı verimi düşürebilmekte ve işlerin aksamasına sebep olabilmektedir.

Tablo 4. 29. Yaşınız? * Sigorta Dışındaki Yol, Yemek, İkramiye Vb. Yan Haklardan Yararlanıyor Musunuz?

			Sigorta dışındaki yol, yemek, ikramiye vb. yan haklardan yararlanıyor musunuz?				Toplam
			Evet her zaman	Evet bazen	Evet nadiren	Hayır Hiçbir zaman	
Yaşınız?	14-24	Sayı	67	34	6	0	107
		%	62,6%	31,8%	5,6%	0,0%	100,0%
	25-35	Sayı	131	83	2	0	216
		%	60,6%	38,4%	0,9%	0,0%	100,0%
	36-49	Sayı	58	17	6	0	81
		%	71,6%	21,0%	7,4%	0,0%	100,0%

	50-64	Sayı	3	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	259	134	14	0	407
		%	63,6%	32,9%	3,4%	0,0%	100,0%

Tablo 4.29. (Devam) Yaşınız? * Sigorta Dışındaki Yol, Yemek, İkramiye Vb. Yan Haklardan Yararlanıyor Musunuz?

Tablo 4.29'a bakıldığında 14-24 yaş grubunda, katılımcıların %62,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %31,8'i bazen yararlanmakta, %5,6'sı ise nadiren yararlanmaktadır. 25-35 yaş grubunda, katılımcıların %60,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %38,4'ü bazen yararlanmakta, %0,9'u ise nadiren yararlanmaktadır. 36-49 yaş grubunda, katılımcıların %71,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %21'ü bazen yararlanmakta, %7,4'ü ise nadiren yararlanmaktadır. 50-64 yaş grubunda, katılımcıların tamamı (%100) yan haklardan her zaman yararlanmakta olduğunu belirtmiştir.

Sigorta dışındaki yan haklardan hiçbir zaman yararlanamayan katılımcı yoktur. Yaş grupları arasında yan haklardan yararlanma sıklığı açısından önemli bir fark görülmemektedir. Her yaş grubunda en çok “evet her zaman” seçeneği tercih edilmiştir. Yaş grupları arasında en çok yan haklardan yararlanan grup 50-64 yaş grubudur. Bu grupta tüm katılımcılar “evet her zaman” seçeneğini işaretlemiştir. Yaş grupları arasında en az yan haklardan yararlanan grup 36-49 yaş grubudur. Bu grupta “evet nadiren” seçeneği diğer gruplara göre daha fazla tercih edilmiştir.

Çalışanlara ücret dışında sağlanan yan haklar, çalışanların iş performansını, işe bağlılığını, motivasyonunu ve işten duyduğu memnuniyeti yükseltmek için önemlidir. Yan haklar, çalışanların gereksinimlerini gidermek, iş ve kişisel yaşam arasında uyum kurmak, çalışanların kendilerini geliştirmelerine imkân tanımak ve çalışanları ödüllendirmek için kullanılabilir. Bu anlamda Suriyeli çalışanların İnegöl emek piyasalarında yan haklara önemli ölçüde sahip olması kişisel refahlarını artırmaktadır.

Tablo 4. 30. Yaşınız? * İşyeriniz De Sizin veya Başka Bir Suriyeli Çalışanın Terfi Etme Fırsatı Oldu Mu?

			İşyeriniz de sizin veya başka bir Suriyeli çalışanın terfi etme fırsatı oldu mu?			Toplam
			Evet	Fikrim yok	Hayır	
Yaşınız?	14-24	Sayı	86	7	14	107
		%	80,4%	6,5%	13,1%	100,0%
	25-35	Sayı	146	27	43	216
		%	67,6%	12,5%	19,9%	100,0%
	36-49	Sayı	58	3	20	81
		%	71,6%	3,7%	24,7%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	290	40	77	407
		%	71,3%	9,8%	18,9%	100,0%

Tablo 4.30 incelendiğinde, katılımcıların %71,3'ü terfi etme fırsatı olduğunu belirtmiştir. Terfi etme fırsatı olmadığını söyleyenlerin oranı ise %18,9'dur. Fikri olmayanların oranı ise %9,8'dir.

Yaş gruplarına bakıldığında, en fazla terfi etme fırsatı olan grup 14-24 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların %80,4'ü terfi etme fırsatı olduğunu ifade etmiştir. En az terfi etme fırsatı olan grup ise 50-64 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların hiçbiri terfi etme fırsatı olmadığını söylememiş, fakat tamamı fikri olmadığını belirtmiştir. Ancak bu grubun örneklem büyüklüğü çok küçük olduğu için (%0,7) genel sonuçlara etkisi sınırlıdır. Terfi etme fırsatı olmadığını söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu grup ise 36-49 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların %24,7'si terfi etme fırsatı olmadığını belirtmiştir. Fikri olmayanların oranının en yüksek olduğu grup ise 25-35 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların %12,5'i terfi etme fırsatı hakkında bir fikri olmadığını ifade etmiştir.

Genel olarak bakıldığında işyerinde Suriyeli çalışanların çoğunluğu terfi etme fırsatına sahip olduğunu düşünmektedir. Terfi etme fırsatının yaşla birlikte azaldığı görülmektedir. Terfi etme fırsatına ilişkin fikri olmayanların oranının da yaşla birlikte arttığı görülmektedir.

Suriyeli bir çalışan için terfi etme imkânı hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemlidir. Terfi etmek, kayıt dışı çalışan Suriyeli bir göçmenin gelirini artırabilir, iş güvencesini ve sosyal güvenlik haklarından yararlanmasını sağlayabilir ve de işverenle daha eşit bir ilişki kurmasına yardımcı olabilir. Ayrıca terfi etmek, kayıt dışı çalışan Suriyeli bir göçmenin kendine güvenini artırabilir, topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir, ayrımcılık ve önyargıyla mücadele etmesini ve de saygınlık kazanmasını sağlayabilir. Bu bilgiler ile tabloda ki sonuçlar bir arada değerlendirilirse İnegöl sanayiinde yer alan Suriyeli çalışanların terfi etme yoluyla ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirme şansına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4. 31. Yaşınız? * İşveren Tarafından Yakacak Yardımı, Gıda Yardımı, Kira Yardımı Vb. Yardımlar Yapılıyor Mu?

			İşveren tarafından yakacak yardımı, gıda yardımı, kira yardımı vb. yardımlar yapıyor mu?			Toplam
			Evet, Düzenli olarak yapıyor	Evet, bazen yapıyor	Hayır hiç yapılmıyor	
Yaş	14-24	Sayı	0	28	79	107
		%	0,0%	26,2%	73,8%	100,0%
	25-35	Sayı	0	64	152	216
		%	0,0%	29,6%	70,4%	100,0%
	36-49	Sayı	0	23	58	81
		%	0,0%	28,4%	71,6%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	0	115	292	407
		%	0,0%	28,3%	71,7%	100,0%

Tablo 4.31'e göre, işveren tarafından düzenli olarak yardım alan katılımcıya rastlanmamıştır. Bazen yardım alanların oranı ise yalnızca %28,3'tür. Hiçbir şekilde yardım almayanların oranı ise %71,7'dir. Yaş gruplarına bakıldığında, en fazla yardım alan grup 25-35 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların %29,6'sı işveren tarafından bazen yardım aldığını ifade etmiştir. En az yardım alan grup ise 50-64 yaş arasıdır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların tamamı işveren tarafından yardım almadığını belirtmiştir. Ancak bu grubun örneklem büyüklüğü çok küçük olduğu için (%0,7) genel sonuçlara etkisi sınırlıdır. İşverenler tarafından Suriyeli çalışanlara düzenli olarak yardım yapılmamaktadır. Yardım alan Suriyeli çalışanlar azınlıktadır.

Tablo 4. 32. Yaşınız? * İşe Girişte Size Tanımlanan İşiniz Dışında Farklı İşleri De Yapmanız İsteniyor Mu?

			İşe girişte size tanımlanan işiniz dışında farklı işleri de yapmanız isteniyor mu?			Toplam
			Hayır hiçbir zaman	Evet bazen	Evet her zaman	
Yaş	14-24	Sayı	56	41	10	107
		%	52,3%	38,3%	9,3%	100,0%
	25-35	Sayı	140	60	16	216
		%	64,8%	27,8%	7,4%	100,0%
	36-49	Sayı	68	11	2	81
		%	84,0%	13,6%	2,5%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	264	115	28	407
		%	64,9%	28,3%	6,9%	100,0%

Tablo 4.32 incelendiğinde 14-24 yaş grubunda, işe girişte kendilerine tanımlanan işleri dışında farklı işleri yapmaları hiçbir zaman istenmeyenlerin oranı %52,3'tür. Bu oran, diğer yaş gruplarına göre en düşük orandır. Bu grubun %38,3'ü ise bazen farklı işler yapmaları istendiğini belirtmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına göre en yüksek orandır. Bu grubun %9,3'ü ise her zaman farklı işler yapmaları istendiğini ifade etmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına göre en yüksek orandır. Bu sonuçlar, 14-24 yaş grubunun iş tanımına uygun olmayan işler yapma konusunda en fazla çeşitlilik gösteren grup olduğunu göstermektedir.

25-35 yaş grubunda, işe girişte kendilerine tanımlanan işleri dışında farklı işleri yapmaları hiçbir zaman istenmeyenlerin oranı %64,8'dir. Bu oran, diğer yaş gruplarına göre en yüksek orandır. Bu grubun %27,8'i ise bazen farklı işler yapmaları istendiğini belirtmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına göre en yüksek üçüncü orandır. Bu grubun %7,4'ü ise her zaman farklı işler yapmaları istendiğini ifade etmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına göre en yüksek ikinci orandır.

36-49 yaş grubunda, işe girişte kendilerine tanımlanan işleri dışında farklı işleri yapmaları hiçbir zaman istenmeyenlerin oranı %84'tür. Bu oran, diğer yaş gruplarına göre en yüksek orandır. Bu grubun %13,6'sı ise bazen farklı işler yapmaları istendiğini belirtmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına göre en düşük orandır. Bu grubun %2,5'i

ise her zaman farklı işler yapmaları istendiğini ifade etmiştir. 50-64 yaş grubunda ise sadece 3 kişi yer almaktadır ve bu kişilerin hepsi de bazen farklı işler yapmaları istendiğini belirtmiştir.

İşe girişte kendilerine tanımlanan işleri dışında farklı işleri yapmaları istenme durumu ile yaş arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça, farklı işler yapmaları istenme oranı azalmaktadır. Bu durumun nedeni olarak, yaşlı çalışanların daha deneyimli ve uzmanlaşmış olmaları, iş tanımlarına daha uygun işler yapmaları veya işverenlerin yaşlı çalışanlara daha az esneklik göstermeleri gibi faktörler öne sürülebilir.

Çalışanlardan işe girişte belirlenen iş kapsamının dışında farklı iş görevlerinin üstlenilmesi talebi, endüstri ilişkileri perspektifinden bakıldığında hem avantajlı hem de dezavantajlı yönleri olan bir olgudur. Avantajlı yönleri şunlardır:

- Çalışanların beceri ve yetkinlik düzeylerini artırmalarına, yeni bilgi ve deneyim kazanmalarına ve kendilerini geliştirmelerine imkân tanıyabilir. Bu da çalışanların motivasyonunu ve performansını yükseltebilir.
- Çalışanların iş çeşitliliği ve zenginliği algılamalarını güçlendirmelerine, işlerini daha ilgi çekici ve anlamlı bulmalarına ve iş tatmini yaşamalarına katkı sağlayabilir.
- Çalışanların farklı takım ve bölümlerle iş birliği yapmalarına, iletişim ve koordinasyon becerilerini geliştirmelerine ve kurum içi ilişkilerini iyileştirmelerine yardımcı olabilir.

Dezavantajlı yönleri ise şunlardır:

- Çalışanların iş tanımına uygun olmayan sorumluluklar almalarına, iş yükü ve stres düzeylerinin yükselmesine ve iş-yaşam dengesinin bozulmasına yol açabilir.
- Çalışanların kendi asıl işlerine konsantre olmalarını engelleyebilir, performanslarını azaltabilir ve hata yapma riskini artırabilir.
- Çalışanların adaletsizlik ve eşitsizlik duygusuna kapılmalarına, işverenlerine güven duymamalarına ve kuruma bağlılıklarını kaybetmelerine sebep olabilir.

Bu bilgilerden yola çıkaran bu olgunun işverenlerce hassas bir şekilde yönetilmesi gerektiği bir gerçektir. Çünkü hali hazırda dezavantajlı bir durumda olan Suriyeli çalışanların çeşitli iş görevleri üstlenmelerini istemek duruma göre onlara avantaj sağlayabilirken bazen de daha da dezavantajlı bir konuma girmelerine de sebep olabilir. Göçmenler açısından bakıldığında burada belirleyici unsur işin niteliğidir. Genel olarak vasıfsız işlerde çalışan göçmenlerin işlerine ek olarak bazen nitelikli işlerde çalıştırılmaları onlar için bir fırsat olarak görülebilecekken, niteliksiz işlerde çalıştırılmaları ise onlar için gereksiz bir yük olarak görülebilir. Bu yükün yarattığı mağduriyet ekstra ücret ödenerek ortadan kaldırılmadığı takdirde emek sömürüsü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. 33. Yaşınız? * Diğer Çalışanlar Size İşinizle İlgili Yardımcı Oluyorlar Mı?

			Diğer çalışanlar size işinizle ilgili yardımcı oluyorlar mı?			Toplam
			Hayır asla	Evet bazen	Evet her zaman	
Yaş	14-24	Sayı	2	30	75	107
		%	1,9%	28,0%	70,1%	100,0%
	25-35	Sayı	16	62	138	216
		%	7,4%	28,7%	63,9%	100,0%
	36-49	Sayı	4	18	59	81
		%	4,9%	22,2%	72,8%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	22	110	275	407
		%	5,4%	27,0%	67,6%	100,0%

Tablo 4.33'e bakıldığında; 14-24 yaş grubunda, çalışanların %70,1'i iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %28'i ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. %1,9'u ise iş arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 25-35 yaş grubunda, çalışanların %63,9'u iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %28,7'si ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. %7,4'ü ise iş arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 36-49 yaş grubunda, çalışanların %72,8'i iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %22,2'si ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. Bu grubun %4,9'u ise iş

arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 50-64 yaş grubunda, çalışanların tamamı (%100) iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını söylemiştir. Bu oran, diğer üç gruptan çok daha yüksektir. Ancak, bu grubun toplam çalışan sayısına oranı çok düşüktür (%0,7). Bu tablodan çıkarabileceğimiz sonuç, katılımcıların genel olarak iş arkadaşları ile iş birliği içinde çalıştıklarıdır.

Çalışanların aralarında yardımlaşması hem işletme hem de çalışanlar açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bu durum hem çalışanların hem de işletmenin performansını ve verimliliğini artırmaktadır. Yardımlaşma, çalışanların birbirlerine destek olmalarını, bilgi ve deneyim paylaşmalarını, sorunları çözmelerini, yeni beceriler kazanmalarını ve motivasyonlarını yükseltmelerini sağlar. Ayrıca, çalışanların arasındaki güven, saygı ve iş birliği duygularını pekiştirir. Bu da işletmenin içinde daha uyumlu, huzurlu ve verimli bir çalışma ortamı yaratır. Bu anlamda Suriyeli çalışanlara işlerinde yardım edilmesi dezavantajlılıklarının azaltılması bakımından önemlidir.

Tablo 4. 34. Yaşınız? * Yaptığınız İşin Sizi Bedensel Olarak Yıprattığını Düşünüyor musunuz?

			Yaptığınız işin sizi bedensel olarak yıprattığını düşünüyor musunuz?				Toplam
			Hayır	Kararsızım	Kısmen evet	Kesinlikle evet	
Yaş	14-24	Sayı	68	3	29	7	107
		%	63,6%	2,8%	27,1%	6,5%	100,0%
	25-35	Sayı	131	9	61	15	216
		%	60,6%	4,2%	28,2%	6,9%	100,0%
	36-49	Sayı	43	3	25	10	81
		%	53,1%	3,7%	30,9%	12,3%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	3	0	3
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	242	15	118	32	407
		%	59,5%	3,7%	29,0%	7,9%	100,0%

Tablo 4. 34’de görüleceği üzere 14-24 yaş grubunda, katılımcıların %63,6’sı işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %2,8’i kararsız olduğunu, %27,1’i işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %6,5’i işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu belirtmiştir. Bu grubun cevap dağılımı, diğer yaş gruplarına göre daha homojendir. Bu grubun

çoğunluğu işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir. En az sayıda verilen cevap ise kararsızım cevabıdır.

25-35 yaş grubunda, katılımcıların %60,6'sı işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %4,2'si kararsız olduğunu, %28,2'si işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %6,9'u işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu belirtmiştir. Bu grubun cevap dağılımı, 14-24 yaş grubuna benzerdir. Bu grubun çoğunluğu da işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir.

36-49 yaş grubunda, katılımcıların %53,1'i işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %3,7'si kararsız olduğunu, %30,9'u işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %12,3'ü işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu belirtmiştir. Bu grubun cevap dağılımı, diğer yaş gruplarına göre daha heterojendir. Bu grubun çoğunluğu işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir ancak bu oran diğer yaş gruplarına göre daha düşüktür. Bu sonuçlar, bu yaş grubundaki katılımcıların işlerine ilişkin diğer yaş gruplarına göre daha farklı bir görüşe sahip olduklarını ve bedensel yıpranmaya diğer yaş gruplarına göre daha açık olduklarını göstermektedir. 50-64 yaş grubundaki tüm katılımcılar işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4. 35. Yaşınız? * Yaptığınız İşin Sizi Psikolojik Olarak Yıprattığını Düşünüyor Musunuz?

			Yaptığınız işin sizi psikolojik olarak yıprattığını düşünüyor musunuz?				Toplam
			Hayır	Kararsızım	Kısmen evet	Kesinlikle evet	
Yaş	14-24	Sayı	80	3	16	8	107
		%	74,8%	2,8%	15,0%	7,5%	100,0%
	25-35	Sayı	152	21	29	14	216
		%	70,4%	9,7%	13,4%	6,5%	100,0%
	36-49	Sayı	61	0	12	8	81
		%	75,3%	0,0%	14,8%	9,9%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı	296	24	57	30	407
		%	72,7%	5,9%	14,0%	7,4%	100,0%

Tablo 4.35’de görüleceği üzere toplamda katılımcıların %72,7’si hayır, %5,9’u kararsızım, %14’ü kısmen evet, %7,4’ü kesinlikle evet cevabını vermiştir. Bu da yaptıkları işin çoğu kişi için psikolojik yıpranma yaratmadığını göstermektedir.

14-24 yaş grubunda katılımcıların %74,8’i hayır, %2,8’i kararsızım, %15’i kısmen evet, %7,5’i kesinlikle evet cevabını vermiştir. 25-35 yaş grubunda katılımcıların %70,4’ü hayır, %9,7’si kararsızım, %13,4’ü kısmen evet, %6,5’i kesinlikle evet cevabını vermiştir. 36-49 yaş grubunda katılımcıların %75,3’ü hayır, %0’ı kararsızım, %14,8’i kısmen evet, %9,9’u kesinlikle evet cevabını vermiştir. 50-64 yaş grubunda katılımcıların %100’ü hayır cevabını vermiştir.

Tablo 4. 36. Yaşınız? * Çalıştığınız İşyerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirlerine Uyulduğunu Düşünüyor Musunuz?

			Çalıştığınız işyerinde iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulduğunu düşünüyor musunuz?				Toplam
			Hayır	Fikrim yok	Kısmen evet	Kesinlikle evet	
Yaşınız?	14-24	Sayı	5	15	32	55	107
		%	4,7%	14,0%	29,9%	51,4%	100,0%
	25-35	Sayı	2	57	56	101	216
		%	0,9%	26,4%	25,9%	46,8%	100,0%
	36-49	Sayı	0	11	22	48	81
		%	0,0%	13,6%	27,2%	59,3%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	7	83	110	207	407
		%	1,7%	20,4%	27,0%	50,9%	100,0%

Tablo 4.36’ya bakıldığında 14-24 yaş grubunda katılımcıların %51,4’ü kesinlikle evet, %29,9’u kısmen evet, %14’ü fikrim yok ve %4,7’si hayır yanıtı vermiştir. 25-35 yaş grubunda katılımcıların %46,8’i kesinlikle evet, %25,9’u kısmen evet, %26,4’ü fikrim yok ve %0,9’u hayır yanıtı vermiştir. 36-49 yaş grubunda katılımcıların %59,3’ü kesinlikle evet, %27,2’si kısmen evet, %13,6’sı fikrim yok ve %0 hayır yanıtı vermiştir. 50-64 yaş grubunda katılımcıların tamamı (%100) kesinlikle evet yanıtı vermiştir.

Yaş grupları arasında işveren tarafından iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulduğunu düşünme oranı açısından anlamlı bir farklılık vardır. Yaş ilerledikçe çalışanların tedbirlerden daha memnun oldukları veya daha fazla uyum sağladıkları görülmektedir. Bu durum, yaşın iş deneyimi, bilinci ve tutumu ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Yaş grupları arasında en fazla farklılık gösteren yanıtlar hayır ve fikrim yok yanıtlarıdır. Hayır yanıtı verenlerin oranı 14-24 yaş grubunda %4,7 iken diğer gruplarda %1'in altındadır. Fikrim yok yanıtı verenlerin oranı ise 25-35 yaş grubunda %26,4 iken diğer gruplarda %15'in altındadır. Bu yaş grubunda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine karşı daha eleştirel veya ilgisiz oldukları görülmektedir. Yaş grupları arasında en az farklılık gösteren yanıt kısmen evet yanıtıdır. Kısmen evet yanıtı verenlerin oranı tüm gruplarda %25 ile %30 arasında değişmektedir. Bu durum, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine tamamen güvenmedikleri veya tamamen memnun olmadıkları anlamına gelebilir.

Suriyeli çalışanların büyük çoğunluğu çalışma izninden yoksun olarak kayıt dışı çalışmaktadır ve bu da iş kazası veya meslek hastalığı durumunda sigortalı çalışanların sahip olduğu haklardan yararlanamamaları anlamına gelmektedir. Kayıt dışı Suriyeli çalışanlar iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik geliri, malullük aylığı, ölüm aylığı, tazminat davası açma ve cenaze ödeneği gibi haklardan yararlanamamaktadırlar. Katılımcıların yalnızca %1,7'si iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulmadığını düşünmektedir. Neredeyse %80 oranında katılımcı tedbirlerin kısmen veya tamamen uygulandığını belirtmiştir. Bu veriler kayıt dışılık olgusuyla birlikte değerlendirildiğinde sonucun İnegöl sanayii açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4. 37. Yaşınız? * Türkiye’de Çalıştığınız Süre İçinde Hiç İş Kazası Geçirdiniz mi?

			Türkiye’de çalıştığınız süre içinde hiç iş kazası geçirdiniz mi?			Toplam
			Hayır	Evet	Cevap Vermek İstemiyorum	
Yaş	14-24	Sayı	102	5	0	107
		%	95,3%	4,7%	0,0%	100,0%
	25-35	Sayı	201	15	0	216
		%	93,1%	6,9%	0,0%	100,0%

	36-49	Sayı	76	5	0	81
		%	93,8%	6,2%	0,0%	100,0%
	50-64	Sayı	3	0	0	3
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı		382	25	0	407
	%		93,9%	6,1%	0,0%	100,0%

Tablo 4.37. (Devam) Yaşınız? * Türkiye’de Çalıştığınız Süre İçinde Hiç İş Kazası Geçirdiniz mi?

Tablo 4.37’de katılımcıların iş kazalarına maruz kalma oranlarını görülmektedir. Buna göre 14-24 yaş arasındaki çalışanların %4.7’sinin, 25-35 yaş arasındaki çalışanların %6.9’unun, 36-49 yaş arasındaki çalışanların %6.2’sinin iş kazası geçirdiği görülmektedir. 50-64 yaş arasındaki çalışanlarda iş kazası geçiren katılımcı bulunmamaktadır. Toplamda, çalışanların %6.1’i iş kazası geçirirken, %93.9’u hiç iş kazası geçirmemiştir.

14-24 yaş arası çalışanların iş kazası geçirme oranının diğer yaş gruplarına göre daha düşük olması beklenen bir durumdur. Bu yaş grubu genellikle daha az tecrübeli ve daha az riskli işlerde çalışırken, diğer yaş grupları daha fazla deneyime sahip ve daha riskli işlerde çalışabilirler. Bu nedenle, iş kazası geçirme oranı bu yaş grupları arasında farklılık göstermektedir.

25-35 yaş arasındaki çalışanların iş kazası geçirme oranının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yaş grubu genellikle iş hayatının orta noktasında olduğu için, daha deneyimli olmalarına rağmen hala riskli işlerde çalışıyor olabilirler. Ayrıca, bu yaş grubu genellikle aile kurma ve çocuk sahibi olma gibi kişisel sorumluluklarını da yerine getirmeye çalışırken, iş hayatı ve özel hayat dengesi nedeniyle stres altında olabilirler. Bu durum da iş kazası geçirme olasılıklarını artırabilir. 36-49 yaş arasındaki çalışanların iş kazası geçirme oranı da 25-35 yaş arasındaki çalışanlara benzer. Bu yaş grubu da orta yaş çalışanları olarak kabul edilir ve daha deneyimli olmalarına rağmen hala riskli işlerde çalışıyor olabilirler. Ancak, iş hayatı ve özel hayat dengesi nedeniyle stres altında olma olasılıkları daha düşüktür. 50-64 yaş arasındaki çalışanların iş kazası geçirme olasılığı çok düşüktür çünkü genellikle daha az riskli işlerde çalışırlar ve daha az fiziksel aktivite gerektiren işlere yönelirler. Ayrıca, bu yaş grubu daha az çalışma saatine sahip olabilir veya emekli olabilirler.

Tablo 4. 38. Yaşınız? * Kaza Sonrası İşvereniniz Size Sahip Çıktı mı? (Tedavi Masrafları, Diğer Maddi ve Manevi Yardımlar Vb.)

			Kaza sonrası işvereniniz size sahip çıktı mı? (Tedavi masrafları, diğer maddi ve manevi yardımlar vb.)				Toplam
			Hayır	Kısmen evet	Kesinlikle evet	Cevap Vermek İstemiyorum	
Yaş	14-24	Sayı	0	0	5	0	5
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	25-35	Sayı	0	13	2	0	15
		%	0,0%	86,7%	13,3%	0,0%	100,0%
	36-49	Sayı	0	3	2	0	5
		%	0,0%	60,0%	40,0%	0,0%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	0	0
		%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam		Sayı	0	16	9	0	25
		%	0,0%	64,0%	36,0%	0,0%	100,0%

Tablo 4.38'e göre, 14-24 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanların tamamı (%100) işverenlerinin kaza sonrasında kendilerine sahip çıktıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, söz konusu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların iş kazası durumunda işverenlerince yeterli maddi ve manevi desteği aldıklarını açıkça göstermektedir.

25-35 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanlar arasında, %13,3'ü işverenlerinin kesinlikle kendilerine sahip çıktığını belirtirken, %86,7'si kısmen evet yanıtını vermiştir. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların tamamının kaza sonrasında işverenlerinin az ya da çok maddi ve manevi desteğine ulaştıklarını göstermektedir. Fakat çoğunluk için eksikliklerin de olduğu göze çarpmaktadır.

36-49 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanların %40'ı işverenlerinin kendilerine kesinlikle sahip çıktığını belirtirken, %60'ı kısmen evet yanıtını vermiştir. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların da tamamı, kaza sonrasında işverenlerince kısmen ya da tamamen maddi ve manevi desteğe sahip olmuşlardır.

50-64 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanlardan iş kazasına uğrayan katılımcı bulunmamaktadır. Ayrıca “Hayır” ve “Cevap vermek istemiyorum” seçeneklerini tercih eden katılımcı da bulunmamaktadır.

4.9.5. Tersine göç ve gelecek hedeflerine ilişkin bulgular

Tablo 4. 39. Yaşınız? * Savaş Bittiği Takdirde Suriye'ye Geri Dönmeyi Düşünüyormusunuz?

			Savaş bittiği takdirde Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?				Toplam
			Evet Kesinlikle dönerim	Evet ama diğer şartlarda sağlanırsa (Esad’ın gitmesi, hayatın normale dönmesi vb.)	Kararsızım	Hayır Kesinlikle dönmem	
Yaş	14-24	Sayı	12	23	2	70	107
		%	11,2%	21,5%	1,9%	65,4%	100,0%
	25-35	Sayı	23	71	29	93	216
		%	10,6%	32,9%	13,4%	43,1%	100,0%
	36-49	Sayı	1	12	3	65	81
		%	1,2%	14,8%	3,7%	80,2%	100,0%
	50-64	Sayı	0	1	1	1	3
		%	0,0%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Toplam		Sayı	36	107	35	229	407
		%	8,8%	26,3%	8,6%	56,3%	100,0%

Tablo 4.39 incelendiğinde 14-24 yaş grubundaki katılımcıların %11,2'si Evet Kesinlikle Dönerim, %21,5'i Evet Ama Diğer Şartlar Sağlanırsa, %1,9'u Kararsızım ve %65,4'ü Hayır Kesinlikle Dönmem seçeneğini işaretlemiştir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %10,6'sı Evet Kesinlikle Dönerim, %32,9'u Evet Ama Diğer Şartlar Sağlanırsa, %13,4'ü Kararsızım ve %43,1'i Hayır Kesinlikle Dönmem seçeneğini işaretlemiştir. 36-49 yaş grubundaki katılımcıların %1,2'si Evet Kesinlikle Dönerim, %14,8'i Evet Ama Diğer Şartlar Sağlanırsa, %3,7'si Kararsızım ve %80,2'si Hayır Kesinlikle Dönmem seçeneğini işaretlemiştir. 50-64 yaş grubundaki katılımcıların %33,3'ü Evet Ama Diğer Şartlar Sağlanırsa, %33,3'ü Kararsızım ve %33,3'ü Hayır Kesinlikle Dönmem seçeneğini işaretlemiştir. Bu yaş grubunda Evet Kesinlikle Dönerim seçeneğini işaretleyen katılımcı bulunmamaktadır.

14-24 yaş grubundaki GKA Suriyeliler, savaş bittiği takdirde Suriye'ye geri dönmeye en az istekli olan ikinci gruptur. Bu gruptaki GKA Suriyelilerin %65,4'ü Suriye'ye

kesinlikle geri dönmeyeceklerini belirtmiştir. Bu oran, diğer yaş gruplarına göre en yüksek ikinci orandır. Bu sonuç, bu yaş grubundaki GKA Suriyelilerin Türkiye’de daha iyi bir hayat kurma, daha iyi bir işe sahip olma ve eğitim alma fırsatlarına sahip olduklarını veya Suriye’ye dair umutlarını kaybettiklerini düşündürmektedir.

25-35 yaş grubundaki GKA Suriyeliler, savaş bittiği takdirde Suriye’ye geri dönmeye en çok şartlanmış olan gruptur. Bu gruptaki GKA Suriyelilerin %32,9’u Suriye’ye geri dönebileceklerini ancak diğer şartların da sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu oran, diğer yaş gruplarına göre çok daha yüksektir. Bu sonuç, bu yaş grubundaki GKA Suriyelilerin Suriye’ye bağlılıklarını koruduklarını ancak Türkiye’de de bir hayat kurduklarını veya Suriye’nin güvenli ve istikrarlı olacağı günleri beklediklerini göstermektedir.

36-49 yaş grubundaki GKA Suriyeliler, savaş bittiği takdirde Suriye’ye geri dönmeye en az istekli olan gruptur. Bu gruptaki GKA Suriyelilerin %80,2’si Suriye’ye kesinlikle geri dönmeyeceklerini belirtmiştir. Bu sonuç, bu yaş grubundaki GKA Suriyelilerin Türkiye’de daha kalıcı bir hayat kurduklarını veya Suriye’nin eski haline dönmesine ihtimal vermediklerini göstermektedir. 50-64 yaş grubundaki GKA Suriyelilerin sayısı çok az olduğu için bu grupta anlamlı bir yorum yapmak zordur.

Genel toplama bakıldığında GKA Suriyelilerin çoğunluğu (%56,3) savaş bittiği takdirde Suriye’ye kesinlikle geri dönmeyeceklerini belirtmiştir. Bu oran, yaş grupları arasında en yüksek olanıdır. %26,3’ü ise savaş bittiği takdirde Suriye’ye geri dönebileceklerini ancak diğer şartların da sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu oran, yaş grupları arasında en yüksek olan ikinci orandır. GKA Suriyelilerin yalnızca %8,8’i savaş bittiği takdirde Suriye’ye kesinlikle geri döneceklerini söylemiştir. GKA Suriyelilerin %8,6’sı ise kararsız olduklarını belirtmiştir.

Tablo 4. 40. Yaşınız? * Gelecekte İmkânınız Olursa Kendi İşinizi Kurma Düşünceniz Var mı?

			Gelecekte imkânınız olursa kendi işinizi kurma düşünceniz var mı?				Toplam
			Hayır	Kararsızım	Evet	Cevap vermek istemiyorum	
Yaş	14-24	Sayı	8	7	92	0	107
		%	7,5%	6,5%	86,0%	0,0%	100,0%

	25-35	Sayı	7	13	196	0	216
		%	3,2%	6,0%	90,7%	0,0%	100,0%
	36-49	Sayı	9	12	54	6	81
		%	11,1%	14,8%	66,7%	7,4%	100,0%
	50-64	Sayı	0	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	24	32	342	9	407
		%	5,9%	7,9%	84,0%	2,2%	100,0%

Tablo 4.40. (Devam) Yaşınız? * Gelecekte İmkânınız Olursa Kendi İşinizi Kurma Düşünceniz Var mı?

Tablo 4.40'a bakıldığında 14-24 yaş grubundaki katılımcılar gelecekte imkânınız olursa kendi işinizi kurma düşünceniz var mı? sorusuna %7,5'i hayır, %6,5'i kararsızım, %86'ı evet oranında cevap vermiştir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %3,2'si hayır, %6'ı kararsızım, %90,7'si evet cevabını vermişlerdir. Bu bulgu, bu yaş grubundaki katılımcıların kendi işlerini kurmaya en çok istekli olan grup olduğunu göstermektedir. 36-49 yaş grubundaki katılımcıların ise %11,1'i Hayır, %14,8'i kararsızım, %66,7'si Evet ve %7,4'ü cevap vermek istemiyorum seçeneğini tercih etmişlerdir. Bu sonuçlar, bu yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş gruplarına göre kendi işlerini kurmaya daha az istekli olduklarını göstermektedir.

50-64 yaş grubundaki katılımcıların hepsi cevap vermek istemiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu bulgu, bu yaş grubundaki ankete katılanların kendi işlerini kurma konusunda konuşmaktan kaçındıklarını göstermektedir.

Tablo 4. 41. Yaşınız? * Geçici Koruma Yönetmeliğinden ve Size Sunduğu Hizmetlerden Haberdar mısınız?

			Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?			Toplam
			Hayır	Kısmen	Evet	
Yaş	14-24	Sayı	31	25	51	107
		%	29,0%	23,4%	47,7%	100,0%
	25-35	Sayı	42	74	100	216
		%	19,4%	34,3%	46,3%	100,0%
	36-49	Sayı	14	21	46	81
		%	17,3%	25,9%	56,8%	100,0%
	50-64	Sayı	0	3	0	3
		%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%

Toplam	Sayı	87	123	197	407
	%	21,4%	30,2%	48,4%	100,0%

Tablo 4.41. (Devam) Yaşınız? * Geçici Koruma Yönetmeliğinden ve Size Sunduğu Hizmetlerden Haberdar mısınız?

Tablo 4.41’ de katılımcılara yöneltilen “Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?” sorusuna verilen cevaplar ve dağılımları görülmektedir. Genel toplamda sonuçlara bakacak olursak katılımcıların %48,4’ü geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden haberdar olduklarını belirtmiştir. Bu oran, genel toplamda seçenekler arasında en yüksek olanıdır. Bu bulgu, ankete katılanların yarısından fazlasının bu konuda bilinçli olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %30,2’si ise geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden kısmen haberdar olduklarını söylemiştir. Buna göre, bir kısım katılımcının bu konuda eksik kaldığı, haklarını tam anlamıyla bilmediğini ifade edebiliriz. Katılımcıların %21,4’ü ise geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden haberdar olmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların beşte birinin Geçici koruma yönetmeliğinden ve içeriğinden habersiz olduğu açıkça görülmektedir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, 14-24 yaş grubundaki katılımcıların %29’u geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden haberdar olmadıklarını belirtmiştir. Bu oran, yaş grupları arasında en yüksek olanıdır. Bu bulgu, bu yaş grubundaki katılımcıların bu konuda en az bilinçli olan grup olduğunu göstermektedir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %34,3’ü ise geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden kısmen haberdar olduklarını belirtmiştir. Bu oran, yaş grupları arasında en yüksek orandır. Bu bulgu, bu yaş grubundaki ankete katılanların bu konuda eksik veya yanlış bilgiye sahip olan en büyük grup olduğunu göstermektedir.

36-49 yaş grubundaki ankete katılanların %56,8’i ise geçici koruma yönetmeliğinden ve sunduğu hizmetlerden haberdar olduklarını ifade etmiştir. Bu oran, yaş grupları arasında en yüksek orandır. Bu bulgu, bu yaş grubundaki ankete katılanların bu konuda en bilinçli olan grup olduğunu göstermektedir. 50-64 yaş grubundaki katılımcıların sayısı çok az olduğu için bu grupta anlamlı bir yorum yapmak zordur. Ancak bu gruptaki katılımcıların tamamı geçici koruma yönetmeliğinden kısmen haberdar olduklarını belirtmiştir.

4.9.6. Hipotezlere ilişkin bulgular

Bu bölümde, araştırmanın odaklandığı “GKA Suriyelilerin istihdamda karşılaştıkları sorunlar” ana konusuna ilişkin hipotezlerin sonuçları ele alınacaktır. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin istihdam süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar İnegöl ilçesi özelinde incelenmiştir. Araştırma sorularına verilen cevaplar ve analiz edilen veriler, oluşturulan hipotezlerin doğrulanması veya reddedilmesi amacıyla ele alınacaktır. Daha önceki bölümlerde yer alan “Araştırmanın Hipotezleri” alt başlığında belirtilen on dört adet hipoteze ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır. Elde edilen bulguların, GKA Suriyelilerle ilgili istihdam politikalarının geliştirilmesi ve daha etkili çözümler sunulması konusunda değerli bir katkı yapacağı düşünülmektedir.

4.9.6.1. “Cinsiyet ve iş bulma süreleri arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 42. Cinsiyete Göre İş Bulma Sürelerinin Durumu

Correlations				
			Cinsiyet	İş bulma süresi
Spearman's rho	Cinsiyet	Correlation Coefficient	1,000	,542**
		Sig. (2-tailed)		0,000
		N	407	407
	İş bulma süresi	Correlation Coefficient	,542**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,000	
		N	407	407
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				
Ranks				
Cinsiyetiniz?		N	Mean Rank	Sum of Ranks
İş Bulma Süresi	Erkek	366	184,65	67582,00
	Kadın	41	376,73	15446,00
	Total	407		
Test Statistics ^a				
	İş Bulma Süresi			
Mann-Whitney U		421,000		

Wilcoxon W	67582,000
Z	-10,915
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,000
a. Grouping Variable: Cinsiyetiniz?	

Tablo 4. 42. (Devam) Cinsiyete Göre İş Bulma Sürelerinin Durumu

Cinsiyet ve İş Bulma Süresi arasında Spearman's rho korelasyon katsayısı 0.542** şeklinde gerçekleşmiştir. Bu korelasyon katsayısı, iki değişken arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca katsayı istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.01$). Yani, Cinsiyet ve İş Bulma Süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Dolayısıyla cinsiyetin iş bulma süresi üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Sıralama (ranks) tablosuna ve ikili bağımsız değişken testi sonuçlarına göre iş bulma süresinde erkeklerin ortalama sıralaması 184.65 iken, kadınların ortalama sıralaması 376.73'tür. Bulgular iş bulma süresi açısından kadınların erkeklere göre daha yüksek bir sıralama aldığını göstermektedir. Mann-Whitney U testi sonucunda, test istatistiği 421,000 olarak hesaplanmıştır. Bu, cinsiyet grupları arasında iş bulma süresi açısından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Wilcoxon W test istatistiği 67,582,000 ve Z istatistiği -10,915 olarak hesaplanmıştır. Bu istatistikler de hipotezi doğrular niteliktedir. Son olarak p değerine bakılacak olursa 0,000 olarak hesaplanan değer ($p < 0,001$) olduğu için test sonucunun istatistiksel olarak anlamlı olduğunu net olarak söyleyebiliriz. Bulgulardan hareketle “Cinsiyet ve İş Bulma Süreleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.2. “İş memnuniyeti ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 43. İş Memnuniyeti ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki

Test of Homogeneity of Variances					
		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Geri Dönme Düşüncesi	Based on Mean	3,680	3	403	0,012
	Based on Median	3,406	3	403	0,018

	Based on Median and with adjusted df	3,406	3	387,307	0,018
	Based on trimmed mean	4,276	3	403	0,005
ANOVA					
Geri Dönme Düşüncesi					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	63,798	3	21,266	20,900	0,000
Within Groups	410,060	403	1,018		
Total	473,857	406			

Tablo 4.43. (Devam) İş Memnuniyeti ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki

Ortalama Levene istatistiği 3,680'dir ve 3 ve 403 serbestlik derecelerine sahiptir. İstatistiksel olarak anlamlı bir sonuç için p değeri 0,012'den küçük olmalıdır. Medyan Levene istatistiği 3,406'dır ve 3 ve 403 serbestlik derecelerine sahiptir. P değeri 0,018'dir. Düzeltilmiş Medyan Levene istatistiği 3,406'dır ve 3 ve 387,307 serbestlik derecelerine sahiptir. P değeri 0,018'dir. Kesilmiş Ortalama Levene istatistiği 4,276'dır ve 3 ve 403 serbestlik derecelerine sahiptir. P değeri 0,005'tir. Sonuçlardan hareketle cevaplardaki varyansların homojen olmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla homojenlik varsayımımız geçersizdir. Anova Testine göre p değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($p < 0,05$) olduğu için değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğu görülse de homojenlik varsayımımız kabul edilmediği için Welch ve Brown-Forsythe testlerine bakılacaktır.

Tablo 4. 44. Welch ve Brown-Forsythe Analizleri

Robust Tests of Equality of Means				
Savaş bittiği takdirde Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	20,483	3	69,797	0,000
Brown-Forsythe	21,800	3	168,836	0,000
a. Asymptotically F distributed.				

Her iki testte de ortalamalar arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. P değerleri 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bulgulardan hareketle “İş Memnuniyeti ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.3. “GKA Suriyeliler göç öncesi sahip oldukları meslekleri göç sonrası da icra edebilmektedirler” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 45. GKA Suriyelilerin Göç Öncesi ve Göç Sonrası Mesleki Durumu

One-Sample Statistics							
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean		
Şu an çalıştığınız iş ile asıl mesleğiniz arasında bir bağlantı var mı?		407	2,4939	0,84185	0,04173		
One-Sample Test							
		Test Value = 1.99					
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
						Lower	Upper
Şu an çalıştığınız iş ile asıl mesleğiniz arasında bir bağlantı var mı?		12,075	406	0,000	0,50386	0,4218	0,5859
Şu an çalıştığınız iş ile asıl mesleğiniz arasında bir bağlantı var mı?							
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		
Valid	Evet	93	22,9	22,9	22,9		
	Kısmen	20	4,9	4,9	27,8		
	Hayır	294	72,2	72,2	100,0		
	Total	407	100,0	100,0			

Test Değeri 1.49 olarak uygulanmıştır. T değeri 24.057'dir ve anlamlıdır. Sig. (2-tailed) değeri 0.000'dır ve ($p < 0.05$) olduğu için şıklar arasında anlamlı farklılıklar

bulunmaktadır. "Şu an çalıştığınız iş ile asıl mesleğiniz arasında bir bağlantı var mı?" sorusuna verilen yanıtların ortalaması 2,4939'dur. Standart Sapma değeri 0,84185'tir. Buna göre katılımcıların ortalama yanıtları "Hayır" seçeneğine daha yakındır. Tablonun alt kısmında yer alan frekans değerlerine bakıldığında da %72,2 oranında hayır seçeneği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar büyük oranda göç öncesi mesleklerini sürdürememektedirler. Bu nedenle "GKA Suriyeliler Göç Öncesi Sahip Oldukları Meslekleri Göç Sonrası da İcra Edebilmektedirler" hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.4. "Çalışma izni durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır" hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 46. Çalışma İzni ve Eğitim Düzeyi İlişkisi

Correlations			
		Çalışma izni durumu	Eğitim Düzeyi
Çalışma izni durumu	Pearson Correlation	1	-,316**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	407	407
Eğitim Düzeyi	Pearson Correlation	-,316**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	407	407
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,751 ^a	4	0,000
Likelihood Ratio	40,380	4	0,000
Linear-by-Linear Association	40,442	1	0,000
N of Valid Cases	407		
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,86.			

Katılımcıların çalışma izni durumu ile eğitim düzeyleri arasındaki korelasyon katsayısı-0.316 olarak hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı negatif olduğu için çalışma izni durumu ile eğitim durumu arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani eğitim düzeyinin azalması çalışma izni durumunu artırırken, eğitim düzeyinin yükselmesi azaltmaktadır. Ki-kare değeri 46,751 olarak gerçekleşmiştir ve p değeri ise 0.000'dir, ($p < 0.05$) olması sebebiyle değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu

tespit edilmiştir. Dolayısıyla “Çalışma İzni Durumu ile Eğitim Düzeyi Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” Hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.5. “GKA Suriyelilerin Türkiye’de yeni meslekler öğrenmesi mesleki eğitim kursları yoluyla sağlanmaktadır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 47. GKA Suriyelilerin Türkiye’de Yeni Meslekler Öğrenme Yöntemleri

Türkiye’de meslek edindiyseniz bu hangi yolla oldu?		
	Sıklık	%
İş başında çalışarak / pratikle	261	64,1
Meslek Edindirme Kursları ile	2	0,5
Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla	40	9,8
Diğer	4	1,0
Türkiye’de Meslek edinmedim/ Mesleğim Yok	100	24,6
Total	407	100,0

Katılımcıların %64,1'i, Türkiye'de meslek edinmeyi iş başında çalışarak veya pratik yapma yoluyla gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. %9,8'i akrabalarının veya arkadaşlarının yardımıyla meslek edindiklerini belirtmiştir. %1'i "diğer" seçeneğini işaretlemiştir. %24,6'sı Türkiye'de meslek edinmediğini veya mesleği olmadığını belirtmiştir. Ankete katılanların sadece %0,5'i meslek edindirme kursları aracılığıyla meslek edindiklerini belirtmiştir. GKA Suriyelilerin Türkiye'de meslek edinme yöntemlerinin çoğunlukla iş başında çalışarak veya pratik yaparak gerçekleştiği görülmektedir. Diğer yaygın yöntemler arasında akrabaların veya arkadaşların yardımı yer alırken, meslek edindirme kurslarının çok daha az tercih edildiği belirlenmiştir. Bu nedenle “GKA Suriyelilerin Türkiye’de Yeni Meslekler Öğrenmesi Mesleki Eğitim Kursları Yoluyla Sağlanmaktadır” hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.6. “Cinsiyet ve aylık gelir arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 48. Cinsiyet ve Aylık Gelir Arasındaki İlişki Durumu

Correlations				
			Cinsiyetiniz?	Aylık olarak net ne kadar ücret alıyorsunuz?
Spearman's rho	Cinsiyetiniz?	Correlation Coefficient	1,000	-,423**
		Sig. (2-tailed)		0,000
		N	407	407
	Aylık olarak net ne kadar ücret alıyorsunuz?	Correlation Coefficient	-,423**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,000	
		N	407	407
**, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

Tablo 4.48’e bakıldığında korelasyon değerinin-0.423 olarak negatif hesaplandığı görülmektedir. Cinsiyet ile aylık gelir arasındaki ilişki durumuna bakıldığında p değerinin 0,000 şeklinde gerçekleşmesi ($p < 0.01$) nedeniyle bu iki değişkenin aralarında anlamlı bir farklılığa sahip oldukları tespit edilmiştir. Korelasyon katsayısının negatif olması aralarında ters bir ilişki olduğunu göstermektedir.

“Cinsiyet ve Aylık Gelir Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.7. “Cinsiyet ve tersine göç etme düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 49. Cinsiyet ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki

Correlations				
			Cinsiyet	Suriye’ye geri dönme düşüncesi
Spearman's rho	Cinsiyet	Correlation Coefficient	1,000	,105*

		Sig. (2-tailed)		0,034
		N	407	407
	Suriye'ye geri dönme düşüncesi	Correlation Coefficient	,105*	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,034	
		N	407	407
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).				

Tablo 4. 49. (Devam) Cinsiyet ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasındaki İlişki

Cinsiyet ve Suriye'ye geri dönme düşüncesi arasındaki korelasyon değeri 0.105 olarak hesaplanmıştır. Sig. (2-tailed) değeri 0.034'tür ve $p < 0.05$ olduğu için korelasyon anlamlıdır. Değişkenler arasında düşük düzeyde pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısı 0.105 olduğu için, cinsiyeti kadın olan katılımcıların Suriye'ye geri dönmeyi düşünme olasılığının biraz daha yüksek olduğu söylenebilir. İki değişken arasında anlamlı bir farklılık olması nedeniyle “Cinsiyet ve Tersine Göç Etme Düşüncesi Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.8. “GKA Suriyeli yerel işçilere kıyasla daha fazla mesai yapmaktadırlar” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 50. GKA Suriyeliler ve Yerli Çalışanlar Arasındaki Mesai Farklılığı Durumu

Statistics			
Mesai Farklılığı			
N	Valid	407	
	Missing	0	
Mean		3,0000	
Std. Deviation		0,00000	
Yerel işçiler ile aranızda mesai saati farklılığı var mı?			
	Sıklık	%	Toplam %
Evet, Daha Az Çalışıyoruz	0	0	0
Evet, Daha Çok Çalışıyoruz	0	0	0
Hayır Farklılık Yok	407	100,0	100,0

Ankete katılım sağlayan GKA Suriyelilerin yerli çalışanlara kıyasla hangi düzeyde mesai saatlerine sahip olduklarını ölçme amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar üstte yer alan Tablo 4.50’de gösterilmektedir. Tespit edilen frekans değerlerine bakıldığında birinci ve ikinci şıkka cevap veren katılımcıya rastlanmamıştır. Katılımcıların tamamı herhangi bir mesai saati farklılığın bulunmadığını belirten üçüncü şıkkı tercih etmişlerdir. Dolayısıyla “GKA Suriyeliler Yerel İşçilere Kıyasla Daha Fazla Mesai Yapmaktadırlar” hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.9. “GKA Suriyeliler çoğunlukla asgari ücret düzeyinin altında ücret almaktadırlar” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 51. GKA Suriyelilerin Aylık Gelirlerinin Asgari Ücret Düzeyi ile İlişkisi

One-Sample Statistics						
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean		
Aylık Ücret Düzeyi	407	4840,0197	675,03233	33,46011		
One-Sample Test						
	Test Value = 4250					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Aylık Ücret Düzeyi	17,634	406	0,000	590,01966	524,2430	655,7964

407 katılımcı üzerinden hesaplanan ortalama aylık ücret 4,840.0197 TL'dir. Standart sapma 675.03233 ve standart hata ortalaması ise 33.46011'dir. Test değeri olarak 4,250 TL (Asgari Ücret) kullanılmıştır. T değeri 17.634'tür ve Serbestlik derecesi 406'dır. Sig. değeri 0.000'dir, ($p < 0.05$) olması nedeniyle %95 güven aralığında test sonucu istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre katılımcıların aylık ortalama ücretlerinin asgari ücret düzeyinin üstünde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla “GKA Suriyeliler Çoğunlukla Asgari Ücret Düzeyinin Altında Ücret Almaktadırlar” Hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.10. “Cinsiyet ve terfi etme durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 52. Cinsiyet ve Terfi Etme Durumu İlişkisi

Correlations				
			Cinsiyet	Terfi etme durumu
Spearman's rho	Cinsiyet	Correlation Coefficient	1,000	,242**
		Sig. (2- tailed)		0,000
		N	407	407
	Terfi etme durumu	Correlation Coefficient	,242**	1,000
		Sig. (2- tailed)	0,000	
		N	407	407
		**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).		

Cinsiyet ve terfi etme durumu arasındaki korelasyon değeri 0.242 olarak hesaplanmıştır. Sig. (2-tailed) değeri 0.000'dır ve ($p < 0.01$) olduğu için korelasyon anlamlıdır. "Cinsiyet" ile "Terfi Etme Durumu" arasında orta düzeyde pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısı 0.242 olduğu için, erkek katılımcıların terfi etme olasılığının kadınlara kıyasla biraz daha yüksek olduğu söylenebilir. İki değişken arasında anlamlı bir farklılık olması hasebiyle “Cinsiyet ve Terfi Etme Durumu Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.6.11. “Yaş ve geçici koruma yönetmeliği hakkında bilgi sahibi olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 53. Yaş ve Geçici Koruma Yönetmeliği Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İlişkisi

Test of Homogeneity of Variances					
		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?	Based on Mean	2,852	2	401	0,059
	Based on Median	2,363	2	401	0,095
	Based on Median and with adjusted df	2,363	2	312,032	0,096
	Based on trimmed mean	2,875	2	401	0,058
ANOVA					
Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,004	2	1,002	1,594	0,204
Within Groups	252,046	401	0,629		
Total	254,050	403			

Katılımcıların yaşı ve geçici koruma yönetmeliği hakkında bilgi sahibi olup olmama durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek için tek yönlü anova testi yapılmıştır. Tablo 4.53 incelendiğinde "Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?" sorusuna verilen yanıtların varyansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Homojenlik testinde tüm p değerleri 0.05 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu için varyanslar homojen kabul edilmektedir. Anova testi sonuçlarına göre de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. P değeri ($0.204 > 0,05$) olduğu için, gruplar arasındaki anlamlı bir farkın ortaya çıkmadığı belirlenmiştir. Bu sebeple “Yaş ve Geçici Koruma Yönetmeliği Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.12. “Yaş ve birden fazla mesleğe sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 54. Yaş ve Birden Fazla Mesleğe Sahip Olma Durumu Arasındaki İlişki

Test of Homogeneity of Variances					
		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Meslek Sayısı	Based on Mean	2,612	2	401	0,075
	Based on Median	1,881	2	401	0,154
	Based on Median and with adjusted df	1,881	2	286,684	0,154
	Based on trimmed mean	2,295	2	401	0,102
ANOVA					
Meslek Sayısı					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,747	2	1,374	2,075	0,127
Within Groups	265,500	401	0,662		
Total	268,248	403			

Tablo 4.54’e bakıldığında katılımcıların yaşları ve meslek sayıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin levene testi sonuçları bulunmaktadır. P değerleri (0.075, 0.154, 0.102) 0.05’ten büyük olduğu için homojenlik varsayımı sağlanmıştır. Fakat Anova testi sig. değerinin (0,127) 0,05’den büyük olması sebebiyle yaş grupları ve meslek sayıları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı belirlenmiştir. Bir diğer ifadeyle yaştan büyük veya küçük olması, katılımcıların sahip oldukları mesleklerin sayısını artırma veya azaltma hususunda istatistiksel olarak herhangi bir etki oluşturmamaktadır. Bu nedenle “Yaş ve Birden Fazla Mesleğe Sahip Olma Durumu Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **REDDEDİLMİŞTİR.**

4.9.6.13. “Yaş ile tersine göç durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezinin değerlendirilmesi

Tablo 4. 55. Yaş ile Tersine Göç Durumu Arasındaki İlişki

Test of Homogeneity of Variances					
		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Geri Dönme Düşüncesi	Based on Mean	24,970	2	401	0,000
	Based on Median	18,104	2	401	0,000
	Based on Median and with adjusted df	18,104	2	258,351	0,000
	Based on trimmed mean	25,576	2	401	0,000
ANOVA					
Savaş bittiği takdirde Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	33,534	2	16,767	15,341	0,000
Within Groups	438,278	401	1,093		
Total	471,812	403			

Levene testi sonuçlarına göre P değerleri 0.05'ten küçük olduğu için homojenlik varsayımı sağlanamamıştır. Anova testinde sig. değeri 0,000 şeklinde hesaplanmıştır. ($p < 0,05$) olduğu için yaş grupları ve geri dönme düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıkları daha net görmek için post hoc testi yapılacaktır. Homojenlik varsayımı sağlanamadığı için Games- Howell testi uygulanacaktır.

Tablo 4. 56. Post Hoc Games- Howell Testi

Multiple Comparisons					
Dependent Variable: Suriye'ye Geri Dönme Düşüncesi					
Games-Howell					
(I) Yaşınız?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound

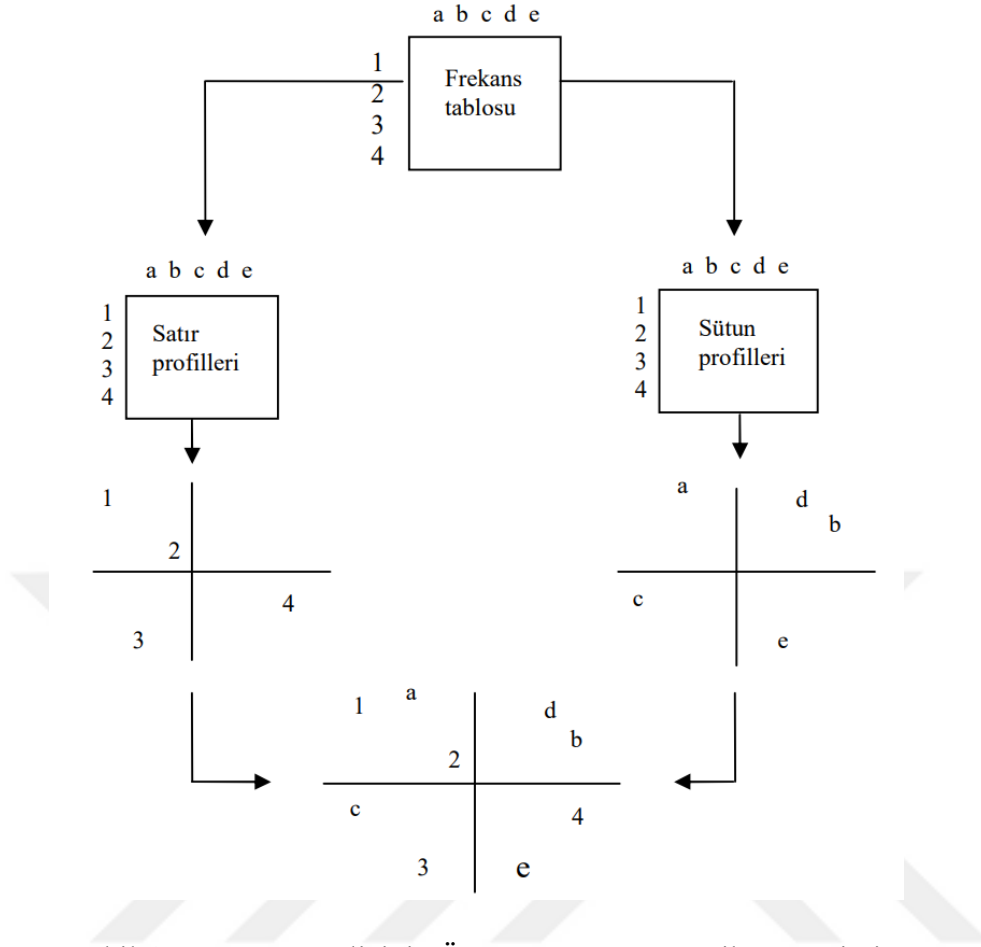
14-24	25-35	,32606*	0,13210	0,038	0,0142	0,6380
	36-49	-,41468*	0,13979	0,010	-0,7450	-0,0844
25-35	14-24	-,32606*	0,13210	0,038	-0,6380	-0,0142
	36-49	-,74074*	0,11402	0,000	-1,0100	-0,4715
36-49	14-24	,41468*	0,13979	0,010	0,0844	0,7450
	25-35	,74074*	0,11402	0,000	0,4715	1,0100
*. The mean difference is significant at the 0.05 level.						

Tablo 4.56. (Devam) Post Hoc Games- Howell Testi

Tablo 4.56’da yer alan Games-Howell testi sonuçlarına göre 14-24 yaş grubu ile 25-35 yaş grubu arasında Suriye’ye geri dönme düşüncesi farklılığı, 36-49 yaş grubuna kıyasla daha düşüktür. 36-49 yaş grubu ve 25-35 yaş grubu farklılığın en net görüldüğü gruplardır. Genel olarak bakıldığında tüm sig. değerlerinin %95 güvenilirlik düzeyinde 0,05’den küçük olması sebebiyle tüm yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla “Yaş ile Tersine Göç Durumu Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır” hipotezi **KABUL** edilmiştir.

4.9.7. Uyum analizlerine (correspondence analysis) ilişkin bulgular

Verilerin analizinde kullanılan bir diğer yöntem ise Correspondence Analysis (Uygunluk Analizi) dir. Uygunluk Analizi, kategorik verilerin yorumlanmasına yardımcı olan ve çapraz tablolardaki satır ve sütun değişkenleri arasındaki benzerlikleri, farklılıkları ve ilişkileri anlamamızı sağlayan bir analiz yöntemidir. Bu yöntem, verilerin birlikte değişimlerini daha düşük boyutlu bir uzayda grafiksel olarak göstererek analiz sürecini kolaylaştırır (Suner ve Çelikoğlu, 2008, s. 10). Uyum (correspondence) analizi, iki değişkenli çapraz tabloların incelenmesinde kullanılan basit uyum analizi (simple correspondence analysis) ve üç veya daha fazla değişkenli çapraz tabloların incelenmesinde kullanılan çoklu uyum analizi (multiple correspondence analysis) olarak iki farklı şekilde uygulanabilir (Keskin vd., 2021, s. 5950). Uyum analizi aşamaları aşağıdaki şekilde özet olarak gösterilmiştir.

Şekil 4. 1. Uyum Analizinin Üç Aşamasının Şematik Gösterimi

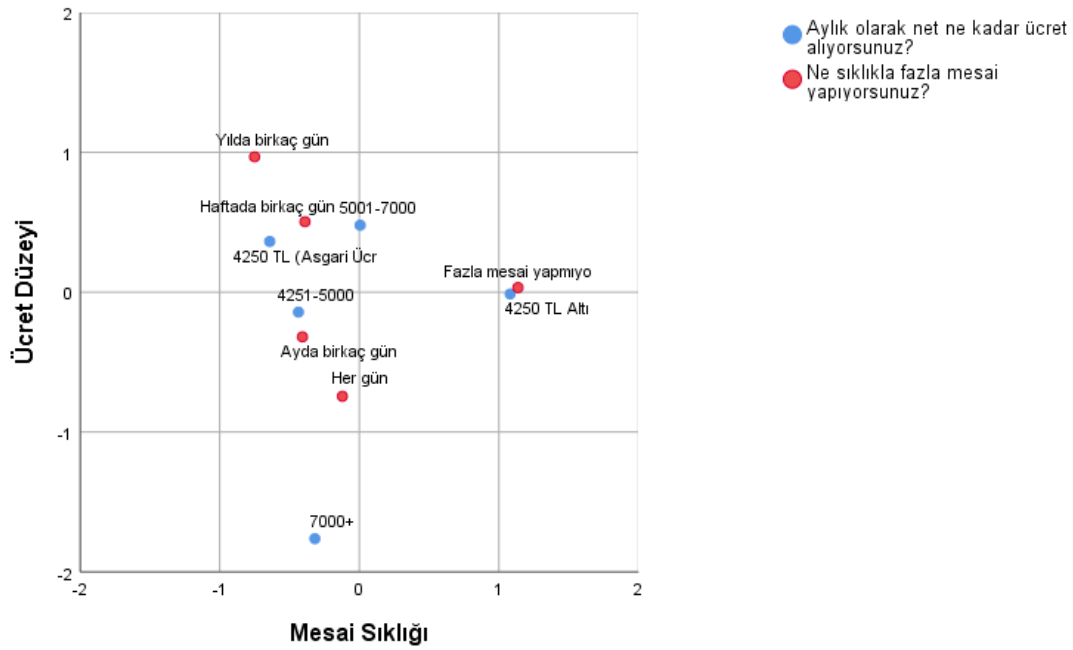
Kaynak: (Uzgören,2007).

İlk olarak satır ve sütun profilleri hesaplanır. Satır profilleri, her bir satır değişkeninin sütun değişkenleriyle olan ilişkisini gösteren değerlerdir. Sütun profilleri ise her bir sütun değişkeninin satır değişkenleriyle olan ilişkisini gösteren değerlerdir. İkinci aşamada, satır ve sütun profilleri iki boyutlu uzayda ayrı ayrı resmedilir. Bu resimlemeler, her bir değişkenin iki boyutlu bir uzayda konumlandırılmasını sağlar. Bu uzayda, değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve benzerlikleri daha iyi anlaşılabilir hale gelir. Son aşamada ise satır ve sütun profilleri, iki boyutlu ortak bir harita üzerinde gösterilir. Bu harita hem satır hem de sütun değişkenlerinin birlikte değerlendirildiği bir uzayı temsil eder. Bu şekilde, değişkenler arasındaki ilişkilerin daha açık bir şekilde anlaşılması sağlanır (Uzgören, 2007). Uyum analizi, verileri grafikleştirilmesi ile araştırmacıya daha kolay yorumlama imkânı vermesi ve her bir değişkene ait kategoriler arasındaki ilişkileri daha anlaşılır hale getirmesi sebebiyle tercih edilmiştir. Bu bölümde belirlenen bazı değişkenlerin aralarındaki ilişkiler correspondence analizi yöntemi ile incelenecektir.

Tablo 4. 57. Mesai Sıklığı ve Ücret Düzeyi

Dimension	Singular Value	Inertia	Chi Square	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounted for	Cumulative	Standard Deviation	Correlation 2
1	,472	,223			,839	,839	,046	,036
2	,148	,022			,083	,922	,037	
3	,113	,013			,048	,970		
4	,089	,008			,030	1,000		
Total		,265	108,016	,000 ^a	1,000	1,000		

Katılımcıların Mesai Sıklığı ve Ücret Düzeyi sorularına verdikleri cevaplar ilişkin veriler incelendiğinde dört boyut karşımıza çıkmaktadır. 1, 2, 3 ve 4. Bu boyutların her biri için ayrı ayrı istatistikler verilmiştir. Buna göre en yüksek tekil değer 1. boyuta aittir (.472), bu da bu boyutun veri kümesindeki varyansın büyük bir kısmını açıkladığını gösterir. En yüksek özdeğer 1. boyuta aittir (.223), bu da bu boyutun veri kümesindeki dağılımın büyük bir kısmını bu boyutun oluşturduğunu göstermektedir. Ki-kare sonucu 108.016 olarak ve p değeri ,000 olarak hesaplanmıştır ve anlamlıdır ($p < 0.001$). Dolayısıyla veri kümesindeki değişkenler arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Modelin birinci boyutu modeldeki varyansın %83,9'unu ikinci boyut %8,3'ünü, üçüncü boyut %4,8'ini ve dördüncü boyut ise %3'ünü açıklamaktadır. Dört boyutun açıkladığı toplam varyans %26,5'dir. Açıklanan varyansların yüzde %22,3'ünü birinci boyut, %2,2'sini ikinci boyut, %1,3'ünü üçüncü boyut, %0,8'ini ise dördüncü boyut açıklamaktadır. Sonuç olarak analiz çıktılarında dört farklı boyut olduğu ve bunların arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

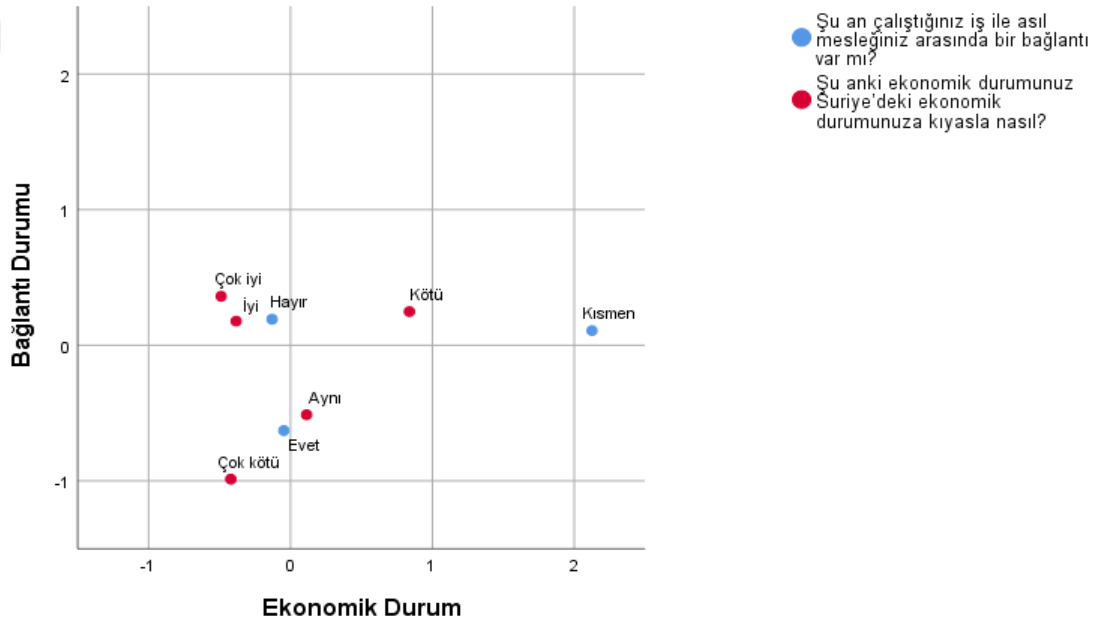
Şekil 4. 2. Mesai Sıklığı ve Ücret Düzeyi

Şekil 4.2'e bakıldığında genel olarak 3 grubun belirgin olduğunu söylemek mümkündür. Fazla mesai yapmayanların 4250 TL ve altı ücrete çalıştıkları görülmektedir. Haftada birkaç gün fazla mesai yapanların asgari ücret düzeyinde ve 5001-7000 TL arası gelire sahip olan grupta yer aldıkları görülmektedir. 4251TL ve 5000 TL arası gelir grubundakiler ayda birkaç gün mesai yapanlar grubuna yakın görülmektedir. 7000 TL ve üzeri gelire sahip kişilerin her gün mesai yapma sıklığına yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 4. 58. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlikler ve Ekonomik Kıyaslama

Dimensio n	Singula r Value	Inerti a	Chi Squar e	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounte d for	Cumulativ e	Standard Deviation	Correlatio n
								2
1	0,235	0,055			0,799	0,799	0,050	0,039
2	0,118	0,014			0,201	1,000	0,053	
Total		0,069	28,01 7	,000 ^a	1,000	1,000		

Birinci boyutta tekil değeri 0,235 ve öz değeri 0,055 olarak belirlenmiştir. Bu boyutun varyansı açıklanma yüzdesi 0,799'dur ve toplam varyansın %79,9'unu açıklamaktadır. Birinci boyut, veri setindeki değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olduğunu ve birbirlerini açıkladığını göstermektedir. İkinci boyutta ise tekil değer 0,118 ve öz değer 0,014 olarak belirlenmiştir. Varyansın açıklanma yüzdesi 0,201'dir ve toplam varyansın %20,1'ini ikinci boyut açıklamaktadır. Bu faktör, veri setindeki değişkenlerin daha az önemli olduğunu ve toplam varyansın küçük bir kısmını açıkladığını göstermektedir. Veri setinin toplam öz değeri 0,069'dur. Ki-kare değeri 28,017 ve p değeri 0,000'dir($p < 0,05$), bu da faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

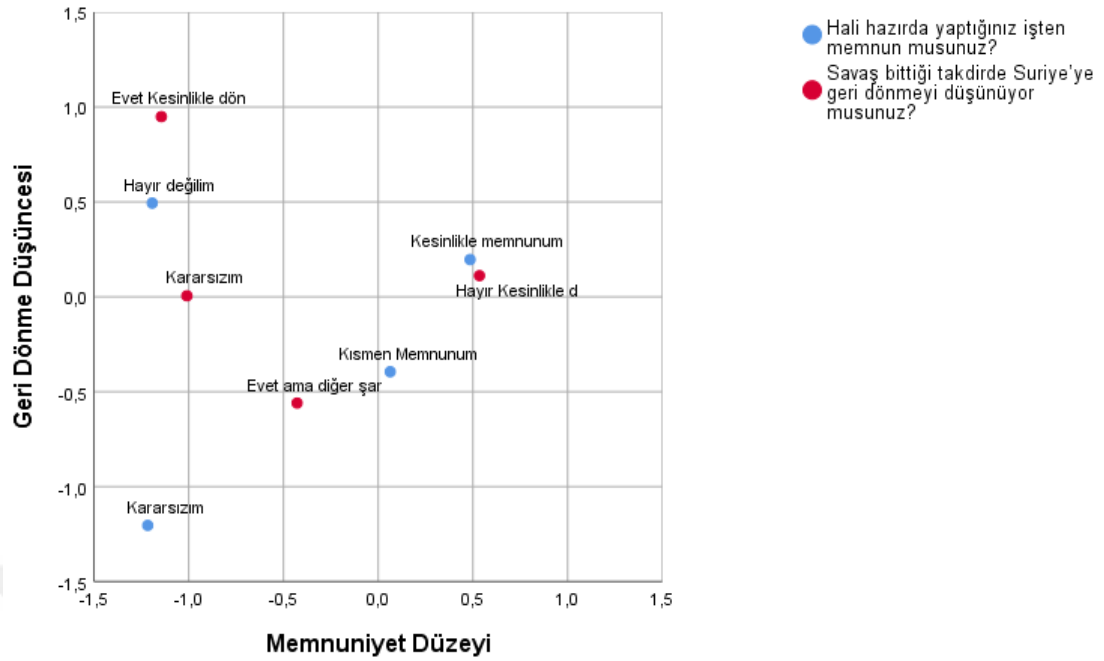
Şekil 4. 3. Göç Öncesi ve Sonrası Mesleki Benzerlikler ve Ekonomik Kıyaslama

Şekil 4.3. incelendiğinde göç öncesi meslekleriyle göç sonrası meslekleri arasında benzerlik olan katılımcıların ekonomik durumu Suriye'deki ekonomik durumlarına kıyasla aynı kaldığı ya da çok kötüye evrildiği görülmektedir. Kısmen benzerlik bulunanlar ise kötü seçeneğine daha yakındır. Mesleki benzerlikleri bulunmayanların ekonomik durumları ise göç sonrası iyi veya çok iyi duruma yükselmiştir. Göç sonrası yeni meslekler icra eden GKA Suriyelilerin daha iyi ekonomik şartlara ulaştıkları görülmektedir.

Tablo 4. 59. Suriye'ye Geri Dönme Düşüncesi ve Memnuniyet Düzeyleri

Dimensio n	Singul ar Value	Inertia	Chi Squar e	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounted for	Cumulati ve	Standard Deviation	Correlatio n
								2
1	0,412	0,170			0,855	0,855	0,046	0,118
2	0,169	0,029			0,143	0,998	0,056	
3	0,018	0,000			0,002	1,000		
Total		0,199	80,99 6	,000 ^a	1,000	1,000		

İlk boyut, toplam öz değerin %85,5'ini oluşturmaktadır ve bu da ilk boyutun verilerdeki varyansların büyük bir kısmını açıkladığı görülmektedir. İkinci boyut %14,3 ve üçüncü boyut sadece %0,2'dir. Bu sonuçlar ilk boyutun dikkate alınması gereken en önemli boyut olduğunu göstermektedir. Tekil değerler, her bir boyutun verilere ne kadar iyi uyduğunun ölçüsüdür. Tekil değer ne kadar yüksek olursa uyum o kadar iyi olur. Birinci boyutun tekil değeri 0,412'dir ve bu nispeten yüksektir. İkinci boyutun tekil değeri 0,169'dur ve bu düşüktür. Üçüncü boyutun tekil değeri 0,018'dir ve bu çok daha düşüktür. Bu değerler birinci boyutun en ilgili boyut olduğunu doğrulamaktadır. Ki-kare değeri 80.996 hesaplanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.000'dır ($p < 0,05$), bu kadar yüksek bir ki kare değerinin tesadüfen elde edilmesinin çok düşük bir olasılık olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla değişkenler arasında güçlü bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

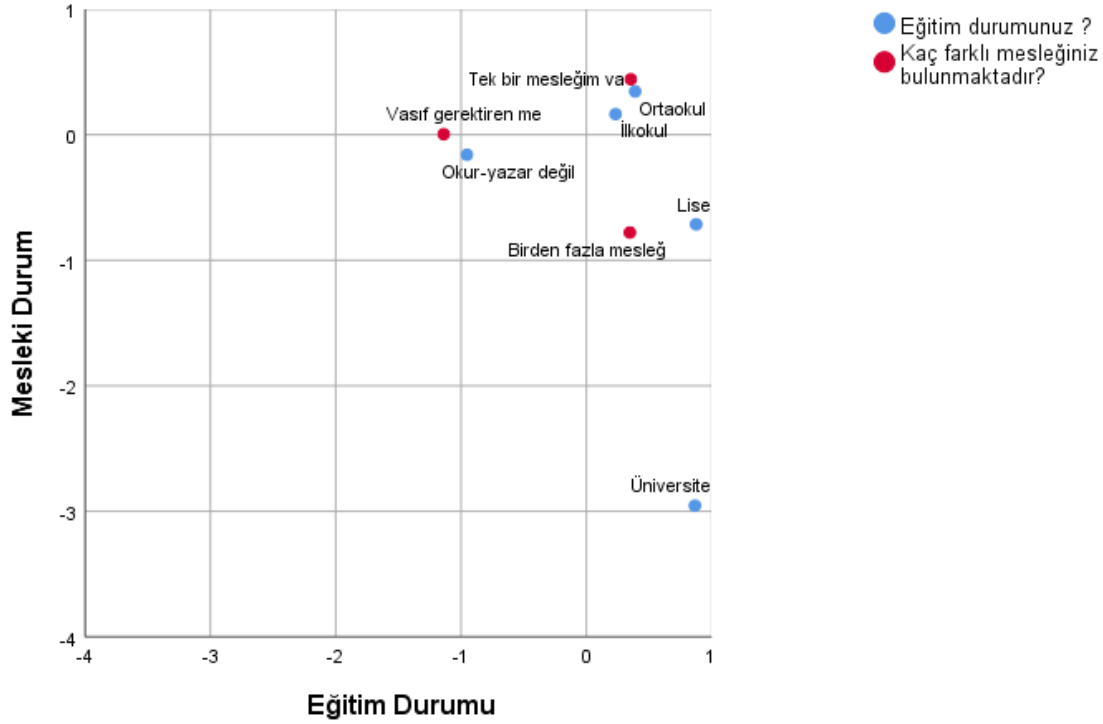
Şekil 4. 4. Suriye'ye Geri Dönme Düşüncesi ve Memnuniyet Düzeyleri

Şekil 4.4'de katılımcıların savaş bittiği takdirde Suriye'ye dönme düşünceleri ve hali hazırda Türkiye'de yapmakta oldukları işlerden memnuniyet düzeylerine göre ilişkileri incelenmiştir. İşinden kesinlikle memnun olan katılımcıların Suriye'ye geri dönme düşüncesi oldukça düşüktür. Kısmen memnun olanların ise bazı şartların oluşması kaydıyla geri dönme düşüncesine sıcak baktığı anlaşılmaktadır. İşinden memnun olmayanların ise “kararsızım” ve “evet kesinlikle dönerim” seçenekleri arasında kaldıkları. Geri dönme düşüncesine biraz daha yakın oldukları görülmektedir. Genel olarak memnuniyet düzeyi düştükçe geri dönme düşüncesinin yükseldiğini söylemek mümkündür.

Tablo 4. 60. Mesleki Durum ve Eğitim Durumu

Dimension	Singular Value	Inertia	Chi Square	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounted for	Cumulative	Standard Deviation	Correlation
								2
1	0,400	0,160			0,697	0,697	0,047	0,059
2	0,264	0,069			0,303	1,000	0,043	
Total		0,230	93,474	,000 ^a	1,000	1,000		

Birinci boyutun tekil değeri 0,400 ve öz değeri 0,160 olarak belirlenmiştir. Bu boyutta varyansın açıklanma yüzdesi 0,697'dir ve toplam varyansın %69,7'sini açıklamaktadır. İkinci boyutun tekil değeri 0,264 ve öz değeri 0,069 olarak belirlenmiştir. Bu boyutta varyansın açıklanma yüzdesi 0,303'tür ve toplam varyansın %30,3'ünü açıklamaktadır. Toplam öz değer 0,230'dur. Ki-kare değeri 93,474 ve p değeri 0,000'dir ($p < 0,05$), bu da değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

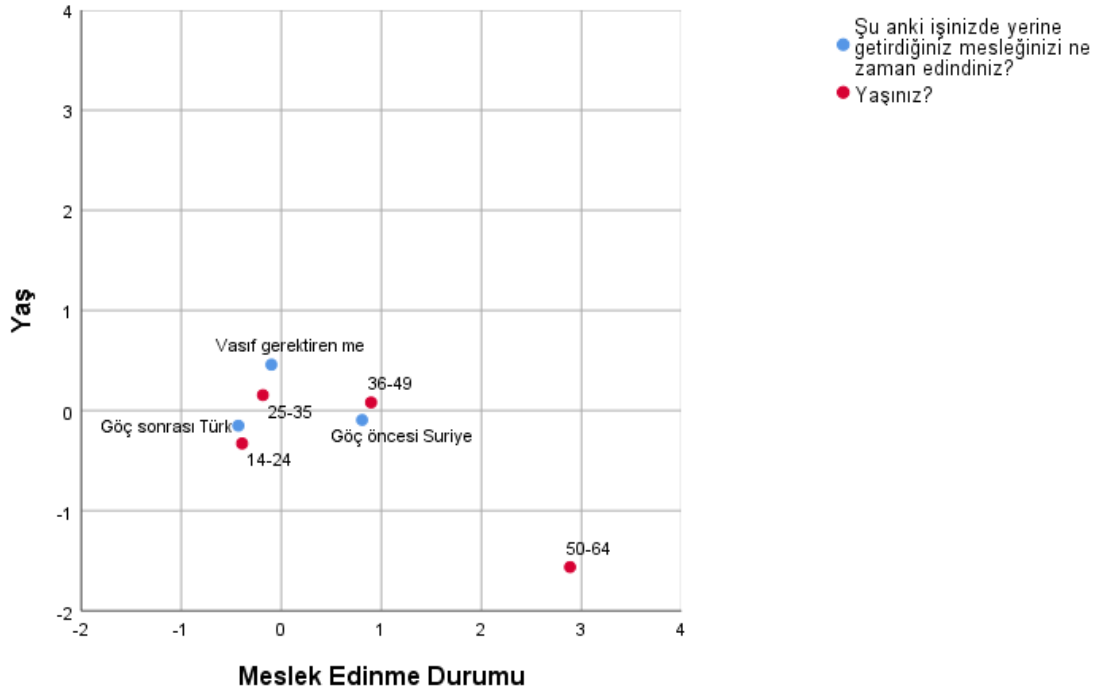
Şekil 4. 5. Mesleki Durum ve Eğitim Durumu

Şekil 4.5'e bakıldığında katılımcıların eğitim düzeyleri ve mesleki durumlarını gösteren ve aralarındaki ilişkiyi gruplayan veri seti görülmektedir. Buna göre okur yazar olmayanların çoğunluğunun herhangi bir mesleğe sahip olmadıkları ve vasıfsız işlerde kümелendiği göze çarpmaktadır. Tek bir mesleğe sahip olanların ortaokul ve ilkokul eğitim düzeyine sahip oldukları görülürken birden fazla mesleğe sahip olanların lise eğitim düzeyine daha yakın oldukları belirlenmiştir. Ayrıca üniversite mezunlarının da birden fazla mesleğe sahip olma durumları diğer seçeneklere göre daha yakındır. Sonuçlardan hareketle genel olarak eğitim düzeyinin yükselmesiyle meslek sayısının da arttığını ifade edebiliriz.

Tablo 4. 61. Yaş ve Meslek Edinme Durumu

Dimension	Singular Value	Inertia	Chi Square	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Accounted for	Cumulative	Standard Deviation	Correlation
1	0,280	0,078			0,956	0,956	0,048	0,049
2	0,060	0,004			0,044	1,000	0,041	
Total		0,082	33,369	,000 ^a	1,000	1,000		

Birinci boyutun tekil değeri 0,280 ve öz değeri 0,078 olarak belirlenmiştir. İlk boyut toplam varyansın %95,6'sını açıklamaktadır. İkinci boyutun tekil değeri 0,060 ve öz değeri 0,004 olarak belirlenmiştir. Bu boyutta varyansın açıklanma yüzdesi 0,044'tür ve toplam varyansın %4,4'ünü açıklamaktadır. Veri setinin toplam öz değeri 0,082'dir. Ki-kare değeri 33,369 ve p değeri 0,000'dir. ($p < 0,05$) olduğu için değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şekil 4. 6. Yaş ve Meslek Edinme Durumu

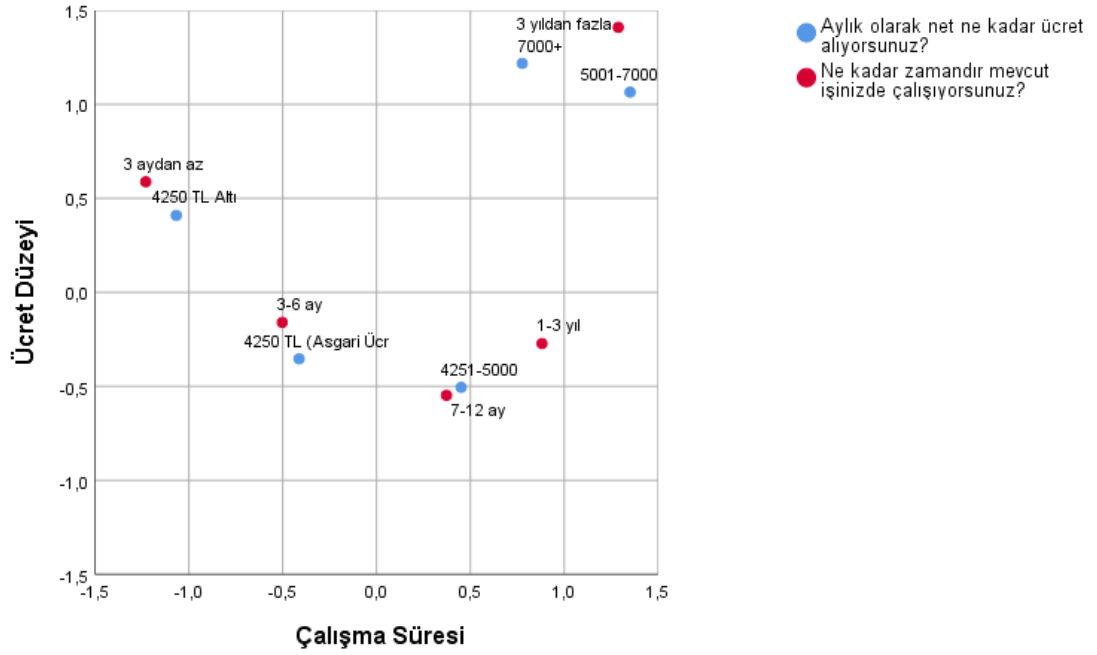
Araştırmada elde edilen bulgulara göre 36-49 yaş arası yetişkin nüfusun aktif olarak ifa ettikleri mesleklerin göç öncesi edinildiği belirlenmiştir. 14-24 yaş arası genç GKA Suriyeliler mesleklerini daha çok göç sonrası öğrendikleri görülmektedir. İç savaşın yaklaşık 12 yıldır sürdüğü göz önünde bulundurulursa ve bu yaş grubunun meslek

edinme çağlarının Türkiye’de GKA Suriyeli olarak bulundukları süre zarfına denk gelmesi birlikte düşünüldüğü zaman bu bulgular sürpriz teşkil etmemektedir. 25-35 yaş arası GKA Suriyeliler ise göç sonrası meslek edinme ve vasıfsız seçeneklerine daha yakındır. Sıklığı düşük olan 50-64 yaş grubunda ise mesleğin göç öncesi edinilme durumu daha yakın ölçülmüştür.

Tablo 4. 62. Ücret Düzeyleri- Mevcut İşte Çalışma Süreleri İlişkisi

Dimensi on	Singular Value	Inertia	Chi Square	Sig.	Proportion of Inertia		Confidence Singular Value	
					Account ed for	Cumulati ve	Standard Deviation	Correlati on
1	0,650	0,423			0,716	0,716	0,030	0,391
2	0,345	0,119			0,201	0,917	0,056	
3	0,221	0,049			0,082	0,999		
4	0,021	0,000			0,001	1,000		
Total		0,591	240,579	,000a	1,000	1,000		

Birinci boyutun tekil değeri 0,650 ve öz değeri 0,423 olarak belirlenmiştir. İlk boyut toplam varyansın %71,6'sını açıklamaktadır. İkinci boyutun tekil değeri 0,345 ve öz değeri 0,119 olarak belirlenmiştir. Bu boyutta varyansın açıklanma yüzdesi 0,201'dir ve toplam varyansın %20,1'ini açıklamaktadır. Üçüncü boyutun tekil değeri 0,221 ve öz değeri 0,049 olarak belirlenmiştir. Üçüncü boyut toplam varyansın %8,2'sini açıklamaktadır. Dördüncü boyutun tekil değeri ise 0,021 ve öz değeri 0,000 olarak belirlenmiştir. Bu boyut toplam varyansın %0,1'ini açıklamaktadır. Veri setinin toplam öz değeri 0,519'dur. Ki-kare değeri 240,579 ve p değeri 0,000'dir. ($p < 0,05$) olduğu için değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şekil 4. 7. Ücret Düzeyleri- Mevcut İşte Çalışma Süreleri İlişkisi

Yapılan saha araştırmalarına göre GKA Suriyelilerin sahip oldukları ücret düzeyleri çalışma sürelerini etkilemektedir. Şekil 3.7'ye bakıldığında 4250 TL altında ücretle çalışanlar mevcut işlerinde 3 aydan az süredir çalışmaktadırlar. 4250 TL (Asgari Ücret) düzeyinde çalışanlar da ise çalışma süresi 3-6 ay arasındadır. 4251-5000 TL arası ücrete sahip olanlar mevcut işlerinde 7-12 ay ve 1-3 yıl sürelerinde çalışmaya yakındırlar. 5001-7000 TL ve 7000 TL ve üstü ücrete sahip olanlar 3 yıldan fazla çalışıyor olma seçeneğine yakındırlar. Dolayısıyla ücret düzeyi arttıkça mevcut işte çalışma sürelerinin de buna paralel olarak arttığını söyleyebiliriz. Diğer bir deyişle ücret düzeyinin artması GKA Suriyelilerin iş sadakatini artırmaktadır.

4.9.8. Bulgulara ilişkin genel değerlendirmeler

Bulgulara ilişkin değerlendirmeler istatistiki tablolar yardımıyla her bölümde yapılmıştır ve bu bölümde de genel bir değerlendirme yapılacaktır. Öncelikle katılımcıların cinsiyet, yaşı, medeni durum ve eğitim durumuna göre dağılımları incelendiğinde; Suriyeli çalışanların %10,1'inin kadın, %89,9'unun erkek, yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %26,3'ünün 14-24 yaş, %53,1'inin 25-35 yaş, %19,9'unun 36-49 yaş, %0,7'sinin ise 50-64 yaş olduğu belirlenmiştir. 65 yaş ve üzeri bir katılımcı bulunmamaktadır. Görüleceği üzere Suriyeli çalışanların %79,4'ü 14-35 yaş aralığında bulunmaktadır ve oldukça genç bir profile sahiptirler. 407 katılımcıdan yalnızca 41 kadın katılımcı bulunmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, katılımcıların birebir görüşmelerinde vurguladığı gibi, toplumsal ve kültürel açıdan Suriyeli kadınların ev dışında çalışmasının genellikle hoş karşılanmadığını ve erkeklerin eşlerini çalıştırmak konusunda gerekli olmadıkça isteksiz olduklarını göstermektedir. Bu eğilimin yanı sıra, Suriyeli kadınların sosyal yaşamda da daha az aktif bir rol üstlendikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle, araştırma özellikle erkek çalışanlar üzerine odaklanarak yürütülmüştür. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında, %47,9'unun evli olduğu, %52,1'inin ise bekar olduğu görülmüştür. Eğitim durumlarına yönelik analizde ise, %29,7'sinin okur-yazar olmadığı, %29,7'sinin ilkokul mezunu, %31,7'sinin ortaokul mezunu, %7,6'sının lise mezunu ve %2'sinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, GKA Suriyelilerin eğitim seviyelerinin genel olarak düşük olduğunu gösterirken, okuma-yazma bilmeyenlerin oranının da dikkate değer olduğunu göstermektedir.

GKA Suriyelilerin sosyal durumları, araştırmalar açısından son derece önemli bir veri kaynağıdır. Çalışan GKA Suriyelilerin evlilik durumları, hane halkındaki istihdam oranlarını etkileyerek hane gelirini direkt olarak etkileyen önemli bir faktördür. Bu bağlamda, evlilik durumu ekonomik düzenlemeleri ve hane gelirini etkileyen bir enstrüman olarak görülebilir. Aynı zamanda, evlilik durumu Türkiye'ye göçün maddi etkilerini artırmakta ve hatta uluslararası para transferleri gibi ekonomik göstergelere yansıyabilmektedir. Diğer yandan, bekar bireyler, temel yaşamsal masraflarını ev arkadaşları veya aile üyeleri gibi üçüncü kişilerle paylaşarak kendi ekonomik dengelerini sağlayabilmektedirler. Saha araştırmaları ve birebir sohbetler, bekar GKA Suriyelilerin genellikle 40-50 kişilik toplu yaşam alanlarında ranzalarla düzenlenmiş

mekanlarda bir araya gelerek aylık masraflarını minimize etme stratejisi izlediklerini ortaya koymaktadır. Bu tür tercihler, maddi gelir gider dengesini sağlamaya yönelik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, yapılan bireysel görüşmelerde bazı bekar GKA Suriyeliler, aylık gelirlerinin bir bölümünü farklı şehirlerde yaşayan veya Suriye'de kalan aile üyelerine yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

50 yaş ve üzeri Suriyeli çalışanlar, iş gücü içinde daha az temsil edilen bir yaş grubunu oluştururken, bu yaş grubundaki katılımcıların sayısı önemli bir azınlığı temsil etmektedir. Suriyeli çalışanların medeni statülerinde belirgin bir farklılık gözlenmemektedir ve evli olanlar ve bekarlar arasındaki dağılım nispeten dengelidir. Eğitim düzeylerine yönelik yapılan analizde, Suriyeli çalışanların büyük bir kısmının ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Lise ve üniversite mezunları ise daha küçük bir oranı temsil etmektedir. Araştırmaya katılan GKA Suriyelilerin büyük çoğunluğunun 50 yaş altında olmasının temel nedenleri çeşitli faktörlerle ilişkilendirilebilir. Bu nedenler arasında, temel insan hakları olan yaşam güvenliğini sağlama isteği öne çıkar. Bunun yanı sıra, daha iyi istihdam fırsatlarına erişme çabası hem kendileri hem de Suriye'de yaşayan aile üyeleri için daha iyi yaşam koşulları elde etme arzusu ve çocuklarının geleceklerini daha iyi şekillendirebilmek için daha uygun şartlar arayışında olmaları yer almaktadır. Göçle ilgili yapılan araştırmalar genellikle yaşlı bireylerin gençlere kıyasla daha az göç etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, İnegöl gibi yerleşim bölgelerine göç eden GKA Suriyeliler arasında 50 yaş ve üstü bireylerin sayısının daha düşük olmasının bir nedeni olarak, yaşça ileri olanların kök saldıkları topraklardan kolayca ayrılmak istememe düşüncesinin etkisi olduğu öne sürülebilir.

Hane halkı büyüklüğüne ilişkin verilerine göre katılımcıların %12,5'i tek başına yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların %32,4'ü 2-3 kişiden, %34,4'ü 4-6 kişiden, %18,2'si 7-10 kişiden ve yalnızca %2,5'i 10 veya daha fazla kişiden oluşan hane halkı büyüklüğüne sahip olduğunu belirtmiştir. Hane halkı büyüklüğü ve ailedeki çalışma durumuna ilişkin çıktılar incelendiğinde tek çalışanların %28'i hali hazırda tek başına yaşadığını, %34,3'ü 2-3 kişilik, %31,5'i 4-6 kişilik, %5,6'sı 7-10 kişilik hane halkı büyüklüğüne sahip olduğunu belirtmiştir. 10 ve üzeri kişiden oluşan hanelerde tek başına çalışana rastlanmamıştır. Birden fazla çalışana sahip hane halklarının %31'i 2-3 kişiden, %36,7'si 4-6 kişiden, %27,9'u 7-10 kişiden, %4,4'ü ise 10 ve üzeri kişiden

oluşmaktadır. Hane halkı sayısının artmasıyla çalışan sayısının arttığı açıkça görülmektedir. Chi-square test istatistiği 0.05'ten küçük ($p\text{-value} (0,000) \leq 0.05$) olduğu için hane halkı büyüklüğü ile çalışma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

Dil bariyeri yabancı ülkelere göç eden tüm göçmenlerin temel problemlerinden biridir. Bu problemin saha araştırmasına katılan Suriyeliler özelinde tespitine yönelik anket sorusuna verilen cevaplar yaş gruplarına göre şu şekilde gerçekleşmiştir; 14-24 yaş grubunun Türkçe seviyesi %14 zayıf, %32.7 orta, %43,9 iyi, %9,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 25-35 yaş grubunun Türkçe seviyesi %13 zayıf, %51,4 orta, %33,3 iyi, %2,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 36-49 yaş grubunun Türkçe seviyesi %12,3 zayıf, %48,1 orta, %39,5 iyi, %0 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. Son olarak 50-64 yaş grubunda ise Türkçe seviyesi %100 oranda orta düzeyde ölçülmüştür. 50-64 yaş arası katılımcı sayısının düşük olması bu yaş grubuna yönelik anlamlı çıkarımlar yapmayı güçleştirmektedir. Genel oranlara bakıldığında katılımcıların %83,3 orta veya iyi derecede Türkçe iletişim kurabildiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın temel verilerine dayanarak, Suriyeli katılımcıların yaş ortalamalarının genç olmasının ve Suriye'den Türkiye'ye göçün 10 yıldan fazla bir süredir devam etmesinin, dil öğrenme süreçleri üzerinde belirgin etkilere sebep olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum, zamana bağlı olarak yaşanan dönüşümün yanı sıra, yaş faktörünün ve yeni çevrenin dil edinme kapasitesine etkilerini yansıtmaktadır. Saha gözlemleri ve derinlemesine yapılan birebir görüşmeler, üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren Türkçe eğitim merkezlerinin ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı halk eğitim merkezlerinin, Suriyeli göçmenlere yönelik yoğun bir Türkçe öğrenme desteği sağladığını göstermektedir. Bu desteğin yanı sıra, kamusal kurumların düzenlediği kurslar, özel eğitim programları ve dijital platformlarda sunulan ücretsiz Türkçe dil eğitim içerikleri, GKA Suriyelilerin Türkçe dilini öğrenme hedeflerine katkı sağlamaktadır. Katılımcılar, Türkiye'ye ilk ayak bastıklarında karşılaştıkları dil bariyerinin üstesinden gelmek amacıyla Türkçe öğrenmeye yönelik çabalarını vurgulamışlardır. Bu çaba, iş bulma ve yeni yaşam kurma arzularını gerçekleştirme isteğinin bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Suriyeli göçmenlerin bu dil öğrenme çabaları, entegrasyon ve sosyal adaptasyon süreçlerindeki aktif rol ve çaba gösterme

isteğini yansıtarak, Türkçe'nin sosyal ve ekonomik entegrasyonun bir aracı olarak ne kadar değerli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların göç etmeden önceki meslekleri %1'i kamu çalışanı, %29,5'i kendi hesabına bağımsız çalışan, %30.7'si genel beden işçisi, %13,3'ü işsiz/öğrenci, %14.7'si çalışmıyordum/ev hanımı, %10.8'i ise diğer meslekler şeklinde vuku bulmuştur. İnegöl'e göç ettikten sonra çalıştıkları meslek grupları ise %6,9'u genel beden işçisi, %58'i mobilya işçisi, %18.7'si metal işçisi, %2'si tekstil işçisi, %9.6'sı tamir ve bakım elemanı, %3.4'ü kendi hesabına bağımsız çalışan, %1,5'u ise diğer meslekler gruplarından oluşmaktadır. Katılımcıların göç öncesi ve sonrasındaki mesleki durumlarının benzerlik oranı %22.9 benzer, %4.9 kısmen benzer ve %72.2 hayır/ilişkisiz şeklinde tespit edilmiştir. Suriyelilerin meslekleri ve şu an çalıştıkları işler hakkındaki verilerden yola çıkarak Suriyeli çalışanların %72'sinin şu an çalıştıkları iş ile meslekleri arasında bir bağlantının olmadığı görülmektedir. Bağlantı oranı en yüksek olan yaş grubu %38.3 oranla 36-49 yaş grubunda gerçekleşmiştir. Suriyeliler arasında meslekler açısından benzerlik olmaması, niteliksiz oldukları anlamına gelmez. Aslında, Suriyelilerin genellikle mesleki alanda olmayan sektörlerde çalışmak zorunda kalmaları, çalıştıkları işlerle ilgili yeterince bilgi ve beceriye sahip olmadıkları anlamına gelir. Bu durum, çoğu zaman Suriyelilerin meslekleri ile icra ettikleri işler arasında bir bağlantı olmaması sonucunu doğurur. Bunun yanı sıra, kendi meslekleri ile çalıştıkları işler arasında bir bağlantı olan Suriyelilerin oranı yaklaşık %22,9 seviyesindedir. Bu kesim hem Suriye'de hem de Türkiye'de işçi olarak çalışan bireyleri içerir. Bu da gösteriyor ki, belirli mesleklerde çalışan Suriyelilerin iş gücü piyasasında belirli bir yetenek düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Ancak genel olarak, meslek dışı alanlarda çalışma durumu daha yaygındır.

Katılımcıların %48,6'sı tek bir mesleğe, %27.8'i ise birden fazla mesleğe sahiptir. %23,6 oranında katılımcının vasıf gerektiren herhangi bir mesleği tespit edilememiştir. AFAD'ın 2014 yılında gerçekleştirdiği anket çalışmasında kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yaklaşık yarısının mesleğinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (AFAD, 2014). Ankete katılan erkeklerin yaklaşık %80'i belirli bir mesleği olduğunu belirtirken, kadınlarda bu oran %10 olarak tespit edilmiştir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun mesleği olmadığı ve savaş öncesinde de çalışmadıkları görülmektedir. Bu veriler, çalışmamızdaki anket sonuçlarıyla uyumlu bir tablo çizmektedir.

Çalışmamızdaki katılımcıların yaklaşık %80'i en az bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, AFAD tarafından yapılan çalışma ile saha araştırmamızın sonuçları arasında tutarlılık olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların %10.8'i çalışma iznine sahipken %89.2'si ise çalışma izninden yoksundur. Son dönemde Türkiye, kaçak çalışan GKA Suriyelilere yönelik "çalışma izni" verme çabalarını hızlandırmıştır. Özellikle 3.4 milyonu aşkın GKA Suriyeli, inşaat, tekstil ve hizmet sektörleri gibi farklı alanlarda istihdam edilmektedir. GKA Suriyeliler diğer göçmenlerle birlikte, özellikle inşaat, tekstil ve hizmet sektörlerinde çalışarak toplam istihdamın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Suriyelilerin düşük ücretlerle kaçak işçi olarak çalıştırılmaları, bazı iş sahipleri ve işverenler tarafından olumlu bir şekilde değerlendirilmektedir. Niteliksiz iş gücü piyasasında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum, kayıt dışı ekonominin yakın gelecekte azalma beklentisini zayıflatmaktadır. Katılımcıların Türkiye'de toplam çalışma süreleri %2.9 1 yıldan az, %7.6 oranında 1-2 yıl, %12.8 oranında 3-4 yıl, %30.5 oranında 5-6 yıl, %46.2 oranında ise 7 yıldan fazla şeklinde tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse yarısı Türkiye'de 7 yıldan fazla iş tecrübesine sahiptir. Katılımcıların %28,1'i şu anki işinde yerine getirdiği mesleğini göç öncesi Suriye'de, %48,4'ü göç sonrası Türkiye'de edindiğini belirtmiştir. %23,6 oranında katılımcı vasıf gerektiren bir mesleğinin olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların %84.5'i mevcut işinden önce en az bir farklı işte çalıştığını belirtirken %15.5 oranında katılımcı mevcut işinin ilk ve tek olduğunu belirtmiştir. Bu verilerden yola çıkarak GKA Suriyelilerin ortalama 8-9 yıllık Türkiye serüvenlerinde büyük oranda farklı işler yaptığı ve iş değiştirmenin yaygın olduğunu öne sürebiliriz. Bunun birinci nedeninin sahada ki gözlemlerden yola çıkarak ücret farklılıkları olduğunu söylemek mümkündür. Diğer nedenler arasında ise işin zorluğu, ücret dışı yan hakların (ulaşım, yemek, ikramiye, izin vb.) olmaması, çalışma ortamındaki problemler gösterilebilir. Zaman geçtikçe GKA Suriyelilerin sahip oldukları işe olan sadakatleri de artmaktadır. Suriyeliler günümüzde sanılanın aksine, girdikleri işlerde devamlılık göstermektedir. Çalışanların %10.8'i 3 aydan az, %15.2'si 3-6 ay, %18.4'ü 7-12 ay, %21.9'u 1-3 yıl ve %33.7'si ise 3 yıldan fazla zamandır mevcut işinde çalışmaktadır. Suriyeli çalışanların düşünüldüğü gibi sürekli iş değiştirmedikleri üstelik girdikleri

işlerde de uzun süre çalıştıkları görülmektedir. Suriyeli çalışanların %55'i bir yıl ve daha fazla süreyle aynı işte çalışma devamlılığı göstermektedir.

Göçün beraberinde getirdiği ekonomik zorluklar karşısında birçok Suriyeli, hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla yeni meslekler öğrenme yolunu seçmiştir. İnegöl gibi bir sanayi kenti özelliği taşıyan şehirde, iş sektörleri de bu yapıya uygun biçimde şekillenmiştir. Ancak, bazı GKA Suriyelilerin önceden sahip oldukları meslekler, bu sanayi kentlerinin iş alanlarıyla tam anlamıyla örtüşmemiştir. Bu nedenle, GKA Suriyeliler, kentin ekonomik yapısına ve istihdam fırsatlarına uyum sağlayabilmek amacıyla yeni meslekler öğrenme ihtiyacı ile karşılaşmışlardır. Bu durum, göçmenlerin adaptasyon sürecinde meydana gelen zorunlu bir değişim olarak değerlendirilebilir. Yani, ekonomik koşulların ve iş olanaklarının göçmenlerin meslek tercihlerini etkilediği bir çerçeve oluşmuştur. 14-24 yaş grubunda meslek edinme yolları 66,4% oranla iş başında/pratikte, 1,9% oranında Meslek Edindirme Kursları ile, 9,3% oranında Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla gerçekleşmiştir. 22,4% oranında grup ise Türkiye'de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 25-35 yaş grubunda meslek edinme yolları 60,6% oranda İş başında çalışarak / pratikle, 12,5% oranda Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla, 1,9% oranda diğer yollarla gerçekleşmiştir. Bu yaş grubundaki 25,0% oranında katılımcı Türkiye'de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 36-49 yaş grubunda meslek edinme yolları 69,1% İş başında çalışarak / pratikle, 3,7% Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla gerçekleşmiştir. Bu yaş grubundaki 27,2% oranında katılımcı Türkiye'de Meslek edinmediğini belirtmiştir. 50-64 yaş grubunun tamamı İş başında çalışarak / pratikle meslek edindiğini belirtmiştir.

Bir şehre yapılan göçün ardından, göçmen topluluğunun öncelikle barınma sorununu çözdükten sonra, istikrarlı bir gelir kaynağı bulma çabasına girişmesi oldukça beklenen bir durumdur. İş bulma süreci, genellikle öncelikli bir hedef olarak belirginleşir. Ancak iş arama sürelerinin uzaması, göçmenlerin sorunlarını artırmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumun da mali yükünü artırmaktadır. Sosyal yardımlara olan bağımlılık artması devletin mali sorumluluğunu artırmaktadır. İnegöl gibi gelişmiş bir sanayiye sahip olan bölgeler, istihdam olanakları konusunda istekli bireylerin rahatlıkla iş bulabildiği yerler olarak öne çıkar. Araştırmanın saha verileri de bu gerçeği desteklemektedir. Katılımcıların %82,5'i, İnegöl'e göç ettikten sonra kısa bir süre içinde, 2 aydan daha kısa bir sürede ilk işlerini bulduklarını ifade etmişlerdir.

Bu durumun temel nedenleri, İnegöl sanayisindeki açık iş pozisyonlarının yoğunluğu ve GKA Suriyelilerin iş tercihlerinin esnek olması olarak gösterilebilir. Katılımcıların ilk iş bulma süreleri incelendiğinde, %52,8'i 1 aydan daha kısa sürede, %29,7'si 1-2 ay arasında, %10,1'i 2-5 ay arasında, %3,7'si 6-12 ay arasında ve %3,7'si 12 aydan daha uzun bir sürede iş bulduklarını belirtmişlerdir. Bu durum, İnegöl gibi iş fırsatlarının bol olduğu bölgelerde göçmenlerin hızla istihdam edilebilme imkanına sahip olduklarını göstermektedir.

GKA Suriyelilerin ekonomik refahlarına ilişkin çıktılara bakıldığında çalıştıkları işteki memnuniyet düzeyleri, ücret düzeyleri, hane halkı gelirleri, beklentilerinin karşılanıp karşılanmama durumlarının yaşam kalitelerinin azalmasında veya artmasında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %16,7'si yaptıkları işten memnun olmadıklarını, %31,7'si kısmen memnun olduklarını, %47,4'ü kesinlikle memnun olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların sadece %4,2'si kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. GKA Suriyelilerin yaklaşık olarak %80 oranda yaptıkları işten genel olarak memnun olduğu görülmektedir. Emek sömürsünün, özellikle savunmasız göçmen toplulukları arasında yaygın olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür sonuçların ortaya çıkmasının şaşırtıcı olmadığı düşünülmelidir. Özellikle GKA Suriyeliler gibi göçmen grupları incelendiğinde, yaşadıkları zorunlu göç nedenleri ve bulundukları koşulların, beklentilerini daha düşük düzeyde tutmalarına etki ettiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç, iç savaş gibi ciddi bir zorunlu göç sebebiyle meydana gelmiştir. Bu nedenle GKA Suriyelilerin beklentileri temel ihtiyaçlarını karşılamak ve güvende olmak gibi minimum seviyelerde kalmıştır. Ancak, zaman içinde Suriyelilerin Türkiye'ye daha fazla entegre olmalarıyla birlikte, gelecekte beklentilerinin artacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Gelişen koşullar altında, Suriyelilerin iş gücü piyasasındaki konumlarının güçlenmesi, daha iyi gelir elde etme isteğinin artması ve sosyal entegrasyonun gerçekleşmesiyle birlikte, beklentilerinin de artabileceği öngörülmektedir.

Suriyelilerin Türkiye'de sahip oldukları ekonomik durum ile göç öncesi Suriye'deki ekonomik durumları arasındaki kıyaslama şu şekildedir; katılımcılara göre ekonomik durumları göç öncesine göre oransal olarak %2 si çok kötü, %21,4'ü kötü, %25,3'ü aynı, %48,6'sı iyi, %2,7'si ise çok iyi şeklindedir. Arap baharı ve beraberinde getirdiği

iç karışıklıklar hiç şüphesiz en büyük darbelerden birini muhatap ülkelerin ve hatta çevre ülkelerin ekonomilerine vurmuştur. Sosyal hayatın neredeyse bitmesi, iç ve dış ekonomik hareketlerin durma noktasına gelmesi, her türlü üretim faaliyetlerinin düşmesi tersine göç hareketlerini de güçleştirmektedir. Savaş öncesi Suriyelilerin ülkelerindeki sahip oldukları ekonomik refah düzeyleri ile göç sonrası elde ettikleri ekonomik refah düzeyini karşılaştıran bu soru da dikkate değer sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcıların %50'den fazlası göç sonrası ekonomik durumlarının göç öncesine göre daha iyi olduğunu belirtmiştir. Yalnızca %23,4 oranında katılımcı ekonomik durumlarının göç sonrası daha kötüye gittiğini belirtmiştir.

İnegöl gibi sanayi yoğunluğuna sahip şehirlerde, göçmen nüfusunun artışının temel nedeni genellikle iş imkanlarının bolluğudur. Bu tür şehirler, üretim faaliyetleri yürüten işverenler için düşük maliyetli iş gücü kaynağı sunarken, göçmenler için de geniş iş fırsatlarına erişim ve çalışma izni gerekliliğinden bağımsız olarak gelir elde etme şansı sunar. Bu dinamik, şehirdeki göçmen nüfusunun artışını veya azalışını, bu beklentinin ne ölçüde karşılandığına göre değişkenlik gösterir. Araştırmada elde edilen verilere göre, katılımcıların %49,1'i İnegöl şehrinin sosyo-ekonomik beklentilerini büyük ölçüde karşıladığını ifade etmiştir. %30,7'si kısmen karşılandığını belirtirken, %18,2'si ise beklentilerin karşılanmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, İnegöl şehrinin genel olarak GKA Suriyelilerin beklentilerini büyük oranda karşıladığını göstermektedir. Ancak, beklentilerin karşılanmama durumunun nedenlerini anlamak için ikili görüşmeler de yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre, son yıllarda artan enflasyon oranının neden olduğu pahalılığın artması, beklentilerin karşılanma düzeyinin düşmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Ekonomik zorluklar, beklentileri gerçekleştirmenin önündeki engeller olarak belirtilmiştir. Diğer yandan, sosyal entegrasyon ve dil bariyeri gibi faktörler de beklentilerin tam anlamıyla karşılanmasını etkileyebilir. Sonuç olarak, İnegöl gibi şehirlerde iş imkanlarının bolluğu ve göçmenler için sunulan fırsatlar, genel olarak beklentilerin karşılanma düzeyini artırabilir. Ancak ekonomik faktörler ve diğer zorluklar, beklentilerin tam olarak gerçekleşmesini engelleyebilir. Bu tür etmenlerin anlayışla ele alınarak çözüme kavuşturulması, göçmen nüfusunun entegrasyonu ve yaşam kalitesinin artırılması için önemlidir.

Katılımcıların ücret düzeyine ilişkin verilere bakıldığında, GKA Suriyelilerin kazançları geniş bir yelpazede dağıldığı görülmektedir. %41,5'i 4251-5000 TL arası ücret almaktadır. %27,5'i 4250 TL'nin altında ücret alırken, %16,7'si 5001-7000 TL arası ücret seviyesine sahiptir. %11,3'ü asgari ücret (4250 TL) kazanırken, %3'ü ise 7000 TL ve üzeri ücret düzeyine sahiptir. Bu ücret dağılımı, GKA Suriyelilerin ülkeye yerleşme sürecinde karşılaştıkları zorluklar ve iş gücü piyasasına erişim durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Büyük oranda dezavantajlı bir konumda oldukları için, GKA Suriyeliler genellikle düşük ücretli ve emek yoğun işlerde çalışmayı tercih etmektedir. Ücret düzeyleri ise bireylerin eğitim, deneyim ve uzmanlık seviyelerine göre farklılık gösterebilir. Bazı iyi eğitilmiş ve deneyimli göçmenler daha yüksek ücretler elde edebilirken, genel topluluk içinde bu tür kişiler azınlıkta yer alır. Verilere göre, GKA Suriyelilerin %27,5'i asgari ücret seviyesinin altında ücret almaktadır. Bu oranın büyük bir bölümünü yaklaşık 4000 TL civarında ücret alan Suriyeliler oluşturmaktadır. İnegöl örneği incelendiğinde, genel olarak GKA Suriyeli emeğinin yaygın bir şekilde sömürüye uğradığına dair algının geçerli olmadığını söylemek mümkündür.

Katılımcıların Hane halkı gelirlerine ilişkin bulgular genel olarak şu şekilde özetlenebilir; 4250 TL (Asgari Ücret) altı hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-35 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 28,6'sı bu gelir düzeyindeyken, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 71,4'ü bu gelir düzeyindedir. 4250-5000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-35 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 30,3'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 51,5'i ve 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 18,2'si bu gelir düzeyindedir.

5001-7000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 28,4'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 33,8'i, 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 33,8'i ve 50-64 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 4,1'i bu gelir düzeyindedir. 7001-10000 TL arası hane halkı gelir düzeyi; bu hane halkı gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 25-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 18,3'ü, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 64,3'ü,

36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 17,4'ü bu düzeyde yer almaktadır. 50-64 yaş aralığındaki kişilerin ise bu gelir düzeyinde hiç yer almadığı anlaşılmaktadır.

Son olarak 10001-15000 TL arası hane halkı gelir düzeyine bakıldığında; bu gelir düzeyindeki kişilerin çoğunluğu 14-24 ve 50-64 yaş aralığındadır. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 56,7'si, 25-35 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 32,8'i, 36-49 yaş aralığındaki kişilerin yaklaşık yüzde 10,4'ü ve 50-64 yaş aralığındaki kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Toplam hane halkı geliri, bir ev veya ailenin tüm üyelerinin mali kazançlarını içeren bir ölçüttür ve ekonomik refahı değerlendirmek için temel bir gösterge olarak kabul edilir. Bu gelir, bireysel kazançlar, yatırım getirileri, ödenmiş transferler, sosyal destekler ve diğer gelir kaynaklarını içermektedir. Hane halkı geliri, bir ülkenin ekonomik durumunu analiz etmek ve gelir dağılımı gibi sosyal dinamikleri anlamak için hayati bir ölçüttür. Bu saha araştırmasının yürütüldüğü 2022 yılının Nisan ayında Türk-İş tarafından hesaplanan açlık sınırı 5.323,64 TL ve yoksulluk sınırı 17.340 TL olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, GKA Suriyelilerin anket katılımcılarının yaklaşık %40'ının toplam hane halkı gelirinin açlık sınırının altında olduğu tespit edilmiştir. Bu grubun neredeyse tamamının ise yoksulluk sınırının altında gelir düzeyine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, GKA Suriyelilerin ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu ve gelir seviyelerinin çoğunlukla yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu durum, göçmenlerin ekonomik durumunu ve refahını anlamak için toplam hane halkı geliri ölçüsünün ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Katılımcıların ek işlerde çalışıp çalışmadıkları ve yaş gruplarına göre önemli bulgular tespit edilmiştir. Genel toplamda bakıldığında katılımcıların %65,6'sı tek bir işte çalışmaktadır ve ek iş yapmamaktadır. %22,1'i ise imkânları olsa ek iş yapmak istediklerini belirtmişlerdir. %11,5'i ise nadiren de olsa ek işlerde çalışmaktadır. Yalnızca %0,7 oranında katılımcı birden fazla işte çalıştığını belirtmiştir. 14-24 yaş arası katılımcıların %43,0'u tek bir işte, %2,8'i birden fazla işte, %15,0'i nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve %39,3'ü imkanı olsa çalışmak istediğini belirtmektedir. Ayrıca %57 oranında katılımcının devamlı veya nadiren birden fazla işte çalıştığı ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istediği söylenebilir.

25-35 yaş arası katılımcıların %66,2'si tek bir işte, %13,0'u nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve %20,8'i imkanı olsa çalışmak istediğini belirtmektedir. Bu yaş grubunun %33,8'i nadiren birden fazla işte çalıştığı ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istediği görülmektedir. 36-49 yaş arası katılımcıların %92,6'sı tek bir işte çalışmakta, %3,7'si nadiren ekstra işlerde çalışmakta ve yalnızca %3,7'si imkânı olsa çalışmak istemektedir. Toplamda bu yaş grubunun %7,4'ü nadiren birden fazla işte çalışmakta ya da ekstra işlere girerek gelirini arttırmak istemektedir. Gerek 25-35 yaş grubunda gerekse de 36-49 yaş grubunda yer alan katılımcılarda düzenli olarak birden fazla işte yer alan katılımcı bulunmamaktadır. 50-64 yaş arası katılımcıların tamamı (%100,0) tek bir işte çalışmaktadır.

Genel değerlendirme sonucunda, yaş grupları arasında iş durumu ve ek işlere olan ilgi açıkça değişiklik göstermektedir. 14-35 yaş aralığındaki katılımcılar genellikle birden fazla işte çalışmaya daha yatkınken, 36-49 yaş arasındakiler genellikle tek bir işte çalışmayı tercih etmektedir. Öte yandan, 50-64 yaş aralığındaki bireylerin büyük bir kısmı genellikle tek bir işte çalışmaktadır. Bu sonuçlar, genç işçilerin ek işlere daha fazla ihtiyaç duyduğunu, yaş ilerledikçe ise bu ihtiyacın azaldığını yansıtmaktadır. Bu durumun temel sebebi, yaş ilerledikçe iş deneyimlerinin artması ve daha yüksek pozisyonlarda veya ücretli nitelikli işlerde çalışma olasılıklarının yükselmesidir. Aynı zamanda, yaşı ilerlemesi genellikle daha az enerji ve zaman harcamayı içerir, bu da ek işlere olan motivasyonu azaltabilir.

Yaş gruplarına göre iş kaybı sonrası yeni iş bulma süreleri her yaş grubunda ayrı ayrı görülmektedir. 14-24 yaş aralığındaki katılımcıların %74,8'i iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtmiştir. Bu yaş aralığındaki katılımcıların %23,4'ü hiç iş kaybı yaşamamıştır. 25-35 yaş aralığındaki katılımcıların %85,2'si iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtirken, %1,4'ü 1-2 ay arasında yeni iş bulmuştur. %12'si ise hiç iş kaybı yaşamamıştır. 36-49 yaş aralığındaki katılımcıların %66,7'si iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtirken, %22,2'si hiç iş kaybı yaşamamıştır. 50-64 yaş aralığındaki katılımcılarda iş kaybı yaşayan kişi bulunmamaktadır ve tamamı iş kaybı sonrası 1 aydan az bir sürede yeni iş bulduklarını belirtmiştir. Bu verilere göre, genel olarak iş kaybı yaşayanların %78,9'u 1 aydan az bir sürede yeni iş bulurken, %17'si hiç iş kaybı yaşamamıştır. Farklı yaş gruplarına odaklanıldığında, gençlerin yeni iş bulma

sürelerinin daha kısa olduğu, yaş ilerledikçe ise yeni iş bulma sürelerinin hafifçe arttığı gözlemlenmektedir. Bunun nedenleri, yaşın iş deneyimi ve iş arama yöntemleri üzerindeki etkileri gibi faktörlere dayanmaktadır. Aynı zamanda, iş kaybı sonrasında yeni bir iş bulma süresinin uzunluğu, GKA Suriyelilerin ekonomik ve sosyal hayatlarını ciddi şekilde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, iş olanaklarının geniş olduğu bölgelerde, örneğin İnegöl gibi, iş bulma sürelerinin kısa olması GKA Suriyeliler için büyük bir avantaj sağlayabilir. Kısa iş bulma süreleri, iş kaybının yol açtığı ekonomik ve sosyal zorlukların hafifletilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, yaş gruplarına göre iş piyasasındaki dinamiklerin ve ihtiyaçların anlaşılması, istihdam politikalarının daha etkili şekilde tasarlanmasına olanak tanır.

Suriyeli çalışanların çalışma süreleri konusundaki adaletsizlik ve sömürü iddiaları, İnegöl özelinde çürütülmektedir. Araştırmada yer alan katılımcıların tüm yaş gruplarında, yerel işçilerle kıyaslandığında çalışma saatleri konusunda herhangi bir farklılık bildirmediği belirlenmiştir. Bu bulgu, saha araştırmasının en etkileyici sonuçlarından birini oluşturmaktadır. Genel olarak toplumda, sosyal medya, yazılı basın ve akademik literatürde, kayıt dışı göçmen işçi gruplarının yerel işçilere göre daha uzun saatler çalıştırıldığı ve bu nedenle sömürü riskinin her an var olduğu şeklinde yaygın bir düşünce bulunmaktadır. Ancak İnegöl'deki mevcut durum incelendiğinde, bu düşüncenin geçerli olmadığı açıkça görülmektedir. İşverenler, çalışma saatleri konusunda herhangi bir ayrımcılık yapmamaktadır. Bu veriler, standart çalışma saatlerini içerirken, fazla mesai saatlerinin tüm çalışanlar için geçerli olduğu göz önünde bulundurulmamıştır.

Mesai Sürelerine ilişkin bulgular şu şekildedir; 14-24 yaş grubundaki katılımcıların %1,9'u her gün, %16,8'i haftada birkaç gün, %48,6'sı ayda birkaç gün, %2,8'i yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. %29,9 oranında katılımcının fazla mesai yapmadığı görülmektedir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %1,4'ü her gün, %25'i haftada birkaç gün, %50'si ayda birkaç gün, %3,2'si yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. Bu yaş grubundaki %20,4 oranındaki katılımcı fazla mesai yapmamaktadır. 36-49 yaş grubundaki katılımcıların %3,7'si her gün, %27,2'si haftada birkaç gün, %28,4'ü ayda birkaç gün, %4,9'u yılda birkaç gün mesai yaptığını belirtmiştir. Bu yaş grubunda yer alan %35,8 oranındaki katılımcı fazla mesai yapmadığını bildirmiştir. 50-64 yaş grubundaki katılımcıların tamamı fazla mesai

yapmadığını belirtmiştir. 14-24 yaş aralığındaki kişilerin %2,5'i 10 saat ve altında çalışırken, %5,7'si 10-16 saat, %2,2'si 16-30 saat ve %8,1'i 30 saat ve üstünde çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca %7,9'u fazla mesai yapmamaktadır. 25-35 yaş aralığındaki kişilerin ise %7,9'u 10-16 saat, %16,2'si 16-30 saat ve %18,2'si 30 saat ve üstünde çalışmaktadır. %10,8'i fazla mesai yapmamaktadır. 36-49 yaş aralığındaki kişilerin %0,2'si 10 saat ve altında çalışırken, %4,2'si 10-16 saat, %2,2'si 16-30 saat ve %6,1'i 30 saat ve üstünde çalışmaktadır. Ayrıca %7,1'i fazla mesai yapmamaktadır. Son olarak, 50-64 yaş aralığındaki kişiler de fazla mesai yaptığını bildiren katılımcı olmamıştır. Tüm yaş gruplarını kapsayan toplam verilere bakıldığında, katılımcıların %2,7'si 10 saat ve altı, %17,7'si 10-16 saat, %20,6'sı 16-30 saat ve %32,4'ü 30 saat ve üstünde fazla sürelerle çalışmaktadır. %26,5'i fazla mesai yapmamaktadır. Toplamda, tüm çalışanların %0.5'i bazen fazla mesai ücreti alırken, %73'ü her zaman fazla mesai ücreti almakta ve %26.5'i fazla mesai yapmadığı için fazla mesai ücretleri bulunmamaktadır.

Katılımcılar arasında dışlayıcı ya da kötü yaklaşıma maruz kalan kişi bulunmamaktadır. Bu durum olumlu bir işyeri kültürüne işaret edebilir. Ancak, yaklaşık dörtte birlik bir oranla "normal/ idare eder" yanıtı verilmiştir, bu da bazı zorlukların varlığına işaret edebilir. Bu zorlukların neler olduğu ve bu oranın hangi faktörlere bağlı olduğu daha ayrıntılı bir araştırmanın konusudur. Veriler yaş grupları açısından incelendiğinde ise, 14-24 yaş arası gençlerin %84'ünün iyi bir yaklaşımla karşılaştığı görülürken %15,9'unun normal/ idare eder ölçüsünde bir yaklaşıma muhatap olduğu göze çarpmaktadır. 25-35 yaş arasındaki katılımcıların %74'ü "İyi" yanıtı verirken, %25,9'u "normal/ idare eder" yanıtını vermiştir. 36-49 yaş arası katılımcıların %76,5'i iyi bir yaklaşımla karşılaştıklarını belirtirken %23,5'i normal/idare eder yanıtını seçmiştir. Son olarak, 50-64 yaş arası katılımcılar arasında sadece 3 kişi yer almaktadır ve hepsi iyi bir yaklaşımla karşılaştıklarını belirtmiştir.

GKA Suriyeliler, farklı bir kültür ve dilde çalıştıkları için iş ortamında iletişim sorunları ve uyum güçlükleri yaşama olasılığıyla karşılaşabilmektedirler. Bu durum, diğer çalışanlar tarafından iş yerinde dışlanma, aşağılanma, ayrımcılık ve hatta mobbing gibi olumsuz davranışlara maruz kalmalarına yol açabilmektedir. Bu mobbing davranışları sözlü saldırılar, fiziksel taciz, iş arkadaşları tarafından dışlanma, aşırı iş yükü, sürekli eleştirilme ve hatta işten çıkarılma tehditleri gibi çeşitli şekillerde

ortaya çıkabilir. Bu tür olumsuz durumlar, hem Suriyeli alışanların psikolojik ve duygusal sağlığını hem de iş yerinin genel atmosferini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, iş yerlerinde kültürel farklılıklara saygı gösterilmesi ve adil bir çalışma ortamının sağlanması önemlidir.

Mobbing, göçmen çalışanların iş yerindeki performansını olumsuz etkileyerek, psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarına yol açma potansiyeline sahip ve hatta iş yerindeki çalışma yaşamını sonlandırabilecek ciddi sonuçlar doğurabilen bir olgudur. Bu sebeple, iş yerlerinde göçmen çalışanların ayrımcılığa maruz kalmasını engellemek ve mobbing davranışlarını önlemek amacıyla kültürel farkındalık eğitimleri, dil destek programları ve ayrımcılıkla mücadele politikalarının hayata geçirilmesi son derece hayati önem taşımaktadır.

İnegöl örneğine dair yapılan veri analizi, Suriyeli alışanların yerel ve farklı etnik kökenlere sahip diğer çalışanlarla oldukça uyumlu bir iş ortamı paylaştığını ortaya koymaktadır. Suriyeli alışanların iş yerinde dışlanma, hor görülme, ayrımcılık veya mobbing davranışlarına maruz kalmadığını veya bunların oldukça nadir şekillerde yaşandığını belirtmek, söz konusu verilere dayanarak rahatlıkla ifade edilebilir.

Araştırmada haftalık izin haklarına ilişkin elde edilen bulgulara göre, 14-24 yaş aralığındaki katılımcıların %85,0'i haftalık izin hakkına sahipken, %15,0'i ise bazen izin kullanmaktadır. 25-35 yaş aralığındaki katılımcıların %92,1'i haftalık izin hakkına sahip olup, %4,6'sı bazen izin kullanabilirken %3,2'si hiç haftalık izin kullanamamaktadır. 36-49 yaş aralığındaki katılımcıların ise %96,3' haftalık izin gününe sahiptir ve %3,7'si bazen izin kullanmaktadır. 50-64 yaş aralığındaki katılımcıların tamamı haftalık izin hakkına sahiptir. Genel anlamda değerlendirildiğinde, çalışanların %91,2'si haftada bir gün izin hakkına sahipken, %7,1'i bazen izin kullanabilmekte ve yalnızca %1,7'si hiç izin kullanmamaktadır. Yaş gruplarına göre ayrıntılı bir inceleme yapıldığında, izin kullanım oranlarının en yüksek seviye olan %96,3 ile 36-49 yaş aralığındaki çalışanlarda olduğu görülmektedir. En düşük izin kullanım oranı ise %85,0 ile 14-24 yaş aralığındaki çalışanlar arasında tespit edilmiştir.

Göçmen alışanların haftalık izin kullanımı, çalıştıkları ülkenin yasal düzenlemeleri ve işveren politikaları ile yakından ilişkilidir. lkeler arası farklılıklar, göçmen

işçilerin izin haklarına erişimini şekillendiren temel etmenler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, bazı ülkelerde göçmen işçilere de haftalık izin hakkı tanınmışken, diğer ülkelerde bu konuda belirsizlikler ve sınırlamalar ortaya çıkabilmektedir. Ancak, bazı durumlarda, göçmen çalışanlar işverenlerinin potansiyel tehditleri veya baskıları nedeniyle de izin kullanmaktan çekinebilmektedirler. Türkiye'de, özellikle GKA Suriyeliler gibi büyük oranda yasal güvenceden yoksun çalışanlar arasında, haftalık izin hakları sık sık zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durum, göçmen çalışanların izin haklarından mahrum kalmalarına veya sınırlı şekilde yararlanmalarına neden olabilmektedir. Ancak İnegöl bölgesinde yapılan araştırma, GKA Suriyelilerin genellikle haftalık izin haklarından faydalandıklarını göstermektedir. Özellikle İnegöllü işverenlerin, yasal bir yükümlülük altında olmasa da GKA Suriyelilere haftalık izin haklarını geniş ölçüde tanıdığı görülmektedir. Bu durum, işverenlerin insan odaklı yaklaşımları, ayrımcılığın azaltılması ve iş verimini artırma hedefleri ile uyumlu bir şekilde örtüşmektedir. Diğer yandan, İnegöl'deki işverenlerin bu tutumunun altında, bölgedeki yoğun iş imkanlarının ve GKA Suriyelilerin iş değiştirebilme esnekliğinin olduğu düşünülmektedir. İşverenler, nitelikli işgücünü elde tutma ve iş akışını sürdürme amacıyla, GKA Suriyelileri desteklemekte ve onlara adil bir çalışma ortamı sunmaktadır. Bu, işverenlerin iş gücü istikrarını sağlama ve aynı zamanda toplumsal sorumluluklarını yerine getirme amacıyla uyumlu bir tavır olarak ortaya çıkmaktadır.

Sigorta dışındaki yol, yemek, ikramiye vb. yan haklar herkes gibi GKA Suriyelileri de yakından ilgilendirmektedir. 14-24 yaş grubunda, katılımcıların %62,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %31,8'i bazen yararlanmakta, %5,6'sı ise nadiren yararlanmaktadır. 25-35 yaş grubunda, katılımcıların %60,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %38,4'ü bazen yararlanmakta, %0,9'u ise nadiren yararlanmaktadır. 36-49 yaş grubunda, katılımcıların %71,6'sı yan haklardan her zaman yararlanmakta, %21'ü bazen yararlanmakta, %7,4'ü ise nadiren yararlanmaktadır. 50-64 yaş grubunda, katılımcıların tamamı (%100) yan haklardan her zaman yararlanmakta olduğunu belirtmiştir.

Sigorta dışında sunulan yan haklardan hiç yararlanamayan bir katılımcıya rastlanmamıştır. Farklı yaş grupları arasında yan haklardan yararlanma oranlarında belirgin bir fark gözlenmemektedir. Her yaş grubunda en yaygın tercih edilen seçenek

"evet, her zaman" olmuştur. Yaş grupları bazında değerlendirildiğinde, en yüksek yan haklardan yararlanma oranına 50-64 yaş grubunda rastlanmıştır. Bu yaş grubundaki tüm katılımcılar, yan haklardan "evet, her zaman" şeklinde yararlandıklarını ifade etmiştir. Diğer yandan, en düşük yan haklardan yararlanma oranı 36-49 yaş grubunda görülmüştür. Bu yaş grubundakiler arasında "evet, nadiren" seçeneği diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla tercih edilmiştir. Çalışanlara sunulan ücret dışı yan haklar, iş performansını artırma, işe bağlılığı güçlendirme, motivasyonu yükseltme ve işten duyulan memnuniyeti artırma konularında önem taşımaktadır. Yan haklar, çalışanların temel gereksinimlerini karşılamayan yanı sıra iş-yaşam dengesi sağlama, kişisel gelişim fırsatları sunma ve çalışanları ödüllendirme amacıyla kullanılır. Bu bağlamda, Suriyeli çalışanların İnegöl emek piyasasında sağladıkları yan haklar, kişisel refahlarını artırma açısından büyük öneme sahiptir.

İşveren tarafından düzenli olarak yardım (yakacak yardımı, gıda yardımı, kira yardımı vb.) alan katılımcıya rastlanmamıştır. Bazen yardım alanların oranı ise yalnızca %28,3'tür. Hiçbir şekilde yardım almayanların oranı ise %71,7'dir. Yaş gruplarına bakıldığında, en fazla yardım alan grup 25-35 yaş arasındır. Bu gruptaki Suriyeli çalışanların %29,6'sı işveren tarafından bazen yardım aldığını ifade etmiştir. En az yardım alan grup ise 50-64 yaş arasındır. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların tamamı, işverenler tarafından yardım almadıklarını ifade etmiştir. İşverenler, Suriyeli çalışanlara düzenli bir şekilde yardım sağlamamaktadır. Yardım alan Suriyeli çalışanlar ise azınlıkta bulunmaktadır.

Katılımcıların %71,3'ü, mevcut işletmelerinde terfi imkanına sahip olduklarını ifade etmiştir. Terfi imkanının olmadığını dile getiren katılımcıların oranı %18,9'dur. Terfi imkanı hakkında bir fikri olmayanların oranı ise %9,8 olarak görülmektedir. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, terfi imkanı en fazla olan yaş grubunun 14-24 yaş arası olduğu görülmüştür. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların %80,4'ü, terfi fırsatına sahip olduklarını ifade etmiştir. En düşük terfi imkanına sahip yaş grubu ise 50-64 yaş aralığındakilerdir. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların hiçbiri terfi fırsatının olmadığını belirtmemiş olsa da, tamamı fikir sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Terfi imkanı olmadığını belirtenlerin oranının en yüksek olduğu yaş grubu ise 36-49 yaş arasındır. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların %24,7'si terfi fırsatının olmadığını dile getirmiştir. Fikri olmayanların oranının en yüksek olduğu yaş grubu ise 25-35 yaş

arasındaki çalışanlardır. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların %12,5'i terfi imkanı hakkında bir fikri olmadığını ifade etmiştir.

Genel bir perspektiften bakıldığında, GKA Suriyeli çalışanların çoğunluğunun terfi etme fırsatına sahip olduğu düşüncesinde olduğu görülmektedir. Bu durumun yaşla birlikte azaldığı tespit edilmiştir. Yaş ilerledikçe terfi imkanına dair fikri olmayanların oranının arttığı gözlenmektedir. Terfi etme imkânı, Suriyeli çalışanlar için hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük öneme sahiptir. Bu durum, kayıt dışı çalışan Suriyeli göçmenler için gelir artışı sağlama, iş güvencesini kazanma ve sosyal güvenlik haklarından yararlanma, işverenleriyle daha adil bir ilişki kurma gibi avantajları beraberinde getirmektedir. Terfi olanağı aynı zamanda Suriyeli göçmenlerin kişisel güvenliğini artırabilir, topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir, ayrımcılık ve önyargı ile mücadele etme yeteneğini destekleyebilir ve saygın bir statü elde etmelerine yardımcı olabilir. Bu değerlendirmeler ve saha verileri bir araya getirildiğinde, İnegöl sanayisinde çalışan Suriyeli işçilerin terfi yoluyla ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirme şansına sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

İş yaşamında, GKA Suriyelilerin yanı sıra tüm çalışanların karşılaşılabileceği önemli bir sorun, işyerinde belirlenen iş tanımı dışında farklı işlerin yerine getirilmesinin istenmesidir. Bu durum genellikle çalışanlar için rahatsız edici ve hatta bazen aşağılayıcı olabilmektedir. Suriyeliler özelinde bu soruna yönelik elde edilen bulgulara göre, 14-24 yaş aralığındaki çalışanlar arasında, işe alınırken belirtilen görevlerin dışında farklı işleri yapmalarının hiçbir zaman istenmediğini belirtenlerin oranı %52,3 olarak ölçülmüştür. Bu oran, diğer yaş gruplarına kıyasla en düşük seviyededir. Aynı yaş grubundaki katılımcıların %38,3'ü bazen farklı işleri yapmalarının istendiğini ifade etmiştir. Bu oran ise diğer yaş gruplarına göre en yüksek seviyededir. Ayrıca, bu yaş grubundaki katılımcıların %9,3'ü her zaman farklı işleri yapmalarının istendiğini ifade etmiştir. Bu da yine diğer yaş gruplarına göre en yüksek orandır. Elde edilen sonuçlar, 14-24 yaş aralığındaki katılımcıların, iş tanımına uygun olmayan işleri yapma konusunda en fazla çeşitlilik gösteren grup olduğunu göstermektedir. Bu durum, genç çalışanların işyerinde esneklik beklenen ve farklı roller üstlenmeye daha açık bir profil sergileyebileceğini işaret etmektedir.

25-35 yaş aralığındaki katılımcılar açısından incelendiğinde, işe girişte belirlenen görevlerin dışında farklı işleri yapmalarının hiçbir zaman istenmediğini ifade edenlerin

oranı %64,8 olarak gözlemlenmiştir. Bu oran, diğer yaş gruplarına kıyasla en yüksek orandır. Aynı yaş grubundaki katılımcıların %27,8'i bazen farklı işleri yapmalarının istendiğini belirtmiştir, bu oran da diğer yaş gruplarına kıyasla en yüksek üçüncü orandır. Ayrıca, bu yaş grubundaki katılımcıların %7,4'ü ise her zaman farklı işleri yapmalarının istendiğini ifade etmiştir, bu oran da diğer yaş gruplarına kıyasla en yüksek ikinci orandır. 36-49 yaş aralığındaki katılımcılar incelendiğinde, işe girişte belirlenen görevlerin dışında farklı işleri yapmalarının hiçbir zaman istenmediğini belirtenlerin oranının %84 olduğu görülmektedir. Bu oran, diğer yaş gruplarına kıyasla en yüksek seviyededir. Bu yaş grubundaki katılımcıların %13,6'sı bazen farklı işleri yapmalarının istendiğini belirtmiştir. Bu oran da diğer yaş gruplarına kıyasla en düşük seviyededir. Ayrıca, bu yaş grubundaki katılımcıların %2,5'i ise her zaman farklı işleri yapmalarının istendiğini ifade etmiştir.

50-64 yaş aralığındaki katılımcılar arasında sadece 3 kişi yer almakta olup, bu kişilerin tamamı bazen farklı işleri yapmalarının istendiğini belirtmiştir. İşe girişte belirlenen görevlerin dışında farklı işleri yapma durumu ile yaş arasında belirgin bir ilişki görülmektedir. Yaş ilerledikçe, farklı işler yapmanın istendiği oranının azaldığı gözlemlenmektedir. Bu durumun nedeni olarak, yaşlı çalışanların genellikle daha deneyimli ve uzmanlaşmış olmaları, iş tanımlarına daha uygun işleri yapmaları veya işverenlerin yaşlı çalışanlara daha az esneklik göstermeleri gibi faktörler düşünülebilir.

İşletme içi yardımlaşma olgusuna ilişkin bulgulara göre; 14-24 yaş grubunda, çalışanların %70,1'i iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %28'i ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. %1,9'u ise iş arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 25-35 yaş grubunda, çalışanların %63,9'u iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %28,7'si ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. %7,4'ü ise iş arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 36-49 yaş grubunda, çalışanların %72,8'i iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. %22,2'si ise iş arkadaşlarının bazen yardımcı olduklarını belirtmiştir. Bu grubun %4,9'u ise iş arkadaşlarının hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmiştir. 50-64 yaş grubunda, çalışanların tamamı (%100) iş arkadaşlarının her zaman kendilerine yardımcı olduklarını söylemiştir. Bu oran, diğer üç gruptan çok daha

yüksektir. Buradan çıkarabileceğimiz sonuç, GKA Suriyeliler genel olarak iş arkadaşları ile iş birliği içinde çalışmaktadırlar.

Çalışanların birbirleri arasında yardımlaşması hem işletme hem de çalışanlar için büyük bir önem taşımaktadır. Bu durum hem işletmenin genel performansını ve verimliliğini artırmakta hem de çalışanların iş memnuniyetini ve etkinliğini artırıcı etkiler yaratmaktadır. Yardımlaşma, çalışanların birbirlerine destek sağlamalarını, bilgi ve deneyimlerini paylaşmalarını, sorunları birlikte çözmelerini, yeni beceriler kazanmalarını ve motivasyonlarını artırmalarını sağlar. Bunun ötesinde, çalışanlar arasındaki güven, saygı ve iş birliği duygularını güçlendirir. Bu da işletme içinde uyumlu, huzurlu ve üretken bir çalışma ortamının oluşmasına olanak tanır. Özellikle Suriyeli çalışanlar için, iş yerinde yardımcı olunması, dezavantajlı durumlarının azaltılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu destek, onların adaptasyon süreçlerini kolaylaştırabilir, iş yerinde daha etkin bir rol oynamalarını sağlayabilir ve iş verimliliklerini artırabilir. Bu bağlamda, işletmelerin Suriyeli çalışanlara yönelik yardım ve dayanışma kültürünü teşvik etmeleri, sadece çalışanların değil aynı zamanda işletmelerin başarısını da olumlu yönde etkileyebilir.

GKA Suriyelilerin çalıştıkları işlerde bedensel ve psikolojik olarak yıpranma durumları araştırmanın önemli hatlarından biridir. Bedensel yıpranmaya ilişkin veriler incelendiğinde genel olarak şöyle bir değerlendirme yapabiliriz; 14-24 yaş aralığındaki katılımcıların verilerine baktığımızda, %63,6'sının işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %2,8'inin kararsız olduğunu, %27,1'inin işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %6,5'inin işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Bu yaş grubunun cevap dağılımı, diğer yaş gruplarına göre daha homojen bir yapı sergilemektedir. Bu yaş aralığındaki çoğunluk, işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir. "Kararsızım" seçeneğine verilen cevap oranı ise en düşük seviyededir. 25-35 yaş aralığındaki katılımcılar için yapılan değerlendirmede ise, %60,6'sının işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %4,2'sinin kararsız olduğunu, %28,2'sinin işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %6,9'unun işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu ifade ettiği gözlenmektedir. Bu yaş grubunun cevap dağılımı, 14-24 yaş aralığındakine benzer bir tablo sunmaktadır. Bu yaş aralığındaki çoğunluk da işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir. Bu sonuçlar, genç yaş gruplarının (14-24 ve 25-35 yaş aralığı) genel

olarak işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşündüklerini ve yaş grupları arasında benzer bir algının bulunduğunu göstermektedir.

36-49 yaş aralığındaki katılımcıların verilerine baktığımızda, %53,1'inin işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını, %3,7'sinin kararsız olduğunu, %30,9'unun işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ve %12,3'ünün işlerinin kesinlikle yıpratıcı olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu yaş grubunun cevap dağılımı, diğer yaş gruplarına göre daha çeşitli bir yapıya sahiptir. Çoğunluk, işlerinin bedensel olarak yıpratıcı olmadığını düşünmektedir, ancak bu oran diğer yaş gruplarına göre daha düşüktür. Bu sonuçlar, bu yaş grubundaki katılımcıların işlerine ilişkin farklı görüşlere sahip olduklarını ve bedensel yıpranma konusunda daha farklı bir perspektife sahip olduklarını göstermektedir. 50-64 yaş aralığındaki tüm katılımcıların ise işlerinin kısmen yıpratıcı olduğunu ifade ettiği görülmektedir.

Psikolojik yıpranmaya ilişkin veriler, şu şekilde kaydedilmiştir; Toplamda, katılımcıların %72,7'si bu soruya "hayır", %5,9'u "kararsızım", %14'ü "kısmen evet", %7,4'ü ise "kesinlikle evet" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaptıkları işin genel olarak psikolojik yıpranma yaratmadığını düşündüğünü göstermektedir. Yaş gruplarına baktığımızda, 14-24 yaş grubunda katılımcıların %74,8'i "hayır", %2,8'i "kararsızım", %15'i "kısmen evet", %7,5'i "kesinlikle evet" cevabını vermiştir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %70,4'ü "hayır", %9,7'si "kararsızım", %13,4'ü "kısmen evet", %6,5'i "kesinlikle evet" cevabını verirken, 36-49 yaş grubundaki katılımcıların %75,3'ü "hayır", %0'ı "kararsızım", %14,8'i "kısmen evet", %9,9'u "kesinlikle evet" cevabını tercih etmiştir. 50-64 yaş grubundaki tüm katılımcıların ise "hayır" cevabını verdiği görülmüştür. Sonuç olarak, yaş gruplarına göre incelendiğinde genel eğilimin, yaşın ilerlemesiyle birlikte psikolojik yıpranma durumuna dair "hayır" cevabının arttığı ve diğer cevap türlerinin azaldığı yönünde olduğunu söyleyebiliriz. Bu da yaşın, çalışanların yaptıkları işin psikolojik etkilerine yönelik algısını etkileyebileceğini göstermektedir.

Saha araştırmasının ele aldığı önemli konulardan biri de, GKA Suriyelilerin çalıştığı iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığıdır. Yaş grupları arasında, işverenlerce iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin sağlanıp sağlanmadığına dair düşüncede anlamlı farklılıklar gözlenmektedir. Bu kapsamda iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığı sorusuna 14-24 yaş

grubundaki katılımcıların %51,4'ü "kesinlikle evet", %29,9'u "kısmen evet", %14'ü "fikrim yok" ve %4,7'si "hayır" yanıtını vermiştir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların %46,8'i "kesinlikle evet", %25,9'u "kısmen evet", %26,4'ü "fikrim yok" ve %0,9'u "hayır" yanıtını tercih etmiştir. 36-49 yaş grubundaki katılımcıların %59,3'ü "kesinlikle evet", %27,2'si "kısmen evet", %13,6'sı "fikrim yok" ve %0 "hayır" yanıtı verirken, 50-64 yaş grubundaki katılımcıların tamamı (%100) "kesinlikle evet" yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, yaş grupları arasında iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine yönelik algıda farklılıklar olduğu ve yaşın, çalışanların bu konudaki farkındalığını etkileyebileceği söylenebilir.

Yaş grupları arasında en fazla farklılık gösteren yanıtlar hayır ve fikrim yok yanıtlarıdır. Hayır yanıtı verenlerin oranı 14-24 yaş grubunda %4,7 iken diğer gruplarda %1'in altındadır. Fikrim yok yanıtı verenlerin oranı ise 25-35 yaş grubunda %26,4 iken diğer gruplarda %15'in altındadır. Bu yaş grubunda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine karşı daha eleştirel veya ilgisiz oldukları görülmektedir. Yaş grupları arasında en az farklılık gösteren yanıt kısmen evet yanıtıdır. Kısmen evet yanıtı verenlerin oranı tüm gruplarda %25 ile %30 arasında değişmektedir. Bu durum, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine tamamen güvenmedikleri veya tamamen memnun olmadıkları anlamına gelebilir.

GKA Suriyeli çalışanların büyük bir kısmı, çalışma izninden yoksun olarak kayıt dışı şekilde istihdam edilmektedir. Bu durum, iş kazaları veya meslek hastalıkları durumunda, sigortalı çalışanların sahip olduğu haklardan yararlanamamalarına yol açmaktadır. Bu haklar arasında iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik geliri, malullük aylığı, ölüm aylığı, tazminat davası açma hakkı ve cenaze ödeneği gibi önemli maddi destekler bulunmaktadır. Bu anlamda iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınması, kayıt dışı çalışanların dezavantajını en aza indirme yolunda önemli bir adımdır. Katılımcıların sadece %1,7'si iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulmadığını düşünmektedir. Neredeyse %80 oranında katılımcılar, tedbirlerin kısmen veya tamamen uygulandığını belirtmiştir. Bu veriler, kayıt dışı çalışma durumunun gölgesinde ele alındığında, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin genellikle kısmen veya tamamen uygulandığına dair olumlu bir eğilim olduğunu göstermektedir. Bu durum, İnegöl sanayisinin perspektifinden bakıldığında olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

İş sağlığı ve güvenliği tedbirleriyle ilişkili olarak bir diğer önemli konuda katılımcıların iş kazalarına maruz kalma oranlarını tespit etmektir. Buna göre 14-24 yaş arasındaki çalışanların %4.7'sinin, 25-35 yaş arasındaki çalışanların %6.9'unun, 36-49 yaş arasındaki çalışanların %6.2'sinin iş kazası geçirdiği görülmektedir. 50-64 yaş arasındaki çalışanlarda iş kazası geçiren katılımcı bulunmamaktadır. Toplamda, çalışanların %6.1'i iş kazası geçirirken, %93.9'u hiç iş kazası geçirmemiştir.

İş kazası geçirme oranları, yaş grupları arasında farklılıklar göstermektedir. 14-24 yaş arasındaki çalışanlar, genellikle daha az deneyime sahip oldukları için iş kazası geçirme olasılıkları düşüktür. Bu yaş grubu, genellikle daha az riskli işlerde çalışmaktadır. Diğer yaş gruplarına kıyasla daha az risk üstlenmeleri beklenen bir durumdur. 25-35 yaş arasındaki çalışanlarda ise iş kazası geçirme oranının daha yüksek olması, dikkat çekicidir. Bu yaş grubu, kariyerlerinin ortasında yer aldığından deneyimli olmaları sebebiyle riskli işlerde çalışabilmektedirler. Ayrıca, aile kurma, çocuk yetiştirme gibi kişisel sorumluluklar nedeniyle iş ve özel hayat dengesi konusunda stres altında olma olasılıkları artabilir, bu da iş kazası riskini yükseltebilir. 36-49 yaş arasındaki çalışanların iş kazası geçirme oranının 25-35 yaş aralığındakilere benzer olması da ilgi çekicidir. Bu yaş grubu da deneyimli çalışanlardan oluşur ve bazen riskli işlerde çalışabilmektedirler. 50-64 yaş arasındaki çalışanların düşük iş kazası geçirme olasılığı, genellikle daha az riskli işlerde çalıştıkları gerçeğine dayanmaktadır. Bu yaş grubu, daha az fiziksel aktivite gerektiren işleri tercih edebilir ve çalışma saatlerini azaltmış veya emekli olmuş olabilirler. Bu nedenle, iş kazası riski genellikle daha düşüktür.

Kaza sonrası durumlar ve işverenlerin mağdur GKA Suriyelilere yönelik tavrı, araştırmanın önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Elde edilen bulgular, yaş gruplarına göre farklılık arz eden bir tabloyu yansıtmaktadır. 14-24 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanların tamamının (%100), işverenlerinin kaza sonrasında sahip çıktıklarını ifade etmeleri dikkat çekicidir. Bu yaş grubundaki çalışanlar, işverenlerinin iş kazası durumlarında gerek maddi gerekse manevi anlamda yeterli desteği sağladığını vurgulamışlardır. Bu sonuç, genç Suriyeli çalışanların iş kazası durumunda işverenleri tarafından desteklendikleri ve korundukları şeklinde yorumlanabilir. 25-35 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanların %13,3'ü işverenlerinin kesinlikle kendilerine sahip çıktığını ifade ederken, %86,7'si kısmen evet yanıtını vermiştir. Bu yaş grubundaki

Suriyeli çalışanlar, iş kazası sonrasında işverenlerinin kısmi bir destek sağladığını dile getirmişlerdir. Ancak çoğunluk için, işverenlerin desteklerinde eksiklikler olduğu da görülmektedir. Bu durum, bu yaş grubundaki çalışanların iş kazası durumlarında işverenlerinden daha fazla destek beklediklerini işaret etmektedir. 36-49 yaş aralığındaki Suriyeli çalışanların %40'ı, işverenlerinin kendilerine kesinlikle sahip çıktığını ifade ederken, %60'ı ise kısmen evet yanıtını vermiştir. Bu yaş grubundaki Suriyeli çalışanların önemli bir kısmı, iş kazası sonrasında işverenlerinin destek sağladığını belirtmiştir. Sonuç olarak, çalışanların iş kazası sonrası durumlarını değerlendirdiği bu bölümde, genç çalışanların işverenlerinin sağladığı destekten daha memnun oldukları, ancak orta yaş grubundaki çalışanların destek konusunda bazı eksiklikler hissettikleri görülmektedir.

Son dönemde ülke gündemini meşgul eden konulardan biri olan Suriyelilerin ülkelerine geri dönme olasılığı, araştırmanın temel odak noktalarından birini oluşturmuştur. Bu bağlamda, "Savaş bittiği takdirde Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar analiz edilmiş ve ilgi çekici sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, genel olarak GKA Suriyelilerin çoğunluğu (%56,3), savaşın sona ermesine rağmen Suriye'ye kesinlikle dönmeyi düşünmediklerini ifade etmiştir. Bu oran, tüm yaş grupları içerisinde en yüksek değeri temsil etmektedir. Katılımcıların %26,3'ü ise savaşın sona ermesi durumunda Suriye'ye dönebileceklerini, ancak diğer belirli şartların da sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Bu şartların başında Esad yönetiminin sona ermesi ve güvenliğin sağlanması gelmektedir. Aynı zamanda, ekonomik düzelme, altyapının ve üstyapının yeniden inşası, iş fırsatlarının artması gibi unsurlar da dönüşün önündeki koşullar olarak belirtilmiştir. Savaşın sona ermesi halinde kesinlikle geri döneceğini ifade edenlerin oranı ise GKA Suriyeliler arasında %8,8 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, %8,6'sı kararsız olduğunu beyan etmiştir. Bu bulgular, önümüzdeki dönemde GKA Suriyelilerin ülkelerine geri dönme olasılığının düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca, istenilen şartların sağlansa bile, Suriyelilerin geçmişten bu yana geçen uzun bir zaman süreci (ortalama 8-12 yıl) sonrasında artık çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeye istekli olmadığı öngörülmektedir. Bu nedenle, savaş sonrası süreçte yaşanan gelişmelerin ve değişimlerin, Suriyelilerin geri dönme kararını etkileyen kritik faktörler olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, insanlık tarihi boyunca meydana gelen, varlığını hissettiren, süreklilik arz eden ve her toplumda, her coğrafyada var olan bir olgudur. İnsanlar farklı sebeplerle geçmişten günümüze kadar göç etmişler ve halen göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Tarihsel bir bağlamda göç nedenleri incelendiğinde, savaşların milyonlarca insanın göç etmesine yol açan süreçleri başlattığı görülmektedir. Savaşlar, diğer göç nedenleriyle karşılaştırıldığında, düzensiz ve kitlesel göç akımlarına neden olmasıyla öne çıkar.

Son yıllarda da beklenmedik ve büyük çaplı göç hareketlerinin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu göç hareketlerinin arasında en çarpıcı ve en kapsamlı örneği, hiç şüphesiz Suriyeli göçmenlerin kitlesel akınıdır. 2011 yılında Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte, milyonlarca Suriyeli şiddetli işkencelere maruz kalmış, maddi manevi yıkıma uğramış ve de son olarak yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu acı dolu süreç, Suriyelilerin hayatta kalma mücadelesini ve yeni bir yaşam arayışını tetiklemiştir. Suriyelilerin ülkelerinden kaçışlarının ardında çeşitli faktörler bulunmaktadır. Coğrafi yakınlık, kültürel ve dini bağlar, ekonomik fırsatlar ve güvenlik endişeleri gibi etmenler, Türkiye'yi hedef bir ülke haline getirmiştir. Türkiye, Suriyelilere sığınma ve geçici barınma imkânı sunarak onlara yardım elini uzatmıştır. Yaşanan büyük ölçekli göç dalgası, Suriyeli göçmenlerin hayatlarında derin etkiler bırakmış ve aynı zamanda ev sahibi ülke olan Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi yapılarını da önemli ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle, GKA Suriyelilerin durumu, uluslararası toplumun dikkatini çeken ve çözüm arayışlarını tetikleyen bir sorun haline gelmiştir. Göç, insanların acil durumlar veya zorlu koşullar nedeniyle yer değiştirme ihtiyacı duymalarına işaret eden karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. GKA Suriyelilerin yaşadığı deneyimler, göç olgusunun derinliklerine ışık tutmaktadır ve uluslararası toplumu daha insani ve sürdürülebilir çözümler bulma konusunda harekete geçirmektedir.

Göç, bilinen tarihin her döneminde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmış ve politik, kültürel ve ekonomik alanlarda gelecekte de etkisini sürdürecektir. Göç, farklı bilimsel disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır, bu da farklı bakış açılarını ortaya koymuştur. Kuramsal bir bakış açısıyla ele alındığında, göçün tarihsel süreçte yeni boyutlar kazandığı görülmektedir. Göç, temelde yer değiştirme

hareketi olarak kabul edilse de nedenleri ve sonuçları farklılık gösterebilen karmaşık bir olgudur. Göç eden bireylerin motivasyonu yalnızca ekonomik nedenlerle sınırlı değildir. Bir kişi, savaştan kaçan bir mülteci olarak da göç edebileceği gibi, kişisel veya keyfi nedenlerle de farklı bölgelere göç edebilir. Göç edilen yerlere adaptasyon sağlama yeteneği, canlıların en temel fonksiyonlarından biridir ve bu da insanların göç ettikleri yerlere manevi bağlar geliştirmelerine neden olur. Ekonomik endişelerin yanı sıra, göçün duygusal ve sosyal boyutları da göz ardı edilemez.

Suriye iç savaşının sonuçlarından en fazla etkilenen ülkeler arasında, Suriye'nin komşu ülkeleri öne çıkmaktadır. Bu nedenle, komşu bir ülke olmasından dolayı, Suriye'deki iç savaştan en çok etkilenen ülkelerden biri hiç şüphesiz Türkiye'dir. Türkiye, açık kapı politikası doğrultusunda gelen Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü vererek hukuki haklarını belirlemektedir. Suriyeli göçmenlere tanınan haklar ve bu haklardan nasıl yararlanılacağı, Yabancıları Koruma Kanunu kapsamındaki geçici koruma yönetmeliğiyle güvence altına alınmıştır. Bugün itibarıyla, geçici koruma altında olan Suriyeli sayısı son yıllarda azalarak yaklaşık 3,3 milyon seviyesine gelmiştir.

Türkiye, tarihinde birçok göçmene ev sahipliği yapmış olmasına rağmen, ilk defa bu ölçekte bir göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır. 2011 yılında Suriyelilerin gelmesi öncesinde, Türkiye'de uluslararası koruma altında olan yabancı sayısı on binlerle sınırlı iken, Suriyelilerin gelmesiyle birlikte bu sayı milyonlara ulaşmıştır. Başlangıçta, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin misafir olarak kabul edildiği ve ülkelerine geri dönecekleri düşünülmüştür, ancak geçen 12 yıl süresince Suriyeliler, toplumun bir parçası haline gelerek kendilerine kalıcı bir yer edinmişlerdir. Özellikle 2011'in başlarında Türkiye'ye ilk etapta gelen Suriyeliler, dil bariyeri, önyargılar, güvensizlik ve toplumdaki çekim gibi sebeplerle Türk toplumuyla kaynaşmaktan kaçınmışlardır. Kendi milletlerinden olanlarla daha fazla etkileşimde bulunmayı tercih etmişler ve izole bir yaşam şeklini benimsemişlerdir.

Geçen 12 yıllık süreçte, Suriyeliler Türkiye'de sistematik ve kültürel uyum süreçlerinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Yerel halkın hoşgörülü ve kabul edici tutumlarıyla birlikte, yerel aktörlerin ve hükümetin kapsayıcı ve bütünleştirici politikalarıyla birleşerek, ayrışma ve ayrı tutulma durumundan entegre olma ve adaptasyon sağlama durumuna geçiş yaşanmıştır. Bu entegrasyon sürecinde vatandaşlık alanlarının artması, formel ve enformel sektörlerdeki Suriyeli varlığının

artması, eğitim politikalarındaki gelişmeler, çalışma izinlerinin verilmesi, Suriyelilerin hukuki statülerinin yasal mevzuatlarla koruma altına alınması ve sağlık sektöründe sağlanan kolaylıklar gibi etkenler belirleyici olmuştur. Böylelikle entegrasyon süreci, Suriyelilerin Türkiye'ye tam anlamıyla uyum sağlamalarını mümkün kılmıştır. Suriyeliler, kendi kültürlerini muhafaza ederken aynı zamanda Türk toplumuyla da etkileşim içinde olabilmişlerdir. Bu uyum süreci, karşılıklı kültürel alışverişe dayanarak gerçekleşmiştir. Suriyeliler, kendi değerlerini koruyarak ve kimliklerini sürdürerek, aynı zamanda Türk toplumuna entegre olmuşlardır. Bu süreç, Suriyelilerin Türkiye'de sosyal, ekonomik ve kültürel olarak yer edinmelerine ve toplumun bir parçası haline gelmelerine olanak sağlamıştır.

Türkiye, "1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi" ve "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'nde belirtilen coğrafi kısıtlamayı benimseyerek sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılara mülteci hakları tanıyabileceğini ifade etmiştir. Türkiye'nin coğrafi çekinceleri korumasının önemli nedenlerinden biri, Avrupa ülkelerinin Türkiye'yi bir mülteci üssü olarak kullanmasını engellemektir. Coğrafi kısıtlamanın kaldırılması durumunda, Avrupa'ya sığınma talebi olan mültecilerin Türkiye gibi güvenli üçüncü bir ülkeye geri gönderme hakları doğacaktır. Ancak, AB ile Türkiye arasında imzalanan "geri kabul" anlaşması bu gerekçeyi ortadan kaldırmış durumdadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin GKA Suriyelileri ve ülkeye yasadışı yollarla giren diğer (Afgan, Pakistanlı, Iraklı vb.) göçmenleri AB'ye karşı siyasi bir koz olarak kullanma eğilimi olduğu söylenebilir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde, olası müzakerelerde ve anlaşmalarda kendi lehine sonuçlar elde etmek için mülteci ve göçmen sorununu bir koz olarak kullanması bölgesel denge politikalarını sürdürebilmek için elzem görülmektedir.

Bugüne kadar GKA Suriyeliler özelinde birçok çalışma yapılmıştır. Literatürde Suriyelilerle ilgili hemen hemen her konuda bir çalışma bulmak mümkündür. Her araştırmacının kendi alanı ve perspektifi doğrultusunda ele aldığı bu örneklem çalışmamızın da örneklem grubunu oluşturmuştur. Bu çalışmada Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı sorunlar arasında önem derecesi bakımından ön plana çıkan ekonomik sorunlara odaklanılmıştır. GKA Suriyelilerin İnegöl özelinde istihdama etkileri, çalışma koşulları, tersine göç etme eğilimleri, refah durumları, demografik verileri,

memnuniyet düzeyleri, mesleki profilleri vb. konular çalışmanın ana hatlarını meydana getirmiştir.

407 kişiden oluşan örneklem grubu ile yapılan yüz yüze anket sonucunda amaca yönelik önemli bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların %10,1'i kadın, %89,9'u erkeklerden oluşmuştur. Araştırmamızda, katılımcıların da ifade ettiği gibi, kültürel açıdan kadının ev dışında çalışması kabul görmemekte ve erkekler genellikle eşlerini çalıştırmamaktadır, sadece zorunlu durumlarda bunun bir istisna olduğu söylenebilir. Ek olarak, kadınlar genellikle sosyal hayatta aktif değillerdir. Bu sebeplerle, araştırmamız çoğunlukla erkek çalışanlar üzerinde odaklanmıştır. Yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların %26,3'ünün 14-24 yaş aralığında, %53,1'inin 25-35 yaş aralığında, %19,9'unun 36-49 yaş aralığında ve %0,7'sinin 50-64 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. 65 yaş ve üzerinde hiçbir katılımcı bulunmamaktadır. Suriyeli çalışanların %79,4'ünün 14-35 yaş aralığında olduğu gözlemlenmektedir, dolayısıyla örneklem grubumuzun oldukça genç bir profile olduğunu söyleyebiliriz.

Türkçe seviyesi %14 zayıf, %32,7 orta, %43,9 iyi, %9,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 25-35 yaş grubunun Türkçe seviyesi %13 zayıf, %51,4 orta, %33,3 iyi, %2,3 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. 36-49 yaş grubunun Türkçe seviyesi %12,3 zayıf, %48,1 orta, %39,5 iyi, %0 çok iyi düzeyinde ölçülmüştür. Genel oranlara bakıldığında katılımcıların %83,3 orta veya iyi derecede Türkçe iletişim kurabildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların dil becerileri detaylı olarak incelenmiştir. Bulgulara göre, katılımcıların %14'ünün Türkçe seviyesi zayıf olarak ölçülmüştür. Bu grup, Türkçe dilbilgisinde ve kelime dağarcığında bazı zorluklar yaşayabilir ve iletişim becerilerinde sınırlamalarla karşılaşabilir. Ortalama bir dil yetkinliği sergileyen katılımcıların oranı ise %32,7'dir. Bu kişiler, günlük konuşma ve basit metinleri anlama ve ifade etme konusunda iletişim kurabilecek düzeydedir. Katılımcıların %43,9'u ise iyi düzeyde Türkçe dil becerisine sahip olarak değerlendirilmiştir. Bu grup, çeşitli konuları anlamak, kendi fikirlerini açık bir şekilde ifade etmek ve daha karmaşık metinleri okuma ve yazma becerisine sahiptir. Son olarak, katılımcıların %9,3'ü çok iyi düzeyde Türkçe iletişim becerisine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu kişiler, Türkçe dilini akıcı ve doğru bir şekilde kullanabilir, karmaşık yazılı metinleri anlayabilir ve detaylı düşüncelerini ifade edebilirler. Genel olarak, araştırmaya katılan Suriyeli çalışanların %83,3'ünün orta

veya iyi düzeyde Türkçe iletişim becerisine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun günlük iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir dil becerisine sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, zayıf düzeyde Türkçe bilen katılımcıların desteklenmesi ve dil becerilerinin geliştirilmesi için çeşitli dil eğitimi ve kaynaklarına erişimin artırılması gerekmektedir. Aynı zamanda, yaş gruplarına özgü dil eğitimi programlarının tasarlanması, dil yetkinliğinin daha etkili bir şekilde ilerletilmesine yardımcı olacaktır.

Katılımcıların mesleki profilleri göç öncesi ve sonrası olarak iki aşamalı olarak saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların göç etmeden önceki meslek profillerine bakıldığında %1'i kamu çalışanı olarak görülmektedir. Bu da göç öncesinde kamusal sektörde istihdam edilenlerin oldukça düşük seviyede olduklarını göstermektedir. Öte yandan, %29,5'i kendi hesabına bağımsız çalışan olarak sınıflandırılmıştır, yani kendi işlerini yürüten ve bağımsız olarak faaliyet gösteren bireylerdir. Araştırmada yer alan katılımcıların %30,7'si genel beden işçisi olarak tanımlanmıştır. Bu gruptaki katılımcılar, genellikle fiziksel çalışma gerektiren işlerde yer almaktadır. Bunlar, inşaat, temizlik, nakliye gibi sektörlerde çalışan işçileri içermektedir. Katılımcıların %13,3'ü ise işsiz veya öğrenci olarak sınıflandırılmıştır. Bu grupta yer alan kişiler ya iş arayışında olan ya da eğitimlerine devam eden bireylerdir. Aynı zamanda, %14,7'si göç öncesi herhangi bir işte çalışmadığını ya da ev hanımı olduğunu belirtmiştir. Bu grup çoğunlukla, evde çocuk bakımı veya ev işleri gibi ailevi sorumlulukları yerine getiren kadınları içermektedir. Diğer meslekler kategorisine giren katılımcıların oranı ise %10,8 olarak tespit edilmiştir.

Göç sonrasına bakıldığında ise katılımcıların %6,9'u genel beden işçisi olarak sınıflandırılmıştır. Bu gruptaki çalışanlar, genellikle fiziksel emek gerektiren vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar ve ücret düzeyleri düşüktür. %58'i mobilya işçisi olarak ölçülmüştür, bu da İnegöl'ün lokomotif sektörü olan mobilya sektöründe Suriyelilerin önemli bir yere sahip olduklarını göstermektedir. Mobilya üretimi ve işleme süreçlerinde yer alan bu grup, sektörün ekonomik yapısına ciddi katkılarda bulunmaktadır. Özellikle yerli işçilerin çalışmayı daha az tercih ettiği, hatta çalışmayı istemediği noktalar GKA Suriyeliler tarafından başarıyla doldurulmaktadır. Saha araştırması sürecinde ikili görüşmelerde birçok işveren Suriyelilerin olmaması durumunda mobilya sektörünün ciddi çıkmazlara gireceğini belirtmiştir.

Araştırmada yer alan katılımcıların %18,7'si metal işçisi olarak tanımlanmıştır. Metal işleme, imalat, boya ve montaj gibi alanlarda çalışan bu kişiler, İnegöl'ün endüstriyel potansiyeline katkıda bulunmaktadır. %2'si tekstil işçisi olarak belirtilmiştir. Bu gruptaki katılımcılar, tekstil sektöründe çalışan ve tekstil üretimi, dikim veya diğer ilgili işlemlerde yer alan kişileri temsil etmektedir. Katılımcıların %9,6'sı tamir ve bakım elemanı olarak sınıflandırılmıştır. Bu grup, farklı sektörlerde ekipman, makineler veya araçlar üzerinde tamir ve bakım hizmetleri sunan bireyleri içermektedir. %3,4'ü kendi hesabına bağımsız çalışan olarak tespit edilmiştir. %1,5'i ise diğer meslekler gruplarından oluşmaktadır. İnegöl'e göç eden GKA Suriyelilerin büyük oranda mobilya sektöründe istihdam edildiği, ardından metal sektörünün geldiği görülmektedir. Bu meslek grupları, İnegöl'ün ekonomik yapısının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Suriyeli çalışanların çoğunluğunun şu anki işleriyle göç öncesi meslekleri arasında bir bağlantı olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %72'sinin mevcut işleriyle asıl meslekleri arasında bir bağlantı bulunmamaktadır. Bir diğer ifadeyle GKA Suriyeliler göç öncesi mesleklerini büyük oranda İnegöl'de devam ettirememektedirler. Buradan çıkan sonuçları olumlu veya olumsuz değerlendirme yapabilmek için memnuniyet düzeylerine bakacak olursak; Katılımcıların %16,7'si yaptıkları işten memnun olmadıklarını, %31,7'si kısmen memnun olduklarını, %47,4'ü kesinlikle memnun olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların sadece %4,2'si kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. GKA Suriyelilerin yaklaşık olarak %80 oranda yaptıkları işten genel olarak memnun olduğu görülmektedir. Buna göre aslında GKA Suriyeliler mesleklerini devam ettirememeleri belirgin bir olumsuzluk yaratmamaktadır.

Bulgulara göre Suriyelilerin Türkiye'deki ekonomik durumu ile göç öncesi Suriye'deki ekonomik durumları arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Arap Baharı ve Suriye'deki iç karışıklıklar, bölge ülkelerinin ve çevre ülkelerin ekonomilerine büyük darbeler vurmuştur. Sosyal hayatın neredeyse tamamen durması, iç ve dış ekonomik hareketlerin sektöre uğraması ve üretim faaliyetlerinin azalması, göç hareketlerini de zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, Suriyelilerin savaş öncesi ülkelerinde sahip oldukları ekonomik refah düzeyi ile Türkiye'ye göç ettikten sonra elde ettikleri ekonomik refah düzeyini ölçen araştırma sorusu önemli sonuçlar elde etmemize olanak sağlamıştır. Buna göre Araştırmaya katılanların %50'den fazlası, göç sonrası ekonomik

durumlarının göç öncesi durumlarına göre daha iyi olduğunu belirtmiştir. Bu, İnegöl'deki istihdam ve ekonomik imkanların Suriyelilere daha iyi bir yaşam standardı sağladığını göstermektedir. Ancak, %23,4'lük bir oran, ekonomik durumlarının göç sonrasında daha kötüye gittiğini belirtmiştir. Bu da göç sürecinin bazı Suriyeliler için ekonomik zorluklar ve uyum sorunları doğurduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, Suriyelilerin Türkiye'deki ekonomik durumlarının genel olarak göç öncesi döneme göre daha iyi olduğu görülmektedir. Ancak, hala bir kesimde ekonomik sıkıntılar devam etmektedir. Bu noktada, Suriyelilerin ekonomik entegrasyonunu destekleyecek programların geliştirilmesi, mesleki kursların yaygınlaştırılması ve işverenlerle fikir alışverişinde bulunularak kapsamı geniş istihdam projelerinin oluşturulması gerekmektedir. Böylece, Suriyelilerin İnegöl'deki emek piyasalarına daha iyi uyum sağlamaları, verimliliklerinin artması, iş sadakatlerinin artması ve ekonomik refahlarının yükselmesi sağlanabilir.

İnegöl gibi sanayi odaklı şehirlere göçmenlerin yoğun bir şekilde akın etmesinin birinci nedeni istihdam olanaklarının geniş olmasıdır. Bu şehirde faaliyet gösteren işverenler için, göçmen çalışanlar düşük maliyetli iş gücü kaynağı olarak değerlendirilirken, göçmenler için ise İnegöl, iş bolluğu ve çalışma izinleriyle birlikte para kazanma imkânı sunan bir yer haline gelmektedir. Araştırmaya katılanların %49,1'i, İnegöl'ün sosyo-ekonomik beklentilerini büyük ölçüde karşıladığını belirtmiştir. %30,7'si ise bu beklentilerin kısmen karşılandığını ifade etmiştir. Ancak, %18,2'lik bir kesim ise beklentilerinin karşılanmadığını dile getirmiştir. Araştırmaya katılanların %2'si ise kararsız kalmıştır. Sonuçlar, İnegöl'ün GKA Suriyelilerin beklentilerini genel olarak tatmin eden bir yer olduğunu göstermektedir. Ancak, beklentilerin karşılanmama durumunun nedenleri üzerine yapılan ikili özel görüşmelerde bazı faktörlerin belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Son yıllarda Türkiye'de artan enflasyon oranının yaşam maliyetlerini yükseltmesi ve bu durumun göçmen refahını son derece tehdit ettiği bir gerçektir. Özellikle kira ve gıda maliyetlerinde yaşanan artış GKA Suriyelileri oldukça zora sokmaktadır. Çünkü enflasyon oranına göre aylık ücretlerinde artış yaşanıp yaşanmadığı araştırma kapsamı dışında olduğu için çalışma özelinde bir muammadır. Bu problem başka araştırmaların konusudur.

Türk halkı genellikle GKA Suriyelilerin önemli kısmının asgari ücret düzeyinin çok altında ücrete sahip olduklarını düşünmektedir. Savaşın ilk yılları göç eden Suriyeliler için bu varsayım doğru olsa da günümüzde bu sömürü önemli ölçüde azalmıştır. 407 katılımcı üzerinden İnegöl özelinde hesaplanan ortalama aylık ücret 4,840.0197 TL'dir. Buna göre GKA Suriyelilerin, saha çalışmasının olduğu dönemdeki asgari ücretin (4250 TL) üzerinde ortalama ücrete sahip oldukları tespit edilmiştir.

GKA Suriyelilerin ücret seviyeleri, genel bir kural olmaktan ziyade bireysel faktörlere ve kişisel yeteneklere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Eğitim, mesleki beceriler, dil yetenekleri ve diğer nitelikler, GKA Suriyelilerin iş piyasasındaki konumlarını ve ücret düzeylerini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, istihdam edildikleri sektörün talep ve arz dengesi, yerel ekonomik koşullar, çalışma izninin olup olmaması, işin zorluğu ve işverenlerin ödeme politikaları da etkili olabilmektedir. Bazı durumlarda, işverenler göçmen işçileri düşük ücretli işlerde istihdam etme eğiliminde olabilirken, diğer durumlarda ise göçmen işçiler, belirli sektörlerdeki talep fazlası nedeniyle daha yüksek ücretlerle çalışabilmektedirler. Sonuç olarak İnegöl'de ortaya çıkan bu tabloda emek sömürüsü varsayımının İnegöl için geçerli olmadığını söyleyebiliriz.

Saha araştırması sonuçlarına göre, ankete katılan GKA Suriyelilerin hane halkı gelirleri açısından değerlendirildiğinde, dikkate değer bulgular ortaya çıkmaktadır. Türk-İş tarafından yapılan hesaplamalara göre, saha araştırmasının yapıldığı 2022 yılı nisan ayında açlık sınırı 5.323,64 TL ve yoksulluk sınırı ise 17.340 TL olarak belirlenmiştir. Bu veriler ışığında, GKA Suriyelilerin hane halkı gelir düzeylerine ilişkin değerlendirme yapıldığında, yaklaşık %40'ının toplam hane halkı geliri açlık sınırının altında kaldığı görülmektedir. Dahası, neredeyse tamamının ise yoksulluk sınırının altında bir gelir seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, GKA Suriyelilerin ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu ve gelir seviyelerinin genel olarak yetersiz olduğunu göstermektedir. Açlık sınırının altında kalanların oranının yüksek olması, temel ihtiyaçları karşılamada güçlük çektiklerini ve yeterli beslenme imkanlarına erişimde sınırlılıklar yaşadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla GKA Suriyelilerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesi, gelir eşitsizliğinin azaltılması ve sosyal yardım mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi önlemlerin alınmasının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. GKA Suriyelilerin ekonomik güvenceye sahip

olmaları ve insanca yaşayabilmeleri için sosyal destek sistemlerinin etkin bir şekilde çalışması gerekmektedir. Bu enstrümanların devreye sokulmasıyla GKA Suriyelilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve topluma daha iyi entegre olmaları sağlanacaktır.

Bulgulara göre, GKA Suriyelilerin ek iş yapma tutumları dikkate değerdir ve bu tutum yaş grupları arasında farklılık göstermektedir. 14-35 yaş arası katılımcılar, genç yaşlarından dolayı birden fazla işte çalışmaya daha yatkın bir tutum sergilemektedirler. Ekonomik ihtiyaçları karşılamak ve gelirlerini artırmak amacıyla farklı işlerde çalışmaya istekli görünmektedirler. Öte yandan, 36-49 yaş arası katılımcılar genellikle tek bir işte çalışmayı tercih etmektedirler. Bu yaş grubu daha istikrarlı bir çalışma düzeni ve gelir kaynağına odaklanmayı tercih etmektedir. Birden fazla işte çalışma ihtiyacı daha az görülmektedir. 50-64 yaş arası katılımcıların ise neredeyse tamamının tek bir işte çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu yaş grubundaki GKA Suriyeliler, genellikle emeklilik ya da daha az çalışma saatleri tercih eden bir dönemde bulunmaktadır. Dolayısıyla, ek iş yapma ihtiyacı daha azdır. Bu bulgular, gençlerin daha fazla ek iş yapma ihtiyacı hissettiğini ve yaş ilerledikçe bu ihtiyacın azaldığını göstermektedir. Gençlerin daha esnek çalışma şartlarına ve ek gelir elde etme yöntemlerine daha fazla ihtiyaç duyması, yaşla birlikte gelir kaynaklarının ve iş stabilitesinin artmasıyla birlikte azalmaktadır. GKA Suriyelilerin ek iş yapma tutumları ve bu tutumun yaş grupları arasındaki farklılık göstermesi, istihdam politikalarının ve sosyal destek mekanizmalarının bu ihtiyaçları dikkate alarak tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle genç GKA Suriyelilerin istihdam fırsatlarına erişimi ve ek iş yapma imkanlarına destek olacak programların geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, GKA Suriyelilerin ülkelerine geri dönme konusunda tutumları ve beklentileri dikkate değerdir. Bulgular, GKA Suriyelilerin çoğunluğunun (%56,3) savaşın sona ermesine rağmen Suriye'ye kesinlikle geri dönmeyeceklerini ortaya koymaktadır. Bu oran, tüm yaş grupları arasında en yüksek olanıdır. %26,3'lük bir grup ise savaşın sona ermesi durumunda Suriye'ye geri dönebileceklerini ancak belirli şartların sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu şartlar arasında en önemlisi, Esad'ın devrilmesi ve güvenliğin tam olarak sağlanmasıdır. Ekonomik düzelmeye, şehirlerin yeniden imarı, alt yapı ve üst yapının yeniden inşası, iş imkanlarının yeniden canlanması gibi faktörler de geri dönüş için önemli kriterler olarak belirtilmiştir.

Sadece %8,8'lik bir kesim ise savaşın sona ermesi durumunda kesinlikle Suriye'ye geri döneceklerini ifade etmiştir. Kararsız olanların oranı ise %8,6'dır. Bu veriler, yakın gelecekte GKA Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesinin zor olduğunu göstermektedir. Ayrıca, göç sonrası geçen sürenin oldukça uzun olması (ortalama 8-12 yıl arası) nedeniyle artık çoğu GKA Suriyelinin geri dönmeyeceği öngörülmektedir. Bu süre içinde GKA Suriyeliler yeni bir yaşam kurmuş, yerleşiklik sağlamış, düzenlerini oluşturmuş ve iş imkanlarına ulaşmışlardır. Dolayısıyla olası bir tersine göç politikasının başarılı olabilmesi için geri dönüş için sağlanması gereken şartların yanı sıra GKA Suriyelilerin kaybettikleri geri dönüş motivasyonlarının da artırılması gerekmektedir. Mevcut hükümet Suriyelilerin ülkeden zorla geri gönderilmeyeceğini fakat bir kısmının ilerleyen yıllarda insancıl bir şekilde geri gönderileceğini belirtmektedir. Konunun siyasilerce seçim malzemesi yapılması sebebiyle Suriyeliler üstündeki baskı özellikle son birkaç yıldır artarak devam etmektedir. Bulgular, GKA Suriyelilerin artık Türkiye'de uzun vadeli yerleşme eğiliminde olduklarını ve geri dönüşün zor bir ihtimal olduğunu göstermektedir. Bir kısım GKA Suriyeli geri gönderilse de GKA Suriyelilerin önemli kısmı Türkiye'deki hayatlarına devam edeceklerdir. Bu nedenle oluşturulacak politikalar da olası giden kalan sayılarının belirlenmesi ve buna göre yeni ekonomik, sosyal ve siyasal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). Sayı: 28615, Yürürlüğe Girdiği Tarih: 11 Nisan 2013. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2021.
- Acar, O, Akman, E. (2019). Türkiye’de Kamu Personel Politikalarının Süreç Modeli Çerçevesinde Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (27), 203-217.
- Acar, Ü. (2019). Şartlı Mülteciler ve Ulusal Güvenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 23. s.1215.
- AFAD. (2017). Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. s.51-53.
- Ahmadoun, S. (2014). Turkey’s Policy toward Syrian Refugees Domestic Repercussions and the Need for International Support. SWP Comment, 47.
- Akgül, A., & Kaptı, A. (2010). Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadele politikası: Politika süreç analizi. In S. Özeren, M. A. Sözer, & O. Ö. Demir (Eds.), *Yerelden küresele sınır aşan suçlar* (pp. 75-99). Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- Akgündüz, Y. E., Berg, Marcel V.D. and Hassink, W. (2015). The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey. Discussion Paper No: 8841. *The Institute for the Study of Labor (IZA)*. Bonn. Germany, pp. 1-27
- Akıllı, H. ve Dirikoç, A. (2015). Uydu Kent Nevşehir’de Göç Çocukları. *Kent Araştırmaları Dergisi*. Sayı:17. s. 260.
- Aksoy, Zeynep. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20, s: 292–303.
- Aksu, E. (2017). *Suriyeli göçmenlerin Türk iş gücü piyasasına etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Akyıldız, İ. E. (2016). “Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:35, Sayı:2, s.146-147

- Akyürek, İ.B. (2007). *Mülteci hukuku ve Türkiye uygulaması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Alabbas, M. (2018). *Suriyeli göçmenlerin iş gücü piyasasına yönelik algılarının analizi: Gaziantep örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Andiç, H. (2018). *Kamu çalışanlarında göçmen algısı toplumsal kabul ve psikolojik entegrasyon üzerine bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Apak, H. (2015). *Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Aracı, D. T. (2018). *Suriyeli göçmenlerin Türkiye iş gücü piyasasına etkileri: Sentetik kontrol yaklaşımı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Arango, J. (2000). Explaining migration: A critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), 283–296
- Arslan, H. (2018). *Suriyeli mültecilerin iş bulma aşamasında karşılaştıkları sorunlar (Adıyaman örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Assida, O. (2016). *The economic and social impacts of forced migration: A case study of Syrian and Iraqi forced migrants in Samsun*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi
- Ataman, B. (1998). İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53 (01). 59-72.
- Ataman, B. C. (1993). İşgücü Piyasalarında Bilgi Kaynakları ve İşsizlik: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 48(1): 1-9.
- Avcıoğlu, Ş. (2015). Immanuel Wallerstein’in Dünya Sistemi, Jeopolitik ve Jeokültür Kuramı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 0 (31), 97-110.
- Aydemir, S, Şahin, M, C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *İslami Araştırmalar*, 28(3), 359-371.

- Aydın, İ. (2016). *Dış göçlerin Türk ekonomisine etkileri: Suriye kaynaklı dış göçün iktisadi açıdan incelenmesi ve değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.
- Aygün, M. ve Kaya, C. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt:7. Sayı:1. S.90
- Bahcekapili, C. Çetin, B. (2015). The impacts of forced migration on regional economies: The case of Syrian refugees in Turkey. *International Business Research*, 8(9), 1.
- Bahna, M. (2013). Intra-Eu Migration From Slovakia. *European Societies*, 15(3), 388–407.
- Barbosa, B., Santos, C. A., & Santos, M. (2020). Tourists with migrants' eyes: the mediating role of tourism in international retirement migration. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 1–15.
- Başbuğ, Ş. (2017). Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Karşılaştıkları Çalışma Sorununa İlişkin Bir İnceleme. *İş ve Hayat Dergisi*, Sayı: 6, 139-141.
- Bayındır Goularas, G, Sunata, U. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi, *Moment Dergi*, 2 (1), 12-40.
- Bezm-i Alem Üniversitesi (2015). İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. İhtiyaç Analizi Raporu. İstanbul.
- Bilbay, Ö. (2020). Uluslararası göç sorununun sosyo-ekonomik etkileri: Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri üzerine bir inceleme. *Journal of Politics Economy and Management*, 3 (1), 34-46.
- Bozkurt, K. (2018). Suriye İç Savaşı: Savaşın Yarattığı Mültecilik Akınının Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1 (1), 57-70.
- Building Markets. (2018). Türkiye-Suriye İş Ortaklıkları Raporu. https://buildingmarkets.org/sites/default/files/pdm_reports/syrian-turkishbusinesspartnerships_tr_pagebypage.pdf Erişim Tarihi 23.10.2021.
- Candemir, Y. (2016). Turkish economy defies political chaos with further growth. *The Wall Street Journal*.

- Carpio, X.V.D. and Wagner, M. (2015). The Impacts of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. Policy Research working, p.7402. World Bank Group.
- Ceritoglu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H. ve Tumen, S., 2015b. The Market Outcomes In Turkey: Evidence From a Quasi-Experimental Design, IZA DP No:9348.
- Ceritoglu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H., ve Tumen, S., 2015a. The Impact of Syrian Refuges on Natives, Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design. Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No 61503. 1-47.
- Ceritoğlu, E. Yunculer, H.B.G., Torun, H., Tumen, S. (2015). The Impacts of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-experimental Design. Central Bank Report. Ankara.
- Cihangir, F. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler 'in hukuki statüsü üzerine bir çalışma. <https://www.hukukihaber.net/makale/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma-h53534.html> Erişim Tarihi: 04.10.2021.
- Cizreli, B. (2015). Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batının Göç Haritası. Sosyoloji Divanı. no.6. 33-42.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 26-49
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17, s. 77-81
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2020). Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri. <https://www.csgeb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf> Erişim Tarihi: 20.10.2021.
- Çetiner, S. (2020). *Suriye krizi özelinde uluslararası göç sorunu, yönetimi ve uluslararası göç sorununun ev sahibi ülkeye sosyo-ekonomik etkileri: Türkiye örneği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

- Dengiz, S. (2018). *Göç hareketlerinin girişimcilik faaliyetleri üzerindeki etkisi: Hatay ili üzerine bir inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Del Carpio, X.V. & M.C. Wagner. (2015). The Impact of Syrian Refugees on Turkish Labor Market. *World Bank Policy Research Working Paper*. No. 7402, Washington DC, United States.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181 (181), 175-204.
- Develi, E.S. (2017). 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomik Politığı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Göç Özel Sayısı. s.1343-1353.
- Dülger, S. (2017). *Küreselleşmenin Türkiye işgücü piyasası üzerine etkileri: Beyin göçü (2000-2015)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Ekici, S, Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 9-22.
- Ekmekci, P. E. (2017). Syrian refugees, health and migration legislation in Turkey. *Journal of immigrant and minority health*, 19(6), 1434-1441.
- Elitok, S. P. (2013). Turkish migration policy over the last decade: A gradual shift towards better management and good governance. *Turkish Policy Quarterly*, 12(1), 161-172.
- Erdoğan, F. (2018). *Türkiye'ye yönelik yabancı göçün nedenleri üzerine bir değerlendirme (2000 ve sonrası)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Erdoğan. M. M. (2019). Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. Orion Kitabevi. Ankara.
- Eren, V, Çakran, Ş. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (39), 1-30.

- Ergüven, N, Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 1007-1062.
- Eriş, N. (2007). *Avrupa Birliği'nde mültecilerin hukuki durumu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ersan B. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi, *Ankara Barosu Dergisi*. s. 331–360.
- Euronews. (2016). <https://tr.euronews.com/2016/01/09/turkiye-ye-ucuncu-ulkelerden-gelen-suriyeliler-icin-vize-uygulamasi-basladi> Erişim Tarihi: 02.10.2021
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılması. Sayı: 9648, Yürürlüğe Girdiği Tarih: 04.11.2015. <https://multecihukuku.net/wp-content/uploads/2018/07/B7-GK-Verilecek-Sa%C4%9Fl%C4%B1k-Hizmetleri.pdf> Erişim Tarihi 30.09.2021.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. Sayı: 29594, Yürürlüğe Girdiği Tarih: 15 Ocak 2016. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> Erişim Tarihi: 30.09.2021.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. Sayı: 29153, Yürürlüğe Girdiği Tarih: 22 Ekim 2014. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2021.
- Gemici, E, Çatal, S. (2019). Göç ve Çokkültürlülük, *Anadolu Strateji Dergisi*, 1 (1), 51-60.
- Genç, Y, Ustabası Gündüz, D, Çöpoğlu, M. (2019). Göç ve Kalkınma İlişkisi, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7 Sayı: 18, 479-498.
- Gockaj, L. (2022). *Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki çocuk işçiliğine etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.
- Gögebakan, A. (2018). *Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki vasıfsız yerli işçilerin ücretlerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Gustafson, P. (2002). Tourism and seasonal retirement migration. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 899–918.

- Güllüpnar, F. (2013). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4).
- Günay, E, Atılgan, D, Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60.
- Gündoğan, N. (2015). Türkiye’de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin psikososyal gereksinimleri ve psikolojik belirtileri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Güngör, M. (2008). Ki-Kare Testi Üzerine. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 84-89.
- Gür, N,ve Tatlıyer, M. (2018). Giriş: bütünlüklü bir fotoğraf oluşturabilmek Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye ekonomisi-evrensel tecrübe ışığında bir etkiyi konuşmak. *Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV)Yayını*, s.9-11.
- ILO (1998), Current International Recommendations on Labour Statistics, Geneva.
- ILO. (2020). Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler. ILO Türkiye Ofisi. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf Erişim Tarihi: 25.10.2021.
- International Organization for Migration. (2019). Glossary on Migration. s.132
- İşığışık, Özlem. (2014), *İstihdam ve İşsizlik*, Dora Yayıncılık, Bursa.
- İçduygu, A. Millet, E. (2016). Syrian refugees in Turkey: Insecure lives in and environment of pseudo-integration. Istituto affari internazionali.
- İçduygu, A. Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69
- İçduygu, A.ve Aksel, B. (2012). Türkiye’de Düzensiz Göç Olgusu, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara.
- İHAD (İnsan Hakları Araştırma Derneği). (2013). Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu. s.18-19. Ankara.

- İlgazi, A. (2019). SURIYELİ SIĞINMACILARIN EMEK PİYASASINA ETKİLERİ
Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği. *Econharran*, 3 (4), 93-123. Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/econharran/issue/49062/583644>
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM). (2019). Suriyeli Mültecilerin
Türkiye’deki İş Gücü Piyasasına Entegrasyonu: Engeller ve Fırsatlar. 1-7.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *OPUS
Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 2579-2615.
- İrteş Gülşen, M. (2019). Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin
Vergi Adaleti Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları
Dergisi*, 4 (7), 185-195.
- Kahya, Ö. (2014). Türkiye’de Sığınmacılık ve Uydu Kent Deneyimi. *T.C. Süleyman
Demirel Üniversitesi 2. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı*. s. 4081-
4114.
- Kapu, H. (2012). *TRA2’de göç olgusu: sebep ve sonuçlar bağlamında analitik bir
araştırma*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı.
- Karadeniz, M. (2016). *Kilis’te yaşayan Suriyeli sığınmacıların il ekonomisine etkisi*.
[Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye’de Göç ve Etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası
İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2), 93-130.
- Karakaya, K. (2016). Syrian Refugees Boost Turkish Economy, But For How Long.
Al- Monitor.
- Karkın, V. & Yazıcı, Ö. (2016). Arap Baharı’nın Suriye’ye Yansıması ve Türkiye’ye
Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim
Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (12), 0-0.
- Karpat, K. (2003). Türkiye ve Orta Asya, Ankara: İmge Yayınevi.
- Kaya, İ., Yılmaz Eren. E. (2015). Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada
Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri. SETA yayınları. İstanbul.
- Kaya, T. (2005). Immanuel Wallerstein’ın toplumsal değişim kuramı.
[Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Kaya, T. (2021). Yabancıların Çalışma İzni Muafiyetlerine Dair Bir Değerlendirme. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (47), 215-246.
- Keskin, A., Şahin, R. U. & Uzunalioglu, R. (2021). Türkiye’den New Jersey’e Göç ve Tersine Göç Üzerine Araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18 (42), 5942-5967. DOI: 10.26466/opus.892160.
- Kınay, D. (2019). *Küreselleşen dünyada göç olgusunun Türkiye ekonomisine sosyoekonomik etkileri; Manisa ili Suriyeli göçmenler örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Kirişçi, K. (1996). Dünyada ve Türkiye’de Sığınma Olgusu. Hoşgörü Yılında Mülteciler: Sivil Toplum Örgütlerinden Beklenenler Sempozyumu (s.8). *Haz. Şehrazat Çakıroğlu. Helsinki Yurttaşlar Derneği*.
- Koç, N, Şahin, M. (2020). Türkiye’de İstihdamın Arttırılmasına Yönelik Teşvik Politikalarının İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 19 (75). 1294-1313.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3): 163-184.
- Korkmaz, M. (2018). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler. *Sosyal Güvence*, 0 (13), 57-83.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Çizgi Kitabevi. Konya.
- Kulaç, O. ve Çalhan H.S. (2013). Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10). 205-215.
- Kumaş, H. ve Çağlar, A. (2011). Türkiye’de Kadın Eksik İstihdamını Belirleyen Faktörler: TÜİK 2009 Hane Halkı İşgücü Anketi Ham Verileri ile Cinsiyete Dayalı Bir Karşılaştırma. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı:2, s. 249-289.
- Kuyumcu, M. İ. and Kosematoglu, H. (2017). The Impacts of the Syrian refugees on Turkish Economy. *Journal of Turkish Social Sciences Research*, 2(1), 77-93.

- Küçükali, A, Özmen, K. (2019). İş ve Meslek Danışmanlarının Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Problemler ve Eksik İstihdam Sorunu: Muş, Bitlis, Van ve Hakkâri Örneği. *İş ve Hayat Dergisi*, 5 (10), 136-158.
- Lach, S. (2007). Immigration and prices. *Journal of Political Economy*, 115(4):548-587.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. Sayı: 2015/1 (44). S.29-44. İstanbul.
- Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2016). En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi 2011-2014. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 49 (2), 789-808.
- Mahiroğulları, A. (2017). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam ve Önlemeye Yönelik Stratejiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 547-565.
- Mahiroğulları, A. ve Korkmaz A. (2013). *İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları (Türkiye ve AB Ülkeleri)*. Ekin Yayıncılık, Bursa.
- Marshall, G., (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Metin, Ş. (2011). *Kayıt dışı istihdam ve esnek üretim sürecinde kadın emeğinin durumu: Türkiye’de ev-eksenli çalışma*. [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Miznazi, A. (2018). *Investigating the effect of syrian refugees on the gross domestic product and unemployment rate in Turkey between 2011-2017*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Muratoğlu, Y. (2011). “Büyüme ve istihdam Arasındaki ilişki: Türkiye Örneği”, *International Conference On Eurasian Economies, Session 2C: Çalışma Ekonomisi*, 167-173.
- Muslu, F. (2018). *Suriye İç Savaşında Esed’in Rolü, Konumu ve Geleceği*. SETA. (236). s.9.

Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (1951),
<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> Erişim Tarihi: 05.02.2021

Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi). Sayı:10898,
Yürürlüğe Girdiği Tarih: 5 Eylül 1961. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> Erişim Tarihi: 02.10.2021.

OECD. (2006). International Migration Outlook. 1-333.

OECD. (2021). <https://data.oecd.org/> Erişim Tarihi: 14.10.2021.

Oktay, E. Y, Es, M. (2015). Türkiye’ye Sığınan Kadınların Problemleri: Isparta Örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3/0, 383-402.

Okyay, A. S. (2017). Turkey's post-2011 approach to its Syrian border and its implications for domestic politics. *International Affairs*, 93(4), 829-846.

Orhan D. D. (2013). Ortadoğu’nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, (1-2)., 26.

Orient. (2017). Syrian refugees boosting Turkey’s economy. Orient-news.net.
http://orientnews.net/en/news_show/115416/0/Syrian-refugees-boosting-Turkeys-economy Erişim Tarihi: 12.10.2021.

ORSAM. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu. No: 195.
https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf Erişim Tarihi: 24.10.2021.

Önük, E. (2022). *Covid-19 pandemi sürecinin Suriyeli sığınmacı istihdamına ve sosyal entegrasyon algısına etkileri: Adana ili örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Özcan, E. Deniz Ela. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2 (4), s. 192

Özdek, B. (2017). *Göç ve pazarlama ilişkisi: Suriye göçünün işletmelerin pazarlama uygulamaları üzerindeki etkilerinin Gaziantep’li işletmeler üzerinde araştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

- Özdemir, Ç. (2016). Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 81-102.
- Özip, K.S. (2019). *Suriye iç savaşının Türkiye’ye etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özkarlı, F. (2014). *Suriye’den Türkiye’ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Öztürkler, H. ve Türkmen, G. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*. (ORSAM Rapor No: 196), Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Ankara.
- Özyakışır, D. (2013). Göç, kuram ve bölgesel bir uygulama. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Paksoy, H. M., Koçarlan, H., Kılınç, E., & Tunç, A. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 142-173.
- Parsıloğlu, Ş.,Ç. (2020). *Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik durumları: Kahramanmaraş örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Perruchoud, R. ve Redpath-Cross, J. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. IOM. No:31.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, Vol.23, No.3, s.259-264
- Pınar, A., Siverekli, E., ve Demir, M. (2016). Şanlıurfa’da İşverenlerin ve İşçilerin Suriyeli İstihdamına Bakışı. *Uluslararası Çalışma Örgütü Araştırma Raporları*. 1-34.
- Rajendra, T. M. (2014). Justice Not Benevolence: Catholic Social Thought, Migration Theory, and the Rights of Migrants. *Political Theology*, 15(4), 209-306
- Renooy P., Ivarsson S., Wusten-Gritsai Vand der O., Meijer R. (2004). Undeclared Work in an Enlarged Union: an Analysis of Undeclared Work– an In-depth Study of Specific Items, Brussels, European Commission
- Resmî Gazete. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Sayı: 28615

- Runyun, M. (2020). *Suriyeli mülteci akınının Türkiye sermaye hareketlerine etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Sarı, T. (2019). *Suriye mülteci krizinin Türkiye ve Avrupa ekonomileri üzerine etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Sarıca, A.O. (2006). Kayıt dışı istihdam ve mücadele yöntemleri. [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü.
- Sezgin, S. (2019). Economic Consequences of Syrian Refugees in Turkey. *BILTURK Journal of Economics and Related Studies*, 1 (3), 221-239
- SGDD (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği); (2017), Türkiye’de İltica Süreci, <http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Turkiye-de-Iltica-Sureci.pdf>, s.1-3, Erişim Tarihi: 23.11.2020
- Solgun, C, Durat, G. (2017). Göç ve Ruh Sağlığı. *Journal of Human Rhythm*, 3 (3), 137-144.
- Steinbock, D.J. (1998). Interpreting The Refugee Definition. *Ucla Law Review*. 45: 733-816.
- Suner, A. & Çelikoğlu, C. (2008). Uygunluk Analizinin Benzer Çok Değişkenli Analiz Yöntemleri ile Karşılaştırılması. *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya* , 1 (1) , 9-15 .
- Suriye Konsolosluğu. (2016). <http://www.suriyekonsoloslugu.org/suriyeliler-icin-turkiye-vizesi> Erişim Tarihi: 03.10.2021.
- Swider, S. (2015). Building China: Precarious Employment Among Migrant Construction Workers. *Work, Employment and Society*, 29(1), 41-59.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Manisa Celâl Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 25(1). s.269-289.
- Şen, A. (2015). *Türkiye’de kayıt dışı istihdam ve vergi ilişkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.

- Şenses, N. (2016). Rethinking migration in the context of precarity: The case of Turkey. *Critical Sociology*, 42(7-8), 975-987.
- Taş, H. Y., Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7 (17), s. 36-54.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 5-22.
- Tiritoğlu Ersoy, H. (2019). Türkiye’de Mültecilerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), 435-474.
- TÜİK. (2019). İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti. No: 4584.
- Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi 04.01.2021
- Türk Kızılayı. (2017). Göç İstatistik Raporu. https://www.kizilay.org.tr/upload/dokuman/dosya/88360142_goc-istatistik-raporu-mayis-2017.pdf Erişim Tarihi. 09.10.2021.
- Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı. (2016). Türkiye Göç Raporu. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf Erişim Tarihi 10.10.2021.
- Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi 12.10.2021.
- Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). Türkiye Göç Raporu. Ankara. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf. Erişim Tarihi: 04.02.2021
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). Bölgesel TÜFE İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 23.10.2021.
- United Nations. (1998). Recommendations On Statistics Of International Migration. *Department Of Economic And Social Affairs Statistics Division*, 58(1), 1-95.

- UTESAV. (2018). *Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak*. Uluslararası Teknoloji Ekonomi ve Sosyal Araştırma Vakfı. İstanbul. 4-67.
- Uzgören, N. (2015). Uyum Analizinin Teorik Esasları ve Regresyon Analiz ile Benzerliğinin Grafikselleştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18)
- Ünal, H. Gönülaçan, A. (2019). Türkiye'de Eksik İstihdam Edilenlerin Ortak Özelliklerinin Belirlenmesi: Lojistik Regresyon Analizi. *Maliye Dergisi*, 0(176), 128- 139.
- Van Hear, N., Bakewell, O., & Long, K. (2017). Push-pull plus: reconsidering the drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 927–944.
- Wickramasinghe, A. A. I. N ve Wimalaratana, Wijitapure; (2016), “International Migration And Migration Theories”, *Social Affairs*, 1(5), s. 21,22
- Williams, A. M., King, R., & Warnes, T. (1997). A place in the sun: International retirement migration from Northern to Southern Europe. *European Urban and Regional Studies*, 4(2), 115–134.
- World Bank (2017). Turkey overview.
<https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview> Erişim Tarihi: 11.10.2021
- World Bank (2021). GDP growth annual rate. <https://data.worldbank.org/> Erişim Tarihi: 08.10.2021.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). (2013, Nisan 4). Geçici Koruma Yönetmeliği. Ankara.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yasugey, S. (2018). *Suriye’deki iç savaşın güneydoğu Anadolu bölgesinin ekonomisine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Yıldız, K., Ünlü, Ü. ve Sezer, M. (2014). Mülteci- Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum “Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır!”. *KMÜ Sosyal ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 42-50.

- Yıldız, Ş. (2017). *Diaspora girişimcilik: Türkiye'deki Suriyeli girişimcilerin profili*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Yılmaz, E. (2019). *2011 sonrası Türkiye'ye gelen Suriyelilerin toplumsal uyum süreci ve sorunları: Aydın ilinde bir alan araştırması*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685- 1705.
- Yoltay, D. (2020). *Türkiye'de kadın istihdamının ekonomik büyüme içerisindeki yeri: kadınların eğitim durumu ile istihdama katılımları arasındaki ilişkinin ekonometrik analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi.
- Yüksel, O. E., Es. M. (2015). Türkiye'ye Sığınan Kadınların Problemleri: Isparta Örneği. *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 3/0. 383-402.
- Zenginkuzucu, D. M. (2018). Türkiye'de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, (1), 37-62.

EKLER

EK 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Saygıdeğer Katılımcı,

Bu anket formu, geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye’de istihdamda yaşadıkları sorunları analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma Bursa ilinin İnegöl ilçesi sınırları içerisinde ikamet eden ve İnegöl imalat sanayinde çalışan geçici koruma altındaki Suriyeliler ile yürütülmektedir. Araştırmadan elde edilecek veriler gizli tutulacak, bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Recep Uğurcan ŞAHİN

() Çalışmaya kendi rızam ile gönüllü olarak katılıyorum.

1.Cinsiyetiniz ?

1.() Erkek 2. () Kadın

2. Yaşınız?

1.14-24 () 2. 25-35 () 3. 36-49 () 4. 50-64 () 5. 65+ ()

3. Medeni durumunuz ?

1. Bekar () 2. Evli ()

4. Eğitim durumunuz ?

1.Okur-yazar değil () 2.İlkokul () 3.Ortaokul () 4.Lise () 5.Üniversite ()

5. Ailede tek çalışan siz misiniz?

1.Evet () 2.Hayır ()

6. Siz dahil aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?

1. Tek başıma yaşıyorum () 2. 2-3 () 3. 4-6 () 4.7-10 () 5.10+ ()

7. Aylık olarak net ne kadar ücret alıyorsunuz?

1.4000- 4250 TL () 2.4251-5000() 3.5001- 7000() 4.7000+ ()

8. Herhangi bir yerden yardım alıyor musunuz? (Evet cevabını verenler 9.soruyu cevaplandırarak)

1.Evet () 2. Hayır ()

9.Nereden yardım alıyorsunuz?

1.Akrabalardan /Arkadaşlardan () 2.Yardım kuruluşlarından () 3.Devletten ()

4. Gönüllü Bağışçılardan-Hayırseverlerden () 5. Diğer Belirtiniz.....()

10. Aile içinde diğer çalışanlar ve yardımlar dâhil toplam hane halkı geliriniz ne kadar?

1.4000- 4250 TL () 2.4251-5000() 3.5001- 7000() 4.7001- 10000 ()

5.10001-15000 TL () 6.15001 TL + ()

11.Çalışma izin durumunuz nedir?

1.Çalışma iznim var () 2. Çalışma iznim yok ()

12. Türkçe iletişim seviyenizin ne durumda olduğunu düşünüyorsunuz?

1.Zayıf () 2. Orta () 3.İyi () 4. Çok iyi ()

13. İnegöl'e göç etmenizin sebepleri nelerdir? (Birden Fazla şık işaretlenebilir.)

1. İstihdam olanakları () 2. Coğrafi Konumu () 3. Yaşam maliyetleri () 4. Akrabalık ilişkileri () 5.Kültürel yakınlık () 6. Diğer lütfen belirtiniz..... ()

14. Suriye'deki mesleğiniz /işiniz nedir?

1. Memur () 2.Kendi hesabına bağımsız çalışan (Esnaf/Sanatkar,Tüccar, İşsiz) () 3. Vasıflı işçi () 4. Vasıfsız İşçi () 5. Yardımcı aile işçisi () 6.Diğer lütfen belirtiniz..... ()

15. Şu anki mesleğiniz/ işiniz nedir?

1.Beden İşçisi (Genel) () 2.Mobilya işçisi () 3. Metal İşçisi () 4. Tekstil İşçisi ()

5. Tamir ve bakım elemanı () 6. Tarım İşçisi () 7. Diğer lütfen belirtiniz.....()

16.Şu anki işiniz?

1. Tam zamanlı çalışan () 2. Yarı zamanlı çalışan () 3. Geçici çalışan ()

17.Şu an çalıştığınız iş ile Suriye'deki çalıştığınız iş arasında bir bağlantı var mı?

1. Evet () 2.Kısmen () 3.Hayır ()

18. Ne kadar zamandır mevcut işinizde çalışıyorsunuz?

1. 3 aydan az () 2. 3-6 ay () 3. 7-12 ay () 4. 1-3 yıl () 5. 3 yıldan fazla ()

19. Bu işten önce başka işlerde çalıştınız mı?

1. Evet () 2.Hayır()

20.Türkiye'de toplam ne kadar süredir çalışıyorsunuz?

1.1yıldan az () 2. 1-2 yıl () 3.3.4 yıl () 4.5-6 yıl () 5. 7 yıldan fazla ()

21. Şu anki mesleğinizi ne zaman edindiniz?

1. Göç öncesi Suriye'de () 2.Göç sonrası Türkiye'de () 3. Vasıf gerektiren mesleğim yok ()

22. Türkiye'de meslek edindiyseniz bu hangi yolla oldu?

1. İş başında çalışarak / pratikle () 2. Meslek Edindirme Kursları ile () 3. Akrabalar/ Arkadaşlar yardımıyla () 4.Diğer () 5. Türkiye'de Meslek edinmedim ()

23. İnegöl'de herhangi bir mesleki eğitim programıyla meslek öğrendiniz mi? (Evet diyenler 24 ve 25. soruyu cevaplandırarak)

1.Evet () 2.Hayır ()

24. Öğrendiğiniz mesleği icra etme imkânı buldunuz mu?

1.Evet () 2. Hayır ()

25. Şuan ki işiniz de bu mesleği mi icra ediyorsunuz?

1.Evet () 2. Hayır ()

26. İnegöl'e göç ettikten sonra ilk işinizi bulmanız ne kadar süre içinde gerçekleşti?

1.1 aydan az () 2. 1-2 ay () 3. 2-5 ay () 4.6- 12 ay () 5.12 aydan fazla()

27. İş kaybı durumunda yeni iş bulmanız ne kadar sürüyor? çıkabilir

1. 1 aydan az () 2. 1-2 ay () 3. 2-5 ay () 4.6- 12 ay () 5.12 aydan fazla()

6. Hiç işimi kaybetmedim()

28. Aynı işte çalışan yerel işçi ile aranızda mesai saati farklılığı var mı?

1.Evet, daha az çalışıyoruz () 2.Evet, daha çok çalışıyoruz () 3.Hayır farklılık yok()

29. Genel olarak İnegöl sosyo-ekonomik beklentilerinizi karşılamakta mıdır?

1.Evet () 2. Kısmen () 3. Kararsızım () 4.Hayır ()

30.Şu anki ekonomik durumunuz Suriye'deki ekonomik durumunuza kıyasla nasıl?

1. Çok kötü () 2.Kötü () 3.Aynı () 4.İyi () 5.Çok iyi ()

31. Fazla mesai yapıyor musunuz? (Evet diyenler 32, 33 ve 34.soruyu cevaplandıracak)

1.Evet () 2. Hayır ()

32. Ne sıklıkla fazla mesai yapıyorsunuz?

1.Her gün () 2. Haftada bir kaç gün () 3. Ayda birkaç gün () 4. Yılda birkaç gün ()

33. Ayda kaç saat fazla mesai yapıyorsunuz?

1.10 saat ve altı () 2.10- 16 saat () 3.16-30 saat () 4.30 saat+()

5.Fazla mesaim yok ()

34. Fazla mesai ücreti alıyor musunuz?

1.Hayır Hiçbir zaman () 2.Evet bazen () 3.Evet her zaman ()

35. İşyerindeki diğer farklı etnik kökündeki çalışanların size karşı yaklaşımları nasıl?

1.Çok İyi() 2.İyi() 3.Normal/ İdare eder () 4.Kötü () 5.Dışlayıcı ()

36. İnegöl halkının Suriyelilere yaklaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

1.Çok kötü () 2.Kötü () 3.Kararsızım () 4.İyi () 5.Çok iyi ()

37. Diğer çalışanlar ile aranızda anlaşmazlıklar oluyor mu?

1. Evet, sıklıkla () 2. Evet, Bazen () 3. Hayır ()

38. İşverenin sizi işe almasında etkili olan nedenler sizce nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. Ucuza çalışıyor olmamız () 2. Sigortasız çalışmamız () 3. Her türlü işi yapmamız () 4. Zorlu çalışma koşullarını kabul etmemiz () 5. Uyumlu ve Özenli çalışmamız ()

6. İlgili işi yerel vatandaşların talep etmemesi () 7. Diğer () 8. Hiçbiri ()

39. Haftalık izin gününüz var mı?

1. Evet, her hafta () 2. Evet, 2 haftada 1 () 3. Evet, Ayda 1 () 4. Hayır yok ()

40. Aynı anda birden fazla işte çalışıyor musunuz?

1. Hayır, Tek bir işim var () 2. Evet, Birden fazla işte çalışıyorum () 3. Tek bir işim var ama nadiren ekstra işlerde de çalışıyorum () 4. Hayır ama imkânım olsa çalışmak isterdim ()

41. İşyeriniz de sizin veya başka bir Suriyeli çalışanın terfi etme fırsatı oldu mu?

1. Evet () 2. Fikrim yok () 3. Hayır ()

42. Sigorta dışındaki yol, yemek, ikramiye vb. yan haklardan yararlanıyor musunuz?

1. Evet her zaman () 2. Evet bazen () 3. Evet nadiren () 3. Hayır hiçbir zaman ()

43. İşveren tarafından yakacak yardımı, gıda yardımı, kira yardımı vb. yardımlar yapılıyor mu?

1. Evet düzenli olarak yapılıyor () 2. Evet, bazen yapılıyor () 3. Evet nadiren yapılıyor 4. Hayır hiç yapılmıyor ()

44. Savaş bittiği takdirde Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

1. Evet Kesinlikle dönerim () 2. Evet ama diğer şartlarda sağlanırsa (Esad'ın gitmesi, hayatın normale dönmesi vb.) () 3. Kararsızım () 4. Hayır Kesinlikle dönmem ()

45.İşe girişte size tanımlanan işiniz dışında farklı işleri de yapmanız isteniyor mu?
çıkabilir

1.Evet her zaman () 2. Evet bazen () 3. Hayır hiçbir zaman ()

46. Diğer çalışanlar size işinizle ilgili yardımcı oluyorlar mı?

1.Hayır asla () 2. Evet bazen () 4. Evet her zaman ()

47. Yaptığınız işin sizi bedensel olarak yıprattığını düşünüyor musunuz? İşinizi seviyor musunuz?

1.Hayır () 2.Kararsızım/Fikrim yok () 3.Kısmen Evet () 4.Kesinlikle evet()

48. Yaptığınız işin sizi psikolojik olarak yıprattığını düşünüyor musunuz?

1.Hayır () 2.Kararsızım/Fikrim yok () 3.Kısmen Evet () 4.Kesinlikle evet()

49.Çalıştığınız işyerinde iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulduğunu düşünüyor musunuz?

1.Hayır () 2. Fikrim yok () 3.Kısmen Evet () 4.Kesinlikle evet()

50. Türkiye’de çalıştığınız süre içinde hiç iş kazası geçirdiniz mi? (Evet Diyenler
51.soruyu cevaplandırarak)

1.Hayır () 2.Evet () 3. Cevap vermek istemiyorum ()

51. Kaza sonrası işvereniniz size destek oldu mu? (tedavi masrafları, diğer maddi ve manevi yardımlar vb.)

1.Hayır () 2.Kısmen Evet () 3.Kesinlikle evet() 4. Cevap vermek istemiyorum ()

52.İş ortamınızla ilgili aşağıdaki tehlikelerden hangileriyle karşı karşıya kalıyorsunuz?
(Birden fazla şık seçebilirsiniz)

1. Yerden yüksekte çalışmak () 2.Zararlı kimyasallar() 3.Tehlikeli aletler ve ekipmanlar() 4. Toz, duman, zararlı gazlar() 5. Gürültü, rahatsız edici sesler() 6.Trafik Kazası () 7. Aşırı soğuk veya aşırı sıcak iş ortamı() 8. Yetersiz havalandırma ve ışıklandırma () 9. Diğer () 10. Hiçbiri ()

53.Aşağıdaki sorunlardan hangileriyle Türkiye’deki iş yaşamınızda karşı karşıya kaldığınızı düşünüyorsunuz? (Birden fazla şık seçebilirsiniz)

1.Düşük ücretler () 2.Ödemelerin gecikmesi () 3.Uzun mesai saatleri () 4.Mola ve ara dinlenmelerin olmaması () 5.Sözlü taciz () 6.İşin zor ve riskli olması () 7.İşyerinde dışlanma () 8.Güvencesiz çalışma () 9.Niteliğinizin altında işlerde çalışma () 10.Kariyer olanaklarının olmaması () 11. Ayrımcılık () 12. Önyargı () 13.Diğer () 14. Hiçbiri ()

54.Gelecekte imkânınız olursa kendi işinizi kurma düşünceniz var mı?

1.Hayır () 2. Kararsızım () 3.Evet () 4.cevap vermek istemiyorum ()

55.Geçici koruma yönetmeliğinden ve size sunduğu hizmetlerden haberdar mısınız?

1. Hayır () 2.Kısmen () 3. Evet ()

EK 2. Etik Kurul Karar Örneği

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2022/23

ARAŞTIRMA BAŞLIğI	Bursa'daki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İstihdamda Yaşadığı Sorunlar: İnegöl Örneği
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel Araştırma – Gözlem ve Anket Yöntemi 2- Doktora Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Recep Uğurcan ŞAHİN 2- Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ
KARAR	Etik Yönden Onay Verilmiştir.

İmza ve Mühür

TARİH
23.03.2022

ÖZGEÇMİŞ

Recep Uğurcan ŞAHİN ilkokul, ortaokul ve lise eğitiminin bir kısmını İstanbul’da bir kısmını ise Kütahya’da tamamladıktan sonra 2010 yılında Yalova Lisesi’nden mezun oldu. Aynı yıl Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesindeki Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde lisans öğrenimine başladı ve 2014 yılında mezun oldu. 2015 yılı bahar döneminde Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Sosyal Politika Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlayan Şahin, “Sosyal Dışlanma Bağlamında Üniversite Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Bakış Açısının Değerlendirilmesi: Yalova ve Lodz Üniversitesi Örneği” başlıklı teziyle 2017 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2017 güz döneminde Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalında doktora eğitimine başlayan Şahin, 2023 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır.

YAYIN VE ESERLER

Keskin, A., Şahin, R. U. & Uzunlioğlu, R. (2021). Türkiye’den New Jersey’e Göç ve Tersine Göç Üzerine Araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18 (42), 5942-5967.

ŞAHİN, M., Şahin, R. U. (2016). *Yalova’da Toplumsal Yaşlanma ve Yaşlılık Profili*. Kitabı Yayınları. İstanbul.